

PISMO SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO

WSPÓLNOTA

nr 23/1445

15 listopada 2025

Prenumerata:

www.wspolnota.org.pl/ksiegarnia

Wydatki
na ochronę
klimatu
2022–2024

RANKING

Stanisław Jastrzębski, przewodniczący Związku Gmin Wiejskich RP:

Chcemy realnej stabilizacji finansów

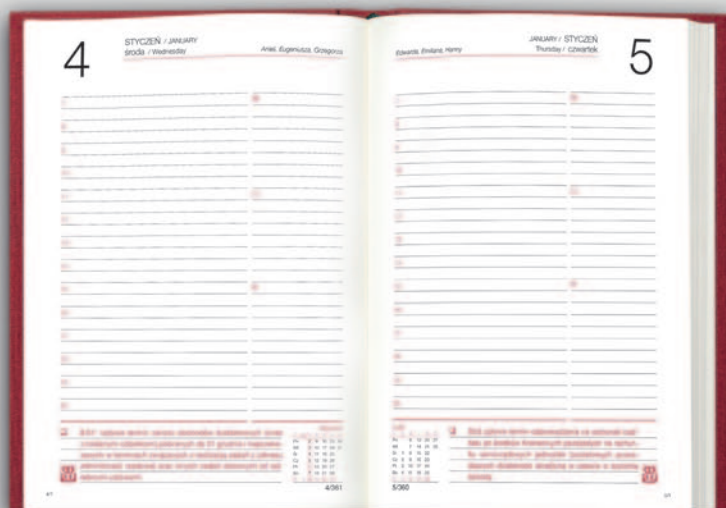
Kalendarz

VADEMECUM SAMORZĄDU TERYTORYALNEGO 2026

Znakomite narzędzie usprawniające wykonywanie zadań oraz organizację i planowanie pracy urzędu, stworzone specjalnie z myślą o pracownikach JST, radnych oraz partnerach samorządowych.

Cena: 75 zł (w tym VAT)

- ✓ Każdy dzień roboczy umieszczony jest na oddzielnej stronie kalendarza
- ✓ Zawiera daty składania sprawozdań, wniosków i zbiorczych zestawień
- ✓ Godzinowy planer codziennej aktywności
- ✓ Święta narodowe, religijne i okolicznościowe

Część informacyjna:

Niezwykle praktyczny, podany w uporządkowanej formie zbiór teleadresowy (adresy, telefony, faksy, e-maile, strony internetowe) obejmujący m.in. parlament, ministerstwa i urzędy centralne oraz wojewódzkie, ogólnopolskie i lokalne organizacje samorządowe, agencje, fundacje, fundusze, stowarzyszenia samorządowe.

Część merytoryczna:

- ✓ Jakież zadania można zrealizować z funduszu sołeckiego?
- ✓ Zasady rozpatrywania zgłoszeń sygnalistów przez organy jednostek samorządu terytorialnego

ZAMÓW JUŻ DZIŚ!

 MUNICIPIUM SA

Zamówienia można składać:

- w księgarni: www.wspolnota.org.pl
- mailowo: handlowy@municipium.com.pl
- telefonicznie: +48 22 242 80 44

Trendy

8 » Polityka senioralna. Samorządowy cohousing

Administracja » » 10–45

10 » Duża nowelizacja ustawy śmieciowej. Kontrowersja goni kontrowersję

Ministerstwo Klimatu i Środowiska przygotowało obszerny projekt zmian w ustawie o utrzymaniu czystości i porządku w gminach. Samorządowcy do propozycji podchodzą krytycznie.

15 » Zapalają mi się lampki ostrzegawcze

Trudno zrozumieć, dlaczego ministerstwo z jednej strony dostrzega nieszczelność systemu, a z drugiej wprowadza rozwiązania, które ten system rozszczelniają – mówi Maciej Kielbus, partner zarządzający w Ziemi & Partners.

16 » Nowelizacja ustawy śmieciowej to zaproszenie do kombinowania

Nie mieszajmy gospodarki odpadami z opieką społeczną – apeluje Leszek Świętalski, pełnomocnik Związku Gmin Wiejskich RP ds. gospodarki komunalnej, energetyki i ochrony środowiska.

18 » Nowa Polska wkracza na scenę polityczną

W Poznaniu odbyła się pierwsza konwencja programowa ugrupowania Nowa Polska – inicjatywy samorządowców i parlamentarzystów, którzy chcą „odbudować centrum” polskiej polityki.

19 » Związek Miast Polskich alarmuje w sprawie PIT, CIT i subwencji na 2026 r.

20 » Potrzebujemy efektywnego systemu finansowania, a nie doraźnych programów

Po latach niestabilności i uzależnienia od rządowych programów samorządy wiejskie oczekują kompleksowych rozwiązań. – Rezerwy i jednorazowe dotacje nie zastąpią trwałego modelu finansowania – podkreśla Stanisław Jastrzębski, przewodniczący Związku Gmin Wiejskich RP.

23 » Krok bliżej do wprowadzenia KSeF

24 » ZPP ostro krytykuje program „Wyjście z klasą”

26 » Ciepłownia geotermalna w Koninie już działa

30 » Quo vadis, ochrona ludności?

Program Ochrony Ludności i Obrony Cywilnej w coraz większym stopniu ewoluuje w kierunku programu wspierania wojska i najróżniejszych służb mundurowych – ze szkodą nie tylko dla organów JST działających jako terytorialne organy ochrony ludności, ale przede wszystkim dla obywateli.

33 » Wykluczeni w cyfrowym państwie

36 » Samorząd terytorialny jako stymulator lokalnej przedsiębiorczości

38 » Czy doświadczenia paneli obywatelskich mogłyby wzmocnić rady miejskie?

Deliberacja pozwala odzyskać sens demokracji, pokazuje, że decyzje publiczne można podejmować w oparciu o wiedzę, argumenty i wzajemny szacunek – mówi dr hab. Joanna Podgórska-Rykała, autorka książki „Deliberative Democracy, Public Policy, and Local Government”.

40 » Prasa samorządowa na cenzurowanym

41 » Współ w zespół. Plan na centrum Kielc

42 » Gdańsk na piśmie

Od tego lata Gdańsk ma nową, samorządową instytucję kultury – Dom Literatury.

44 » Przewodniczący Rady Miasta Częstochowy zatrzymany przez CBA

45 » Polska na drodze do technologicznej suwerenności

Ranking – wydatki na ochronę środowiska i klimatu 2022–2024 » » 46–93

46 » Ochrona środowiska i klimatu

Po raz drugi w naszej serii rankingów podejmujemy temat wydatków, które – choć niewielkie w skali budżetów JST – mają ogromne znaczenie społeczne i realnie wpływają na poziom życia mieszkańców.

62 » Pełne tabele rankingowe

Na koniec

94 » Felieton

Kurier Prawny

1 » Pomoc szkoleniowa dla bezrobotnych

1 » Dotacja celowa dla klas wojskowych

Wsparcie obejmuje dofinansowanie zakupu wyposażenia, ubioru uczniów oraz realizacji programu szkolenia, a w starszych oddziałach także inwestycji w infrastrukturę szkoleniową.

2 » Informacja przetworzona czy prosta?

Podmiot zobowiązany, kwalifikując żadaną informację publiczną jako przetworzoną, musi szczegółowo wskazać czynności (ich ilość i zakres), jakie należałoby podjąć, aby taką informację wytworzyć.

2 » Służebność a zasiedzenie własności

3 » Organ nadzoru budowlanego wydaje nakaz lub zakaz bez badania przyczyn zagrożenia

Przepis art. 66 ust. 1 pkt 1 prawa budowlanego ma charakter imperatywny – nie pozostawia organowi nadzoru wyboru co do sposobu działania w przypadku stwierdzenia określonych okoliczności.

4 » Najpierw program, potem stypendia

Ustanowienie zasad przyznawania stypendiów bez wcześniejszego przyjęcia lokalnego programu wspierania edukacji jest sprzeczne z prawem.

4 » Plan miejscowy bez prawidłowych konsultacji

5 » Symboliczne potrącenie diety

Zróznicowanie potrąceń diet radnych w zależności od okresu nieobecności, przy jednoczesnym ustaleniu jedynie 2-proc. obniżki w miesiącach wakacyjnych, jest sprzeczne z ustawową funkcją diety.

5 » Nielegalna ingerencja w umowę najmu lokalu

6 » Pierwsze potknięcia podczas opracowywania zintegrowanych planów inwestycyjnych

Zintegrowany plan inwestycyjny miał usprawnić współpracę samorządów z inwestorami i przyspieszyć realizację inwestycji. Tymczasem pierwsze rozstrzygnięcia nadzorcze pokazują, że wdrożenie ZPI rodzi problemy interpretacyjne.

8 » Sekretarz gwarantem zasady legalizmu w sprawach kadrowych

Analiza praktyki sądów pracy i obowiązujących regulacji pokazuje, że rola sekretarza gminy jako jedynego legalnego „kadrowego” w urzędzie ma fundamentalne znaczenie dla prawidłowości czynności z zakresu prawa pracy.

13 » Uchwała w sprawie lokalizacji inwestycji mieszkaniowej

16 » Garaż garażowi nierówny. RPO: Lokalizacja nie może decydować o stawce podatku

18 » Wynagrodzenie za niezrealizowane „ponadwymiarówki” w szkołach

19 » Ustawa o zrównoważonym rozwoju miast

19 » Odbiór dowodu osobistego w dowolnej gminie

20 » Mała nowela planowania przestrzennego

Zdjęcie na okładce: Stanisław Jastrzębski, prezes Związku Gmin Wiejskich RP. Fot. ZGWRP

WSPÓLNOTA

Adres redakcji:

ul. Marynarska 19A piętro 10,
02-674 Warszawa (Marynarska Tower)
tel. (22) 242 80 31
redakcja@municipium.com.pl
www.municipium.com.pl

Sekretarz redakcji

Sławomir Bukowski
s.bukowski@municipium.com.pl

Prawo

Dominik Krzysztofowicz
tel. (22) 242 80 45
d.krzysztofowicz@municipium.com.pl
prawnicy@municipium.com.pl
Mateusz Górski
tel. (22) 242 80 30
m.gorski@municipium.com.pl

Sprawy samorządowe

Urszula Adamczyk
u.adamczyk@municipium.com.pl

Marketing i serwisy internetowe

tel. (22) 242 80 55
marketing@municipium.com.pl

Skład i łamanie

Paweł Grządziel
p.grzadzziel@municipium.com.pl
Paweł Król
p.krol@municipium.com.pl

Stale współpracują:

Paweł Swianiewicz, Maciej Kielbus,
Dagmara Kafar, Andrzej Wasilewski,
Joanna Rudzka, Grzegorz Drozd,
Bartosz Wilk, Mariusz Filipek,
Bartosz Mendyk, Bartosz Klimas

Prenumerata i kolportaż

tel. (22) 242 80 44
handlowy@municipium.com.pl

Redakcja nie zwraca materiałów
niezamówionych, zastrzega sobie prawo skracania
artykułów i korespondencji oraz opatrywania jej
własnymi tytułami.

Za treść reklam i ogłoszeń wydawca i reklama
nie ponoszą odpowiedzialności.

NIP 526-025-01-10 **REGON** 006375209

Redaktor naczelny

Janusz Król
j.krol@municipium.com.pl

Zastępca redaktora naczelnego

Zdzisław Majewski
tel. (22) 242 80 34
z.majewski@municipium.com.pl

Wydawca

Międzykomunalna Spółka Akcyjna
MUNICIPIUM
ul. Marynarska 19A piętro 10,
02-674 Warszawa (Marynarska Tower)

Sekretariat

tel. (22) 242 80 31
sekretariat@municipium.com.pl

Prezes

Zdzisław Majewski

Wiceprezes

Michał Król

Konferencje i Projekty dla JST

Karolina Artych
k.artych@municipium.com.pl
tel. (22) 242 80 18

Eryk Likowski

tel. (22) 242 80 55
e.likowski@municipium.com.pl

Marta Likowska

tel. (22) 242 80 53
m.likowska@municipium.com.pl

Biurow reklam i ogłoszeń

Michał Chmielewski
tel. 880 128 608
m.chmielewski@municipium.com.pl

Ewa Garbacka

tel. 514 004 406
e.garbacka@municipium.com.pl

Piotr Mazurek

tel. 513 838 969
p.mazurek@municipium.com.pl

Agnieszka Pawlak

tel. 880 128 055
a.pawlak@municipium.com.pl

ISSN 0867-0935

NASZE POPRZEDNIE WYDANIA

O depopulacji, sieci szkół i o MEN

W publikowanym w tym numerze „Wspólnoty” wywiadzie przewodniczący Związku Gmin Wiejskich RP Stanisław Jastrzębski zwraca uwagę na skutki depopulacji dla funkcjonowania oświaty na terenach wiejskich: „W warunkach kryzysu demograficznego największym problemem finansowym i organizacyjnym pozostaje oświata. Są już gminy, w których w ciągu roku rodzi się jedno lub dwoje dzieci. To pociąga za sobą konsekwencje dla żłobków, przedszkoli i szkół”.

Być może mówiąc o aż tak niskiej dzietności przewodniczący Jastrzębski przesadza, ale nie ma wątpliwości, że już teraz są szkoły, w których najmniejsze klasy liczą po czworo lub pięcioro dzieci. Dlatego samorządy upominają się o swobodę kształtowania sieci szkolnej na swoim terenie. Jest to postulat słuszny bynajmniej nie ze względu na gospodarkę finansami samorządowymi, ale głównie ze względu na dobro dzieci, bo prawidłowy rozwój osobowości w młodym wieku wymaga ożywionych i bogatych kontaktów z grupą rówieśniczą.

MEN – bez względu na to z jakich opcji politycznych kształtowały się kolejne rządy – od dawna blokuje ten słuszny postulat samorządów.

Upór motywowany jest obawą, że gminy nieodpowiedzialnie polikwidują szkoły, by wydać pieniądze na inne cele. Ten argument jest podwójnie fałszywy. Po pierwsze, prawdziwą sprężyną blokowania władztwa gmin jest potężny lobbing związków zawodowych nauczycieli, które obawiają się utraty wpływów, bo choć są silne na szczeblu centralnym, to lokalnie bywają bardzo słabe. Po drugie, gminy nigdy nie oszczędzały na oświacie, przeciwnie, zawsze uzupełniały subwencję oświatową o środki własne w takiej ilości, aby oświata nie odczuwała problemów finansowych. I naprawdę nigdy przez ponad 30 lat kierowania szkołami żadnej gminie nie zarzucono działania na szkodę oświaty jako całości, na szkodę nauczycieli, a tym bardziej na szkodę dzieci. Za to MEN, niemal za każdego rządu, podejmował reformy, które wprost uderzały w interesy gmin lub w dzieci. O wyczynach obecnego kierownictwa MEN nawet szkoda gadać.

Janusz Król

redaktor naczelny „Wspólnoty”
j.krol@municipium.com.pl

Mieszkańcy Bytomia nie są gorsi od mieszkańców Warszawy

Z Bytomia do Warszawy jest blisko 300 km, a do Krakowa niemal 100 km. Mieszkańców dzieli jednak coś więcej niż odległość. Zgodnie z rządowymi wyliczeniami przyszlusoczných dochodów zawartych w nowelizacji ustawy o dochodach jednostek samorządu terytorialnego, średnie dochody na mieszkańca miałyby wynieść w Bytomiu 5222 zł, podczas gdy w Warszawie i Krakowie to odpowiednio: 10 025 zł i 7707 zł na osobę – zauważył Mariusz Wołosz, prezydent Bytomia. – Z powodu reform poprzedniego rządu nasze miasto w latach 2019–2023 straciło blisko 157 mln zł. Od tego czasu niestety niewiele się zmieniło – nowelizacja ustawy o dochodach jednostek samorządu terytorialnego jest niezwykle krzywdząca dla naszego miasta oraz dla innych miast, takich jak: Krynica Morska, Włocławek, Jastrzębie-Zdrój czy Elbląg. Nie zgadzamy się na to. Mieszkańcy Bytomia nie są gorsi od mieszkańców bogatych miast, które mają otrzymać gigantycznie więcej środków w przyszłym roku. Warszawa – 1,6 mld zł więcej, Kraków – ponad 600 mln zł, a Wrocław – ponad 550 mln zł więcej. A Bytom? 2,5 mln zł mniej. U nas utrzymanie szkoły, nauczyciela, pracownika, lekarza, kilometra drogi czy wykwalifikowanego urzędnika nie kosztuje mniej. To rażąca niesprawiedliwość. Zdecydował bezduszny algorytm, więc apelujemy o pilną korektę, aby wyrównać szanse naszego miasta i mieszkańców. Zawsze będę upominał się o Bytom – niezależnie od tego, kto sprawuje władzę w Polsce. Dlatego w Sejmie podczas posiedzenia Komisji Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej oraz Komisji Finansów Publicznych apelowałem o pieniądze, które należą się naszemu miastu. Miastu, które przez dziesięciolecia budowało gospodarkę Polski.

Orędownicy pokoju w Płońsku

Płońsk był gospodarzem 32. Zgromadzenia Ogólnego Miast Orędowników Pokoju – International Association of Peace Messenger Cities (IAPMC) – organizacji powołanej przez ONZ. W mieście odbyły się obrady Międzynarodowego Stowarzyszenia Miast Orędowników Pokoju (IAPMC). Wzięły w nich udział delegacje z miast: Kyrenia, Morfu, Lefkoniko (Cypr), Kragujevac (Serbia), Coventry (Wielka Brytania), Zurrieq (Malta), Slovenji Gradec (Słowenia), Berdyców, Tarnopol (Ukraina), Oświęcim, Wieluń, Toruń i Płońsk (Polska).

Tak o wydarzeniu napisali urzędnicy na profilu miejskim: „Międzynarodowe Stowarzyszenie Miast Orędowników Pokoju to organizacja założona w celu promowania roli miast w budowaniu kultury pokoju na świecie. Działa od roku 1986, kiedy Zgromadzenie Ogólne ONZ wybrało 62 miasta spośród tysięcy kandydatów, wyróżniające je jako „orędowników pokoju” (peace messengers). Stowarzyszenie prowadzi wymiany młodzieżowe, organizuje konferencje, projekty edukacyjne oraz działania uświadamiające zagadnienia pokoju, a także dotyczące zrównoważonego rozwoju. Płońsk otrzymał tytuł Miasta Orędownika Pokoju w 1997 r. Obecnie przewodniczącym IAPMC jest burmistrz Płońska Andrzej Pietrasik. Innymi miastami członkowskimi z Polski są: Warszawa, Toruń, Lublin, Wrocław, Wieluń i Oświęcim. Wydarzeniami organizowanymi przez IAPMC były transmisje internetowe na żywo, podczas których młodzież z całego świata łączyła się ze swoimi rówieśnikami. Livestreaming miał kilka swoich edycji. Podczas jednej z nich miasto Płońsk było koordynatorem tego wydarzenia. Inną formą włączenia młodzieży w działania pokojowe był zorganizowany na płońskich Rutkach bieg pokoju. W płońskich szkołach co roku – 21 września – z okazji Międzynarodowego Dnia Pokoju odbywają się zajęcia i eventy poświęcone idei pokoju”.

Da Vinci w Wejcherowie

Z wielką przyjemnością odwiedziłem dziś Szpital Specjalistyczny im. F. Ceynowy w Wejcherowie, aby zobaczyć zmodernizowane Centrum Chorób Płuc i Pneumonologii Interwencyjnej z Pododdziałem Rehabilitacji Pulmonologicznej oraz nowoczesnego robota chirurgicznego da Vinci – napisał Mieczysław Struk, marszałek woj. pomorskiego. – W ramach modernizacji utworzono 8 dwuosobowych sal chorych z własnymi węzłami sanitarnymi, izolatę,

czterolóżkową salę obserwacyjną wzmożonego nadzoru, laboratorium snu, gabinet zabiegowy, sekretariat oddziału, dyżurki lekarskie oraz pomieszczenia socjalne i porządkowe. Jeśli mówimy natomiast o robocie da Vinci, to dzięki zaawansowanej technologii robotyczny system chirurgiczny oferuje chirurgom lepszą wizualizację pola operacyjnego w 3D HD, precyzyjne instrumenty z szerokim zakresem ruchu, eliminację drżenia rąk operatora oraz możliwość wykonywania małoinwazyjnych zabiegów, co przekłada się na korzyść dla

pacjentów, takie jak mniejsza utrata krwi, mniejszy ból pooperacyjny, krótszy pobyt w szpitalu i szybszy powrót do zdrowia.

FINANSOWANIE

Fundusze na komunikację w Polsce Wschodniej

Transport publiczny w Rzeszowie, Kielcach i Białymstoku czeka ekologiczna rewolucja. Samorządy podpisały umowy, dzięki którym mieszkańcy zyskają nowoczesne, ciche i zeroemisyjne środki transportu.

Lączna wartość inwestycji wynosi 898,5 mln zł, z czego ponad 576 mln zł pochodzi z Unii Europejskiej. Rzeszów, Kielce i Białystok dołączają tym samym do grona 16 miast, które z pomocą programu rozwijają zrównoważoną mobilność i poprawiają jakość życia mieszkańców.

Podpisane umowy kończą proces wyboru inwestycji w działaniu „Zrównoważona mobilność miejska” programu Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej. Cały budżet w wysokości 1,35 mld zł został rozdysponowany między największe miasta regionu: Olsztyn, Radom, Elbląg, Lublin, Kielce, Białystok i Rzeszów.

Czytaj więcej na: www.wspolnota.org.pl

RZĄDOWE ŚRODKI DLA KLASTRÓW ENERGII

Czytaj więcej na: www.wspolnota.org.pl

MIESZKALNICTWO

Ministerstwo otwarte na dialog z zarządcami

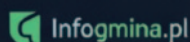
W Toruniu odbył się XXIII Kongres Polskiej Federacji Stowarzyszeń Zawodów Nieruchomościowych, którego motyw przewodni: „Quo vadis, zarządczo nieruchomości?” nadał ton dwudniowym rozmowom o kondycji i przyszłości profesji.

Otwarcie należało do Tomasza Lewandowskiego, podsekretarza stanu w Ministerstwie Rozwoju i Technologii. Wybrzmiała wyraźna deklaracja: ministerstwo chce prowadzić szeroki dialog z rynkiem i włączać branżę w kształtowanie prawa. Równolegle, podczas kluczowej debaty o regulacji zawodu i pracach senackiego zespołu ds. rynku nieruchomości, środowisko zarządców nieruchomości postawiło na konsolidację, standardy i edukację jako odpowiedź na braki kadrowe i rosnący ciężar odpowiedzialności.

Minister Lewandowski zapowiedział zmianę trybu pracy nad ustawami – po okresie słabego dialogu pomiędzy rządem a rynkiem nadejdzie faza szeroko otwartych dla partnerów konsultacji. W portfelu resortu ma się znajdować wiele projektów dotyczących mieszkalnictwa i rynku nieruchomości na różnych etapach procesu legislacyjnego.

Czytaj więcej na: www.wm.info.pl

REKLAMA

AI Asystent

Szybciej. Merytorycznie. Mierzalnie.
95% pytań automatycznie.
Spójne odpowiedzi 24/7.

Wsparcie pracy urzędu.
 Standaryzacja odpowiedzi
 zgodnie z BIP/WWW i podstawą prawną.

- **Wdrożenie 14-21 dni**
- **Brak prac IT po stronie Urzędu**
- **Źródła: BIP + WWW urzędu**
- **Języki: PL / EN / UA**
- **Zgodność: RODO, WCAG.**

InfoGmina.pl · kontakt@infogmina.pl · tel. +48 504-245-554
 Asystent udziela odpowiedzi wyłącznie na podstawie BIP/WWW/GOV.
 Materiał informacyjny.

AI Asystent Gminy • 24/7

Mieszkaniec: Ile trwa wyrobienie dowodu osobistego?

Asystent Gminy: Urząd ma maksymalnie 30 dni kalendarzowych na wydanie nowego dowodu osobistego, licząc od dnia złożenia kompletnego wniosku. Zazwyczaj czas ten jest krótszy, jednak maksymalny ustawowy termin to 30 dni.

Źródło: Ustawa z dnia 6 sierpnia 2010 r. o dowodach osobistych.

Krótszy czas dostępu do informacji publicznej.

Zobacz DEMO
infogmina.pl/demo

Samorządowy cohousing

Starzenie się społeczeństwa nie jest problemem, lecz wyzwaniem urbanistycznym i społecznym – mówi prezydent Gliwic Katarzyna Kuczyńska-Budka. Samorządy starają się sprostać mu w różny sposób, coraz częściej rezygnując ze stereotypowego podejścia na rzecz rozwiązań bardziej nowoczesnych. Do polskich miast wkracza idea cohousingu, czyli wspólnotowego mieszkalnictwa senioralnego.

Rybnik pierwsze mieszkanie wspomagane uruchomił już w 2022 roku, drugie w kwietniu tego roku. Są to w pełni wyposażone lokale, całkowicie dostępne dla osób z niepełnosprawnościami, zarówno architektonicznie, jak i funkcjonalnie. Mieszka w nich w sumie sześć senierek, które mogą liczyć na wsparcie opiekunki przez minimum trzy godziny dziennie oraz, w razie potrzeby, na dodatkowe usługi opiekuńcze. Pobyt przyznawany jest decyzją dyrektora OPS, a koszt uzależniony od sytuacji docho-

dowej mieszkanek. Rybnik, jak podkreślają władze, buduje w ten sposób lokalny system wsparcia dla starszych osób, który ma zapewnić im samodzielność, towarzystwo i poczucie bezpieczeństwa bez konieczności trafiać do instytucji całodobowej opieki.

Śladem Rybnika podążają Gliwice. W październiku miasto podpisało list intencyjny z Fundacją Habitat for Humanity Poland, rozpoczynając współpracę przy tworzeniu pierwszego w mieście takiego mieszkania. W ramach projektu pilotażowego zostaną wyremontowane i połączone w jedną przestrzeń dwa lokale komunalne, w których powstanie funkcjonalne mieszkanie dla trzech kobiet w wieku 60+. Pracami projektowymi zajmie się fundacja, a remont sfinansuje miasto. Rekrutacja do mieszkań ruszy na początku 2026 roku. Pierwszeństwo otrzymają samotne seniorki, które nie mają swoich mieszkań. Również w Gliwicach naborem, programem wsparcia i codziennym prowadzeniem lokalu zajmie się OPS.

Jeśli pilotaż się sprawdzi, miasto planuje utworzenie całej sieci mieszkań dla seniorów w modelu cohousingu, a w dalszej perspektywie domu wielopokoleniowego, w którym wspólnie mogliby żyć seniorzy, młodzi dorośli i rodziny z dziećmi. ■

Piotr Kucera
prezydent Rybnika

Takie mieszkania zapewniają godność i niezależność. Umożliwiają życie w dostosowanych do potrzeb seniorów warunkach, zamiast konieczności przeprowadzki do domu opieki albo samotnego gospodarowania w zbyt dużych domach. To częsty problem na Śląsku. Wdowy zostają same w dwupiętrowych domach opalanych węglem. Propozycja wspólnego gospodarowania daje im ulgę ekonomiczną, a jednocześnie towarzystwo w codzienności. Takie osoby lepiej funkcjonują społecznie, mają lepsze samopoczucie, lepszą jakość życia. Na początku realizacji naszego pomysłu brakowało odwagi, żeby pojawiły się pierwsze zainteresowane panie. Gdy pokazały, że można tak mieszkać, to stworzyła się lista oczekujących.

Katarzyna Kuczyńska-Budka
prezydent Gliwic

Fundamentem współczesnej polityki senioralnej musi być dobrze zaprojektowane mieszkanie – bezpieczne, dostępne, zintegrowane z przestrzenią miejską i usługami społecznymi. Gliwice są dziś jednym z miast, które pokazują, że w tej dziedzinie można działać odważnie i nowocześnie. Naszym celem jest tworzenie przyjaznych warunków życia dla osób starszych, które chcą zachować samodzielność, a jednocześnie mieć zapewnione wsparcie i poczucie bezpieczeństwa. Pilotaż mieszkania wspomagane to konkretny krok w tym kierunku. To nie będzie instytucja – to będzie prawdziwy dom, zaprojektowany z myślą o potrzebach mieszkanek, w samym sercu miasta, blisko sklepów, skwerów i przychodni. Starzenie się społeczeństwa nie jest problemem, lecz wyzwaniem urbanistycznym i społecznym, które wymaga nowych modeli mieszkalnictwa i wsparcia. Dlatego w Gliwicach konsekwentnie wprowadzamy rozwiązania łączące dostępność architektoniczną z ideą wspólnotowości. Mamy już doświadczenie w tworzeniu mieszkań wspieranych i treningowych, a teraz dołącza do nich mieszkanie wspomagane – kolejny krok w budowaniu miasta otwartego, solidarnego i przyjaznego każdemu pokoleniu. Dzięki współpracy z partnerami społecznymi i instytucjonalnymi – od Habitat for Humanity Poland, przez Ośrodek Pomocy Społecznej, po Zakład Gospodarki Mieszkaniowej – Gliwice konsekwentnie rozwijają lokalny ekosystem mieszkań wspieranych. To spójny system działań, który nie tylko odpowiada na realne potrzeby mieszkańców, ale też może stać się wzorem dla innych samorządów w Polsce.

Rybnickie seniorki w swoim mieszkaniu
Fot. W. Zielińska/UM Rybnik

Tripplay

nowoczesne narzędzie promocji i komunikacji dla samorządów

Jak skutecznie dotrzeć do mieszkańców i turystów w czasach, gdy większość informacji konsumujemy przez telefon? Jak sprawić, aby wiadomości z gminy nie ginęły w gąszczu stron internetowych i mediów społecznościowych? Właśnie na te pytania odpowiada Tripplay – polska aplikacja mobilna, która w prosty i nowoczesny sposób wspiera samorządy w promocji oraz komunikacji.

Tripplay to aplikacja, w której użytkownicy znajdą wszystko, co najważniejsze w danej miejscowości. Od atrakcji turystycznych i tras zwiedzania, przez kalendarz wydarzeń, aż po najnowsze wiadomości z urzędu czy instytucji kultury. To sprawia, że narzędzie jest przydatne nie tylko dla turystów, którzy chcą odkryć nowe miejsca, lecz także dla mieszkańców – poszukujących bieżących informacji w jednym, wygodnym miejscu. Istotnym atutem Tripplay są powiadomienia push, dzięki którym samorząd może natychmiast przekazać mieszkańcom ważne informacje – od komunikatu o utrudnieniach drogowych, po zaproszenie na lokalne wydarzenie. Dodatkowo aplikacja oferuje Strefę Mieszkańca, w której dostępny jest m.in. kalendarz wywozu śmieci z funkcją powiadomień przypominających o terminach odbioru odpadów

Rozwiązanie dla małych gmin i dużych miast

Tripplay to narzędzie uniwersalne – sprawdza się zarówno w małych, wiejskich gminach, jak i w dużych miastach. Dla mniejszych miejscowości to szansa, by zaistnieć w świadomości turystów i mieszkańców w nowoczesnej formie, a także realnie poprawić komunikację z lokalną społecznością. W dużych miastach aplikacja staje się wsparciem w promocji wydarzeń, w budowaniu nowoczesnego wizerunku oraz dostarczaniu informacji na dużą skalę.

Minimum pracy, maksimum efektu

Wdrażając Tripplay samorządy nie muszą obawiać się dodatkowych obowiązków dla urzędników. Aplikacja umożliwia automatyczny import danych ze stron inter-

netowych gminy – wydarzeń czy aktualności. To oznacza, że informacje pojawiają się w aplikacji bez konieczności ręcznego wprowadzania, a jednocześnie zyskują dodatkowy kanał komunikacji.

Co równie istotne, nie ma opłaty startowej, a wdrożenie odbywa się z pomocą zespołu Tripplay, który wspiera samorządy na każdym etapie. To prosty sposób, aby bez wysiłku wkroczyć w świat cyfryzacji.

Zaufali nam

Do Tripplay dołączyły już m.in. Sochaczew, Chełm, Długosiodło, Rząśnik, Ciechanów, Mława, Suwałki, Krasnystaw i Jarosław. Samorządy te korzystają z aplikacji, aby wzmacniać swoją widoczność, promować lokalne wydarzenia i skuteczniej docierać do mieszkańców. To dowód, że rozwiązanie działa i odpowiada na realne potrzeby. – Tripplay codziennie wspiera promocję Sochaczewa, dostarczając mieszkańcom i turystom aktualne informacje o atrakcjach, trasach i wydarzeniach wprost na

ich telefony. To wygodne i skuteczne narzędzie, które ułatwia planowanie wizyt, inspirowanie do poznawania miasta i podnosi jakość obsługi turystów. Dzięki tej współpracy nasza oferta staje się bardziej widoczna. Zdecydowanie polecam innym miastom i samorządom wdrożenie podobnej współpracy – chwali aplikację Daniel Janiak, burmistrz Sochaczewa.

Z kolei urzędnicy z Jarosławia podkreślają, że „Tripplay to narzędzie, które realnie zmienia sposób promocji i komunikacji Jarosławia. Dzięki aplikacji możemy nie tylko zaprezentować nasze dziedzictwo i wydarzenia w atrakcyjnej formie dla turystów, ale także dotrzeć do mieszkańców z bieżącymi informacjami. Automatyczny import treści oszczędza czas pracowników, a brak kosztów wdrożenia sprawił, że uruchomienie aplikacji było szybkie i bezproblemowe. Tripplay odpowiada na potrzeby nowoczesnego miasta i wspiera rozwój lokalnej turystyki. Z pełnym przekonaniem polecamy dołączenie do Tripplay”.

Współpraca i rozwój

Zespół Tripplay pozostaje otwarty na sugestie i potrzeby samorządów. Dzięki temu aplikacja stale się rozwija i zyskuje nowe funkcjonalności, które jeszcze lepiej odpowiadają oczekiwaniom gmin i miast. To platforma, która rośnie wraz z potrzebami społeczności lokalnych.

Super rabat dla czytelników!

Samorządy, które zdecydują się na wdrożenie Tripplay teraz, otrzymają specjalny rabat – wystarczy podać hasło WSPÓLNOTA przy kontakcie z naszym zespołem. Jeśli chcesz, by również Twój samorząd promował atrakcje i poprawiał komunikację z mieszkańcami za pomocą Tripplay, skontaktuj się z zespołem pod adresem: kontakt@tripplay.pl. ■

Promujmy razem Polskę!
Zadbaj o kontakt z mieszkańcami!

Tripplay

Duża nowelizacja ustawy śmieciowej

Kontrowersja goni kontrowersję

Ministerstwo Klimatu i Środowiska przygotowało obszerny projekt zmian w ustawie o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, który ma być odpowiedzią na liczne postulaty samorządów i innych interesariuszy. Celem jest stworzenie bardziej efektywnego, sprawiedliwego oraz ekologicznego systemu zarządzania odpadami. Samorządowcy do propozycji podchodzą jednak niezwykle krytycznie.

Autor: Dominik Krzysztofowicz

Zmiany wynikają między innymi z rosnących wymagań Unii Europejskiej w zakresie recyklingu. Polska zobligowana jest do osiągnięcia 55-proc. poziomu w 2025 r. (resort klimatu zapowiedział obniżenie progu do 50 proc.) i 60 proc. do 2030 r., podczas gdy za rok 2023 wyniósł on zaledwie ok. 34 proc. W obecnym stanie prawnym gminy dysponują ograniczonymi narzędziami nadzoru nad segregacją oraz możliwościami egzekwowania podwyższonych opłat za jej brak.

Nowe zasady funkcjonowania PSZOK-ów

Jedną z kluczowych zmian jest wzmocnienie roli punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych. Analizy IOŚ-PIB z 2020 wykazały, że dostępność PSZOK-ów w Polsce jest niewystarczająca – w 2018 r. aż 388 gmin (15,7 proc.) nie posiadało własnego PSZOK-u, a luka infrastrukturalna została oszacowana na około 800–900 punktów. Choć w kolejnych latach powstało wiele nowych punktów (w 2023 r. było ich 2217), nadal ich brakuje zwłaszcza na terenach wiejskich i w małych gminach.

Nowelizacja wprowadza obowiązek zapewnienia minimalnej liczby PSZOK-ów w każdej gminie, uzależniony od wielkości jednostki. W gminach powyżej 50 tys. mieszkańców trzeba będzie zapewnić co najmniej jeden na każde 50 tys. mieszkańców lub dostępność punktu w promieniu 5 km. Mniejsze gminy (do 50 tys. mieszkańców) będą mogły organizować PSZOK-i samodzielnie, we współpracy z innymi gminami lub związkiem metropolitalnym, dostosowując rozwiązanie do lokalnych uwarunkowań. Jeśli gmina nie będzie w stanie utworzyć wymaganego kolejnego punktu ze względów technicznych, organizacyjnych lub finansowych, będzie musiała zapewnić mobilne lub okresowe zbiórki

odpadów minimum raz w miesiącu (np. objazdowe PSZOK-i, kontenery lub sezonowe zbiórki). Na wdrożenie tych wymogów przewidziano 2-letni okres przejściowy.

Nowelizacja poszerza też zakres usług świadczonych przez PSZOK-i. Rada gminy będzie mogła zdecydować o odpłatnym przyjmowaniu niektórych odpadów pochodzących z działalności gospodarczej.

Zmiany w systemie opłat za odpady (PAYT, waga, część stała i zmienna)

Samorządowcy od lat oczekują reformy systemu opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi. Niestety, nowe przepisy spotkały się niemal wyłącznie z krytyką i zarzutami, że cofają system do czasu sprzed reformy śmieciowej.

Projekt wprowadza zasadę „płać za to, co wyrzucasz” (ang. Pay As You Throw). Rada gminy otrzyma uprawnienie do ustanowienia nowej metody naliczania opłaty śmieciowej, składającej się z części stałej i zmiennej – zależnej od masy odpadów. Część stała ma pokrywać koszty stałe funkcjonowania systemu (niezależne od ilości odpadów), zaś zmienna byłaby liczona proporcjonalnie do rzeczywistej masy odpadów wytwarzanych przez daną nieruchomość. Innymi słowy, im więcej śmieci ktoś wytwarza, tym wyższą zmienną opłatę ponosi – co ma stanowić finansową zachętę do ograniczania produkowania odpadów i lepszej segregacji. Ustawa zakłada przy tym, że stawki jednostkowe za kilogramy będą wynikać z rozstrzygniętego przetargu (ofert firm odbierających odpady dla poszczególnych frakcji).

Co istotne, stosowanie modelu PAYT będzie fakultatywne – każda gmina samodzielnie zdecyduje, czy i gdzie go wdrożyć. Projekt nie narzuca jednolitych stawek ani sztywnych różnic między opłatami, zostawiając samorządom autonomię w dostosowaniu systemu do lokalnych warunków. Dzięki temu gminy o rozproszonej zabudowie wiejskiej czy wysokich kosztach transportu miałyby nie być narażone na niedoszacowanie wpływów, a z kolei gminy efektywnie segregujące odpady będą mogły utrzymać niższe opłaty.

Projekt ma usunąć bariery prawne, które utrudniały indywidualne rozliczanie mieszkańców budynków wielo-

Iwona Kudaj

ekspert współpracujący z Agencją Wspierania Ochrony Środowiska

Ryzyko nielegalnego pozbywania się odpadów

W czerwcu Ministerstwo Klimatu i Środowiska zaprezentowało kierunki i cele nowelizacji ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach. Projekt zapowiadano jako remedium na problemy gminnych systemów gospodarowania odpadami komunalnymi w wymiarze środowiskowym i ekonomicznym oraz odpowiedź na postulaty samorządów. Zaprezentowane 30 października 2025 r. propozycje zostały jednak przyjęte jako kosztowne i prawdopodobnie przeciwnie skuteczne.

Poszerzono katalog cech mieszkańców (np. wiek, niepełnosprawność, profesja), ze względu na które właściciel nieruchomości może zostać przez radę gminy z opłaty zwolniony. Przepis nie odnosi się do zdolności płatniczej właściciela nieruchomości, jego relacji cywilnoprawnych z mieszkańcami, na których przerzuca ekonomiczny ciężar opłaty, ani do zdolności płatniczej tychże mieszkańców. Niejasny jest przepis dotyczący tzw. deklaracji zerowych jako „wypowiedzenia umowy” – w odniesieniu

do publicznoprawnego zobowiązania, które powstaje i ustaje z mocy prawa. Kuriozalne jest uzasadnienie projektu, że deklarację taką musiałby składać właściciel nieruchomości przekazujący ją w spadku – a więc, uwzględniając, że spadek otwiera się z chwilą zgonu spadkodawcy, właściciel nieżyjący. Wątpliwości budzi sposób postępowania z nadpłatami powstałymi wskutek stwierdzenia przez sąd administracyjny nieważności istotnie naruszających prawo uchwał określających stawkę opłaty. Nadpłaty te należałoby zaliczać wyłącznie na przyszłe zobowiązania konkretnego zobowiązanego i nie podlegałyby oprocentowaniu, a przeciwie przyszłe zobowiązanie po stronie właściciela nieruchomości zbywającego nieruchomość czy zmarłego może nigdy nie powstać. Projektowane rozwiązanie PAYT, pozwalające na fakultatywne, częściowe uzależnienie wysokości opłaty od ilości odpadów odebranych, oznacza ryzyko powtórzenia scenariusza sprzed tzw. śmieciowej rewolucji, tj. nielegalnego pozbywania się odpadów.

rodzinnych. Już wcześniejsze nowelizacje (m.in. z 2021 r.) otworzyły możliwość rozliczania według faktycznie wytworzonych odpadów (np. poprzez identyfikację odpadów z danego lokalu dzięki chipom lub kodom). Jest to jednak rzadko praktykowane z uwagi na niejasności co do podziału obowiązków. Projekt ustawy precyzuje, że techniczne możliwości identyfikacji odpadów z poszczególnych lokali powinny być zapewnione w uzgodnieniu między stronami (gminą, właścicielem nieruchomości lub firmą odbierającą odpady). Ta zmiana rozwiązuje problemy interpretacyjne i ułatwi stosowanie indywidualnych rozliczeń w blokach, co dotąd było rzadkością. Przykłady pionierskich wdrożeń w Polsce (np. Ciechanów, Nakło nad Notecią) pokazują, że dzięki oznakowaniu po-

jemników i wagowym pomiarem można radykalnie poprawić poziom segregacji, nie zwiększając przy tym kosztów systemu.

Zmiany w systemie opłat obejmują ponadto kwestie ulg i zwolnień. Rozszerzona zostanie ulga za kompostowanie bioodpadów – gmina będzie mogła obniżyć opłatę także dla mieszkańców budynków wielolokalowych, jeśli zorganizują kompostowanie bioodpadów (np. we wspólnym kompostowniku). Warunkiem będzie ustanowienie nadzoru nad takim kompostowaniem – odpowiedzialność za to spocznie na zarządcy nieruchomości wielolokalowej. Dodatkowo, projekt poszerza katalog zwolnień z opłaty – samorządy będą mogły w uchwałach przyznawać ulgi dla osób starszych, z niepełnosprawnościami, w trudnej sytuacji

życiowej oraz dla drobnych przedsiębiorców (rzemieślników) działających lokalnie.

Obowiązkowe standardy segregacji w regulaminach gminnych

Regulaminy utrzymania czystości i porządku, uchwalane przez rady gmin, dotychczas mogły (ale nie musiały) zawierać zapisy precyzujące wymagania co do segregacji. W praktyce niewiele gmin skorzystało z takiej możliwości. Brak jasno określonych standardów selektywnej zbiórki utrudniał egzekwowanie obowiązku segregacji i nakładanie podwyższonych opłat na tych, którzy nie spełniali wymogów. Projektowana nowelizacja – w ocenie projektodawców – rozwiązuje ten problem poprzez na-

Rozszerzona zostanie ulga za kompostowanie bioodpadów – gmina będzie mogła obniżyć opłatę także dla mieszkańców budynków wielolokalowych, jeśli zorganizują to np. we wspólnym kompostowniku. Warunkiem będzie ustanowienie nadzoru nad takim kompostowaniem – odpowiedzialność spocznie na zarządcy nieruchomości wielolokalowej.

łożenie na gminy obowiązku określenia w regulaminie warunków uznania, że odpady są zbierane w sposób selektywny. Innymi słowy, każda rada gminy będzie musiała zdefiniować kryteria poprawnej segregacji (np. dopuszczalny poziom zanieczyszczeń w worku z segregowanymi odpadami, zasady odbioru itp.). Samorządowcy chcieliby jednak, aby taka standaryzacja została określona jednolicie dla całego kraju.

Nowelizacja wprowadza zmiany dotyczące bioodpadów. Usunięte zostanie obecne ograniczenie, które zawęża typy nieruchomości, dla jakich gmina może określić w regulaminie wymagania odnośnie do kompostowania bioodpadów. Po zmianie rada gminy będzie mogła objąć takimi wymaganiami również właścicieli dom-

Małgorzata Izdebska

przewodnicząca Komisji Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska ZMP, sekretarz gminy Wołomin

Ten projekt to źle doprawiony groch z kapustą

Po lekturze projektu ustawy mam nieodparte wrażenie, że doszło do pomieszania porządków – gdyby przełożyć to na język kulinarny, mamy na stole groch z kapustą.

Do jednego projektu wrzucono zarówno zmiany czysto techniczne, jak i rozwiązania o charakterze zasadniczym, wpływające na kształt systemu, z których część podważa dotychczasowe jego założenia.

Zadania związane z organizacją odbioru i zagospodarowania odpadów komunalnych, poprzez wprowadzenie całego katalogu zwolnień w opłatach, miesza się z politykami społecznymi i socjalnymi. Do tego mamy do czynienia z daniem źle doprawionym: proponowane rozwiązania są oderwane od rzeczywistości, nie uwzględniają realiów funkcjonujących systemów i zamiast je usprawniać – będą dostarczać dalszych wątpliwości interpretacyjnych i realizacyjnych. Wprowadzenie możliwości różnicowania opłat pobieranych od mieszkańców za odbiór i zagospodarowanie odpadów z uwzględnieniem masy odpadów i jakości ich segregacji stoi w sprzeczności z założeniami leżącymi u podstaw obecnie funkcjonującego systemu. To odejście od fundamentalnych zasad „rewolucji odpadowej” z 2011 r. Wprowadzenie zależności pomiędzy wysokością opłaty a ilością odpadów będzie stanowił bodziec ekonomiczny

do pozbywania się odpadów poza systemem. Choć zmiana ta ma mieć charakter fakultatywny, już dziś można sobie wyobrazić presję społeczną na tego typu rozwiązania z jednej strony oraz nacisk producentów dostarczających technologie – z drugiej. Zmiany dotyczące indywidualizacji rozliczeń nie mogą być wprowadzane z pominięciem tego, co przez lata wypracowano w funkcjonujących systemach, i muszą uwzględniać rolę gmin w ich organizowaniu. Z kolei wprowadzenie sztywnych, ustawowych regulacji w zakresie tworzenia i lokalizacji PSZOK-ów, odbiera gminom samodzielność w zaspokajaniu potrzeb mieszkańców. Wprowadzenie tzw. zwolnienia kompostownikowego dla mieszkańców zabudowy wielolokalowej – choć co do zasady słuszne – wydaje się niezakotwiczone w realiach ścisłej zabudowy miejskiej. Cieszy, że ministerstwo dostrzega problem z regulacją opłat przez osoby starsze czy z niepełnosprawnościami, jednak proponowana recepta nie wydaje się właściwa – wprowadza bowiem realizację polityk społecznych i socjalnych do ustawy regulującej gospodarkę odpadami komunalnymi. Być może lepszym rozwiązaniem byłoby poszerzenie możliwości różnicowania stawek opłat dla tych grup. Projekt ma wspierać gminy w egzekucji opłat

i weryfikacji deklaracji mieszkańców, a jednocześnie zawęży możliwość wykorzystywania informacji i danych będących w ich posiadaniu do danych pozyskiwanych wyłącznie z przedsiębiorstw wodociągowo-kanalizacyjnych. Niesiona na sztandarach potrzeba ochrony danych osobowych wydaje się mieć większe znaczenie przy deklaracjach śmieciowych niż przy weryfikacji wniosków o wypłatę bonu energetycznego, a wcześniej dodatku węglowego.

Jak widać, zakres proponowanych zmian jest obszerny, a ich charakter prowokuje kolejne pytania i rodzi wątpliwości. Projekt i tak w niewielkim stopniu nawiązuje do propozycji senackich z 2021 r., będących odpowiedzią na postulaty samorządów. Nadal nierozwiązany pozostaje problem dopłat do systemów gminnych, które – przy rosnących kosztach – są coraz wyższe, a w obecnym kształcie ustawy bywają wykorzystywane do celów politycznych. Projekt nie uwzględnia wpływu, jaki na systemy gminne będzie mieć system kaucyjny i wyjęcie z nich określonych frakcji odpadów. Do rozstrzygnięcia pozostaje też kwestia naliczania opłat dla mieszkańców w gminach turystycznych – najlepszym rozwiązaniem wydaje się metoda wodna, ale wymaga to zniesienia górnego limitu tej opłaty.

ków lotniskowych, działek rekreacyjnych czy rodzinnych ogrodów działkowych.

Doprecyzowanie obowiązków sprawozdawczych

Projekt wprowadza szereg zmian w celu udoskonalenia sprawozdawczości w gospodarce odpadami komunalnymi oraz wyeliminowania luk informacyjnych. Rozdzielone zostaną niektóre informacje wykazywane w sprawozdaniach – np. masa odpadów składowanych będzie wykazywana osobno niż masa odpadów unieszkodliwianych innymi metodami. Ma to ułatwić prawi-

dłowe obliczanie wymaganego wskaźnika poziomu składowania odpadów, zgodnie z definicjami unijnymi.

Istotną zmianą jest nałożenie na wszystkie instalacje przetwarzające odpady komunalne obowiązku przekazywania pełnych informacji o zagospodarowaniu odpadów. Nowelizacja wprowadza jednoznaczny wymóg przekazywania takich danych przez podmioty przetwarzające odpady, co wypełni lukę informacyjną. Dzięki temu gminy będą dysponować kompletem danych potrzebnych do obliczenia ustawowych wskaźników przygotowania do ponownego użycia, recyklingu, składowania itp., a wyniki będą bardziej wiarygodne.

Regulacje obejmą też odpady zbierane przez tzw. nieprofesjonalnych zbierających (np. osoby skupujące surowce wtórne, zbierające złom, elektrośmieci). Jeżeli odpady pochodzące z takiej działalności (np. zużyty sprzęt elektroniczny zebrany przez złomiarza) trafią bezpośrednio do instalacji przetwarzającej odpady, będzie ona musiała przekazać gminie informację o masie tych odpadów.

Dostęp gmin do danych o zużyciu wody

Aby skuteczniej kontrolować wyżywianie się mieszkańców z obowiązków, gminy otrzymają nowe narzędzie

Olga Goitowska

pełnomocnik prezydenta Gdańska ds. gospodarki cyrkularnej, przewodnicząca komisji Unii Metropolii Polskich ds. gospodarki odpadami

Kosztowne pozory reformy

Projekt miał być krokiem w kierunku uproszczenia systemu i jego finansowej stabilizacji poprzez realizację od lat wnoszonych przez stronę samorządową postulatów. Tymczasem proponowane rozwiązania idą w przeciwnym kierunku – komplikują system, zwiększają jego koszty i ryzyka operacyjne, nie dając realnej gwarancji poprawy poziomów recyklingu. Wprowadzenie minimalnego standardu dostępności PSZOK-u (1 na 50 tys. mieszkańców lub w promieniu 5 km) brzmi jak dbałość o komfort mieszkańców, ale w praktyce oznacza dla gmin – szczególnie dużych miast – konieczność budowy nowych punktów w warunkach skrajnie trudnych lokalizacyjnie. PSZOK powinien być blisko mieszkańca, a więc na terenach cennych inwestycyjnie, które miasta wolą przeznaczyć na zabudowę mieszkaniową, usługi lub zieleni. Znaleźcie działki spełniające wymogi środowiskowe, logistyczne i planistyczne często graniczy z niemożliwością. Postulat indywidualnego rozliczania odpadów w zabudowie wielolokalowej przedstawiany jest jako krok w stronę sprawiedliwości i motywacji do lepszej segregacji. W rzeczywistości to rozwiązanie kosztotwórcze na każdym etapie – od inwestycji w sprzęt, przez utrzymanie systemu, po obsługę administracyjną i prawną. Należy uczciwie zapytać: co chcemy osiągnąć i jakim kosztem? Zastosowanie wag na pojazdach czy inteligentnych pojemników to ogromny

wydatek zarówno dla firm odbiorowych, jak i dla zarządców nieruchomości wielolokalowych. Tymczasem projekt dopuszcza fakultatywność naliczania opłaty podwyższonej za brak segregacji – de facto odcinając gminy od egzekwowania jakości na rzecz ilości. Powstaje nielogiczny i kosztowny system, który wymaga dużych nakładów technicznych, a nie daje gwarancji poprawy wyników recyklingu. Resort zapowiedział obniżenie wymaganego poziomu recyklingu z 55 proc. do 50 proc. za 2025 r., uzasadniając to brakiem realnych możliwości osiągnięcia wyższych poziomów w obecnych warunkach – bez wdrożonego ROP, przy luce inwestycyjnej i przeciążonych finansowo samorządach. Miała to być decyzja racjonalizująca system, dająca gminom niewielki, lecz oczekiwany oddech finansowy oraz czas na rozwój infrastruktury. Tymczasem projekt nowelizacji w tej sprawie milczy. Zamiast uproszczenia i wsparcia otrzymujemy rozbudowę systemu raportowania, nowe wymagania techniczne i administracyjne oraz kosztowne rozwiązania, które nie przybliżą gmin do osiągnięcia nawet niższego progu recyklingu. Dotychczasowy obowiązek naliczania opłaty podwyższonej za brak selektywnej zbiórki stanowił realne narzędzie egzekwowania przepisów. Propozycja uczynienia tych postępowań fakultatywnymi pozbawia gminy tej możliwości. Samorządy nie postulowały zniesienia obowiązku sankcji, lecz wprowadzenie skutecznych narzędzi

kontroli nieruchomości pod kątem prawidłowości danych – zarówno w zakresie liczby mieszkańców, jak i sposobu prowadzenia selektywnej zbiórki. Tego właśnie elementu wymagało doprecyzowanie i uszczelnienie systemu, a nie zmienianie zasad gry. Gminy oczekiwały narzędzi pozwalających skutecznie utrzymywać decyzje w mocy i bronić ich przed organami odwoławczymi, choćby poprzez uszczegółowienie, co należy uznać za skuteczne powiadomienie właściciela nieruchomości o stwierdzeniu braku selektywnej zbiórki. Na tym etapie rozwoju systemu gospodarki odpadami w Polsce nie potrzeba rewolucji, lecz precyzyjnego dopracowania istniejących mechanizmów, które już funkcjonują i mogą działać skutecznie, o ile będą spójne i egzekwowalne. Nowelizacja powinna wzmacniać obecny system, a nie rozmywać jego fundamenty pod hasłem większej elastyczności. Nowelizacja ustawy w obecnym kształcie nie przyniesie oczekiwanej stabilizacji systemu. Nie odpowiada na potrzeby samorządów, nie obniży kosztów dla mieszkańców, nie zwiększy efektywności recyklingu, a jedynie podniesie koszty funkcjonowania. To projekt, który mnoży obowiązki bez zapewnienia finansowania i odpowiedzialności. Gospodarka odpadami nie wymaga kolejnych pozornych reform, lecz systemowych decyzji finansowych i partnerskiego podejścia państwa do samorządów.

w postaci dostępu do danych o zużyciu wody w poszczególnych nieruchomościach. Projekt ustawy zakłada zmianę przepisów, która pozwoli władzom JST wystąpić do przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjnego o informacje dotyczące ilości wody zużytej w danym lokalu oraz okresu, jakiego te dane dotyczą. Co istotne, dostęp do danych obejmie także przedsiębiorstwa wod.-kan., które nie są jednostkami organizacyjnymi gminy (czyli prywatne firmy dostarczające wodę).

Samorządowcy chwalą tę propozycję, ale zauważają, że aby uszczelnić system potrzeba dostępu również do innych danych – nie wszystkie budynki są bowiem podłączone do sieci.

Zmiany w przepisach o karach administracyjnych

Nowelizacja wprowadza istotną korektę w systemie kar administracyjnych związanych z gospodarką odpadami. Chodzi przede wszystkim o zmianę zasad karania za nieterminowe złożenie wymaganych sprawozdań. Projekt za-

Projekt wprowadza zasadę „płać za to, co wyrzucasz” (Pay As You Throw). Rada gminy otrzyma uprawnienie do ustanowienia nowej metody naliczania opłaty śmieciowej, składającej się z części stałej i zmiennej. Ta druga zależeć ma od masy odpadów.

kląda odejście od sztywnej wysokości kary na rzecz widełek. Proponuje się wprowadzenie kary za opóźnienie w złożeniu sprawozdania w wysokości od 50 do 300 zł. Organ wymierzający karę (wojewódzki inspektor ochrony środowiska) będzie mógł dostosować jej wysokość do stopnia przewinienia.

Korekta opłat przy nieważności uchwały

Odrębnym, ale niezwykle ważnym zagadnieniem, które reguluje nowelizacja, jest sposób postępowania w przypadku stwierdzenia nieważności gminnej uchwały śmieciowej (tj. uchwały rady gminy w sprawie wyboru meto-

dy naliczania i wysokości stawek opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi). Obecny brak jednoznacznych przepisów w tym zakresie wywoływał poważne wątpliwości. Kiedy nadzór prawny (województu) lub sąd administracyjny unieważniał nową uchwałę śmieciową, nie było jasne, czy automatycznie wracała stawka z poprzedniej uchwały ani co zrobić z opłatami już pobranymi od mieszkańców na podstawie wadliwej uchwały. Część gmin obawiała się konieczności zwrotu tych środków jako nienależnych, inne interpretacje sugerowały kontynuację poboru według starych stawek – panował chaos i rozbieżności w orzecznictwie nadzorczym.

Projekt wychodzi naprzeciw tym problemom poprzez dodanie przepisu, który jednoznacznie określi skutki finansowe stwierdzenia nieważności uchwały śmieciowej. Nadpłacone pieniądze nie będą zwracane bezpośrednio mieszkańcom, lecz automatycznie potraktowane jako przedpłata na kolejne okresy. ■

Marzena Berezowska

MBA, prawnik, ekspert środowiskowy w Kancelarii Adwokackiej adwokata dr. Jakuba Berezowskiego

Projekt przesuwania odpowiedzialności do miejsca, gdzie faktycznie powstają odpady

W debacie o gospodarce odpadami komunalnymi od lat powtarzano: „system działa, ale nie działa sprawiedliwie”. Mieszkańcy płacą solidarnie za brak właściwej segregacji, choć odpady wytwarzają indywidualnie. Kto segreguje sumiennie, płaci tyle samo co ten, kto wrzuca wszystko do jednego pojemnika. Samorządy próbują motywować, edukować, karać – i wciąż zmagają się z tym samym problemem. Dlatego projekt nowelizacji ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, opublikowany 30 października 2025 r., może okazać się jedną z najważniejszych zmian w krajowym systemie odpadowym od lat. Nie dlatego, że jest rewolucyjny w zapisach, lecz dlatego, że przesuwania odpowiedzialność tam, gdzie faktycznie powstają odpady – do właściciela odpadów, a nie do zbiorowości. Kluczowy kierunek zmian to możliwość indywidualnego rozliczania mieszkańców, również w budynkach wielolokalowych. To odejście od paradygmatu, który przez lata był źródłem

patologii systemu: gdy kilku mieszkańców nie segreguje, cały blok płaci wyższą stawkę. W takich okolicznościach pojawia się sprzeciw, frustracja, a przede wszystkim zanik motywacji u tych, którzy dotąd segregowali rzetelnie. Tam, gdzie już wprowadzono indywidualizację segregacji odpadów, m.in. w Śremie, Rumi, Świętochłowicach, Ciechanowie, Hrubieszowie, Świebodzinie, Bystrzycy Kłodzkiej czy Zamościu, sytuacja wyraźnie się zmieniła: segregacja stała się bardziej świadoma i konsekwentna, poziomy recykling zaczęły rosnąć, mieszkańcy zyskali poczucie elementarnej sprawiedliwości, a gminy uzyskały dokładne dane o ilości i strukturze odpadów. Samorządy takie jak Zamość, Ciechanów czy Świebodzin stale rozwijają system, co najlepiej świadczy o efektach jego działania. Dane w gospodarce odpadami to waluta strategiczna – pozwalają planować częstotliwość odbioru, wielkość pojemników, przetargi i politykę kosztową. Projekt nowelizacji ustawy nie tylko porządkuje kwestie techniczne,

ale też przesuwania środek ciężkości decyzyjnej. To gmina ma projektować system, kontrolować go i rozliczać, a nie jedynie przyjmować warunki narzucane przez wykonawcę. Jest to realne wzmocnienie samorządu jako gospodarza systemu. Dzięki temu możliwe będzie ograniczenie problemu tzw. dopisywania kilogramów, przejście z zarządzania reaktywnego na planowanie strategiczne i kształtowanie opłat w oparciu o rzeczywistą strukturę odpadów. To powrót logiki do miejsca, w którym dotąd dominowała konieczność budowania „łatanych kompromisów”. Nie mamy tu do czynienia z głośną rewolucją ideową, lecz z precyzyjną rewolucją inżynierską – zmianą punktów nacisku w systemie, która może przynieść efekty odczuwalne zarówno ekologicznie, jak i finansowo. Jeżeli reforma zostanie wdrożona konsekwentnie i świadomie, może okazać się najbardziej znaczącą zmianą w polskiej gospodarce odpadami komunalnymi w ostatniej dekadzie.

Zapalają mi się lampki ostrzegawcze

Trudno zrozumieć, dlaczego ministerstwo z jednej strony dostrzega nieszczelność systemu, a z drugiej wprowadza rozwiązania, które ten system rozszczelniają – mówi Maciej Kiełbus, partner zarządzający w Ziemi & Partners Kancelaria Prawna Kostrzewska, Kołodziejczak i Wspólnicy sp.k. w Poznaniu; przedstawiciel Związku Miast Polskich w Zespole doradczym do spraw systemowych rozwiązań w zakresie gospodarki odpadami przy Ministrze Klimatu i Środowiska.

Rozmawia: Dominik Krzysztofowicz

Kolejna łatka czy w ogóle nowa ustawa? Czego naprawdę dziś potrzebuje ustawa śmieciowa?

Najbardziej potrzebna jest całkowicie nowa ustawa w tym zakresie. Środowiska samorządowe od wielu lat konsekwentnie apelują o rozpoczęcie takich prac. Przypominają, że zgodnie z zasadami techniki prawodawczej, jeżeli zmiany wprowadzane w ustawie miałyby być liczne albo naruszać konstrukcję lub spójność aktu, albo gdy ustawa była już wielokrotnie nowelizowana, opracowuje się projekt nowej. Wszystkie te przesłanki już dawno zostały spełnione. Niestety, zarówno w poprzednich kadencjach parlamentu, jak i w obecnej, brakuje woli politycznej, aby zainicjować takie prace. Musimy zatem ratować się kolejną obszerną nowelizacją dotychczasowej ustawy, sprowadzającą się do doraźnego łatania dziur w systemie gospodarki odpadami komunalnymi. Jednocześnie niezbędne zmiany powinny pomijać najbardziej kontrowersyjne zagadnienia, jak chociażby zamówienia in-house, które mogłyby znacząco opóźnić cały proces legislacyjny i wywołać kolejne spory, których w gospodarce odpadami i tak mamy dostatecznie dużo. Do tych kwestii powinniśmy wrócić na spokojnie w przyszłości.

Co dokładnie proponuje Ministerstwo Klimatu i Środowiska i jak pan ocenia te zmiany?

Opublikowany 30 października 2025 r. projekt ustawy nowelizującej to zbiór kilkunastu rozwiązań, których nie da się ocenić globalnie – każde ma inny charakter. Część (niestety mniejsza) nie budzi poważniejszych kontrowersji, inne zaś zapalają liczne pomarańczowe lampki, każące pytać o ich rzeczywisty cel. Szereg propozycji wynika, w mojej ocenie, ze słusznej diagnozy obecnego stanu gospodarki odpadami, jednak prowadzi ministerstwo do rozwiązań, które uważam za wadliwe.

Przykładem jest propozycja zmian w indywidualizacji rozliczeń w zabudowie wielolokalowej. Obecnie za zapewnienie

technicznych możliwości identyfikacji odpadów komunalnych, wytwarzanych w poszczególnych lokalach, odpowiada właściciel nieruchomości w uzgodnieniu z gminą. Ministerstwo proponuje wykreślenie podmiotu zobowiązanego (właściciela nieruchomości) i eliminację obowiązku uzgodnieniowego. Z jednej strony gmina traci narzędzie koordynowania różnych rozwiązań technicznych, które mogą wpływać na sposób odbioru odpadów, z drugiej, próbuje się gminie tylnymi drzwiami przypisać odpowiedzialność za nie swoje zadanie. Gminy powinny mieć fakultatywną możliwość wspierania właścicieli w zapewnianiu takich rozwiązań, ale nie może to być ich obowiązkiem.

Podobnie ze skutkami stwierdzenia nieważności uchwał stawkowych: cieszy, że ministerstwo dostrzegło bardzo poważny problem zagrażający gminom i ciągłości funkcjonowania systemu odpadowego, jednak zaproponowane rozwiązanie budzi poważne wątpliwości.

Który pomysł ministerstwa jest najbardziej kontrowersyjny i dlaczego?

Moim zdaniem najbardziej kontrowersyjna jest propozycja wprowadzenia dodatkowej metody ustalania opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi dla właścicieli nieruchomości zamieszkałych. Ministerstwo chce, aby w przypadku zapewnienia technicznych możliwości identyfikacji wytwarzanych odpadów rada gminy mogła wprowadzić opłatę składającą się z (1) części stałej – uwzględniającej ustawowo określone koszty stałe funkcjonowania gminnego systemu oraz (2) części zmiennej – zależnej od masy wytwarzanych odpadów przez mieszkańców danej nieruchomości i ustalonej na podstawie stawek jednostkowych wynikających z rozstrzygniętego postępowania o zamówienie publiczne na odbieranie lub odbieranie i zagospodarowanie poszczególnych frakcji. To zaprzeczenie jednego z fundamentów tzw. rewolucji odpadowej z 2011 r. Nowy system miał abstrahować od ilości oddanych do systemu odpadów, aby wyeliminować bodźce ekonomiczne skłaniające właścicieli do nielegalnego pozbywania się odpadów. Trudno zrozumieć, dlaczego ministerstwo z jednej strony dostrzega nieszczelność systemu, proponując zmiany dotyczące deklarowania liczby mieszkańców czy weryfikowania poprawności selektywnej zbiórki, a z drugiej wprowadza rozwiązania, które ten system rozszczelniają. Ci sami mieszkańcy, którzy oszukują w deklaracjach czy rozliczeniach ilościowych, mieliby nagle stać się skrajnie uczciwi? Co więcej, zaproponowane rozwiązanie jest skonstruowane wadliwie i niespójne z resztą ustawy. ■

Nowelizacja ustawy śmieciowej to zaproszenie do kombinowania

Nie mieszajmy gospodarki odpadami z opieką społeczną – apeluje Leszek Świętalski, pełnomocnik Związku Gmin Wiejskich RP ds. gospodarki komunalnej, energetyki i ochrony środowiska, krytykując projekt za ulgi socjalne w opłacie śmieciowej, sztywne wymogi dla PSZOK-ów i ograniczony dostęp gmin do danych. W zamian postuluje jednolite standardy selektywnej zbiórki, realne uszczelnienie systemu i uczciwe rozłożenie odpowiedzialności za recykling.

Rozmawia: Dominik Krzysztofowicz

Czy projekt nowelizacji ustawy o utrzymaniu czystości i porządku gminach jest potrzebny i rzeczywiście odpowiada na oczekiwania samorządów?

Trudno zgodzić się z tezą z jego uzasadnienia, że projekt przede wszystkim jest efektem postulatów samorządów. To zostało mocno uwypuklone, ale niewiele ma wspólnego ze stanem faktycznym. Mamy kolejną próbę nowelizacji w wielu kontrowersyjnych punktach, które w gruncie rzeczy niewiele ułatwią czy rozwiążą. Co najwyżej coś złagodzą, ale wprowadzą kolejne problemy interpretacyjne i zwiększą skomplikowanie systemu gospodarki odpadami komunalnymi – o ile w ogóle można mówić o spójnym systemie.

Strona samorządowa (i branża) wielokrotnie sygnalizowały, że zgodnie z techniką prawodawczą ustawa nadaje się do napisania od nowa. Przy okazji dotychczasowych zmian wykorzystano cały dostępny alfabet i w obecnym kształcie ustawa jest mało czytelna, zwłaszcza dla нефachowców. Na jej podstawie wydawane są regulaminy utrzymania czystości i porządku w gminach (prawo miejscowe), ale nie mogą one powtarzać zapisów ustawowych, więc same w sobie do niewielu rzeczy służą.

Z jakimi wyzwaniem mierzymy się obecnie?

Po pierwsze, z prawodawstwem unijnym: nadal brakuje implementacji niektórych elementów dotyczących gospodarki odpadami, m.in. rozszerzonej odpowiedzialności producenta. 1 października oficjalnie uruchomiono system kaucyjny. Postępuje implementacja dyrektywy SUP dotyczącej plastiku, a za drzwiami czeka rozporządzenie PPWR.

Nakłada się na to niski poziom recyklingu po stronie samorządów i liczne postępowania karne wobec gmin, które nie osiągnęły wymaganych poziomów. Podsumowując: system nie działa. Nie zawsze winę da się zrzucić na dół – na brak kompetencji czy niedoskonałość systemów gminnych. Główne problemy wynikają z zawilego prawa krajowego i rozwiązań, które są źródłem obecnych trudności.

Podstawowy kłopot polega na tym, że gospodarka odpadami komunalnymi to niby zadanie własne samorządu, ale jest ściśle regulowane przez ustawy i rozporządzenia. Samorządy nie mogą samodzielnie dobierać instrumentów pozwalających zrealizować ciążące na nich obowiązki. Obecna nowelizacja nas do tego nie przybliży.

Zacznijmy od plusów nowelizacji. Co można ocenić pozytywnie?

To raczej są małe plusy. Borykamy się z nieszczelnością systemu – znaczna część społeczeństwa funkcjonuje poza nim i wykorzystuje luki, aby system ominąć. Samorządy postulowały możliwość konfrontowania różnych zbiorów

danych znajdujących się w gminie i jej jednostkach, by weryfikować deklaracje do opłaty śmieciowej. Projekt przewiduje tu jedną zmianę: możliwość zwracania się do przedsiębiorstw wodociągowo-kanalizacyjnych o informacje. Niestety, wydaje się, że nie uzgodniono tego z UODO.

To wystarczy, by system uszczelnić?

Nie. Samorządy chciały szerszego katalogu źródeł danych. Na obszarach wiejskich nie wszystkie gospodarstwa są w systemach zbiorczych wody i ścieków – jest dużo ujęć indywidualnych i gospodarstw poza systemem. Przydatne dane są też w USC, oświacie czy pomocy społecznej. Zdarza się, że we wnioskach o świadczenia (np. 800+) wykazuje się rzeczywistą liczbę domowników, a w deklaracjach odpadowych ta liczba maleje. Jedno źródło (woda) problemu nie rozwiąże.

Porozmawiajmy o PSZOK-ach. W gminach wiejskich to szczególnie trudny temat. Rozproszenie zabudowy generuje koszty logistyczne i inwestycyjne. Czy widzi pan tu zagrożenia związane z projektowanymi przepisami?

Tak. Aksjomaty „50 tys. mieszkańców” lub „5 km” niewiele rozwiążą. Mamy wiele gmin o bardzo rozproszony zabudowie, średnia odległość do centrum to ok. 16 km, a bywa, że niektóre sołectwa są oddalone o ponad 30 km. Gdzie tu sens ekonomiczny ograniczenia do 5 km? Dotąd przy wzmacnianiu sieci PSZOK-ów powoływano się na to, że NFOŚiGW przewidywał dotacje, ale dla PSZOK-ów obsługujących co najmniej 20 tys. mieszkańców. Zapis o prowadzeniu PSZOK samodzielnie lub wspólnie z innymi gminami powinien pozostać.

Pozytywny jest natomiast zapis dopuszczający funkcjonowanie mobilnych PSZOK-ów oraz tzw. gniazd (niegdyś krytykowanych i zwalczanych)

nych). To krok we właściwym kierunku – obok regulacji, które tym razem mogą być większym problemem dla jednostek miejskich (np. w Warszawie przy wyliczeniu liczby PSZOK-ów z przelicznika 50 tys. mieszkańców).

Nie rozumiem jednak ograniczenia związanego z mobilnymi PSZOK-ami, zakładającego zbieranie przez nie odpadów „nie rzadziej niż raz w miesiącu w określonym miejscu i terminie”. W jednym miejscu robimy krok naprzód, a w drugim z góry zakładamy sztywne ramy. Przecież szkło, papier czy elektroodpady się nie zepsują. To ekonomia powinna dyktować albo gęstszą sieć punktów przyjmowania, albo inną częstotliwość.

Kolejna kontrowersyjna propozycja, czyli różnicowanie opłat według masy lub jakości segregacji oraz katalog ulg i zwolnień, które samorządy będą mogły wprowadzać. Jak pan to ocenia?

To porażka. Rozliczenia ilościowe już kiedyś odrzucono. W uzasadnieniach do tzw. rewolucji śmieciowej wskazywano, że byłyby zachętą do kombinowania i naganego pozbywania się odpadów. Biorąc pod uwagę naszą mentalność i poziom edukacji, a także to, co widzimy w lasach, rowach czy na skwerach, wprowadzenie indywidualizacji opłat jest zaproszeniem do nadużyć. Technicznie jesteśmy do tego gotowi („płać za tyle, ile wyrzuciłeś”), ale mentalnie jeszcze nie. Gminy, które się na to zdecydują, powinny być gotowe na większe wydatki na likwidację dzikich wysypisk i sprzątanie przestrzeni publicznej. De facto wracamy do realiów sprzed 2013 r.

Zapisy fakultatywne zawsze są groźne – w każdej gminie istnieje potencjał konfliktu między władzą wykonawczą a stanowiącą i takie przepisy bywają wykorzystywane w sporach. Co do ulg: czy ustawa o utrzymaniu czystości i porządku w gmi-

nach ma zawierać elementy pomocy społecznej albo ordynacji podatkowej? Ulgi dla działalności gospodarczej powinny wynikać z ordynacji podatkowej (np. w podatku od nieruchomości) i systemu zachęt podatkowych, a nie z opłaty śmieciowej. Ulgi dla osób starszych i z niepełnosprawnościami – czy każda osoba niepełnosprawna lub starsza jest uboga? Z kolei ulgi uznaniowe typu „w trudnej sytuacji życiowej” – a jaka jest jej definicja? Mamy system pomocy społecznej, świadczenia (także niematerialne), bony na prąd czy ogrzewanie – analogiczne instrumenty można rozważać, ale nie mieszajmy tego z gospodarką odpadami.

Skutek jest prosty: nie ma darmowych obiadów. Za ulgi zawsze ktoś zapłaci – wszyscy mieszkańcy w wyższej opłacie albo budżet gminy kosztem innych inwestycji.

A jak pan ocenia propozycję, aby każda gmina sama regulowała zakres selektywnej zbiórki?

Ze zdumieniem kolejny raz widzę, że ministerstwo uchyla się od odpowiedzialności za standaryzację selektywnej zbiórki. Wciąż mamy prawie 2,5 tys. regulaminów czystości i porządku – i tyle samo standardów se-

lektywnej zbiórki. Potrzebne są jednoznaczne kryteria, kiedy zbiórka nie jest selektywna i kiedy stanowi to podstawę do wszczęcia postępowania. Pozytywne jest to, że stwierdzenie niedopełnienia obowiązku selektywnej zbiórki nie będzie automatycznie skutkowało wszczęciem postępowania – ale i tak zabrakło jednolitych standardów. Gdyby były, zachowywałbym się tak samo u siebie na Dolnym Śląsku, jak i w Warszawie. Teraz mogę być „poprawnym obywatelem” u siebie, a „przestępcą” w stolicy – bo regulaminy się różnią. To nonsens. Resort powinien ustalić standard ogólnokrajowy, zamiast oddawać tę materię do tworzenia w 2,5 tys. gmin.

Czego w projekcie zabrakło? Proszę o jeden lub dwa kluczowe postulaty, które realnie poprawiłyby sytuację gmin.

Po pierwsze, jasnego określenia roli i odpowiedzialności gmin, także finansowej, w zakresie poziomów recyklingu. Dziś dochodzi do absurdów: toleruje się brak postępowań wobec wprowadzających produkty na rynek („zanieczyszczający płaci”), a wszczyna się je przeciw gminom, które często nie mają wpływu na los odpadów po opuszczeniu granic gminy, zwłaszcza gdy umowy obejmują tylko odbiór. Odpowiedzialność trzeba rozdzielić i egzekwować adekwatnie.

Po drugie, należy uszczelnić system: zmienić charakter opłaty, wprowadzić indywidualne konta rozliczeń za odpady albo dać gminom (i ich związkom) większe instrumentarium co do zawartości deklaracji. Inaczej sobie nie poradzimy. I – raz jeszcze – nie mieszajmy gospodarki odpadami z pomocą społeczną.

Na koniec, w jakim kierunku powinna pójść większa reforma?

To powinna być duża nowelizacja lub nowa ustawa, ale dopiero po wdrożeniu ROP, zdefiniowaniu elementów funkcjonalnych PPWR oraz po ocenie skutków systemu kaucyjnego w gminnych systemach. Trzeba też zmienić podejście do wymogów dla podmiotów odbierających odpady – w niektórych regionach warto poszerzyć możliwości świadczenia usług przez inne podmioty, także własne (in-house), bez konieczności inwestowania „z urzędu” dziesiątek milionów złotych tam, gdzie to nie jest potrzebne. ■

Gospodarka odpadami komunalnymi to niby zadanie własne samorządu, ale jest ściśle regulowana przez ustawy i rozporządzenia. Samorządy nie mogą samodzielnie dobrać instrumentów pozwalających zrealizować ciążące na nich obowiązki. Obecna nowelizacja nas do tego nie przybliży.

Nowa Polska wkracza na scenę polityczną

W Poznaniu odbyła się pierwsza konwencja programowa ugrupowania Nowa Polska – inicjatywy samorządowców i parlamentarzystów, którzy chcą „odbudować centrum” polskiej polityki. W wydarzeniu wzięli udział m.in. senatorowie Wadim Tyszkiewicz, Zygmunt Frankiewicz i Andrzej Dziuba, a także prezydenci miast: Arkadiusz Wiśniewski (Opole), Piotr Krzystek (Szczecin), Marek Materek (Starachowice).

Jak podkreślał Wadim Tyszkiewicz, Nowa Polska nie zamierza kopiować scenariusza dotychczasowych ruchów politycznych, budowanych wokół jednej charyzmatycznej postaci. – Pytają mnie często, czym my się różnimy od partii Kukiza, Palikota, Petru, Hołowni czy Biedronia. Różnimy się tym, że mamy gigantyczny fundament. Ludzie, którzy budują Nową Polskę, mają ogromne doświadczenie w biznesie, w samorządzie – mówił Tyszkiewicz dziennikarzom. Dla Tyszkiewicza jednym z głównych motywów założenia Nowej Polski jest przekonanie, że kraj stoi przed koniecznością „nowego otwarcia”. „Żyjemy w złotym wieku. Polska, nigdy w swojej 1000-letniej historii, nie była tak blisko rozwiniętych krajów Zachodu. Ale potrzebny jest nowy impuls, bo nie wszyscy Polacy czują ten rozwój” – napisał, już po konwencji, na swoim facebookowym profilu.

Nowa Polska chce postawić na liberalną, konkurencyjną gospodarkę, prosty i sprawiedliwy system podatkowy oraz powrót do konstytucyjnej zasady pomocniczości państwa. „Podatki mają być proste, niskie, sprawiedliwe, ale i nieuchronne” – napisał Tyszkiewicz. Jego zdaniem samorządy, które przez ostatnie trzy dekady napędzały rozwój kraju, powinny odzyskać więcej autonomii: „Ludzie lepiej wiedzą, jak ułożyć sobie życie, niż partyjny namiestnik. Czas na decentralizację i nową reformę samorządową.”

Drugi z liderów Nowej Polski, Arkadiusz Wiśniewski, prezydent Opola, podkreśla, że konwencja w Poznaniu była okazją do wymiany poglądów i prezentacji „podstawowych założeń ruchu”. „Prosty, przejrzysty i sprawny system podatkowy – uwalniający przedsiębiorców z gorsetu biurokratycznych obciążeń i pozwalający im skupić się na rozwoju swoich firm! Silne, sprawne, efektywne państwo – decentralizacja,

Fot. materiały organizatora

prawdziwa deregulacja, efektywna, dobrze opłacana i fachowa służba cywilna. #PaństwoZDyktu musi przejść do historii!” – napisał Wiśniewski w social mediach.

– Polacy mają dość wojny polsko-polskiej – mówił Wadim Tyszkiewicz podczas konwencji. W jego wpisie na Facebooku widać podobny ton: „Na naszej konwencji ani razu nie padło słowo PiS czy KO. Ani razu! Rozmawialiśmy o programie i pomysłach na rozwój kraju. Nie jesteśmy i nigdy nie będziemy niczyją przystawką. Bliżej nam do de-

mokratycznej strony sceny politycznej, ale nie wykluczamy współpracy z każdym ugrupowaniem, które chce nowoczesnej, europejskiej Polski”.

Program Nowej Polski obejmuje m.in. rozwiązania skierowane do młodych ludzi. Tyszkiewicz zapowiedział pomysł udziału w wyborach samorządowych od 16. roku życia, „skoro młodzi już dziś działają w młodzieżowych radach miast i gmin”. W planach jest też kredyt 0 proc. na mieszkanie do rynkowej wartości, rozwój budownictwa społecznego. ■

Pomysłodawca: Wadim Tyszkiewicz

Nowa Polska powstała z inicjatywy senatora Wadima Tyszkiewicza, byłego prezydenta Nowej Soli, który 16 września 2025 roku ogłosił jej utworzenie podczas konferencji prasowej w Warszawie. Towarzyszyli mu senatorowie Zygmunt Frankiewicz (były prezydent Gliwic) i Andrzej Dziuba (były prezydentów Tychów), a wśród współzałożycieli znaleźli się także samorządowcy i przedstawiciele środowisk obywatelskich. Pomysł ugrupowania narodził się z rozczarowania obecną sceną polityczną, którą inicjatorzy określają jako zdominowaną przez konflikty, partyjną lojalność i brak merytorycznej debaty. Nowa Polska ma być ruchem środka, łączącym ludzi o różnych poglądach, ale podobnym podejściu do spraw publicznych: pragmatycznym, samorządowym i prospołecznym. Planuje wystartować w kolejnych wyborach parlamentarnych.

Związek Miast Polskich alarmuje w sprawie PIT, CIT i subwencji na 2026 r.

ZMP zwrócił się do ministra finansów Andrzeja Domańskiego o pilne wyjaśnienia w sprawie przekazanych samorządom informacji dotyczących udziałów w podatkach PIT i CIT oraz subwencji ogólnej na rok 2026. Jak wskazują przedstawiciele miast, w części przypadków kwoty te są nominalnie niższe niż w 2025 roku.

Zgodnie z ustawą o finansach publicznych, Ministerstwo Finansów przesłało do wszystkich jednostek samorządu terytorialnego informację o kwotach planowanych na 2026 rok udziałów w PIT i CIT oraz subwencji. Tego samego dnia do Biura ZMP zaczęły napływać alarmujące sygnały z miast członkowskich, które wskazywały, że ich planowane dochody na przyszły rok są niższe niż w roku bieżącym. Jak wynika z analizy przeprowadzonej przez związek, spośród 390 miast i gmin należących do organizacji, w siedmiu przypadkach kwoty są faktycznie niższe niż w 2025 roku. Spadki dotyczą między innymi Krynicy Morskiej (o 21,3 proc.), Kleczewa (o 9,1 proc.), Włocławka (o 7,3 proc.), Jastrzębia-Zdroju (o 4,3 proc.), Elbląga (o 2,8 proc.), Iłowej (o 1,3 proc.) i Bytomia (o 0,3 proc.). Dodatkowo w sześciu kolejnych miastach przyrost dochodów jest niższy niż zakładana przez rząd inflacja na poziomie 3 proc., co w praktyce oznacza realny spadek ich wartości.

Łącznie miasta członkowskie ZMP mają otrzymać o 11,6 mld zł więcej niż w roku 2025, co stanowi średni wzrost o 10,4 proc. Jednak dane pokazują ogromne dysproporcje między poszczególnymi samorządami – od kilkudziesięcioprocentowych spadków po wzrosty sięgające ponad 30 proc.

Analiza szczegółowa pozwala dostrzec, że wzrosty i spadki poszczególnych składników dochodów są często wewnętrznie sprzeczne. Przykładowo, we Włocławku odnotowano wzrost udziału w PIT o 6,7 proc., ale jednocześnie spadek udziału w CIT o 32,7 proc. i spadek subwencji aż o 41,6 proc. W Jastrzębiu-Zdroju udział w PIT wzrósł o 54,7 proc., jednak udział

w CIT spadł o 92,8 proc. Z kolei Elbląg, mimo wzrostu udziału w CIT o 140 proc., zanotował spadek subwencji o ponad połowę. Tak duże różnice trudno uznać za wynik naturalnych zmian gospodarczych – wskazują one raczej na problemy z metodologią lub błędy w bazach danych resortu finansów.

Jak zauważa Andrzej Porawski, dyrektor Biura ZMP, w artykule opublikowanym na stronie Miasta.pl, można się domyślać, że skoki

Takie skoki kwot niweczą możliwość odpowiedzialnego planowania budżetowego i finansowego przez samorządy. Nowy system miał zapewnić stabilność dochodów i bezpieczeństwo finansowe JST, tymczasem dane pokazują coś odwrotnego – chaos i nieprzewidywalność – podkreślają w liście do ministra finansów prezes ZMP Jacek Sutryk i wiceprezes Arkadiusz Chęciński.

w udziałach z CIT wynikają z korekt w bazach danych Ministerstwa Finansów i Krajowej Administracji Skarbowej, które dopiero w tym roku „odkryły” błędy w deklaracjach podatkowych przedsiębiorstw. Według informacji przekazanych przez resort, dotyczyły one zeznań CIT z lat 2021–2022. Jednak, jak podkreśla Porawski, trudno zrozumieć, dlaczego nie zostały one zauważone wcześniej, skoro już w 2023 roku dane te stanowiły podstawę do naliczania dochodów samorządów na lata 2024 i 2025. „To dowód na rażącą nieudolność aparatu skarbowego, który dopiero po naszej interwencji przyznał się do błędu. Ktoś powinien za to odpowiedzialność” – komentuje dyrektor Biura ZMP.

Związek Miast Polskich przypomina, że jednym z głównych celów nowej ustawy o dochodach JST była przejrzystość systemu i dostępność danych źródłowych, umożliwiających samorządom przewidywalne planowanie budżetów. Tymczasem oba te cele nie zostały spełnione. W przekazanych danych brakuje spójności, a metodologia ich wyliczenia nie jest znana.

„Takie skoki kwot niweczą możliwość odpowiedzialnego planowania budżetowego i finansowego przez samorządy” – podkreślają w liście skierowanym do ministra finansów prezes ZMP Jacek Sutryk i wiceprezes Arkadiusz Chęciński. „Nowy system miał zapewnić stabilność dochodów i bezpieczeństwo finansowe JST, tymczasem dane pokazują coś odwrotnego – chaos i nieprzewidywalność”.

Związek Miast Polskich wystąpił do ministra finansów o udostępnienie: pełnych danych źródłowych i sposobu wyliczenia kwot dla miast, które odnotowały spadki lub wzrosty poniżej inflacji; informacji o korektach w bazie CIT; danych służących do określenia potrzeb fi-

nansowych JST w latach 2025–2026; o wyjaśnienie przyczyn skokowych zmian udziałów w PIT w wielu gminach.

Jak podkreśla Andrzej Porawski, bez pełnej przejrzystości i zrozumienia zasad, na podstawie których obliczane są udziały w podatkach i subwencji, niemożliwe będzie rzetelne ocenienie skutków wprowadzonej reformy finansów samorządowych. „Porównanie kwot z dwóch lat, 2025 i 2026, które miały stanowić podstawę do oceny nowej ustawy, pokazuje ogromne różnice, uniemożliwiające wyciągnięcie konstruktywnych wniosków. W tych warunkach żaden ekspert nie będzie w stanie obiektywnie ocenić efektywności systemu” – zaznacza. ■

Potrzebujemy efektywnego systemu finansowania, a nie doraźnych programów

Po latach niestabilności i uzależnienia od rządowych programów samorządy wiejskie oczekują kompleksowych rozwiązań. – Rezerwy i jednorazowe dotacje nie zastąpią trwałego modelu finansowania – podkreśla Stanisław Jastrzębski, przewodniczący Związku Gmin Wiejskich RP, wójt gminy Długosiodło. Mówi o zróżnicowanej kondycji gmin, kończących się środkach z Polskiego Ładu i konieczności wydłużenia czasu wykorzystania funduszy z KPO.

Rozmawia: Janusz Król

Jak pan ocenia obecną sytuację finansową gmin w Polsce? Czy można mówić o stabilizacji po kilku trudnych latach?

Sytuacja każdej gminy wygląda nieco inaczej. Oczywiście, nowa ustawa o dochodach JST została przez nas poparta pod warunkiem, że wspólnie z Ministerstwem Finansów będziemy monitorować i analizować sposób jej wdrażania. Dziś mamy już pewną wiedzę, choć pełniejsza ocena będzie możliwa dopiero pod koniec roku i wtedy zobaczymy pełny obraz tego, jak wygląda realizacja finansowania i sytuacja gmin wiejskich. Zakładamy, że rząd dotrzyma warunków porozumienia i udostępni nam dane, którymi dysponuje Ministerstwo Finansów. Wówczas, zgodnie ze stanowiskiem wszystkich korporacji samorządowych, usiądziemy wspólnie i wyciągniemy wnioski co do koniecznych zmian.

Na dziś sytuacja jest bardzo zróżnicowana. Gminy bogatsze, dysponujące większymi dochodami własnymi, przechodzą przez ten okres w miarę spokojnie, ale takich jednostek w naszej korporacji jest niewiele. Większość stanowią gminy biedniejsze i średniozamożne. Obecnie dochody samorządów opierają się głównie na udziale w podatkach PIT i CIT. Tymczasem w wielu gminach obserwujemy spadek liczby mieszkańców, bo starsze pokolenia odchodzą, a młodzi wyjeżdżają. Trudno więc oczekiwać wzrostu dochodów, szczególnie z tych podatków.

Czy w tej sytuacji wyludniające się gminy mają zapewnione jakieś zabezpieczenia?

W każdym budżecie minister finansów zabezpiecza rezerwę na potrzeby samorządów. Na 2026 rok wynosi ona 2,15 mld zł, z czego część pozostaje w dyspozycji ministra finansów, natomiast 1,8 miliarda przeznaczono do rozdysponowania przez organizacje samorządowe. To właśnie one zdecydowały, na co te środki zostaną przeznaczone. Z moich informacji wynika, że wiele gmin wiejskich, przygotowując budżety na 2026 rok, otrzymało jedynie symboliczne zwiększenie środków o 1–2 proc., a wiele o mniej niż wynosi poziom inflacji. Dotyczy to zwłaszcza tych najbardziej potrzebujących, ale również powiatów i miast na prawach powiatu. Dlatego proponujemy, aby około 550 mln zł z tej rezerwy przeznaczyć na wsparcie samorządów, które otrzymały zwiększenie budżetu poniżej 4 proc. To na razie ogólny pomysł, ale ważne jest, aby podjąć inicjatywę i nie pozostawić tych samorządów samym sobie.

Kończą się właśnie rządowe programy wsparcia, jak Polski Ład, które były chwalone przez gminy wiejskie. Czy środki z KPO, o które w poprzednich latach zabiegano bardzo intensywnie, są w stanie zastąpić programy rządowe i w jakim stopniu?

Środki z Polskiego Ładu były najłatwiejsze do pozyskania. Niestety, wiele wniosków składano bez pełnej dokumentacji i projektów, dlatego część

Fot. ZGWRP

”

Budżety JST opierają się głównie na udziale w PIT i CIT. Tymczasem w wielu gminach obserwujemy spadek liczby mieszkańców, bo starsze pokolenia odchodzą, a młodzi wyjeżdżają. W takiej sytuacji trudno oczekiwać wzrostu dochodów, szczególnie z tych podatków.

gmin do dziś nie wykorzystwała przeznaczonych pieniędzy z przyczyn proceduralnych. Trzeba przecież przygotować dokumentację projektową, uzyskać pozwolenia, uregulować kwestie własnościowe i dopiero wtedy ogłosić przetarg. Myślę, że rok 2026 będzie już końcówką realizacji tych inwestycji. Nie narzekajmy więc, dopóki nie wydamy wszystkich pieniędzy z Polskiego Ładu. Faktem jest, że poprzedni rząd stworzył ten program, ale nie zabezpieczył na niego odpowiednich funduszy. Dziś finansowanie tych projektów pochodzi z budżetu obecnego rządu. Częściowo sytuacja wy-

gląda nawet lepiej, bo dzięki przychylności Ministerstwa Finansów udało nam się pozyskać dodatkowo ponad 200 mln zł na drogi lokalne. Te środki trafiły już do wojewodów i następnie do tych gmin z list rezerwowych, które wcześniej nie otrzymały dofinansowania.

Druga ważna kwestia to pieniądze z KPO. Dzięki wsparciu Ministerstwa Rolnictwa oraz Ministerstwa Funduszy udało się wygospodarować ponad 2 mld zł dodatkowych środków na gospodarkę wodno-kanalizacyjną. Marszałkowie województw przeprowadzili nabory w pierwszej połowie roku, jed-

nak rozdysponowali tylko tyle pieniędzy, ile mieli w swoich budżetach. Teraz pojawiły się kolejne środki, przykładowo, na Mazowszu jest jeszcze ponad 110 mln zł do wykorzystania. Trafiają one do gmin z list rezerwowych.

Pieniądze z KPO mają ograniczony horyzont czasowy. Czy gminom uda się je wykorzystać?

Rzeczywiście, czas na ich wykorzystanie jest zbyt krótki, bo zgodnie z obowiązującymi zasadami projekty muszą być zakończone do końca roku. To jest po prostu nierealne. Najpierw trzeba było ogłosić przetargi, a gdy środki

pojawiały się w całym kraju jednocześnie, to liczba firm zdolnych do wykonania prac okazała się za mała. Już pół roku temu wnioskowaliśmy o przedłużenie terminu realizacji. Wiemy, że wymaga to zgody Komisji Europejskiej, ale prace w tym zakresie idą w dobrym kierunku. Idealnym rozwiązaniem byłoby wydłużenie okresu wykorzystania środków przynajmniej do października przyszłego roku. Procedury przetargowe są czasochłonne, ponieważ trzeba sprawdzić oferty, wyłonić wykonawców, rozpocząć roboty. A są to w większości prace ziemne, których nie da się prowadzić przy niskich temperaturach. Dlatego w naszym wspólnym, narodowym interesie jest maksymalne przesunięcie terminów, aby samorządy mogły w pełni wykorzystać te fundusze. Zapewniam, że my, samorządowcy, zrobimy wszystko, aby tak się stało.

Finanse i inwestycje to jedno, ale gminy wiejskie mają też problemy w innych obszarach, dotyczących granic, oświaty czy gospodarki odpadami. Jak sobie z tym radzą i w jakim zakresie potrzebna jest pomoc albo zmiany przepisów?

Wśród wielu problemów dotyczących samorządy wiejskie coraz większe zaniepokojenie budzi problem zmian granic. Uważam, że musimy wspólnie z miastami wypracować cywilizowany sposób rozwiązywania tych sporów. Nie przystoi, aby w XXI wieku bogate miasta anektowały część terytoriów gmin wiejskich. Trzeba podkreślić, że najczęściej chodzi o tereny dobrze zurbanizowane, gdzie mieszkańcy miast kupili działki, wybudowali domy, a do pracy nadal dojeżdżają do miasta. W efekcie gminy wiejskie tracą mieszkańców i dochody z PIT oraz CIT. Ten problem trzeba rozwiązać w sposób systemowy. Świat zna takie rozwiązania. W Paryżu metro przejeżdża przez granice kilku samodzielnych gmin, a podróżujący nim tych granic nie zauważają. Dlatego zachęcam kolegów z korporacji samorządowych i Związku Miast Polskich, aby wspólnie pracować nad uregulowaniem zasad dotyczących zmian granic, w duchu współpracy, a nie jednostronnych decyzji. Zabieranie terenów bez porozumienia nigdy nie będzie właściwym rozwiązaniem. W warunkach kryzysu demograficznego największym problemem finan-

sowym i organizacyjnych pozostaje oświata. Są już gminy, w których w ciągu roku rodzi się jedno lub dwoje dzieci. To pociąga za sobą konsekwencje dla żłobków, przedszkoli i szkół. Nasza propozycja jest prosta: to samorząd lokalny, wybrana przez mieszkańców rada, powinna decydować o sieci szkół, oczywiście w uzgodnieniu z kuratorem oświaty. W małych placówkach, gdzie uczy się niewiele dzieci, trudno zapewnić odpowiednie warunki do nauki i rozwoju. Nam nie zależy na zamykaniu szkół i nie chcemy sprzedawać ani likwidować obiektów oświatowych. Chcemy zapewnić dzieciom właściwe warunki, a wolne obiekty wykorzystać na lokalne centra życia społecznego, czyli na domy środowiskowe, świetlice, miejsca integracji starszych mieszkańców. Bo drugim, równie istotnym wyzwaniem gmin wiejskich jest szybkie starzenie się społeczeństwa, co rodzi konieczność zwiększenia troski i wsparcia ze strony samorządów.

Przed nami XXI Kongres Gmin Wiejskich. Jakie kluczowe zagadnienia i zadania dla gmin i związku będą podczas niego podnoszone?

Kongres odbywa się 18 i 19 listopada w hotelu Warszawianka. Pierwszy dzień to podsumowanie 35 lat samorządności na obszarach wiejskich. Drobek jest ogromny – zarówno rządów, jak i samorządowców, którzy musieli sobie radzić z brakiem pieniędzy i rosnącymi potrzebami mieszkańców. Ten dzień to podsumowanie osiągnięć, wręczenie wyróżnień i uroczysta kolacja z koncertem. Drugi dzień poświęcamy przyszłości samorządu. 35 lat to szmat czasu, dużo się zmieniło, potrzeby mieszkańców się zmieniają, musimy przygotowywać się na kolejne dekady. Największe wyzwania, przed którymi stoimy, to zapaść demograficzna, starzenie się obywateli, brak rąk do pracy w wielu rejonach.

W jakiej kondycji jest Związek Gmin Wiejskich RP, któremu pan przewodzi, co udało się osiągnąć od początku działania nowego rządu, a czego nie?

Dwa lata pokazały, że ZGWRP jest największą korporacją samorządową w kraju. Zrzesza blisko 800 gmin i działa na rzecz wszystkich gmin wiejskich i miejsko-wiejskich. Do sukcesów mogą zaliczyć pozyskanie ponad

200 mln zł dodatkowych funduszy na drogi wiejskie, w ubiegłym roku zabezpieczenie środków w tzw. kropłówce, które znacznie poprawiły sytuację wielu gmin. Skutecznie staraliśmy się, aby wynegocjować warunki do pełnego wykorzystania pieniędzy z KPO, co uznajemy za obowiązek, bo niewykorzystane pieniądze przepadną. Obecnie współpraca z Ministerstwem Finansów jest lepsza, ale zdecydowanie trudniejsza jest współpraca z Ministerstwem Edukacji Narodowej. Ten resort obawia się, że oddanie decyzji o sieci szkół gminom wywoła proces likwidacji placówek. Nie chce zrozumieć, że samorządy stoją na stanowisku, że nadrzędne jest dobro dziecka.

Jakie zadania stoją przed związkiem na kolejne lata?

Chcemy ustabilizować sytuację finansową gmin, aby budżety były przewidywalne. W zakresie oświaty musimy zapewnić właściwy poziom edukacji i finansowania od żłobków i przedszkoli po szkoły. Związek będzie podejmował współpracę z gminami na rzecz rozwiązań demograficznych i opieki dla starzejących się mieszkańców. Marzymy o możliwości wykorzystywania OZE na wsi, bo to jest nasza, jako społeczeństwa, przyszłość i źródło oszczędności. Wszystkie potrzeby mieszkańców powinny być naszym zobowiązaniem i musimy dążyć do racjonalnej ich realizacji.

Tematem niezwykle ważnym dla przyszłości samorządności jest sprawa dwukadencyjności. I tu pozwolę sobie na osobistą refleksję – debata na ten temat budzi mój wielki niepokój. Budzi także niepokój wielu samorządowców. Według polskiego prawa tylko prawomocny wyrok polskiego sądu może obywatela pozbawić czynnego i biernego prawa wyborczego. Nie ma innej zgodnej z prawem drogi. Dziś o tym zapominamy. Proponowane rozwiązania przypominają najczarniejsze czasy polskiego stalinizmu. Ale wówczas nawet w sfingowanych procesach władza dążyła do tego, aby zapadł wyrok. Dziś bez sądu, bez prawomocnego wyroku, pozbawia się obywateli prawa wyborczego. Samorządowców pozbawia się prawa do kandydowania, a mieszkańców czynnego prawa wyborczego. Czy tak ma wyglądać przyszłość państwa prawa i polskiej samorządności? ■

Krok bliżej do wprowadzenia KSeF

1 listopada Ministerstwo Finansów udostępniło Moduł Certyfikatów i Upnień (MCU) – nowe narzędzie, które pozwoli przedsiębiorcom i instytucjom publicznym zarządzać dostępem do Krajowego Systemu e-Faktur (KSeF). Wprowadzenie MCU to ważny krok w przygotowaniach do uruchomienia KSeF 2.0, który zacznie funkcjonować od 1 lutego 2026 r.

Moduł Certyfikatów i Upnień umożliwia:

- składanie wniosków o wydanie certyfikatów,
- pobieranie certyfikatów niezbędnych do korzystania z KSeF,
- zarządzanie upnieniami użytkowników w ramach organizacji.

Dzięki wcześniejszemu dostępowi do MCU jednostki samorządowe, przedsiębiorcy oraz ich dostawcy usług finansowo-księgowych mogą z wyprzedzeniem zaplanować proces nadawania i zarządzania upnieniami, a także dostosować procedury oraz systemy IT do nowych wymagań.

Ministerstwo Finansów przypomina, że od 1 listopada 2025 r. nadawanie nowych upnień możliwe jest wyłącznie poprzez MCU. Dotychczasowa Aplikacja Podatnika KSeF 1.0 przestała obsługiwać ten proces.

Certyfikaty – cyfrowy dowód tożsamości w KSeF

Certyfikaty KSeF stanowią elektroniczne potwierdzenie tożsamości użytkownika i są niezbędne do wystawiania oraz odbierania faktur w imieniu danej jednostki lub firmy. Zawierają dane osobowe lub firmowe, dlatego – jak podkreśla resort finansów – należy traktować je z najwyższą ostrożnością. W przypadku certyfikatów przypisanych do osoby fizycznej, korzy-

stać z nich może wyłącznie ta osoba. Certyfikaty przypisane do jednostek (np. gmin, spółek komunalnych czy innych instytucji) są odpowiedzialnością organizacji – to ona odpowiada za ich bezpieczne używanie.

Ministerstwo zaleca, by każda jednostka samorządowa opracowała jasne procedury dotyczące pobierania, przekazywania, używania oraz unieważniania certyfikatów. Ma to kluczowe znaczenie dla bezpieczeństwa i rozliczalności operacji w systemie KSeF.

Upnienia właścicielskie i ich znaczenie

W MCU funkcjonują tzw. upnienia właścicielskie, które umożliwiają:

- zarządzanie upnieniami innych użytkowników,
- zarządzanie jednostkami podrzędnymi,
- przeglądanie nadanych upnień.

Upnienia właścicielskie nie mogą zostać odebrane, a ich posiadacze ponoszą odpowiedzialność za nadzór nad pozostałymi użytkownikami systemu. Warto pamiętać, że ponowne nadanie upnień w MCU jest konieczne m.in. dla osób fizycznych nieuprawnionych w KSeF 1.0 do 31 października 2025 r. oraz dla podmiotów posiadających wcześniejsze upnienia nadane w tym systemie.

Fot. Freepik.com

Resort finansów zaleca zwracać szczególną uwagę na ochronę certyfikatów i danych dostępowych do MCU. Dostęp do tych informacji powinny mieć wyłącznie osoby upoważnione, a wszelkie próby wyłudzenia certyfikatów należy traktować jak potencjalne oszustwo. „Certyfikaty i dane do logowania do MCU należy traktować z taką samą ostrożnością jak dane do bankowości elektronicznej czy kart płatniczych” – apeluje ministerstwo.

Każdy, kto uzyska dostęp do certyfikatu, może wystawiać i odbierać faktury w imieniu danej jednostki. Nieuprawnione ujawnienie danych może więc prowadzić do poważnych konsekwencji finansowych i prawnych.

Szczegółowe informacje, filmy instruktażowe oraz link do modułu MCU są dostępne na stronie: ksef.podatki.gov.pl/modul-certyfikatow-i-upnien-mcu

Użytkownicy mogą również uzyskać wsparcie techniczne za pośrednictwem formularza kontaktowego dostępnego pod adresem: ksef.podatki.gov.pl/formularz

Dlaczego to ważne dla samorządów

Wdrożenie MCU to nie tylko zmiana techniczna, ale także element szerszego przygotowania administracji do obowiązkowego KSeF 2.0. Jednostki samorządu terytorialnego – jako wystawcy i odbiorcy faktur – muszą już dziś zaplanować proces nadawania ról i upnień, aby w przyszłym roku bez problemu korzystać z Krajowego Systemu e-Faktur. ■

Certyfikaty pod szczególną ochroną

Oszuści mogą spróbować wyłudzić poufne dane i narazić instytucję na poważne konsekwencje finansowe i prawne. Dlatego należy traktować certyfikaty jak dane szczególnie wrażliwe; nie udostępniać ich osobom nieupoważnionym; zachować szczególną czujność wobec prób wyłudzenia dostępu do certyfikatów.

Certyfikaty i dane do logowania do MCU warto traktować z taką samą uwagą jak dane logowania do bankowości elektronicznej.

ZPP ostro krytykuje program edukacyjny „Wyjście z klasą”

Związek skierował do minister edukacji Barbary Nowackiej oficjalne pismo, w którym zdecydowanie sprzeciwia się zasadom realizacji nowego programu. Samorządowcy alarmują, że sposób jego wdrożenia może doprowadzić do administracyjnego chaosu i faktycznego zablokowania realizacji projektu.

Program „Wyjście z klasą” miał być – według zapowiedzi minister Barbary Nowackiej – projektem, który otwórzy dzieciom i młodzieży drogę do kontaktu z kulturą, szczególnie uczniom z mniejszych miejscowości. Dzięki dotacjom szkoły mają organizować wyjścia do instytucji kultury – teatrów, muzeów, filharmonii czy galerii sztuki. Pomysł, choć szczytny, w ocenie samorządowców został przygotowany w sposób pośpieszny i bez zrozumienia realiów funkcjonowania administracji lokalnej.

Związek Powiatów Polskich zarzuca resortowi edukacji przede wszystkim brak konsultacji z samorządami, mimo że to one mają w praktyce odpowiadać za wdrażanie programu. To kolejny przypadek pominięcia dialogu w ramach Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego.

Najwięcej kontrowersji budzi przyjęty przez MEN model finansowania i organizacji programu. Według jego założeń, o środki miałyby ubiegać się gminy – jednak nie bezpośrednio, lecz za pośrednictwem powiatów. Powiaty miałyby gromadzić wnioski od wszystkich zainteresowanych gmin, podpisywać z nimi umowy, a następnie same składać wniosek do MEN i dopiero po otrzymaniu dotacji przekazywać pieniądze dalej. ZPP uznaje ten system za „nieracjonalny i sprzeczny z zasadami funkcjonowania jednostek samorządu terytorialnego”. W praktyce – jak czytamy w apelu podpisanym przez prezesa związku Andrzeja Płonkę – powiaty musiałyby zwoływać sesje rad, zawierać liczne umowy z gminami i prowadzić długotrwałe uzgodnienia, zanim w ogóle mogłyby rozpocząć wydatkowanie pieniędzy. Tymczasem termin wykorzystania dotacji wyznaczono na 31 grudnia 2025 r., co przy długiej przerwie świątecznej i ograniczeniach budżetowych oznacza,

że czasu na realizację byłoby zaledwie kilka tygodni. „W praktyce oznacza to, że powiaty musiałyby zorganizować wszystkie wyjścia uczniów do teatrów, muzeów czy filharmonii w ciągu krótkiego przedświątecznego okresu. To nierealne”.

Samorządowcy ostrzegają, że przyjęty model może sparaliżować wdrożenie programu już na etapie organizacyjnym. Powiaty nie chcą przyjmować wniosków od gmin, ponieważ wiąże się to z ryzykiem naruszenia dyscypliny finansów publicznych. ZPP zarzuca ministerstwu, że usiłuje przerzucić odpowiedzialność na samorządy, unikając podpisywania tysięcy indywidualnych umów z gminami. „Pracownicy MEN wykazali się brakiem elementarnej wiedzy o funkcjonowaniu ustawy o finansach publicznych” – stwierdzono w piśmie.

Związek zwraca także uwagę na nierównoważony podział środków. W projekcie nie uwzględniono różnic pomiędzy powiatami – zarówno pod względem liczby uczniów, jak i mieszkańców. W efekcie taka sama pula pieniędzy miałaby przypaść zarówno ma-

łemu, 20-tysięcznemu powiatowi, jak i dwumilionowej Warszawie. Dodatkowo ZPP podkreśla, że koszty obsługi programu ustalone przez MEN – 1 proc. wartości zadania, maksymalnie 2900 zł – są rażąco zaniżone w stosunku do rzeczywistych wydatków, jakie poniosą powiaty.

Kolejnym zarzutem jest niezgodność niektórych zapisów projektowanej umowy z obowiązującym prawem. Chodzi o paragrafy dotyczące odsetek od środków zgromadzonych na rachunkach bankowych samorządów. Zgodnie z ustawą o dochodach jednostek samorządu terytorialnego, wszystkie takie odsetki stanowią dochód własny jednostki. ZPP powołuje się przy tym na wyrok NSA z 28 maja 2025 r., który jednoznacznie potwierdza tę interpretację. Zdaniem samorządowców, zaproponowane przez ministerstwo zapisy są niekonstytucyjne.

W stanowisku ZPP znalazł się także apel o zmianę warunków realizacji programu. Samorządowcy postulują, aby gminy mogły samodzielnie aplikować o środki z programu, bez pośrednictwa powiatów. Jednocześnie domagają się od resortu edukacji „bardziej racjonalnego i partnerskiego podejścia do współpracy z samorządami” przy planowaniu podobnych inicjatyw w przyszłości. „Apelujemy o bardziej zdroworozsądkowe podejście do wydatkowania środków publicznych” – piszą.

ZPP przypomina, że podobne inicjatywy – choć potrzebne i wartościowe – wymagają rzetelnych konsultacji oraz realistycznego harmonogramu. W przeciwnym razie ryzyko administracyjnego paraliżu i niewykorzystania środków publicznych jest bardzo wysokie. Jak zauważa związek, to właśnie dialog między rządem a samorządami powinien być podstawą każdej reformy w edukacji, zwłaszcza że to na poziomie lokalnym odbywa się jej faktyczna realizacja. ■

W obecnym kształcie „Wyjście z klasą” może okazać się projektem niewykonalnym organizacyjnie, mimo dobrych intencji i społecznie ważnego celu – uważa ZPP. Takie inicjatywy wymagają rzetelnych konsultacji oraz realistycznego harmonogramu.

Gmina z wiatrem w żagle

Jak odnawialne źródła energii wzmacniają lokalny rozwój

Rozmowa z Martą Głód, dyrektor ds. rozwoju projektów, OX2 Polska

Zmieniające się warunki gospodarcze i coraz większe wyzwania finansowe sprawiają, że samorządom coraz trudniej planować stabilne dochody i wydatki. Czy rozwój energetyki wiatrowej i słonecznej może być dla gmin szansą na pozyskanie nowych źródeł dochodów do budżetu?

Współpraca z firmami rozwijającymi odnawialne źródła energii może stać się dla samorządów stabilnym i przewidywalnym źródłem dochodów, zwłaszcza w przypadku gmin miejsko-wiejskich, gdzie są duże potrzeby rozwojowe, jednak możliwości pozyskania nowych inwestorów są często ograniczone.

Farmy wiatrowe składające się z dziesięciu nowoczesnych turbin generują rocznie wpływy z podatków sięgające nawet 1,8–2 mln zł. Okres eksploatacji projektów sięga 30 lat, co oznacza wieloletnie, pewne przychody liczne w milionach złotych, które pozostają w lokalnej gospodarce. Podobnie jest w przypadku farm fotowoltaicznych, które również przynoszą stałe wpływy z podatku od nieruchomości. Instalacja

o mocy 50 MW może zasilić budżet gminy od 1 do 1,2 mln zł rocznie. Te środki mogą stanowić siłę napędową rozwoju gminy – uzyskane w ten sposób dochody umożliwiają dalsze inwestycje, które będą służyć mieszkańcom, to szansa na nowe drogi, inwestycje w szkołach czy wsparcie lokalnych organizacji i klubów sportowych.

Podczas Kongresu Gmin Wiejskich będę miała okazję opowiedzieć o partnerskim podejściu do współpracy między deweloperami OZE a samorządami i mieszkańcami. Chcemy, aby gminy widziały w nas długoterminowego partnera ich rozwoju.

Czy rozwój energetyki odnawialnej to przede wszystkim szansa na wzmocnienie budżetów gmin, czy również realne korzyści, które mogą bezpośrednio odczuć mieszkańcy? Odnawialne źródła energii to korzyści finansowe dla samorządów, ale również dla społeczności lokalnych. Jako OX2 ściśle współpracujemy z mieszkańcami i samorządami, aby jak najlepiej rozumieć ich potrzeby i odpowiadać na nie w sposób odpowiedzialny oraz długofalowy. Wspieramy inicjatywy kulturalne, sportowe i edukacyjne, doposzczamy szkoły, a także angażujemy się we współpracę z lokalnymi oddziałami OSP i działania środowiskowe. Dla przykładu, na Lubelszczyźnie zrealizowaliśmy projekty ochrony puchaczy i nietoperzy, a w Wysokiej w województwie wielkopolskim stworzyliśmy Park Biocenotyczny, który służy mieszkańcom i uczniom sąsiadującej szkoły.

Warto pamiętać, że istotnym elementem współpracy z inwestorami jest także rozwój infrastruktury. Projekty OZE często wiążą się z modernizacją lub budową nowych dróg, chodników oraz inwestycjami w sieć elektroenergetyczną, co realnie poprawia komfort i bezpieczeństwo mieszkańców. Oczywiście, na bezpośrednie korzyści mogą liczyć też właściciele gruntów objętych inwestycją, otrzymując czynsz dzierżawny przez cały czas pracy instalacji OZE. To forma pasywnego dochodu, która zabezpiecza przyszłość rodzin i lokalnych rolników.

Od czego powinien zacząć wójt lub burmistrz, który chciałby przyciągnąć do swojej gminy inwestorów z branży energetyki odnawialnej?

Pierwszym krokiem jest zawsze dialog. Zachęcamy samorządy do nawiązania kontaktu z doświadczonymi ekspertami, którzy pomogą ocenić potencjał inwestycyjny gminy i zaproponują najlepsze rozwiązania.

OX2 od blisko 20 lat realizuje projekty odnawialnych źródeł energii w Europie, a w Polsce działamy aktywnie od 2019 roku. Wybudowaliśmy już siedem farm wiatrowych w różnych regionach kraju i rozwijamy kilkanaście kolejnych projektów OZE.

Jesteśmy otwarci na współpracę z gminami, które chcą rozwijać czyste źródła energii, wzmacniać swoje bezpieczeństwo energetyczne i zapewnić mieszkańcom niższe koszty energii w przyszłości. Jako „dobry sąsiad” chcemy być obecni w gminach na etapie projektowania, budowy, ale również po zakończeniu realizacji inwestycji, wspierając lokalne społeczności i pozostawiając trwałe, pozytywne efekty naszych działań. A dzięki przychodom z OZE budżet gminy może urosnąć nawet o kilkanaście procent! ■

”

Jesteśmy otwarci na współpracę z gminami, które chcą rozwijać czyste źródła energii, wzmacniać swoje bezpieczeństwo energetyczne i zapewnić mieszkańcom niższe koszty energii w przyszłości.

Ciepłownia geotermalna w Koninie już działa

Konin dołączył do grona zaledwie dziesięciu polskich miast wykorzystujących taką technologię. Instalacja o mocy 8,1 MW została oddana do użytku na wyspie Pocijewo, a symbolicznego uruchomienia dokonali zaproszeni goście, w tym minister klimatu i środowiska Paulina Hennig-Kloska, główny geolog kraju Krzysztof Galos, przedstawiciele NFOŚiGW, świata nauki i samorządu. To zwieńczenie ponad dekady przygotowań oraz kilku lat budowy.

Zdjęcia: UM Konin

Ciepłownia pracuje w klasycznym układzie dubletu: otwór wydobywczy GT-1 dostarcza wodę termalną o temperaturze przekraczającej 90 stopni C z głębokości ok. 2600 m, a otwór GT-3 wtłacza ją z powrotem do złoża po odebraniu energii w wymiennikach. Roczna produkcja ciepła szacowana jest na 160 teradżuli (ok. 160 tys. GJ), co w sposób szczególnie wzmocni zasilanie sieci poza sezonem grzewczym. To stabilne, niezależne od pogody źródło energii, które – obok istniejących już w mieście źródeł niskoemisyjnych – poprawi bezpieczeństwo dostaw i pozwoli ograniczyć zużycie paliw kopalnych.

Projekt ma długą historię i precyzyjnie zdefiniowany montaż finansowy. Pierwszy etap – przygotowanie i wykonanie odwiertu wydobywczego GT-1 – rozpoczął się w 2012 r., wiercenia prowadzono w latach 2014–2015, a w 2016 r. zatwierdzono dokumentację hydrogeologiczną. Koszt tego etapu wyniósł

18,75 mln zł. Drugi, kluczowy etap inwestycji, przypadł na lata 2019–2025 i obejmował budowę ciepłowni oraz odwiertu zatłaczającego GT-3. Jego całkowity koszt to 67,15 mln zł. Na sfinansowanie etapu II złożyły się: 51,5 mln zł wsparcia z NFOŚiGW (w tym 33,7 mln zł bezzwrotnej dotacji i 17,8 mln zł pożyczki), ok. 4 mln zł z budżetu miasta, a pozostałą część pokrył MPEC-Konin. Łącznie przekłada się to na blisko 86 mln zł poniesionych nakładów na przygotowanie złoża i uruchomienie nowoczesnego źródła ciepła.

– To zwieńczenie pewnego etapu, ale nie koniec wszystkich inwestycji w ciepło z geotermii w Koninie – podkreśla prezydent miasta Piotr Korytkowski. – Jesteśmy częścią projektu międzynarodowego: w 2026 r. zaplanowano u nas badania sejsmiczne, które pozwolą wyznaczyć optymalną lokalizację drugiego otworu zatłaczającego. To klucz do zwiększenia efektywności całego systemu – dodaje.

Nowa ciepłownia nie rozwiązuje wszystkich potrzeb ciepłych Konina – i nikt tego nie ukrywa. Zainstalowana moc

Nowe źródło zwiększa odporność systemu – miasto nie bazuje na jednym dostawcy, a ryzyko przerw czy wahań cenowych rozkłada się na kilka technologii.

to 8,1 MW, jednak obecnie układ pracuje z ograniczoną wydajnością, na poziomie około jednej czwartej mocy, co wynika z parametrów odwiertu zatłaczającego GT-3. Stąd plan wspomnianych badań sejsmicznych i wykonania drugiego otworu, o którego dofinansowanie miasto wraz z MPEC będzie się ubiegać. Nawet po rozbudowie geotermia pozostanie uzupełnieniem miksu: roczne zapotrzebowanie miasta sięga 120–130 MW, więc udział ciepłowni termalnej docelowo szacuje się na 6–7 proc. W praktyce oznacza to budowę portfela źródeł – z geotermią jako stabilnym, przewidywalnym komponentem, który wzmacnia bezpieczeństwo systemu.

Wymiar środowiskowy i zdrowotny przedsięwzięcia jest równie istotny jak techniczny. Ciepło z wnętrza ziemi pozwoli ograniczyć emisje szkodliwych substancji i gazów cieplarnianych, co poprawi jakość powietrza i wesprze realizację krajowych oraz unijnych zobowiązań klimatycznych. Z punktu widzenia odbiorców kluczowe są dwie rzeczy: większa stabilność dostaw i większa przewidywalność kosztów w długim horyzoncie. Jak zaznacza MPEC-Konin, nowe źródło zwiększa odporność systemu – miasto nie bazuje na jednym dostawcy, a ryzyko przerw czy wahań cenowych rozkłada się na kilka technologii. W dłuższej perspektywie geotermia może stać się impulsem także dla lokalnej gospodarki i rekreacji – samorząd deklaruje gotowość do rozmów z prywatnymi inwestorami w sprawie rozwoju funkcji termalnych. ■

Gminni operatorzy pomagają mieszkańcom skorzystać z programu Czyste Powietrze

Nie trzeba znać się na dotacjach, aby wymienić stary piec na nowoczesne źródło ciepła. Wystarczy znać swojego gminnego operatora. Ponad połowa gmin w Polsce oferuje już bezpłatne wsparcie dla swoich mieszkańców w uzyskaniu bezzwrotnej dotacji z programu Czyste Powietrze.

Nowa odsłona programu Czyste Powietrze to nowe zasady, które pozwalają lepiej przygotować wniosek o dotację na wymianę kopciucha i termomodernizację domu. Operatorzy pomagają beneficjentom przejść przez cały proces – od decyzji o inwestycji, przez złożenie wniosku, aż po rozliczenie przedsięwzięcia. Operator towarzyszy na każdym etapie bezpłatnie i z troską o bezpieczeństwo osób korzystających z programu.

W całej Polsce działa ponad 1300 gminnych punktów operatorskich, w których złożono już ponad 16 tysięcy wniosków o dotację. Operatorów gminnych przybywa, a tam, gdzie gmina nie została operatorem, wsparcia udziela Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Operator – wsparcie od pierwszej rozmowy po ostatnią fakturę

Pomoc operatora jest obowiązkowa przy najwyższym poziomie dofinansowania, który wynosi do 100 proc. kosztów netto inwestycji (bez podatku VAT) oraz przy prefinansowaniu, czyli kiedy na konto wykonawcy prac trafiają środki na poczet wykonania inwestycji. Natomiast osoby, które chcą skorzystać z dotacji na poziomie podwyższonym (70 proc. kosztów netto inwestycji), bez prefinansowania, mogą to zrobić zarówno samodzielnie, jak i przez operatora.

Współpraca zaczyna się od omówienia dostępnych możliwości – wyjaśnienia, z jakiego poziomu wsparcia można skorzystać i jak najlepiej zaplanować inwestycję. Operator pomaga w wyborze audytora energetycznego i wykonawcy, wspiera przy wypełnianiu wniosków o dofinansowanie i płatność, a także dba o ich prawidłowe przekazanie do WFOŚiGW.

W trakcie realizacji inwestycji informuje o wymaganiach i terminach, pomaga przy wnioskach o zaliczkę, kompletowaniu dokumentów i rozliczeniu końcowym. Przypomina o obowiązku korzystania z listy ZUM przy zakupie pompy ciepła lub kotła na biomasę, a także wspiera przy wyborze audytora do świadectwa charakterystyki energetycznej. W razie potrzeby pomoże również z aktualizacją audytu czy zmianą umowy.

Współfinansowane z unijnego systemu handlu uprawnieniami do emisji (Funduszu Modernizacyjnego)

Dofinansowane przez Unię Europejską – NextGenerationEU

Korzyści dla mieszkańców i gmin

Dzięki programowi Czyste Powietrze można otrzymać dopłatę na wymianę źródła ciepła, ocieplenie domu, wymianę okien czy montaż wentylacji z odzyskiem ciepła. Ale bez wsparcia operatora wiele osób wciążyć nie wiedziałoby, od czego zacząć.

– Ludzie boją się, że coś źle wypełnią, że nie zdążą, że będą musieli zwracać pieniądze – mówi Dominika Barczak, operatorka z wielkopolskiego Jarocina. – A my jesteśmy po to, by ich przez to przeprowadzić. Krok po kroku.

Za każdy wniosek w programie Czyste Powietrze gmina otrzymuje wynagrodzenie. – Dzięki naszej pomocy mieszkańcy nie muszą bać się wszystkich formalności związanych z uzyskaniem tej dotacji czy też z jej rozliczeniem. Prowadzimy ich od pierwszej rozmowy aż do wypłaty środków. Z nami unikają błędów formalnych i mają pewność, że ich inwestycja jest zgodna z wymogami technicznymi programu – dodaje Barczak.

Operatorzy przekładają strategię walki ze smogiem na język codziennych potrzeb lokalnej społeczności. Gminy mają realny wpływ na poprawę jakości powietrza, rozwój lokalnych firm instalacyjnych i budowanie zaufania społecznego.

Bez stresu i z gwarancją bezpieczeństwa

Z pomocą operatora decyzja o inwestycji jest bezpieczniejsza. Pozwala na sku-

teczne ograniczenie ryzyka pomyłek we wniosku, błędnych faktur czy niezgodności w rozliczeniu. Operator odpowiada na pytania, kontaktuje się z WFOŚiGW, a w razie potrzeby pomaga poprawić dokumenty. Dla seniorów czy osób mniej obeznanych z cyfrowymi formularzami to duże ułatwienie – korzystając ze wsparcia gminy mają większą pewność, że wszystko przebiega bezpłatnie, rzetelnie i zgodnie z zasadami. Choć gmina nie wyeliminuje całkowicie ryzyka, pomaga uniknąć nieuczciwych pośredników.

Twoja gmina – Twój partner w drodze do lepszego domu

Gminni operatorzy programu Czyste Powietrze to lokalni przewodnicy i doradcy, którzy pomagają mieszkańcom w drodze do cieplejszego, tańszego i zdrowszego domu. Dzięki nim złożenie wniosku staje się proste i bezpieczne, a cały proces – przyjazny i zrozumiały. Operatorzy udowadniają, że ekologia i komfort mogą iść w parze. – To praca, która daje satysfakcję, bo widać jej efekty w codzienności ludzi. Czyste powietrze, cieplejsze domy i spokojni mieszkańcy – to najlepsze potwierdzenie, że warto podejmować ten wysiłek – podsumowuje Dominika Barczak. ■

Więcej informacji na stronie programu: czystepowietrze.gov.pl

Bezpieczne ciepło na dekady. Jak Polska buduje odporność energetyczną miast

Ciepłownictwo systemowe przechodzi głęboką transformację – od węgla w kierunku odnawialnych źródeł energii, ciepła odpadowego, kogeneracji. Czym jest tzw. efektywny system ciepłowniczy, dlaczego ten sektor odgrywa kluczową rolę w bezpieczeństwie energetycznym kraju oraz jak kampania „W zasięgu ciepła” ma obalać mity i edukować samorządy, mówi Jacek Szymczak, prezes Izby Gospodarczej Ciepłownictwo Polskie.

Rozmawia: Sławomir Bukowski

Wielu Polakom ciepłownia kojarzy się z dużym zakładem i hałdami węgla. Wystarczy wjechać do Warszawy od strony Gdańska, by zobaczyć ogromne składowiska węgla przy EC Żerań. Na ile to skojarzenie jest jeszcze uzasadnione?

Już nie jest aktualne. Sektor ciepłownictwa systemowego od co najmniej dwóch dekad przechodzi intensywną transformację. Owszem, węgiel wciąż pozostaje paliwem dominującym – według oficjalnych statystyk jego udział w produkcji ciepła systemowego wynosi dziś ponad 60 proc. Jednocześnie jednak wielokrotnie wzrósł udział biomasy oraz gazu ziemnego. Biomasa jest obecnie najpowszechniejszym odnawialnym źródłem energii w ciepłownictwie, a łączny udział OZE sięga około 14 proc. Podobny udział ma też gaz ziemny. Co istotne, w związku z nowymi regulacjami unijnymi, takimi jak system handlu uprawnieniami do emisji (ETS), dyrektywa o efektywności energetycznej

czy dyrektywa o odnawialnych źródłach energii, sektor stoi dziś przed koniecznością dalszych przekształceń. Celem jest uzyskanie statusu tzw. efektywnego systemu ciepłowniczego, co oznacza jeszcze głębszą transformację w kierunku niskoemisyjnych i odnawialnych źródeł energii.

Co właściwie oznacza pojęcie „efektywny system ciepłowniczy”?

Pochodzi ono z unijnej dyrektywy o efektywności energetycznej, choć sama nazwa może być myląca. Nie chodzi tu o efektywność w sensie energetycznym, lecz o odpowiedni udział ciepła pochodzącego z określonych źródeł, takich jak kogeneracja, odnawialne źródła energii i ciepło odpadowe. Aby system mógł zostać uznany za efektywny, musi spełnić wymogi dotyczące struktury paliwowej i stopniowo odchodzić od węgla. W praktyce oznacza to, że coraz większy udział w produkcji ciepła mają:

– gaz ziemny, traktowany przez UE jako paliwo przejściowe, umożliwiające

ce korzystanie z pomocy publicznej i wsparcia inwestycyjnego,

- ciepło odpadowe z przemysłu, serwerowni i innych obiektów, w których energia cieplna dotąd się marnowała,
- ciepło z odnawialnych źródeł, zwłaszcza biomasy (leśnej i rolniczej), geotermii oraz odpadów komunalnych.

W Polsce jest 10 instalacji geotermalnych, ostatnia uruchomiona została niedawno w Koninie. Funkcjonuje również 9 spalarni odpadów komunalnych, które umożliwiają wykorzystanie kilku milionów ton odpadów nie nadających się do recyklingu. W Brukseli trwają prace nad uznaniem części ciepła z odpadów komunalnych za „ciepło odpadowe”, co pozwoliłoby wykorzystywać je system zaliczyć do efektywnych.

Coraz większą rolę odgrywa też elektryfikacja ciepłownictwa – wykorzystanie energii elektrycznej w pompach ciepła i kotłach elektrodowych. Nie chodzi tu o małe pompy domowe, ale o urządzenia o mocy rzędu dziesiątek megawatów, które wytwarzają ciepło dla całych sieci miejskich.

Kolejnym elementem są magazyny ciepła – zarówno krótkoterminowe, przechowujące energię przez kilkadziesiąt godzin, jak i sezonowe, zdolne do kumulacji ciepła przez kilka miesięcy. Umożliwiają współpracę między sieciami ciepłowniczymi i elektroenergetycznymi, pozwalając gromadzić ciepło wtedy, gdy prąd jest tani, i oddawać je, gdy zapotrzebowanie rośnie.

To wszystko wpisuje się w szersze zjawisko zwane sector coupling, czyli współpracę między sektorami energii elektrycznej, gazu i ciepła.

Dziś nie można już myśleć o transformacji energetycznej w oderwaniu od tej współzależności. Polska ma w tym zakresie szczególnie mocną pozycję – ciepłownictwo systemowe obejmuje ok. 52 proc. gospodarstw domowych i odpowiada za około 17 proc. krajowej produkcji energii elektrycznej. To sprawia, że nasz sektor wpływa zarówno na bezpieczeństwo ciepłne, jak i elektroenergetyczne kraju, a jego rozproszenie zwiększa odporność państwa w obecnej, trudnej sytuacji geopolitycznej.

Zwiększa w tym sensie, że rozproszone źródła są bardziej odporne na ewentualne ataki z zewnątrz? Zdecydowanie tak. Z militarno-strategicznego punktu widzenia znacznie łatwiej jest unieruchomić jedną dużą elektrociepłownię niż setki mniejszych źródeł ciepła. Awaria lub atak na kilka dużych instalacji może wywołać efekt domina w całym systemie. Natomiast w przypadku wielu rozproszonych źródeł – nawet jeśli część z nich przestanie działać – system jako całość zachowuje stabilność.

Co więcej, coraz więcej instalacji ciepłowniczych inwestuje we własne źródła zasilania, np. w fotowoltaikę. Dzięki temu nawet w przypadku odłączenia od sieci energetycznej są w stanie uruchomić silniki gazowe, które produkują jednocześnie ciepło i energię elektryczną. To znacząco zwiększa odporność systemu w sytuacjach kryzysowych.

Spotkałem się z opiniami, że podłączanie budynków do ciepła systemowego oznacza uzależnienie się od jednego dużego dostawcy, który będzie dyktował ceny. Czy w dłuższej perspektywie takie rozwiązanie rzeczywiście może być dla mieszkańców nieopłacalne?

To jeden z mitów, z którym trzeba konsekwentnie walczyć. Przede wszystkim ciepłownictwo systemowe jest sektorem regulowanym. Oznacza to, że każda taryfa, a więc i cena dla odbiorców, musi zostać zatwierdzona przez Urząd Regulacji Energetyki. URE bardzo dokładnie weryfikuje koszty, które przedsiębiorstwo ciepłownicze przedstawia we wniosku taryfowym – często trwa to wiele miesięcy. Co istotne, w sytuacjach spornych urząd zwykle staje po stronie odbiorcy, a nie przedsiębiorstwa. Dlatego nie ma ryzyka, że ceny ciepła będą dowolnie lub w nieuzasadniony sposób podnoszone. Warto też obalić drugi mit, że firmy ciepłownicze osiągają ponadprzeciętne zyski. Wystarczy sięgnąć do raportu „Energetyka ciepła w liczbach”, publikowanego przez URE. Dane jasno pokazują, że sytuacja finansowa przedsiębiorstw ciepłowniczych wcale nie jest tak komfortowa, jak mogłoby się wydawać.

To brzmi jak argument potwierdzający, że URE raczej stoi po stronie konsumenta niż producenta energii.

Zadaniem URE jest oczywiście równoważenie interesów obu stron, i jako sektor chcielibyśmy, by ta równowaga była utrzymywana. Jednak trzeba przyznać, że obowiązujący model regulacji, wprowadzony 27 lat temu, właściwie się nie zmienił, mimo że otoczenie gospodarcze i oczekiwania społeczne są dziś zupełnie inne.

Chciałbym podkreślić jeszcze jeden często pomijany aspekt: ciepłownictwo systemowe jest jednym z najbardziej niezawodnych sektorów energetyki. Dziś nie ma już przerw technologicznych, jakie pamiętamy sprzed 30 lat, latem nie wyłącza się ciepłej wody na tydzień, a awarie zdarzają się rzadko i trwają najwyżej kilka godzin. Co więcej, żadne przedsiębiorstwo ciepłownicze w Polsce nie zbankrutowało ani nie przerwało dostaw – nawet w trudnych warunkach ekonomicznych. To dowód, że jesteśmy stabilnym i pewnym partnerem dla odbiorców.

IGCP rozpoczęła kampanię „W zasięgu ciepła”. Jaki jest jej cel i do kogo jest skierowana?

Adresatami są samorządy, zarządcy i administratorzy nieruchomości, czyli spółdzielnie, wspólnoty mieszkaniowe, TBS-y, zarządy budynków komunalnych, ale również indywidualne gospodarstwa domowe. Chcemy zwiększyć świadomość, czym jest ciepło systemowe, dlaczego warto je rozwijać i jakie mity wokół niego funkcjonują. Przygotowaliśmy dwa kluczowe opracowania. Pierwsze to „Budynek w zasięgu ciepła”, stworzone we współpracy z Politechniką Warszawską. To praktyczny przewodnik dla zarządców nieruchomości, który krok po kroku pokazuje, jakie czynniki należy uwzględnić przy podejmowaniu decyzji o korzystaniu z ciepła systemowego lub ewentualnym przejściu na indywidualne źródło ogrzewania.

Często zdarza się, że zewnętrzne firmy proponują spółdzielniom odłączenie się od sieci i montaż pomp ciepła, obiecując niższe koszty, ale nie pokazują pełnego obrazu. Nasz poradnik uczy, jak rzetelnie porównać koszty i ryzyka, uwzględniając nie tylko zakup urządzenia, ale też paliwo, serwis, amortyzację, awarie i konieczność wymiany sprzętu. Chcemy, by decyzje były świadome, oparte na wiedzy, a nie emocjach. Drugie opracowanie to „Miasto w zasięgu ciepła”, skierowane do gmin. Pomaga w planowaniu lokalnej polityki energetycznej, zgodnej z unijnymi i krajowymi przepisami. Publikacja pokazuje, jakie technologie można stosować już dziś, a które będą bezpieczne i opłacalne także za 15–20 lat. Jest napisana przystępnym językiem, z myślą o samorządowcach, którzy nie muszą być ekspertami technicznymi.

Raport, który ukaże się w listopadzie, zawiera również kilkanaście konkretnych przykładów miast, które już przeszły transformację ciepłownictwa – bez węgla, bez dymiących kominów – pokazując, że taka zmiana jest możliwa.

Zachęcam wszystkich do odwiedzenia strony: <https://wzasieguciepła.pl> i śledzenia naszego podcastu „W zasięgu ciepła” – jest dostępny na stronie www i na najpopularniejszych platformach. ■

Quo vadis, ochrono ludności?

Program Ochrony Ludności i Obrony Cywilnej w coraz większym stopniu ewoluuje w kierunku programu wspierania wojska i najróżniejszych służb mundurowych – ze szkodą nie tylko dla organów jednostek samorządu terytorialnego działających jako terytorialne organy ochrony ludności, ale przede wszystkim dla obywateli.

Autor: Grzegorz Kubalski*

Do takich wniosków prowadzi zarówno lektura zmian w programie na lata 2025–2026, jak i opublikowanej niedawno propozycji zmian w ustawie o ochronie ludności i obronie cywilnej – a wszystko to w warunkach, w których już w pierwotnej wersji programu widoczne było preferowanie wsparcia Państwowej Straży Pożarnej. Jest to wniosek o tyle smutny, że najwyraźniej administracja rządowa nie wsłuchuje się w głosy praktyków, koncentrując się na swoim resortowym, a częściowo i politycznym interesie.

A głosy praktyków są jednoznaczne. Jeszcze w pierwszym półroczu 2025 r. przy pracach nad programem Związek Powiatów Polskich wskazywał na ryzyko niezrealizowania zadań ze względu na kurczący się czas. Ówczesnie administracja rządowa twierdziła jed-

nak, że środki zostaną uruchomione w połowie roku i nie będzie żadnego problemu – okazało się jednak, że niektóre samorządy podpisywały umowy jeszcze w ostatnich dniach października. W efekcie proces zakupów jest mocno zaburzony – brakuje części niezbędnych towarów, a w przypadku wielu pozostałych ceny są wielokrotnie wyższe niż były w połowie roku. Nic, czego nie można było przewidzieć znając podstawowe zasady ekonomii i konsekwencje relacji między popytem a podażą.

Program wymaga więc przede wszystkim urealnienia czasowego, wprowadzenia skutecznych mechanizmów koordynacji zakupów (np. w granicach powiatów), a przede wszystkim podkreślenia priorytetowej roli zakupów i inwestycji realizowanych przez jednostki samorządu lokalnego. To bowiem

Fot. AdobeStock

lokalne organy ochrony ludności będą na pierwszej linii działania, gdyby pojawiła się konieczność zaspokojenia potrzeb lokalnych społeczności w warunkach zagrożenia.

Zarówno dokonane, jak i projektowane zmiany, są niestety dalekie od tego.

Problematyczne podwójne przeznaczenie

Ustawa o ochronie ludności i obronie cywilnej została uchwalona pod presją sytuacji za naszą wschodnią granicą. Zagrożenie militarne – bo przecież obrona cywilna działa wyłącznie w stanie wojennym i w czasie wojny – było pretekstem do szybkiego procedowania projektu i wpisywania tam uspokajających społeczeństwo rozwiązań. Najlepszym przykładem jest przyjęcie standardu, że w granicach miast muszą powstać budowle ochronne dla

co najmniej 25 proc. przewidywanej populacji, a poza granicami miast – dla 15 proc. populacji. Zaznaczyć należy, że koszty wykonania budowli ochronnych, zwłaszcza schronów, są bardzo wysokie, a ich pełna użyteczność ujawnia się dopiero w warunkach wystąpienia zdarzeń o charakterze terrorystycznym lub w czasie działań wojennych. Zakładając racjonalność działania prawodawcy należałoby rozumieć, że jako państwo mamy się przygotować na ryzyko działań wojennych. Przemawiałaby za tym również fakt mniej lub bardziej rozsądnych, ale zawsze ogromnych kontraktów zbrojeniowych.

Analizując proponowany kierunek zmian trudno jednak oprzeć się wrażeniu, że Rada Ministrów sama nie wierzy w swoją narrację. Jeśli bowiem zakładamy wystąpienie działań wojennych, to konsekwentnie przygotowujemy się na taką ewentualność. Tymczasem Rada Ministrów – podążając w kierunku wyznaczonym przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji – dodała do programu możliwość budowy obiektów magazynowych i miejsc składowania jako infrastruktury podwójnego wykorzystania – na potrzeby ochrony ludności i obrony cywilnej oraz realizacji Narodowego Programu Odstraszania i Obrony – Tarcza Wschód. Oszczędność? Pewnie tak. Rozsądek? Na pewno nie.

Przypomnieć w tym miejscu należy podstawową zasadę dotyczącą ochrony przed skutkami działań wojennych ustanowioną w (Pierwszym) Protokole dodatkowym do Konwencji genewskich z 12 sierpnia 1949 r. o ochronie ofiar wojny: „W celu zapewnienia poszanowania i ochrony ludności cywilnej oraz dóbr o charakterze cywilnym strony konfliktu powinny zawsze odróżniać ludność cywilną od kombatanów oraz dobra o charakterze cywilnym od celów wojskowych i w związku z tym kierować swoje operacje jedynie przeciwko celom wojskowym”. Jest to o tyle istotne, że Protokół wymaga, aby ataki były ściśle ograniczone do celów wojskowych. Dobra o charakterze cywilnym nie mogą być celem ataków ani represaliów. Ten sam Protokół wskazuje, że budynki i materiały używane w celach obrony cywilnej, jak również schrony przeznaczone dla ludności cywilnej, są traktowane jak dobra o charakterze

cywilnym i tym samym polegają analogicznej ochronie.

Oczywiście, patrząc na przykłady z wojny rosyjsko-ukraińskiej niekoniecznie możemy założyć, że w razie ataku konwencjonalnego szanowane będą Konwencje genewskie o ochronie ofiar wojny, ale jednak jest istotna różnica pomiędzy zniszczeniem magazynu obrony cywilnej stanowiącym ewentualną zbrodnię wojenną, a zniszczeniem magazynu podwójnego zastosowania wojskowo-cywilnego, stanowiącego potencjalny, uzasadniony cel militarny.

Wydaje się, że administracja rządowa po prostu nie zrozumiała pojęcia podwójnego zastosowania w odniesieniu do obiektów ochrony ludności. Tu nie chodzi o to, że określona technologia może być wykorzystywana zarówno do celów wojskowych, jak i cywilnych, tylko o to, że ze względów ekonomicznych i eksploatacyjnych obiekty ochrony ludności warto projektować jako możliwe do wykorzystania na inne, codzienne cele cywilne. Najlepszym przykładem są parkingi podziemne, które mogą być jednocześnie obiektami zbiorowej ochrony.

W nowelizacji programu idzie się w zupełnie inną stronę – włącznie z kuriozalnym przykładem dopuszczeniem do finansowania w jego ramach, w części dotyczącej Państwowej Straży Pożarnej – budowy ośrodków lub miejsc szkolenia jako infrastruktury podwójnego wykorzystania na potrzeby szkoleniowe ochrony ludności i obrony cywilnej oraz pododdziałów wojskowych, szczególnie jednostek WOT. Przekładając to na obrazowy przykład – oto w ramach środków Funduszu straży pożarnej będzie miała podstawę do wybudowania poligonu do ćwiczeń oddziałów wojskowych. Ze ściśle rozumianym celem ochrony ludności ma to niewiele wspólnego – a przypomnijmy, że pula środków jest ograniczona, więc wszelkie takie egzotyczne wydatki ograniczają środki dostępne na wzmacnianie potencjału jednostek samorządu terytorialnego do działania na rzecz swoich obywateli w warunkach zagrożenia.

Czujniki dymu – czy to ma sens?

Tak samo marnotrawieniem środków będzie inny element znowelizowanego programu. Jedną z wprowadzanych zmian jest bowiem możliwość finansowania

wania zakupu czujek dymu oraz tlenku węgla do prowadzenia akcji edukacyjno-profilaktycznych. Mogłoby się wydawać, że ograniczać się to będzie do skromnej liczby czujek potrzebnych do celów demonstracyjnych. Lektura uzasadnienia uchwały zmieniającej program pokazuje jednak, że skala wydatków będzie zapewne większa – zmiana ma bowiem umożliwić w szczególności montaż czujek w domach określonych grup ludności. Tak, w sytuacji odbudowywania po latach zaniedbań formacji obrony cywilnej i powszechnego braku budowli ochronnych, ze środków programu będzie się finansowało montaż czujek dymu. Dokładnie takich samych, które i tak muszą być montowane przez właścicieli budynków mieszkalnych zgodnie z uchwalonym nie tak dawno prawem.

Związek Powiatów Polskich w toku opiniowania projektu zakwestionował ten pomysł. W odpowiedzi administracja rządowa tłumaczyła, że pożary są istotnym zagrożeniem, a liczba ich ofiar jest na tyle znacząca, że w pojęciu „ochrony ludności” mieści się również ochrona przeciwpożarowa, a montaż czujników jest tanim i skutecznym sposobem poprawy bezpieczeństwa. Specyficzna to interpretacja celu funkcjonowania systemu ochrony ludności, którym – zgodnie z ustawą – jest „zapewnienie bezpieczeństwa ludności przez ochronę życia i zdrowia ludzi, mienia, w tym zwierząt, infrastruktury niezbędnej do zaspokojenia potrzeb bytowych, dóbr kultury i środowiska w sytuacji zagrożenia”. Literalnie czytając ten przepis tak samo można by stwierdzić, że wypadki drogowe są istotną przyczyną zgonów, a tym samym z programu należałoby finansować działania w zakresie poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego. W ten sposób jednak Program Ochrony Ludności i Obrony Cywilnej zostanie sprowadzony do marketingowego worka, który z jednej strony umożliwi opowiadanie obywatelom, jaka to część budżetu jest przeznaczana na ochronę ludności, a z drugiej – umożliwi finansowanie wszelkich zadań, które są doraźnie potrzebne.

Zakusy są znacznie większe

Dobitnie pokazuje to proponowana zmiana w ustawie o ochronie ludności i obronie cywilnej. Nowelizacja,

która miała pierwotnie służyć wydłuzeniu wydatkowania środków w jednostkach samorządu terytorialnego, obecnie tego nie dotyczy. Przewiduje natomiast bardzo niebezpieczne rozwiązanie. Otóż środki dedykowane organom ochrony ludności będą również mogły być przeznaczone na finansowanie lub dofinansowanie organów i jednostek organizacyjnych podległych i nadzorowanych przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych w zakresie realizacji zadań wspierających ochronę ludności i obronę cywilną, w tym na zadania o charakterze obronnym Rzeczy-

////////////////////

**Program Ochrony Ludności
i Obrony Cywilnej jest
sprowadzany do marketingowego
worka, który z jednej strony
umożliwia opowiadanie
obywatelom, jaka to część
budżetu jest przeznaczana
na ochronę ludności,
a z drugiej – umożliwia
finansowanie wszelkich zadań,
które są doraźnie potrzebne.**

pospolitej Polskiej. Oto ze środków ochrony ludności będą mogły być dofinansowywane takie służby, jak policja czy Straż Graniczna – właściwie bez ograniczeń, bo przesłanka „zadań wspierających ochronę ludności” jest tak szeroka i niedookreślona, że można właściwie zmieścić w niej całość działań wymienionych służb.

Oczywiście, w warunkach zagrożenia policja i inne służby mundurowe nie tylko mogą, ale nawet powinny wspomagać – w miarę swoich możliwości – organy ochrony ludności. Zasada subsydiarności przemawia jednak za odwrotnym kierunkiem przepływu środków. W sytuacji, gdy lokalne organy ochrony ludności nie są w stanie poradzić sobie z powstałymi wyzwaniem, otrzymują wsparcie od innych podmiotów – tyle że to wsparcie powinno być finansowane z odrębnej niż program budżetu. Złamanie tej

zasady jest właściwie gwarancją ograniczenia środków przeznaczonych dla samorządu terytorialnego. Historia pokazuje bowiem, że w warunkach zagrożenia wszelkie służby mundurowe domagają się większych pieniędzy – niezależnie od tego, czy ma to rzeczywisty sens. Bazując jednak na tym, że każdy, kto będzie domagał się racjonalności, może mieć przypiętą etykietę osoby, która nie przejmując się bezpieczeństwem publicznym. A mało który polityk jest na to gotowy.

Podobnie zresztą politycy są wrażliwi na zarzut utrudniania procesu inwestycyjnego w sektorze budownictwa mieszkaniowego. Obowiązująca ustawa przewiduje – w bardzo dużym uproszczeniu – możliwość utworzenia miejsca doraźnego schronienia na wszystkich kondygnacjach podziemnych oraz w garażach podziemnych. Robi to faktycznie niefortunnie, a rozporządzenie w sprawie miejsc doraźnego ukrycia wyłącznie powiększa chaos prawny. W odpowiedzi na głosy środowiska inwestorów wskazujących na niepewność prawną MSWiA zachowało się w sposób nieoczywisty. Nie próbuje doprecyzować, że pod względem konstrukcyjnym całość kondygnacji podziemnych musi być wzmocniona tak, aby móc stanowić miejsce doraźnego schronienia. Nie eliminuje niezłownego przepisu dotyczącego liczby dodatkowych wyjść z kondygnacji podziemnych. Proponuje za to możliwość ograniczenia pojemności przestrzeni na miejsce doraźnego schronienia tak, aby odpowiadała przewidywanej liczbie mieszkańców danego budynku. Jednocześnie koszty wyposażenia takiego miejsca doraźnego schronienia nie są przeniesione na mieszkańców – potencjalnie będzie je ponosił organ ochrony ludności. Innymi słowy, zamiast tworzyć warunki do osiągnięcia wpisanych do ustawy poziomów zabezpieczenia miejsc w obiektach zbiorowej ochrony przy okazji już realizowanych inwestycji, idzie w przeciwnym kierunku – zwiększając tym samym obciążenie jednostek samorządu terytorialnego wznoszeniem budowli ochronnych. W ramach programu, którego kolejne kawałki wykrawa dla zupełnie innych podmiotów. Nie wróży to dobrze. ■

**zastępca dyrektora Biura Związku Powiatów Polskich*

Wykluczeni w cyfrowym państwie

Programy rządowe ukierunkowane na rozwój kompetencji cyfrowych w społeczeństwie – realizowane z opóźnieniem. Systemy informatyczne w części instytucji – wadliwe i wymagające usprawnień. Zasady przejrzystości i równego traktowania wnioskodawców – nie zawsze przestrzegane. Lista zastrzeżeń NIK do sposobów walki z wykluczeniem cyfrowym w Polsce jest długa.

Wykluczenie cyfrowe definiowane jest jako podział społeczeństwa na osoby z dostępem i bez dostępu do internetu oraz nowoczesnych form komunikacji. Wpływa na nie brak odpowiedniej infrastruktury technicznej, sprzętu, ubóstwo oraz brak umiejętności posługiwania się urządzeniami elektronicznymi i korzystania z informacji dostępnych w sieci. Ponieważ problem nie był wcześniej podejmowany przez NIK, Izba zdecydowała o przeprowadzeniu z własnej inicjatywy kontroli w celu oceny prawidłowości i rzetelności działań w tym obszarze. Objęła ona Ministerstwo Cyfryzacji, centralę i cztery oddziały regionalne Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR), 10 powiatowych urzędów pracy oraz 10 starostw powiatowych.

Społeczeństwo informacyjne w Polsce

Według raportu „Włączenie cyfrowe” z 2022 r., analizującego poziom wykluczenia cyfrowego w naszym kraju i dostępność infrastruktury internetowej, aż 15 proc. Polaków nigdy nie korzystało z internetu, a Polska była jednym z najbardziej wykluczonych cyfrowo państw UE – średnia europejska to 9 proc. Wykluczonych cyfrowo było około 3,8 mln obywateli, w tym ponad 3,6 mln (80 proc.) to osoby między 55. a 74. rokiem życia, 2,7 mln (63 proc.) – osoby niezamoż-

ne, a 2,5 mln (55 proc.) – mieszkańcy wsi.

Podstawowe przyczyny wykluczenia cyfrowego to zbyt mały budżet na zakup sprzętu (82 proc.) lub dostępu do internetu (15 proc.) oraz brak wystarczających kompetencji cyfrowych (52 proc.).

Główny Urząd Statystyczny opublikował raport „Społeczeństwo informacyjne w Polsce w 2024 roku”, z którego wynika, że w 2024 r. odsetek osób w wieku 16–74 lata regularnie korzystających z internetu wynosił 87,6 proc., z czego najwięcej w województwie śląskim – 92,1 proc., a najmniej w opolskim – 79,5 proc. Z poczty elektronicznej korzystało niespełna 70 proc., a z bankowości internetowej – 56,7 proc. Tylko 61 proc. osób w wieku 16–74 lata korzystało z usług e-administracji, z czego w celu pobrania formularzy urzędowych – nieco ponad 29 proc. Elektroniczne wnioski o świadczenia lub uprawnienia złożyło jedynie 15,8 proc. osób. Użytkownicy internetu najczęściej potrafili kopiować lub przenosić pliki (55,8 proc.), pobierać lub instalować aplikacje lub

oprogramowanie (55,6 proc.) oraz zmieniać ustawienia, rozmiar czcionki itp. (42,9 proc.). Zmianę ustawień potrafiło wykonać jednak tylko 25,5 proc. osób w wieku 55–64 lata i 10,1 proc. w wieku 65–74 lata.

Ogólne umiejętności cyfrowe osób korzystających z komputera lub urządzenia przenośnego były w 2024 r. dalece niewystarczające lub znacząco ograniczone. GUS dzieli je na pięć kategorii: korzystanie z informacji i danych, komunikacja i współpraca, tworzenie treści cyfrowych, bezpieczeństwo oraz rozwiązywanie problemów. W populacji 16–74 lata odsetek osób z podstawowym poziomem ogólnych umiejętności cyfrowych wynosił 26,5 proc., z poziomem niskim – 19,2 proc., a 4 proc. nie miało ich wcale. Oznacza to, że podstawowy lub niższy poziom takich umiejętności miała niemal połowa populacji (49,7 proc.).

Cyfryzacja administracji nie może być dyskryminująca

„Nieodwracalny rozwój cyfryzacji, także w obszarze administracji publicznej, spowodował, że w sposób

naturalny i zasadny wprowadza ona elektroniczny obieg dokumentów. Równie ważne jest jednak to, aby proces ten nie stwarzał barier osobom bez kompetencji cyfrowych. Konstytucyjnym obowiązkiem władz publicznych jest bowiem zapewnienie wszystkim obywatelom równego traktowania, bez dyskryminacji z jakiegokolwiek przyczyny” – zwraca uwagę NIK w raporcie. Tymczasem sposób cyfryzacji administracji publicznej wzbudził zastrzeżenia Rzecznika Praw Obywatelskich. Ma on wątpliwości nie tylko co do prawidłowej legislacji, ale także zgodności z zasadą niedyskryminacji oraz właściwego poszanowania praw osób w podeszłym wieku do godnego i niezależnego życia (art. 25 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej). Rzecznik zwrócił uwagę, że problem wykluczenia cyfrowego dotyczy wielu dziedzin, w tym cyfrowej sprawozdawczości, rozliczeń podatkowych m.in. organizacji pozarządowych zrzeszających osoby starsze – w większości bez odpowiednich kompetencji cyfrowych (uniwersytety trzeciego wieku, koła gospodyń wiejskich, organizacje kombatanckie) – a nawet zasad korzystania z komunikacji miejskiej wymuszających płatności bezgotówkowe.

Rośnie liczba wniosków składanych wyłącznie drogą cyfrową

W ostatnich latach wzrosła liczba instytucji, które korzystają z rozwoju technologii cyfrowej nie tylko na potrzeby wewnętrzne, ale także w kontaktach z obywatelami. Dotyczy to m.in. usług związanych z przekazywaniem uprawnionym osobom i podmiotom środków publicznych, np. na dofinansowanie inwestycji lub wsparcie przedsiębiorstw. W okresie objętym kontrolą NIK ogłaszane były liczne nabory wniosków o wsparcie środkami publicznymi, które należało sporządzić w postaci cyfrowej i przesłać do właściwej instytucji wyłącznie za pomocą aplikacji lub oprogramowania. Z takiej możliwości korzystały m.in. powiatowe urzędy pracy, które oferowały małym i średnim przedsiębiorcom środki w ramach tzw. tarczy covidowej, a także ARiMR, która wspierała rolników indywidualnych i przedsiębiorców.

„Ministerstwo Cyfryzacji dostrzegало zjawisko wykluczenia cyfrowego w społeczeństwie i dążyło do zmniejszenia jego zasięgu. Podjęte działania nie zapewniały jednak osobom i podmiotom wykluczonym cyfrowo równego dostępu do środków publicznych, o które można było wnioskować wyłącznie w systemie informatycznym przy użyciu dokumentów w postaci elektronicznej” – uważa NIK. I dodaje: „Kluczowy program mający na celu podnoszenie kompetencji cyfrowych w społeczeństwie (Program Rozwoju Kompetencji Cyfrowych) został przygotowany nierzetelnie, a jego realizacja była nieterminowa. Szczególnie istotne zadania związane z utworzeniem Klubów Rozwoju Cyfrowego oraz szkoleniem osób wykluczonych cyfrowo do końca sierpnia 2024 r. nie zostały uruchomione, choć program zatwierdzono w lutym 2023 r.”. Minister Cyfryzacji nie miał przypisać funkcji zarządczej i nie był bezpo-

średnio odpowiedzialny za terminową i prawidłową realizację programu, który wdrażało wiele podmiotów, a minister pełnił jedynie funkcję koordynującą i monitorującą. Brak pełnych uprawnień decyzyjnych mógł skutkować opóźnieniami i nierzetelną realizacją programu.

Naruszone zasady równego traktowania wnioskodawców

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa nie była w pełni przygotowana do przeprowadzania naborów wyłącznie przy użyciu systemów informatycznych. Systemy nie funkcjonowały prawidłowo i były obciążone wadami, co wymuszało m.in. wielokrotne wzywanie do uzupełniania wniosków – wbrew regulaminom naborów, które dopuszczały tylko jednokrotne wezwanie wnioskodawcy do uzupełnienia dokumentów. Prezes Agencji i dyrektorzy oddziałów regionalnych nie identyfikowali, nie analizowali i nie monitorowali poziomu wykluczenia cyfrowego wśród potencjalnych beneficjentów ARiMR ani związanych z tym problemów.

Doszło do licznych przypadków naruszania zasad równego traktowania wnioskodawców i równego dostępu do informacji. Nieprawidłowości miały miejsce we wszystkich jednostkach ARiMR objętych kontrolą. Niektórym wnioskodawcom odmówiono przyznania wsparcia, choć niespeł-

nienie przez nich wymogów proceduralnych wynikało z problemów technicznych lub kompetencyjnych związanych z obsługą komputerów lub systemów informatycznych. Możliwość zawarcia umów przywrócono dopiero w trakcie kontroli NIK.

W PUP i starostwach dostrzega się problem wykluczenia

Niemal we wszystkich powiatowych urzędach pracy (90 proc.) i w ponad połowie starostw (60 proc.) zauważono problem wykluczenia cyfrowego i związane z tym ograniczenia w dostępie do środków publicznych. Na ogół jednak nie mierzono skali zjawiska, nie monitorowano poziomu wykluczenia cyfrowego ani potrzeb mieszkańców, a w konsekwencji – skuteczności podejmowanych działań. „W części urzędów brak pełnego rozdzielenia funkcji weryfikowania i zatwierdzania wniosków od funkcji kontrolnej mógł sprzyjać mechanizmom korupcyjnym, a nadzór starostów nad działalnością tych urzędów wymaga wzmocnienia” – alarmuje NIK. Nabory wniosków o środki publiczne przeprowadzane wyłącznie w systemach informatycznych mogły ograniczać dostęp osób pozbawionych kompetencji cyfrowych do tych środków.

W większości starostw powiatowych w dokumentach strategicznych poruszono problematykę wykluczenia cyfrowego. Jednak w dwóch nie zaprojektowano żadnych działań w tym obszarze, a w pozostałych nie określono mierników do monitorowania skuteczności planowanych działań. Nadzór starostów nad działalnością PUP na ogół był prawidłowy. Kontrole i audyty przeprowadzone w tych podmiotach nie obejmowały jednak zagadnień związanych z wykluczeniem cyfrowym ani prawidłowością przeprowadzenia naborów w systemie informatycznym.

Wnioski z kontroli

Najwyższa Izba Kontroli skierowała wniosek de lege ferenda do Prezesa Rady Ministrów o podjęcie działań polegających na:

- wprowadzeniu regulacji prawnych zobowiązujących ministra wskazanego przez Prezesa Rady Ministrów do wdrożenia rozwiązań zapewniających równy dostęp do środków publicznych dla osób i podmiotów wykluczonych cyfrowo,
- znowelizowaniu uchwały nr 24 Rady Ministrów z 21 lutego 2023 r. w sprawie ustanowienia rządowego „Programu Rozwoju Kompetencji Cyfrowych” w celu przypisania ministrowi właściwemu ds. informatyzacji odpowiedzialności za prawidłową i terminową realizację tego programu.

Do Ministerstwa Cyfryzacji NIK zwróciła się o zapewnienie terminowej realizacji Programu Rozwoju Kompetencji Cyfrowych i osiągnięcia założonych wskaźników (lub ich urealnienie). Dyrektorzy powiatowych urzędów pracy powinni zaś – według NIK – zapewnić pełną rozdzielność funkcji weryfikowania i zatwierdzania wniosków o wsparcie od funkcji kontrolnej. ■

Fot. Freepik.com

Cyfryzacja nieprędko zastąpi papier

► Według dyrektora PUP w Krasnymstawie są osoby, które wolą korzystać z papierowej postaci dokumentów. Dotyczy to głównie osób po 60. roku życia, mających problem z obsługą komputera lub ograniczony dostęp do sieci. Nabór wniosków wyłącznie w postaci elektronicznej może ograniczać dostęp do środków publicznych osobom wykluczonym cyfrowo. Pomimo utworzenia w PUP stanowiska komputerowego dla petentów nie cieszy się ono zainteresowaniem. Interesanci preferują kontakt osobisty z pracownikami. Dyrektor zauważa potrzebę wsparcia osób wykluczonych cyfrowo i wskazuje, że planowane przez Ministerstwo Cyfryzacji uruchomienie w całym kraju Klubów Rozwoju Cyfrowego będzie doskonałym miejscem edukacji cyfrowej i okazją do zapoznania się społeczeństwa z nowymi technologiami.

► Dyrektor PUP w Strzelinie dostrzega potrzebę korzystania przez wnioskodawców z papierowych dokumentów i osobistych kontaktów oraz tradycyjnej wymiany korespondencji. Jego zdaniem, nabór wniosków wyłącznie w postaci elektronicznej może stwarzać problemy z dostępem do środków publicznych i zmniejszać szanse osób wykluczonych cyfrowo.

► Zdaniem dyrektora PUP w Mielcu, wyłącznie cyfrowa forma jest niewystarczająca w komunikacji z osobami bezrobotnymi. W przypadku części z nich obserwuje się bariery mentalne związane z korzystaniem z nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych – przede wszystkim brak motywacji i chęci do zapoznania się z takimi rozwiązaniami, brak wiary we własne możliwości, a także lęk przed nowościami oraz zagrożeniami związanymi z korzystaniem z technologii cyfrowych. W praktyce, mimo ciągłego rozwoju kanałów komunikacji,

konieczne jest pozostawienie tradycyjnej możliwości wymiany korespondencji i dokumentacji.

► W opinii dyrektora PUP w Radzynie Podlaskim istnieje potrzeba korzystania zarówno z dokumentów papierowych, jak i elektronicznych. Nabór wniosków wyłącznie w postaci elektronicznej przy użyciu systemu teleinformatycznego nie stwarza równych szans dla wnioskodawców ubiegających się o środki publiczne. Wybór zawsze powinien leżeć po stronie wnioskodawcy. Niezależnie od rozwoju technologii, należy zachować możliwość osobistej wizyty w urzędzie, kontaktu telefonicznego lub złożenia dokumentów w formie papierowej dla osób, które chcą z takiej formy korzystać lub mogą napotykać trudności w ramach wyłącznie cyfrowej komunikacji.

Źródło: raport NIK

Samorząd terytorialny jako stymulator lokalnej przedsiębiorczości

JST odgrywają kluczową rolę w rozwoju przedsiębiorczości. To na poziomie gmin, powiatów i województw zapadają decyzje, które w największym stopniu wpływają na codzienne funkcjonowanie przedsiębiorców. Samorząd, jako gospodarz lokalnego ekosystemu rozwoju, może skutecznie stymulować innowacje, wspierać współpracę i budować trwałe podstawy dla zrównoważonego wzrostu gospodarczego.

Autor: dr Mariusz Filipek*

Jednostki samorządu terytorialnego odgrywają strategiczną rolę w aktywizowaniu i wspieraniu rozwoju biznesu. Odpowiedzialne są bowiem za identyfikowanie lokalnych potrzeb oraz opracowywanie strategii i projektów przyczyniających się do wzrostu gospodarczego regionu.

Szczególne znaczenie ma tworzenie korzystnych warunków dla rozwoju biznesu, między innymi poprzez upraszczanie procedur administracyjnych związanych z zakładaniem i prowadzeniem działalności gospodarczej, a także wprowadzanie lokalnych regulacji mających bezpośredni wpływ na przedsiębiorców, takich jak obniżanie stawek podatków lokalnych.

Samorządy mogą tworzyć fundusze wspierające rozwój przedsiębiorczości, zwłaszcza mikro-, małych i średnich firm, oferując dotacje, subwencje czy preferencyjne pożyczki. Ważnym aspektem jest również integracja lokalnych środowisk biznesowych – współpraca i łączenie potencjałów przedsiębiorców działających na tym samym terenie sprzyja rozwojowi gospodarczemu, przyczynia się do wzrostu zatrudnienia.

Równocześnie nie można pomijać problemów, z jakimi nadal borykają się przedsiębiorcy, takich jak nadmierna biurokracja czy niedostateczna infrastruktura techniczna. Zdarza się, że podobne procedury administracyjne w różnych JST trwają dłużej lub krócej, czego efektem jest nierówność warunków prowadzenia działalności. Warto więc rozważyć stworzenie jednolitego systemu elektronicz-

nego, umożliwiającego załatwianie spraw online, np. w ramach całego województwa. Za przygotowanie takiego systemu mógłby odpowiadać rząd lub samorządy wojewódzkie w porozumieniu z gminami.

Nie mniej istotne jest zapewnienie odpowiedniej infrastruktury inwestycyjnej. Wciąż zdarzają się przypadki, gdy teren formalnie przeznaczony pod inwestycje nie posiada podstawowych elementów uzbrojenia technicznego, takich jak drogi dojazdowe, kanalizacja czy przyłącza energetyczne. Takie braki skutecznie zniechęcają inwestorów i hamują rozwój lokalnej przedsiębiorczości.

Rola Branżowych Centrów Umiejętności

Samorządy lokalne mogą aktywnie uczestniczyć w tworzeniu Branżowych Centrów Umiejętności (BCU). W szczególności dotyczy to powiatów, które zgodnie z przepisami odpowiadają za prowadzenie szkół ponadpodstawowych oraz innych placówek oświatowych. Inne jednostki samorządu terytorialnego, takie jak gminy, również mogą prowadzić Branżowe Centra Umiejętności, jednak wy-

maga to zawarcia stosownego porozumienia z właściwym powiatem.

Branżowe Centrum Umiejętności ma taki sam status jak inne placówki oświatowe określone w art. 2 pkt 4 ustawy Prawo oświatowe. Oznacza to, że większość przepisów dotyczących m.in. centrów kształcenia zawodowego czy placówek kształcenia ustawicznego znajduje zastosowanie również do BCU.

Oferta Branżowych Centrów Umiejętności jest skierowana do szerokiego grona odbiorców – w szczególności do uczniów szkół prowadzących kształcenie zawodowe, studentów, doktorantów oraz nauczycieli. Dzięki temu BCU stanowią ważne ogniwo łączące system edukacji z lokalnym rynkiem pracy i wspierają rozwój kompetencji potrzebnych w nowoczesnej gospodarce.

Kształcenie ustawiczne i integracja edukacji z biznesem

Strategicznym elementem oferty doskonalenia zawodowego Branżowych Centrów Umiejętności jest nowa, specjalnie dla nich zaprojektowana forma kształcenia ustawicznego: branżowe szkolenie zawodowe, rozumiane jako specjalistyczne szkolenie w zakresie jednej dziedziny zawodowej.

Oferta edukacyjno-szkoleniowa Branżowych Centrów Umiejętności uzupełnia tym samym system kształcenia funkcjonujący w ramach oświaty oraz szkolnictwa wyższego i nauki, wzmacniając jego praktyczny wymiar i dostosowując go do dynamicznie zmieniających się wyzwań współczesnej gospodarki.

Zadaniem BCU jest również prowadzenie działań integrujących edukację z biznesem, a także inicjatyw o charakterze innowacyjnym, rozwojowym, doradczym i promocyjnym. W ten sposób centra te stanowią ważny pomost między światem nauki a gospodarką,

odpowiadając na realne potrzeby rynku pracy.

Równie istotnym zadaniem tych jednostek jest upowszechnianie innowacji i nowych technologii w edukacji, co przyczynia się do podnoszenia jakości kształcenia zawodowego i lepszego przygotowania uczniów do pracy w nowoczesnej gospodarce.

Promocja lokalnej przedsiębiorczości i marek regionalnych

Pisząc o współpracy, a właściwie o wsparciu jednostek samorządu terytorialnego dla biznesu, nie można pominąć kwestii promocji lokalnej przedsiębiorczości. Duże znaczenie mają w tym zakresie lokalne znaki jakości i marki regionalne, które budują rozpoznawalność produktów i wzmacniają tożsamość gospodarczą regionu.

Gminy i inne jednostki samorządu terytorialnego mogą wprowadzać specjalne certyfikaty dla lokalnych produktów, potwierdzające ich pochodzenie i wysoką jakość. Produkty o szczególnych walorach związanych z miejscem wytwarzania mogą również uzyskać oznaczenia geograficzne, które zwiększają ich prestiż i konkurencyjność na rynku. Przykładami takich produktów są sery, miody, wina czy inne wyroby spożywcze charakterystyczne dla danej miejscowości lub regionu.

Na podstawie polskich i zagranicznych doświadczeń w zakresie budowania marek lokalnych można wskazać kilka ich kluczowych funkcji: identyfikacyjną – określającą wartości miejsca istotne dla klienta, integracyjną – wzmacniającą więzi społeczne i aktywność mieszkańców, oraz aktywizującą – pobudzającą lokalną przedsiębiorczość. Marka lokalna pełni również istotną funkcję promocyjną, porządkując proces budowania wizerunku regionu i ułatwiając dostrzeżenie korzyści płynących z jej wprowadzenia.

Wyróżnienie marki lokalnej i konsekwentne budowanie jej rozpoznawalności ma zatem duże znaczenie zarówno z punktu widzenia rozwoju regionu, jak i wzmacniania potencjału lokalnej przedsiębiorczości.

Inkubatory przedsiębiorczości i wsparcie dla innowacji

Samorządy powinny również tworzyć przestrzeń sprzyjającą rozwojowi innowacyjnych przedsiębiorstw poprzez kreowanie inkubatorów przedsiębiorczości, w których młode firmy mogą korzystać

z preferencyjnej infrastruktury, doradztwa biznesowego oraz mentoringu.

Takie podmioty zapewniają kompleksowe wsparcie administracyjne, prawne i księgowe, umożliwiając początkującym przedsiębiorcom skoncentrowanie się na rozwijaniu działalności gospodarczej. Inkubatory stanowią więc ważny element ekosystemu wsparcia biznesu, pozwalając

Działania te obejmują m.in. upraszczanie procedur administracyjnych oraz skracanie czasu oczekiwania na załatwienie formalności, tworzenie programów wsparcia – w formie dotacji, ulg podatkowych czy szkoleń – a także inwestowanie w infrastrukturę, która stanowi fundament rozwoju gospodarczego regionu.

Samorządy mogą tworzyć fundusze wspierające rozwój przedsiębiorczości, zwłaszcza mikro-, małych i średnich firm, oferując dotacje, subwencje czy preferencyjne pożyczki. Ważnym aspektem jest również integracja lokalnych środowisk biznesowych – współpraca i łączenie potencjałów przedsiębiorców działających na tym samym terenie sprzyja rozwojowi gospodarczemu.

młodym firmom testować pomysły, zdobywać doświadczenie i budować stabilne podstawy funkcjonowania – często jeszcze przed formalną rejestracją działalności gospodarczej.

Kierunki samorządowej polityki gospodarczej

Podsumowując, należy podkreślić, że jednym z najważniejszych zadań jednostek samorządu terytorialnego jest tworzenie przyjaznego, prorozwojowego środowiska dla biznesu. Przedsiębiorcy potrzebują stabilnych i przewidywalnych warunków do prowadzenia działalności, a samorządy mają realny wpływ na ich kształt.

Nie mniej istotna jest współpraca z lokalnymi przedsiębiorcami i organizacjami biznesowymi, ukierunkowana na identyfikowanie potrzeb i rozwiązywanie bieżących problemów gospodarczych. Samorządy powinny tworzyć przyjazne otoczenie edukacyjne, wspierające rozwój kompetencji zawodowych zgodnych z potrzebami rynku pracy. Coraz większe znaczenie w strategiach samorządowych zyskuje wsparcie dla branż przyszłości, takich jak zielone technologie i ekoinnowacje. Obejmuje to wspieranie firm działających w obszarach przyjaznych środowisku, m.in. w zakresie odnawialnych źródeł energii, elektromobilności czy gospodarki o obiegu zamkniętym. Tego typu działania nie tylko stymulują lokalną przedsiębiorczość, ale także przyczyniają się do zrównoważonego i nowoczesnego rozwoju regionów. ■

**Mariusz Filipek – zastępca rzecznika małych i średnich przedsiębiorców, pełnomocnik Ministra Rozwoju i Technologii ds. Deregulacji i Dialogu Gospodarczego; doktor nauk prawnych, radca prawny, pracownik naukowy w Katedrze Postępowania Administracyjnego Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie; członek Zespołu do spraw Certyfikacji Wykonawców w Zamówieniach Publicznych oraz Polityki Zakupowej Państwa przy Ministrze Rozwoju i Technologii, członek Zespołu Doradczego Głównego Inspektora Nadzoru Budowlanego; laureat nagrody Prawnik PRO BONO 2017*

Czy doświadczenia paneli obywatelskich mogłyby wzmocnić rady miejskie?

Deliberacja pozwala odzyskać sens demokracji, pokazuje, że decyzje publiczne można podejmować w oparciu o wiedzę, argumenty i wzajemny szacunek – mówi dr hab. Joanna Podgórska-Rykała, prof. UKEN, autorka książki „Deliberative Democracy, Public Policy, and Local Government”, poświęconej badaniom nad innowacjami deliberatywnymi w polskich samorządach.

Rozmawia: Dominik Krzysztofowicz

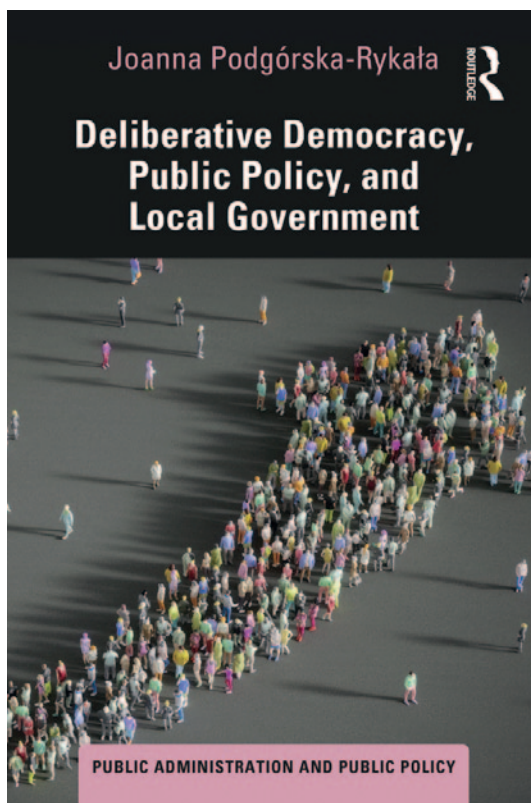
W 2024 roku nakładem wydawnictwa Routledge ukazała się pani książka „Deliberative Democracy, Public Policy, and Local Government”. Przeprowadziła pani badania nad innowacjami deliberatywnymi w polskich samorządach i zestawia dwie instytucje: dobrze znaną radę miasta, czyli organ kolegialny pochodzący z wyborów, oraz panele obywatelskie – fora deliberatywne oparte na losowym doborze uczestników. Dlaczego zdecydowała się pani na takie porównanie?

Zestawienie może na pierwszy rzut oka zaskakiwać, zwłaszcza samorządowców. Nie chodziło mi jednak o bezpośrednie porównanie tych dwóch instytucji, lecz o analizę różnic w sposobie ich funkcjonowania. Zarówno rada, jak i panel obywatelski są ciałami kolegialnymi, których zadaniem jest rozstrzygnięcie o sprawach istotnych dla mieszkańców. W obu przypadkach kluczowym narzędziem działania powinna być deliberacja, czyli merytoryczna rozmowa prowadząca do wspólnych wniosków.

W moich badaniach przyglądam się właśnie temu, jak wygląda debata w tych gremiach. Nie analizuję protokołów z posiedzeń, lecz korzystam z danych z pogłębionych wywiadów z radnymi, urzędnikami i przedstawicielami organizacji pozarządowych z miast, które zdecydowały się na przeprowadzenie paneli obywatelskich. Moi rozmówcy dobrze znają mechanizmy działania zarówno rad, jak i paneli, co pozwala uchwycić realne różnice między nimi.

Pisze pani, że radni często postrzegają siebie jako trybiki w dużym politycznym mechanizmie, podczas gdy uczestnicy paneli – losowo wybrani obywatele – koncentrują się na argumentach i poszukiwaniu najlepszych rozwiązań. Czy z tego wynika, że panele obywatelskie mogłyby zastąpić rady?

To jedno z kluczowych pytań, które zadałam respondentom. Odpowiedzi nie są jednoznaczne. Z jednej strony badani dostrzegają problemy systemowe związane z funkcjonowaniem rad – ich upolitycznienie, niską jakość debaty, dominację emocji i personalnych sporów nad argumentami. Wielu rozmówców mówiło o braku czasu na analizę materiałów przed sesjami czy o zależnościach zawodowych radnych od organu wykonawczego. Często padało określenie „maszynka do głosowania”. Z kolei panele obywatelskie oceniane były przez badanych bardzo wysoko. Zwracali uwagę na merytoryczność dyskusji, rzetelność rekomendacji, a także zaangażowanie uczestników, którzy często domagali się dodatkowych spotkań, by pogłębić temat. Panele postrzegano jako wzorcowe przestrzenie deliberacji.

Gdy jednak padało pytanie, czy mogłyby one zastąpić rady, większość rozmówców reagowała zdziwieniem, a nawet niedowierzaniem. Dla wielu z nich była to wizja z pogranicza political fiction. Choć chętnie krytykowali rady i chwaili panele, to jednak uważali, że zastąpienie jednych drugimi byłoby błędem.

Jakie wskazywali argumenty przeciw takiemu rozwiązaniu? Było ich wiele, dlatego uporządkowałam je w czterech kategoriach: systemowe, techniczne, jakościowe i instrumentalne. Argumenty systemowe podnosili głównie radni i urzędnicy. Wskazywali na ryzyko naruszenia stabilności systemu politycznego oraz wartości, na których opiera się demokracja przedstawicielska. Podkreślali legitymizację wyborów i obawę przed zaburzeniem lokalnego status quo. Argumenty techniczne, formułowane często przez działaczy organizacji pozarządowych, dotyczyły wysokich kosztów i znacznego nakładu pracy przy organizacji paneli. Pojawiały się wątpliwości, czy obywatele mieliby czas i chęć na regularne uczestnictwo oraz czy takie ciała byłyby w stanie reagować na bieżące potrzeby miasta. Z kolei argumenty jakościowe odnosiły się do obaw o brak kompetencji mieszkańców.

Jeśli rady miejskie wprowadzą elementy deliberatywne – otwartość, dialog, merytoryczność – jakość lokalnej demokracji wyraźnie się poprawi. Panele obywatelskie nie są dla nich konkurencją, lecz lustrem, w którym samorządy mogą się przejrzeć.

Część badanych uważała, że nawet jeśli demokracja przedstawicielska ma swoje wady, to zmiana modelu nie zagwarantuje lepszych decyzji. W tej grupie dominowali urzędnicy i radni. Wreszcie argumenty instrumentalne wskazywały, że udział obywateli powinien mieć charakter wspierający, nie decyzyjny. Rady oczekują, że mieszkańcy pomogą im w trudnych momentach, ale ostateczna odpowiedzialność ma pozostać po stronie polityków. To klasyczny przykład instrumentalnego traktowania partycypacji.

Paradoksalnie wiele z tych argumentów brzmi jak powtórzenie wcześniejszych zarzutów wobec rad. Czyli wiadomo, że obecny system ma wady, ale brakuje przekonania, że inny byłby lepszy?

Dokładnie tak. Moi rozmówcy dostrzegają niedoskonałości systemu, ale przywykli do nich i nie są gotowi na głębokie zmiany. Widać tu silny konserwatyzm instytucjonalny, przekonanie, że lepiej trwać przy znanym, nawet jeśli nieefektywnym, modelu.

W książce podkreśla pani, że celem badań nie było dowiedzenie, iż panele powinny zastąpić rady. Jak zatem te dwa modele mogą się uzupełniać?

Minipubliki, takie jak panele obywatelskie, mogą pełnić funkcję wspierającą wobec tradycyjnych instytucji przed-

stawicielskich. Różni je przede wszystkim dialogowy charakter pracy, oparcie na bezstronnej wiedzy eksperckiej i obowiązek uzasadniania decyzji. Tak rozumiana deliberacja stanowi wartość, której brakuje w radach. Panele mogą stać się swoistą nadbudową dla systemu lokalnej władzy – przestrzenią pogłębionej refleksji i rozmowy, a jednocześnie inspiracją do doskonalenia pracy rad. Ich doświadczenia pokazują, że można prowadzić racjonalną debatę, integrować różne perspektywy i wspólnie poszukiwać najlepszych rozwiązań.

Czy to znaczy, że rady miejskie mogłyby uczyć się od paneli, jak lepiej organizować własną pracę i debatę?

Już sam fakt, że dziś argumentatywną debatę w gronie radnych uznajemy za coś wyjątkowego, powinien skłonić do refleksji nad kondycją naszej demokracji. W końcu rozmowa, słuchanie siebie nawzajem i uzasadnianie stanowisk to podstawy procesu decyzyjnego, a nie innowacja. Panele obywatelskie pokazują, że deliberacja działa, nawet w polskich warunkach. Ich praktyczne doświadczenia można przełożyć na codzienną pracę rad: zapewnienie ekspertów, zaproszenie interesariuszy, tworzenie przestrzeni do argumentacyjnej wymiany. Tymczasem rady coraz częściej rezygnują z niezależnych analiz eksperckich, uzależniając się od informacji dostarczanych przez urzędników podległych prezydentowi czy burmistrzowi. To ogranicza ich autonomię i utrudnia podejmowanie decyzji w oparciu o wiedzę.

Wielu moich rozmówców żałowało, że kiedyś na komisje zapraszano ekspertów, a dziś nie ma na to środków. Nie angażuje się też często organizacji pozarządowych – a jeśli już, to jedynie w ramach obligatoryjnych konsultacji prowadzonych w BIP. W efekcie decyzje zapadają za zamkniętymi drzwiami, a mieszkańcy pojawiają się na sesjach dopiero wtedy, gdy chcą zaprotestować. Dlatego panele mogą pełnić funkcję edukacyjną wobec instytucji samorządowych. Pokazują, że otwarte, argumentatywne i inkluzywne procesy decyzyjne jest możliwy – i to nie w teorii, lecz w praktyce lokalnej.

Czyli nie chodzi o rewolucję ustroju, ale o inspirowanie zmian kultury politycznej?

Minipubliki nie mają zastąpić instytucji przedstawicielskich, ale mogą je reformować poprzez przykład. Ich funkcją jest przypomnienie, że istotą demokracji jest rozmowa, uzasadnianie stanowisk i poszukiwanie wspólnego dobra. Jeśli rady miejskie zaczną wprowadzać do swojej praktyki elementy deliberatywne – otwartość, dialog, merytoryczność – jakość demokracji lokalnej znacząco się poprawi. W mojej ocenie doświadczenia paneli obywatelskich mogą stać się impulsem do odnowienia samorządowej kultury politycznej. To nie jest kwestia wprowadzenia nowej instytucji, lecz zmiany sposobu myślenia o polityce – z rywalizacyjnego na współpracujący.

Czyli panele obywatelskie nie są alternatywą, lecz inspiracją dla samorządów?

Tak. Nie chodzi o rewolucję ustroju, lecz o inspirację. Minipubliki nie mają zastąpić instytucji przedstawicielskich, ale mogą przypomnieć, że istotą demokracji jest rozmowa, uzasadnianie decyzji i poszukiwanie wspólnego dobra. Jeśli rady miejskie wprowadzą elementy deliberatywne – otwartość, dialog, merytoryczność – jakość lokalnej demokracji wyraźnie się poprawi. Panele obywatelskie są więc nie konkurencją, lecz lustrem, w którym samorządy mogą się przejrzeć. Pokazują, że można działać inaczej – w duchu współpracy, a nie rywalizacji. I choć nie naprawią wszystkich słabości demokracji lokalnej, to mogą ją uczynić bardziej dojrzałą i odporną na konflikty polityczne. ■

Prasa samorządowa na cenzurowanym

Czy już w przyszłym roku gazety samorządowe będą musiały zostać zastąpione biuletynami informacyjnymi, pozbawionymi treści publicystycznych i reklam? Takie zmiany przewiduje projekt nowelizacji ustawy medialnej, zaprezentowany pod koniec października przez minister kultury Martę Cienkowską.

Autor: Urszula Adamczyk

Chcemy wprowadzić zasadnicze ograniczenia w wydawaniu mediów samorządowych, wzmacniając jednocześnie niezależne media lokalne – zapowiedziała minister, podkreślając, że ustawa medialna to jeden z priorytetów rządu i jej resortu.

Cienkowska wyjaśniała podczas prezentacji projektu, że prowadzenie działalności prasowej nie należy do zadań jednostek samorządu terytorialnego. – Prasa zależna od władzy to zjawisko negatywne z punktu widzenia rozwoju niezależnych mediów oraz dostępu obywateli do rzetelnych informacji – mówiła, przypominając, że podobne postulaty od lat zgłaszała rzeczniczka praw obywatelskich.

Zakaz dla urzędów, wsparcie dla mediów

Nowe przepisy mają pozwolić samorządom na wydawanie wyłącznie biuletynów informacyjnych, które nie będą mogły zawierać ani treści publicystycznych, ani reklam. Obowiązkowe będzie także wskazanie źródła finansowania ze środków publicznych.

Zdaniem szefowej resortu kultury, proponowane zmiany mają przywrócić równowagę na lokalnym rynku mediów, zdominowanym przez dotowane wydawnictwa samorządowe. – Niezależne media lokalne zamykają się, bo nie wytrzymują konkurencji z finansowanymi z budżetu gazetami samorządowymi, zasilanymi dodatkowo reklamami. A to one są fundamentem niezależnych mediów w Polsce. Pora umożliwić im działanie na rynkowych zasadach – zaznaczyła Cienkowska.

leżnych mediów w Polsce. Pora umożliwić im działanie na rynkowych zasadach – zaznaczyła Cienkowska.

Tuby propagandowe

Zwolennicy projektu, wśród nich przedstawiciele organizacji obywatelskich i niezależnych wydawców, podkreślają, że samorządowe media nie są niezależne i wypierają z rynku prywatne tytuły. – To nie są media, tylko narzędzia promocji władzy – ocenia Krzysztof Izdebski z Fundacji Batorego. – W wielu przypadkach te periodyki to tuby propagandowe. Obiektywizm i niezależność, które powinny charakteryzować media, są tam nieobecne. To ma realny wpływ na debatę publiczną i konkurencję na rynku lokalnym. „Gazety władzy” funkcjonują w stabilnych warunkach finansowych, kryzys prasy ich nie dotyczy – dodaje Izdebski. Podobnie uważa Andrzej Andrysiak ze Stowarzyszenia Gazet Lokalnych, który mówi o „soft propagandzie przypominającej przekaz z czasów PRL – same sukcesy, żadnych problemów”. Organizacje takie, jak Helsińska Fundacja Praw Człowieka i Sieć Obywatelska

sie pandemii czy klęsk żywiołowych to właśnie lokalne media samorządowe były głównym kanałem przekazywania informacji o zagrożeniach – przypomina Rafał Rudka ze Związku Powiatów Polskich.

Samorządowcy zwracają też uwagę, że papierowe wydania są ważne dla osób starszych, które nie korzystają z internetu. – Wydawana u nas od lat „Ziemia Sochaczewska” to tradycja i realne źródło informacji dla tysięcy mieszkańców – mówi burmistrz Sochaczewa Daniel Janiak, dodając, że likwidacja tytułów drukowanych osłabiłaby lokalne więzi i tożsamość.

Część ekspertów proponuje rozwiązania pośrednie: wprowadzenie kodeksu dobrych praktyk, przejrzystości finansowania i obowiązku publikowania danych o wydatkach na media. – Nie zakazujemy, ale zmienimy zasady – apeluje Cezary Trutkowski z Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej. Jego zdaniem samorządowe biuletyny mogłyby pełnić funkcję lokalnych forów debaty, otwartych także na głosy mieszkańców i organizacji społecznych.

Projekt ustawy zostanie teraz poddany konsultacjom społecznym i międzyresortowym. Do Sejmu trafi prawdopodobnie w styczniu.

Trzy filary

Nowelizacja jest częścią szerszej reformy wdrażającej w Polsce Europejski Akt o Wolności Mediów (EMFA). Dokument opiera się na trzech filarach: niezależności władz mediów, stabil-

Niezależne media lokalne zamykają się, bo nie wytrzymują konkurencji z finansowanymi z budżetu gazetami samorządowymi, zasilanymi dodatkowo reklamami – uważa minister Marta Cienkowska.

Watchdog Polska, zwracając uwagę, że samorządowe periodyki często naruszają zasady pluralizmu i równych szans, zwłaszcza w czasie kampanii wyborczych.

Jedynе źródło informacji

Samorządowcy odpowiadają, że proponowany zakaz to „sąd nad samorządami” i próba odebrania im podstawowego narzędzia kontaktu z mieszkańcami. Podnoszą argument wykluczenia informacyjnego – w wielu gminach nie ma komercyjnych redakcji, a lokalne pisma pełnią rolę jedynego źródła informacji. – W cza-

nym finansowaniu oraz ograniczeniu działalności medialnej samorządów.

Celem jest odpolitycznienie mediów publicznych – ich władze mają być wybierane w otwartych i transparentnych konkursach, opartych na kompetencjach, a nie powiązaniach politycznych. Wzmocniona ma zostać także rola Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, która przejmie kompetencje po likwidowanej Radzie Mediów Narodowych. Jednym z elementów reformy jest również zniesienie abonamentu radiowo-telewizyjnego. ■

Współt w zespół. Plan na centrum Kielc

Władze Kielc i spółki kolejowe łączą siły, by odmienić okolice dworca i poprawić komunikację w mieście. List intencyjny to pierwszy krok do wspólnych inwestycji.

Miało, PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. oraz PKP S.A. podpisały deklarację współpracy przy modernizacji infrastruktury kolejowej i miejskiej w rejonie stacji Kielce Główne. Zawarte porozumienie ma na celu koordynację prac przy linii kolejowej nr 8 na odcinku Skarżysko-Kamienna – Kielce – Kozłów oraz zintegrowanie inwestycji PKP z planami rozwoju miasta. Współpraca ma obejmować zarówno modernizację torów, jak i poprawę dostępności przestrzeni miejskich po obu stronach stacji.

– To bardzo ważny krok w szerokiej współpracy Kielc i spółek kolejowych, która uwzględni priorytety miasta. Od wielu miesięcy prowadzimy rozmowy, aby zagwarantować w tym projekcie kluczowe elementy związane z naszą wizją rozwoju ważnego obszaru miejskiego, okolic dworca kolejowego i Nowego Miasta – mówi prezydentka Kielc Agata Wojda.

Obecny przy podpisaniu listu Dariusz Klimczak, minister infrastruktury, podkreślił, że kierunek inwestycji kolejowych będzie kształtowany przez oczekiwania miasta. – Na podstawie podpisanego porozumienia Kielce będą rozwijały się w taki sposób, jak uzgodnią to mieszkańcy poprzez panią prezydent, radnych, urzędników, z najważniejszymi spółkami kolejowymi. Będziemy projektowali i wspólnie inwestowali w miejsca, które wymagają zmian – zapewnił minister.

Jak zaznacza prezydent Wojda, jednym z najważniejszych celów projektu jest połączenie komunikacyjne ulicy Mielczarskiego i osiedla „za torami” ze ścisłym śródmieściem. Miasto planuje utworzenie nowoczesnego węzła komunikacyjnego, który ma integrować kolej, transport publiczny i ruch pieszo-rowerowy. W ramach współpracy władze Kielc zapowiadają m.in. budowę tunelu drogowego pod torami stacji Kielce Główne, budowę kładki pieszo-rowerowej nad torami łączącej dworzec PKS z ul. Mielczarskiego oraz utworzenie nowych węzłów przesiadkowych przy planowanych przystankach.

Po stronie PKP Polskich Linii Kolejowych S.A. będzie opracowanie dokumentacji dla inwestycji miejskich, przebudowa i budowa łącznic kolejowych, a także przygotowanie projektu hali peronowej stacji Kielce Głównej i budowa nowych przystanków osobowych. Perony mają zostać zaprojektowane w sposób umożliwiający wygodne łączenie podróży koleją i komunikacją miejską. Z kolei PKP S.A. zadeklarowały współpracę w zakresie udostępnienia terenów niezbędnych do realizacji inwestycji.

List intencyjny wpisuje się w szerszą koncepcję rozwoju centrum Kielc, określaną jako „Nowe Miasto”. Zakła-

da ona przekształcenie terenów w sąsiedztwie dworca kolejowego w zagospodarowaną część śródmieścia, łączącą funkcje transportowe, usługowe i publiczne. W najbliższych miesiącach miasto planuje ogłoszenie konkursu architektoniczno-urbanistycznego na zagospodarowanie terenu po budynku przy ulicy Młoda 4. Ma to być pierwszy, konkretny krok w kierunku przemiany tej części Kielc, zaplanowany jeszcze na 2025 rok.

Podpisany dokument nie określa jeszcze szczegółowych budżetów ani zakresu rzeczowego poszczególnych stron, stanowi jednak punkt wyjścia do opracowania porozumień wykonawczych, które zdefiniują podział zadań, sposób finansowania i odpowiedzialność za realizację poszczególnych etapów. W 2025 roku przedsięwzięcie uzyskało długoterminowe finansowanie dzięki umowie kredytowej zawartej z Europejskim Bankiem Inwestycyjnym, która przewiduje wsparcie do kwoty 450 mln euro. Dodatkowym źródłem finansowania są środki z Programu Operacyjnego Polska Wschód, obejmujące już kontraktowane etapy inwestycji.

Modernizacja linii nr 8 Skarżysko-Kamienna – Kielce – Kozłów jest obecnie największym przedsięwzięciem kolejowym w woj. świętokrzyskim. ■

Gdańsk na piśmie

Od tego lata Gdańsk ma nową, samorządową instytucję kultury – Dom Literatury. Trwa adaptacja docelowej siedziby, ponad trzystuletniego budynku na śródmiejskim osiedlu Osiek, w sąsiedztwie historycznego gmachu Poczty Polskiej.

Autor: Bartosz Klimas

Dom Literatury przejmie funkcje realizowane dotychczas przez Gdańską Galerię Miejską i zespół zadaniowy projektu „Gdańsk Miasto Literatury”. Jego celem będzie rozwijanie i wzmacnianie życia literackiego Gdańska i Pomorza poprzez działania z zakresu edukacji, badań i promocji czytelnictwa, realizację gdańskich rezydencji pisarskich (w tym ICORN – międzynarodowego programu wsparcia dla prześladowanych autorów) czy działania dokumentacyjne, jak choćby

utworzenie archiwum dorobku wybitnych autorów związanych z Gdańskiem.

– Chcemy, aby literatura miała w naszym mieście swoje stałe, widoczne i dostępne dla wszystkich miejsce. Dom Literatury będzie przestrzenią spotkań mieszkańców z książką, pisarzy z czytelnikami, a lokalnej kultury ze światem – deklaruje Aleksandra Dulciewicz, prezydent Gdańska. – Chcemy, by było to miejsce skupione na słowie, zarówno pisanim,

jak i mówionym. Od lat realizowaliśmy program „Gdańsk Miasto Literatury”, prowadzimy fundusz wspierający lokalnych wydawców, kupujemy i promujemy ważne gdańskie publikacje oraz wspieramy małe księgarnie. Przyznajemy również stypendia twórcom, ich beneficjentami są zarówno uznani autorzy, jak i przedstawiciele młodego pokolenia. Cieszymy się, że nowa instytucja wzmocni te działania. Dom Literatury będzie działał w wyjątkowym miejscu, histo-

Zdjęcia: Rafał Kucharek/UMG

Wizualizacje nowej siedziby Domu Literatury w Gdańsku. Mat. DRMG

**Dom Dobroczynności
został otwarty w 1699 roku
z inicjatywy władz Gdańska
jako przytułek dla bezdomnych,
żebraków i sierot,
których liczba wzrosła
po wojnie ze Szwecją.**

rycznym budynku dawnego sierocińca, którego rewitalizacja jest wspierana środkami unijnymi – dodaje pani prezydent.

Trzy wieki

Obecna siedziba Domu Literatury w Gdańsku to kamienica przy Długiej 35, jednak docelową lokalizacją instytucji będzie dawny Dom Dobroczynności przy ulicy Sierociej. Został otwarty w 1699 roku z inicjatywy władz miasta jako przytułek dla bezdomnych, żebraków i sierot, których liczebność wzrosła po wojnie ze Szwecją. Pobyt w domu wiązał się z pracą – kobiety i dziewczynki były zatrudniane w kuchni i ogrodzie, przędły wełnę i len, zaś chłopcy wykonywali cięższe prace ogrodowe i gospodarskie (obowiązkiem dzieci była też nauka). Mężczyźni zaś oczyszczali kanały, usuwali nieczystości z miasta i brukowali ulice.

Taką funkcję budynek pełnił do 1906 roku, kiedy lokatorów przeniesiono do nowego przytułku we Wrzeszczu. Dwa lata później w gmachu utworzono placówkę medyczną, a w okresie międzywojennym był siedzibą redakcji pisma „Danziger Volksstimme”, organu prasowego Socjaldemokratycznej Partii Wolnego Miasta Gdańska. Obiekt przetrwał drugą wojnę światową, a w roku 1967 został wpisany do rejestru zabytków.

Projekt adaptacji zakłada pełne poszanowanie substancji historycznej – zachowana zostanie oryginalna konstrukcja, drewniane belki stropowe, ceglane mury i część zabytkowych posadzek.

Już podczas pierwszych nie zabrakło niespodzianek – w trakcie rozbiórki posadzki odkryto kolejną jej warstwę, zależało zatem uzyskać decyzję konserwatora, w jaki sposób ją rozebrać, składować i zinventaryzować. W dalszej kolejności Wojewódzki Konserwator Zabytków podejmie decyzję, w jaki sposób te elementy zostaną wyeksponowane w wierzchniej warstwie podłogi w budynku głównym.

Jednocześnie budynek zostanie wyposażony w nowoczesne instalacje, urządzenia techniki scenicznej i systemu bezpieczeństwa. Inwestycja jest finansowana m.in. ze środków europejskich – Gdańsk otrzymał na ten cel 45,5 mln zł. Całość kosztów szacuje się na ponad 78 mln zł.

Przedsięwzięcie prowadzone jest przez Dykcję Rozbudowy Miasta Gdańska, a cały proces podzielono na cztery etapy: prace ratunkowe, polegające na wzmocnieniu fundamentów i ścian zewnętrznych; inwentaryzacja i zabezpieczenie elementów zabytkowych oraz prace konserwatorskie; właściwa adaptacja obiektu do funkcji instytucji kultury oraz wyposażenie wnętrza i aranżacja wystawy stałej poświęconej literackiemu Gdańskowi. Obok ekspozycji zaplanowano czytelnię i wspomniane już archiwum twórców związanych z Gdańskiem, sale edukacyjne, warsztatowe oraz księgarnię. Oddanie budynku planowane jest na koniec 2027 roku. ■

Przewodniczący Rady Miasta Częstochowy został zatrzymany przez CBA

Akcja służb ma związek ze śledztwem w sprawie procederu korupcyjnego, którego centralną postacią jest Bartłomiej S. – były wicemarszałek województwa śląskiego i dawny wiceprezydent Częstochowy.

Według informacji przekazanych przez Katarzynę Calów-Jaszewską z działu prasowego Prokuratury Krajowej, Łukasz B. został zatrzymany w charakterze podejrzanego. Funkcjonariusze CBA pojawili się w Wojewódzkim Ośrodku Ruchu Drogowego w Częstochowie, gdzie pełni funkcję dyrektora. Oprócz niego zatrzymano jeszcze jedną osobę. Jak wynika z ustaleń mediów, podczas czynności zabezpieczono dokumenty i nośniki danych, które mają być przeanalizowane przez śledczych. Na razie prokuratura nie ujawnia szczegółów dotyczących zarzutów wobec przewodniczącego rady miasta, tłumacząc, że trwają czynności procesowe. Łukasz B. to doświadczony samorządowiec związany z Koalicją Obywatelską. W ostatnich wyborach startował jako kandydat KO na prezydenta Częstochowy, uzyskując 21,59 proc. głosów. Nie wszedł jednak do drugiej tury, w której urzędujący prezydent Krzysztof Matyjaszyk z Lewicy pokonał kandydatkę PiS Monikę Pohorecką.

Prokuratura potwierdziła, że akcja była częścią postępowania prowadzonego przez śląski wydział Prokuratury Krajowej dotyczącego korupcyjnego procederu, w którym głównym podejrzanym pozostaje Bartłomiej S. – były wicemarszałek województwa śląskiego i dawny wiceprezydent Częstochowy. S. został zatrzymany przez CBA 23 października 2024 r. Jak po-

województwa. Śledztwo prowadzone przez Prokuraturę Krajową jest wielowątkowe – zarzuty usłyszało już kilkanaście osób, w tym przedsiębiorcy i przedstawiciele instytucji publicznych. Wśród nich jest rektor Uniwersytetu Jana Długosza w Częstochowie prof. Janusz K., który decyzją prokuratury został zawieszony w pełnieniu swojej funkcji.

Łukasz B. to doświadczony samorządowiec związany z Koalicją Obywatelską. W ostatnich wyborach startował jako kandydat KO na prezydenta Częstochowy, nie wszedł jednak nawet do drugiej tury.

daje PAP, prokuratura zarzuciła mu przyjmowanie korzyści majątkowych i osobistych, uzależnianie podejmowania decyzji służbowych od uzyskania korzyści oraz pranie brudnych pieniędzy. Do przestępstw miało dochodzić zarówno w okresie, gdy pełnił funkcję wiceprezydenta miasta, jak i w czasie, gdy zasiadał w zarządzie

Po zatrzymaniu Bartłomieja S. w październiku ubiegłego roku sąd zdecydował o jego tymczasowym aresztowaniu. Polityk spędził w areszcie pół roku, w maju 2025 roku opuścił areszt, który zamieniono na inne środki zapobiegawcze – poręczenie majątkowe w wysokości 400 tys. zł i dozór policji. ■

Kolejna odłona afery korupcyjnej w Opalenicy

Prokuratura Okręgowa w Poznaniu poinformowała o postawieniu zarzutów następnemu przedsiębiorcy, który miał wręczyć łapówkę byłemu burmistrzowi Tomaszowi S. w zamian za umieszczenie korzystnych zapisów w planie zagospodarowania przestrzennego.

Zarzuty usłyszał Przemysław B., przedsiębiorca z gminy Opalenica. Według ustaleń śledczych, w kwietniu 2024 roku miał on przekazać 60 tys. zł Tomaszowi S., ówczesnemu burmistrzowi, w zamian za decyzje planistyczne korzystne dla jego działalności gospodarczej. Przedsiębiorca nie przyznał się do winy i odmówił składania wyjaśnień. Sąd zastosował wobec niego środki zapobiegawcze – dozór policyjny, poręczenie majątkowe oraz zakaz kontaktowania się z innymi podejrzanymi. Prokuratura przyznaje, że choć do postawienia zarzutów doszło w kwietniu, informacja została upubliczniona dopiero teraz.

Afera korupcyjna w Opalenicy wybuchła we wrześniu 2024 roku, gdy policja zatrzymała ówczesnego burmistrza Tomasza S. oraz lokalnego przedsiębiorcę Krzysztofa S. Według ustaleń prokuratury, burmistrz miał przyjąć łącznie 240 tys. zł łapówek w zamian za przychylne decyzje dotyczące inwestycji drogowych oraz za poświadczenie nieprawdy w dokumentacji przetargowej. Tomasz S. decyzją sądu trafił do aresztu, który opuścił w kwietniu 2025 roku. Od 1 maja nie pobierał już wynagrodzenia z urzędu. W lipcu, w związku z brakiem złożenia w terminie oświadczenia majątkowego, rada miejska stwierdziła wygaśnięcie jego mandatu.

Po politycznym i wizerunkowym kryzysie, jaki wywołała afera korupcyjna, mieszkańcy Opalenicy ponownie ruszyli do urn. W przedterminowych wyborach, które odbyły się 19 października, zwyciężył Paweł Jakubowski, dotychczasowy zastępca burmistrza, który od czasu zatrzymania Tomasza S. pełnił jego obowiązki. Nowy władarz ma 54 lata i od lat związany jest z samorządem. Wcześniej był m.in. dyrektorem szkoły podstawowej i wicedyrektorem gimnazjum. Zapowiedział odbudowę zaufania do urzędu i kontynuację rozpoczętych inwestycji, przy jednoczesnym zwiększeniu przejrzystości działań samorządu. ■

Polska znajduje się na drodze do technologicznej suwerenności

Blisko pół tysiąca ekspertów z administracji publicznej, świata nauki i biznesu uczestniczyło w XXXI Forum Teleinformatyki w Józefowie pod Warszawą. Tegoroczne hasło: „System informacyjny państwa – czas na przełomowe idee, technologie i projekty” wyznaczyło kierunek obrad poświęconych cyfrowej transformacji.

Wśród wiodących tematów znalazły się sztuczna inteligencja, suwerenność technologiczna, cyberbezpieczeństwo, technologie kwantowe i roboty programowe. Jak podkreślił prof. Bolesław Szafrński, przewodniczący Rady Programowej Forum, uczestnicy „na poważnie zaczęli rozmawiać o warunkach zapewnienia suwerenności technologicznej – kluczowego czynnika kształtującego pozycję gospodarczą i polityczną Polski”.

Forum otworzył Złoty Wykład dr Adama Górala, prezesa Asseco Poland, zatytułowany „Od startupu z Rzeszowa do lidera cyfrowej transformacji w Europie Środkowej”. Minister cyfryzacji Krzysztof Gawkowski zaprezentował aktualną strategię cyfryzacji państwa, zwracając uwagę na konieczność odpowiedzialnego

rozwoju AI: „Model językowy sztucznej inteligencji nie ma prawa do wolności słowa – zawsze decyduje człowiek”.

Podczas Forum wręczono liczne wyróżnienia. Nagrodę Złotego Herolda I stopnia otrzymał PKO Bank Polski za wkład w budowę nowoczesnego państwa cyfrowego. Złotego Herolda II stopnia przyznano m.in. Dowództwu Komponentu Wojsk Obrony Cyberprzestrzeni, Ministerstwu Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Polskiemu Funduszowi Rozwoju oraz ekspertom z GUS, WAT, ZUS i NASK.

W ramach licznych sesji tematycznych zaprezentowano m.in. integrację aplikacji mObywatel z polskim modelem językowym AI, wdrożenie Jednolitego Pliku Ubezpieczeniowego (ZUS) oraz koncepcję Trusted Smart Statistics (GUS). Nie zabrakło debat o cyberbezpieczeństwie, nowoczesnych systemach ochrony zdrowia i cyfrowej administracji samorządowej.

Tradycyjny Kocioł Dyskusyjny zamykający obrady poświęcony był relacji między rozwojem sztucznej inteligencji a budowaniem technologicznej niezależności Polski. – AI staje się jednym z motorów rozwoju gospodarczego i administracyjnego. Ale innowacje muszą iść w parze z etyką, zaufaniem i odpowiedzialnością – podsumował dr inż. Andrzej Dulka, prezes Polskiej Izby Informatyki i Telekomunikacji. ■

Więcej informacji: www.forumti.pl

SZKOŁY NIEPUBLICZNE MOGŁY WYŁUDZIĆ 40 MLN ZŁ DOTACJI

Zarzuty postawiono 14 dyrektorkom szkół niepublicznych z 10 województw.

Dyrektorki podejrzane są o udział w zorganizowanej grupie przestępczej i wyłudzenie blisko 40 mln zł dotacji oświatowych. Według śledczych, na listach uczniów znajdowały się osoby fikcyjne, przebywające za granicą, a nawet zmarłe. Dyrektorki miały zawyżać liczbę uczniów i dzięki temu uzyskiwać nienależne środki z gmin. Kobiety w wieku od 30 do 70 lat kierowały liceami, szkołami policealnymi i podstawowymi dla dorosłych. Zarzuty dotyczą lat 2017–2023. Grozi im do 15 lat więzienia. Śledztwo obejmuje już 47 osób, które mogły wyłudzić łącznie około 140 mln zł. Wszystkie objęto dozorem policyjnym i zakazem opuszczania kraju.

DUSZNIKI-ZDRÓJ: RADNY CHCIAŁ WYRWĄĆ PANI BURMISTRZ TOREBKĘ?

Ostry konflikt między nowo wybraną burmistrz Urszulą Karpowicz a miejskim radnym Jarosławem Kwolkiem. Oboje przedstawiają sprzeczne wersje wydarzeń.

Karpowicz, która wygrała przedterminowe wybory 26 października, twierdzi, że została zaatakowana w restauracji – radny KO próbował wyrwać jej torebkę z kartką zawierającą zdanie: „Sekretarz gminy zostaje w urzędzie”. Jak zaznaczyła, chodzi o żonę radnego pełniącą tę funkcję. W oświadczeniu opublikowanym na Facebooku zapowiedziała podjęcie kroków prawnych. Z kolei Kwolik utrzymuje, że spotkanie dotyczyło współpracy w nowej kadencji, a burmistrz zabrała mu notatki dotyczące projektu budżetu. „Podczas próby ich odzyskania otrzymałem prawy sierpowy w szczękę” – powiedział portalowi 24klodzko.pl. Policja potwierdziła, że interweniowała w tej sprawie. Obie strony wzajemnie oskarżyły się o prowokację.

BOŻENA BORKOWSKA TYMCZASOWO POKIERUJE NOWYM SĄCZEM

Po zawieszeniu prezydenta Ludomira Handzla przez Prokuraturę Europejską jego obowiązki tymczasowo przejęła druga zastępczyni Bożena Borkowska. Decyzję ogłosił wojewoda małopolski Krzysztof Klęczar, zapewniając, że praca urzędu przebiega bez zakłóceń.

Ludomir Handzel oraz jego pierwszy zastępca Artur Bochenek zostali zawieszeni w czynnościach po przedstawieniu im zarzutów nadużycia uprawnień przy przetargu na szkolenia finansowane z funduszy unijnych. Śledztwo dotyczy projektu „Rozwój Centrum Kompetencji Zawodowych w Nowym Sączu”. Według Prokuratury Europejskiej, urzędnicy mieli ujawnić oferentowi poufne informacje, co mogło spowodować stratę ponad 600 tys. euro. Wojewoda, cytowany przez PAP, poinformował, że wnioszek o formalne powierzenie obowiązków prezydenta Bożenie Borkowskiej skierował do premiera za pośrednictwem MSWiA. Podkreślił, że nie chodzi o wprowadzanie do miasta komisarza, lecz o tymczasowe wykonywanie zadań prezydenta do czasu rozstrzygnięcia sprawy.

Ochrona środowiska i klimatu

Po raz drugi w naszej serii rankingów podejmujemy temat wydatków, które – choć niewielkie w skali budżetów JST – mają ogromne znaczenie społeczne i realnie wpływają na poziom życia mieszkańców. Relatywnie największe wydatki ponoszą tu, rzecz jasna, samorządy gminne. Wśród miast wojewódzkich laureatem najnowszego zestawienia jest Bydgoszcz, a wśród miast na prawach powiatu – Rybnik. Najlepszym miastem powiatowym jest Hajnówka, małym miastem – śląskie Koziegłowy. W kategorii gmin wiejskich zwyciężyły Sulmierzyce w woj. łódzkim.

Autorzy: Paweł Swianiewicz, Julita Łukomska

W 2024 roku kwoty w rozdziale 90005 „Ochrona powietrza atmosferycznego i klimatu” stanowiły mniej niż pół procenta wszystkich wydatków budżetowych JST (0,2 proc.). Nawet w przypadku wydatków inwestycyjnych było to mniej niż 1 proc. całości budżetowych inwestycji samorządowych.

Decyzja o poświęceniu temu obszarowi osobnego zestawienia nie wynika jednak z jego finansowej wagi, ale z ogromnej rangi społecznej problemów, jakimi są adaptacja do zmian klimatu, a także smog i szerzej – zanieczyszczenie powietrza. Nie ma wątpliwości, że samorządy odgrywają w obu tych dziedzinach kluczową rolę. Można dyskutować, jak duży może być wkład działalności w skali lokalnej w ograniczanie zmian klimatu, ale z pewnością inicjatywy JST mają znaczenie dla łagodzenia ich negatywnych skutków. Natomiast jeśli chodzi o ochronę powietrza, mogą realnie wpływać na poprawę jakości życia mieszkańców.

Dynamika wydatków

Trzeba pamiętać, że nasz ranking, jak to bywa w przypadku niektórych zestawień, jest upraszczającym przybliżeniem. Klasyfikacja budżetowa nie zawsze jest wystarczająco precyzyjna i niektóre interesujące nas wydatki mogą być sporadycznie księgowane w innych miejscach budżetu. Ale wielkość wydatków w rozdziale 90005

WYDATKI KLIMATYCZNE 2022–2024

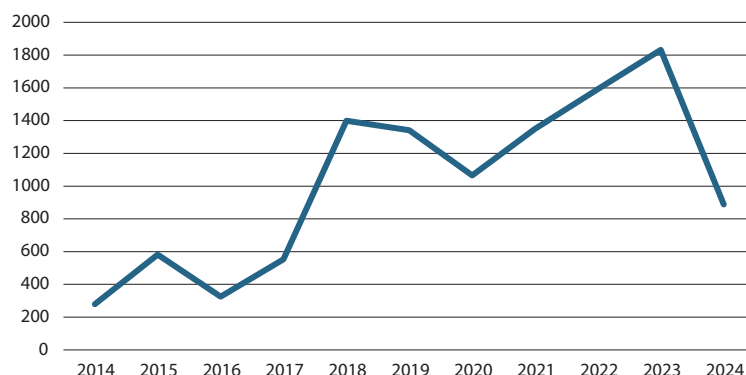
wyduje się dobrym ujęciem badanego zagadnienia.

Rys. 1 pokazuje, że w ostatniej dekadzie dynamika zmian wydatków w tym zakresie była znaczna. Jeszcze w 2014 r. stanowiły one zaledwie 0,28 mld zł. Potem w ciągu zaledwie czterech lat wzrosły prawie czterokrotnie. W kolejnych kilku latach utrzymywały się na stabilnym poziomie (a biorąc pod uwagę wysoką w tym czasie inflację można wręcz mówić o lekkim regresie), by ponownie zanotować szybki wzrost w latach 2022–2023, kiedy sięgnęły niemal 2 mld zł (czyli poziomu będącego siedmiokrotnością wydatków z 2014 r.). Natomiast rok 2024 przyniósł zaskakujący spadek – do poziomu zbliżonego do lat 2017–2018. Do interpretacji tego spadku wrócimy w dalszej części artykułu.

Zestawiając te dane z informacjami Głównego Urzędu Statystycznego (Ekonomiczne aspekty ochrony środowiska, GUS, Warszawa) możemy wyliczyć, że w roku 2023, podobnie jak w latach poprzednich, wydatki samorządowe stanowią około jednej trzeciej wszystkich wydatków na ochronę powietrza i klimatu ponoszonych w polskiej gospodarce.

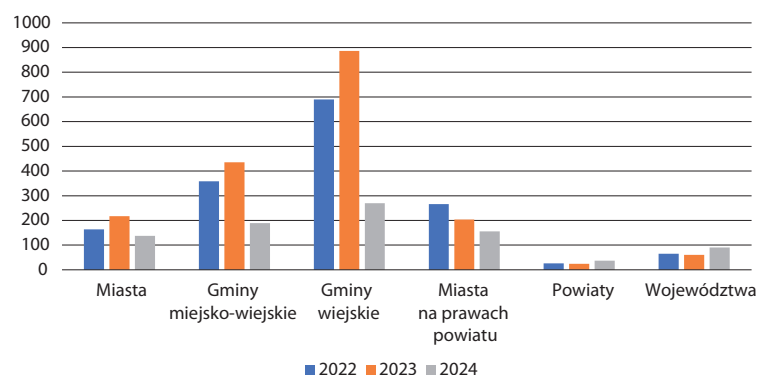
Jak widać na rys. 2, wydatki w rozdziale poświęconym ochronie powietrza i klimatu w ostatnich latach to przede wszystkim domena gmin, w szczególności mniejszych (wiejskich i miejsko-wiejskich). I to w tych jednostkach wystąpił najsilniejszy ich wzrost w latach 2022–2023, a potem najbardziej gwałtowny spadek w roku 2024. Z czym było związane to załamanie? Bliższa analiza danych ze sprawozdań budżetowych sugeruje, że bezpośrednią przyczyną było zmniejszenie przeznaczanych na ten cel funduszy Unii Europejskiej. Znakomicie ilustruje to rys. 3. Nie chodzi rzecz jasna o to, że zmieniła się polityka Unii, która – na przykład w związku z oczekiwanymi korektami w programie Zielony Ład – przestała finansować takie wydatki. Znaczenie ma raczej narastające od kilku lat opóźnienie w absorpcji środków z funduszu spójności i funduszy strukturalnych przez Polskę. Na ogólny, bardzo znaczny, spadek środków z tego źródła zwracaliśmy już uwagę w artykule zamieszczonym we „Wspólnocie” przy okazji rankingu zamożności samorządów.

Rys. 1. Wydatki na ochronę powietrza i klimatu (w mln zł, ceny bieżące)

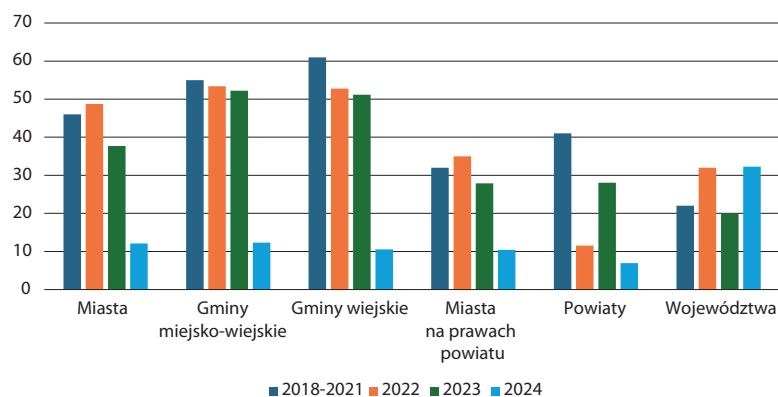

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Finansów

Rys. 2. Wydatki w rozdziale 90005 (mln zł)

Rys. 3. Udział środków zagranicznych w wydatkach w dziale 90005

Co ciekawe, środki krajowe przeznaczone na ten cel w wymiarze nominalnym wzrosły w latach 2023 i 2024. Wielkość dotacji zapisywanych w paragrafach 246 i 628 klasyfikacji budżetowej (w pewnym uproszczeniu odpowiadają one środkom przekazywanym przez NFOŚiGW i wojewódzkie fundusze) wzrosła ze 118 mln zł

w 2023 r. do 140 mln zł w roku 2024, a udział procentowy w całości wydatków na ochronę powietrza i klimatu wzrósł z 7,5 proc. do 19 proc. Z kolei wielkość dotacji zapisanych w paragrafie 637 (obejmującym realizację takich programów jak Polski Ład i Program Inwestycji Strategicznych) wzrosła z niespełna 134 mln zł w roku

2023 do 162 mln w roku 2024. Nieprawdziwe jest więc przekonanie, z którym stykaliśmy się niejednokrotnie w rozmowach z samorządowcami, że wraz ze zmianą rządu w końcu 2023 r. realizacja tych programów została wstrzymana.

Metoda i wyniki rankingu

W naszym zestawieniu wzięliśmy pod uwagę wszystkie wydatki w rozdziale 90005 zrealizowane w ostatnich trzech latach (2022–2024) w przeliczeniu na liczbę mieszkańców konkretnej jednostki samorządu terytorialnego.

Jak wspomnieliśmy, wydatki na ochronę powietrza ponoszą głównie samorządy gminne. Wprawdzie w minionych trzech latach pojawiły się także w budżetach 14 województw, ale w porównaniu z gminnymi wielkościami tych nakładów była minimalna. Zajmujące pierwsze miejsce w zestawieniu woj. śląskie przeznaczyło na ten cel zaledwie kilkanaście złotych w przeliczeniu na mieszkańca, mniej niż ponad połowa wszystkich gmin. W przypadku powiatów takie wydatki są obecne w mniej niż co czwartym samorządzie.

Jeśli chodzi o gminy to wydatki na ochronę powietrza i klimatu pojawiają się w ponad 2250 jednostkach. Ale są bardzo zróżnicowane. W 18 niedużych gminach miejskich i miejsko-wiejskich oraz w 61 gminach wiejskich przekroczyły w ciągu trzech lat (2022–2024) 1000 zł w przeliczeniu na mieszkańca. Absolutnymi liderami były Sulmierzyce (woj. łódzkie) oraz Ożarówice (śląskie), gdzie wyniosły powyżej 4000 zł per capita. Ale w 1287 gminach były na poziomie znikomym (poniżej 50 zł na mieszkańca), a w kolejnych 155 nie pojawiły się wcale.

Interesująca jest pozytywna korelacja między wielkością wydatków bu-

żetowych per capita ogółem i wydatkami w rozdziale 90005, czyli związanymi z ochroną powietrza i klimatu. Innymi słowy, gminy bogatsze lepiej sobie radzą z realizacją większych wydatków także w tej dziedzinie. Współczynnik korelacji dla danych za rok 2023 wynosi +0,166, a za rok 2024: +0,14 (obie te wartości są istotne statystycznie). Zależność tę ilustruje także porównanie wydatków na ochronę powietrza i klimatu w 10 proc. najuboższych i 10 proc. najzamożniejszych gmin. Jak widać w tabeli 1, w roku 2023 wydatki na ten cel w 10 proc. bogatych były ponad półtorakrotnie wyższe niż w 10 proc. gmin najmniej zamożnych, a w roku 2024 różnica była nawet trzykrotna. Ciekawe jest także zróżnicowanie regionalne. W tabeli 2 wskazujemy mediany wydatków w rozdziale 90005 w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Zdecydowanie najwyższe wydatki na ochronę powietrza i klimatu notu-

W minionych trzech latach wydatki na ochronę klimatu pojawiły się w budżetach 14 województw, ale w porównaniu z gminnymi wielkościami tych nakładów była minimalna. Zajmujące pierwsze miejsce w zestawieniu woj. śląskie przeznaczyło na ten cel zaledwie kilkanaście złotych w przeliczeniu na mieszkańca. W powiatach takie wydatki pojawiają się w mniej niż co czwartym samorządzie.

ją gminy województw śląskiego i małopolskiego, a najniższe lubuskiego i warmińsko-mazurskiego. Zaskakujący jest też bardzo znaczny – większy niż w innych regionach – spadek wielkości wydatków w 2024 r. w stosunku do 2023 w woj. łódzkim. Nie potrafimy w tej chwili wyjaśnić tej specyfiki. Zilustrowane w tabeli 2 zróżnicowanie regionalne daje się łatwo wyjaśnić. W województwie małopolskim program antysmogowy od dawna był bardzo nagłaśniany (zaczęło się od

Tabela 2. Mediana wydatków per capita na ochronę powietrza i klimatu w gminach poszczególnych województw

	2023	2024
dolnośląskie	10,5	9,5
kujawsko-pomorskie	7,7	6,8
lubelskie	8,2	6,2
lubuskie	3,3	5,2
łódzkie	10,2	3,3
małopolskie	31,0	18,8
mazowieckie	8,3	10,7
opolskie	8,4	7,2
podkarpackie	6,3	6,2
podlaskie	6,7	7,0
śląskie	23,4	20,1
świętokrzyskie	5,6	6,9
warmińsko-mazurskie	2,8	3,9
wielkopolskie	7,2	9,1
zachodniopomorskie	6,7	5,7

szeroko diskutowanego także w mediach krajowych zanieczyszczenia powietrza w Krakowie), a województwo śląskie – ze względu na swoją przemysłową historię – ma opinię regionu z najbardziej niekorzystnym dla zdrowia powietrzem. Z drugiej strony, regiony lubuski i warmińsko-mazurski są relatywnie czyste, mają niewiele przemysłu emitującego znaczne ilości zanieczyszczeń, a zatem w tych częściach kraju problem ochrony powietrza może być postrzegany jako mniej palący. Ale warto zwrócić uwagę, że wszystko to świadczy, że motywacje wydatków w rozdziale obejmującym ochronę powietrza i ochronę przed skutkami zmian klimatu wciąż łączą się głównie z czystym powietrzem, a nie z działaniami związanymi z łagodzeniem i adaptacją do zmian klimatu. Bo przecież problemy związane ze zmianami klimatu nie są mniejsze w województwie lubuskim niż w śląskim. ■

**Paweł Swianiewicz jest dyrektorem, a Julita Łukomska zastępczynią dyrektora Narodowego Instytutu Samorządu Terytorialnego; ponadto Paweł Swianiewicz jest profesorem w Instytucie Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu, a Julita Łukomska adiunktem w Katedrze Rozwoju i Polityki Lokalnej Uniwersytetu Warszawskiego*

Tabela 1. Wydatki na ochronę powietrza i klimatu w gminach o różnym poziomie zamożności

	Wydatki per capita w rozdziale 90005 (średnie)	
	2023	2024
10% najuboższych	60,1	14,3
10% najbogatszych	107,2	46,6

Podkarpacki wiatr zmian

Setki milionów złotych z unijnych funduszy, tysiące nowych instalacji OZE i ambitny plan wymiany przestarzałych pieców do 2028 r. – tak Podkarpacie wspiera samorządy w transformacji energetycznej. Dzięki projektom takim jak LIFE Podkarpackie czy regionalnym programom ochrony powietrza, mieszkańcy regionu oddychają dziś wyraźnie czystszy powietrzem niż jeszcze kilka lat temu.

Podkarpacie to dziś jedno z najbardziej aktywnych województw w Polsce, jeśli chodzi o wdrażanie projektów proekologicznych. Tylko w poprzedniej perspektywie finansowej 2014–2020 dzięki środkom z Regionalnego Programu Operacyjnego zrealizowano ponad 200 inwestycji z zakresu odnawialnych źródeł energii. To łącznie ponad 700 mln zł dotacji, z czego aż trzy czwarte trafiło do samorządów. W ramach tzw. projektów parasolowych, z których korzystali bezpośrednio mieszkańcy, powstało ponad 28 tys. instalacji wytwarzających energię elektryczną i 24 tys. urządzeń produkujących ciepło z OZE. W sumie oznacza to 81 MW energii elektrycznej i 145 MW energii cieplnej wytwarzanej lokalnie, z czystych źródeł.

Równie ambitne plany region realizuje w perspektywie 2021–2027. W ramach Priorytetu FEPK 02 – Energia i Środowisko przeznaczono na takie działania ponad 2 mld zł. Tylko na zadania związane z odnawialnymi źródłami energii i magazynami energii zaplanowano ponad 300 mln zł, w ostatnim naborze o środki mogły ubiegać się samorządy, spółki komunalne i jednostki organizacyjne JST. Jednym z flagowych przedsięwzięć jest projekt LIFE Podkarpackie o wartości ponad 100 mln zł, realizowany we współpracy z 61 gminami. To nie tylko największy tego typu projekt w historii regionu, ale też modelowy przykład, jak można łączyć wsparcie dla samorządów z edukacją i doradztwem dla mieszkańców. W gminach uczestniczących w projekcie zatrudnieni zostali doradcy ds. powietrza i energii, którzy pomagają lokalnym władzom i mieszkańcom w przygotowaniu inwestycji oraz w pozyskiwaniu środków zewnętrznych. W wybranych gminach trwają też pilotaże nowoczesnych systemów zarządzania energią, które po zakończeniu testów mają być wdrażane w całym regionie.

Władysław Ortyl
marszałek województwa
podkarpackiego

Rozwój OZE to budowanie niezależności energetycznej i tworzenie miejsc pracy

Samorząd województwa podkarpackiego podchodzi do transformacji energetycznej nie tylko jak do wyzwania, ale również jak do ogromnej szansy. Staramy się myśleć, że jest to obowiązek wobec klimatu i kolejnych pokoleń, ale także szansa na rozwój. Chcemy wpłynąć na jakość życia mieszkańców poprzez poprawę jakości powietrza. Rozwój OZE to również uniezależnienie energetyczne regionu i tworzenie nowych miejsc pracy, dlatego staramy się wspierać ten proces poprzez mechanizmy dostępne samorządowi województwa. Są to zarówno działania planistyczne – tworzenie dokumentów strategicznych, które wyznaczają długofalowe kierunki rozwoju i koordynują polityki regionalne w obszarze energii, środowiska i gospodarki – jak i wsparcie finansowe z budżetu województwa czy programu regionalnego.

Województwo aktywnie uczestniczy też w innych inicjatywach, takich jak projekty LIFE CLEAN-AIR czy przedsięwzięcia transgraniczne dotyczące ochrony korytarzy ekologicznych. Prowadzi szeroko zakrojone działania edukacyjne – od konkursów ekologicznych po kampanie informacyjne. Tylko w ostatnich dwóch latach wydano na nie kilkaset tysięcy złotych. Samorząd dostrzega jednak, że ambitne cele klimatyczne, choć konieczne, nie zawsze idą w parze z prostymi procedurami. Częste zmiany przepisów i wysokie wymagania, np. dotyczące poziomów recyklingu, bywają dla samorządów realnym utrudnieniem. Mimo to region dobrze radzi sobie z wdrażaniem programów ochrony powietrza. Efekty są wymierne – według danych GIOŚ w ciągu kilku lat znacząco zmniejszyły się obszary, na których notuje się przekroczenia dopuszczalnych stężeń pyłów PM10 i PM2,5. Jeszcze kilka lat temu mieszkańcy ponad połowy regionu oddychali powietrzem niespełniającym norm. Dziś, po aktualizacji programów ochrony powietrza w 2023 r., sytuacja wyraźnie się poprawiła. Normy dla pyłów zawieszonych są już spełnione na terenie całego województwa, a problemem pozostaje jedynie benzo(a)piren, którego poziom jednak systematycznie spada. Kluczową rolę w poprawie jakości powietrza odegrało przyjęcie uchwały antysmogowej, zgodnie z którą do końca 2025 r. z krajobrazu Podkarpacia mają zniknąć bezklasowe kotły węglowe, a do 2028 r. wymienionych ma zostać ponad 218 tys. urządzeń grzewczych. ■

2018–2021	2022–2024	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022–2024; w zł na mieszkańca)
1	1	śląskie	17,953
3	2	opolskie	10,464
2	3	małopolskie	8,854
10	4	podkarpackie	8,039
4	5	mazowieckie	7,335
9	6	wielkopolskie	4,401
15	7	świętokrzyskie	4,307
5	8	łódzkie	2,063
8	9	podlaskie	1,899
7	10	lubuskie	0,836

Bydgoszcz drugi raz nokautuje konkurencję

Zestaw inwestycji i programów z ostatnich lat realizowanych w Bydgoszczy układa się w spójny pakiet: po pierwsze, duże projekty termomodernizacyjne w obiektach publicznych, po drugie, miękkie działania edukacyjne i zarządcze, po trzecie, programy dotacyjne dla mieszkańców oraz modernizacje źródeł ciepła w zasobie komunalnym.

Termomodernizacje obiektów użyteczności publicznej w Bydgoszczy objęły w ostatnich latach m.in. budynki Galerii Miejskiej BWA (7 mln zł) i MDK nr 5 (6,3 mln zł). Największy ciężar finansowy wzięły jednak na siebie placówki oświatowe: SP nr 22 (10,8 mln zł), VII LO (13,8 mln zł) oraz siedem przedszkoli (od 2,3 do 5,2 mln zł każda). Równolegle miasto prowadziło termomodernizację budynków komunalnych z wymianą źródeł ciepła (1,2 mln zł). Do tego doszedł miejski program dopłat do wymiany urządzeń grzewczych (7,2 mln zł) uzupełniony o wykorzystanie instrumentów centralnych – komponent „Ciepłe Mieszkanie” (ok. 880 tys. zł). W tle są mikroinstalacje fotowoltaiczne na budynkach publicznych oraz audyty energetyczne i oświetleniowe, które pozwalają sterować zużyciem energii na podstawie danych, a nie intuicyjnie. Drugą nogą są projekty miękkie współfinansowane z UE: „Przyjazny klimat dla mobilności miejskiej”, „Czy wiesz, czym oddychasz”, „Bydgoszcz – miasto źródłem czystej energii”, eNeuron, „Bydgoski Właznik Antysmogowy”, DUET, „Moje inteligentne przedszkole” czy „Bydgoszcz miastem czystej energii”. Wspólnym mianownikiem jest zmiana zachowań (transport, ogrzewanie, edukacja), cyfryzacja procesów i lepsza jakość danych – czego efektem jest m.in. system do rozliczeń ilości wyprodukowanej energii w miejskich obiektach. Reputację Bydgoszczy w polityce klimatycznej buduje wiele różnych nagród. W październiku 2025 r. miasto zostało laureatem konkursu Eco-Miasto w kategorii gospodarki wodnej dla miast powyżej 100 tys. mieszkańców (z wyróżnieniem za efektywność energetyczną). To nagroda, którą przyznaje się za konkretne rozwiązania retencyjne, monitoring sieci, zarządzanie przepływami i edukację. W tym samym duchu, w 2024 r.

Bydgoszcz po raz drugi została liderem Rankingu Zielonych Finansów Samorządowych (kategoria: miasta na prawach powiatu), który ocenia zdolność samorządów do finansowania przedsięwzięć prośrodowiskowych w latach 2019–2023. To dodatkowe, niezależne potwierdzenie, że „zielone” projekty nie są epizodem, tylko filarem polityki miasta. Skala i struktura przedsięwzięć – od termomodernizacji szkół, przez wymianę źródeł ciepła, po instalacje OZE – przynoszą wymierne efekty: niższe koszty energii w sektorze publicznym, mniejsze zużycie paliw kopalnych i redukcję emisji pyłów oraz CO₂. W kolejnych latach kluczowe będzie utrzymanie tempa modernizacji (w tym wymiany oświetlenia i automatyki budynkowej) oraz rozszerzanie działań na budynki mieszkalne i niewielkie wspólnoty, gdzie bariery finansowe i organizacyjne są największe. Ważnym testem dojrzałości systemu będzie także konsekwentne domykanie projektów remediacyjnych – jak rewitalizacja terenów

Katowice – nowy wicelider rankingu

W latach 2022–2024 miasto uruchomiło i rozwijało pakiet „zielonych” programów: wsparcie dla mieszkańców w wymianie źródeł ciepła i termomodernizacji w ramach „Czystego Powietrza” oraz miejskiego doradztwa energetycznego, a dla najuboższych – program „Stop Smog”. Równolegle prowadzone były programy grantowe na OZE (fotowoltaika, pompy ciepła i magazyny energii) oraz wdrożono program „Ciepłe mieszkanie”. Filarem polityki stał się też „Zielony budżet”, z dziesiątkami projektów błękitno-zielonej infrastruktury i systematycznymi nasadzeniami drzew, które – tylko w 2022 r. – sięgnęły kilkuset sztuk; później kontynuowane w kolejnych etapach. Wszystkie te działania wpisują się w miejskie strategie klimatyczne i mają poprawiać jakość powietrza, obniżać emisję CO₂ oraz rachunki za energię.

po Zachemie (73 mln zł rządowego wsparcia). Takie inwestycje nie tylko poprawiają bezpieczeństwo środowiskowe, ale też odblokowują grunty pod rozwój miejski. Wiele z opisanych zadań współfinansowano ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (RPO 2014–2020) i Rządowego Funduszu Inwestycji Lokalnych – to istotny element układanki, bo projekty dotyczące efektywności energetycznej i OZE są kapitałochłonne. W praktyce sukces Bydgoszczy to wypadkowa trzech czynników: długofalowo zaprogramowanych inwestycji, sprawnego montażu finansowego (UE + środki krajowe + budżet miasta) oraz instytucjonalnej zdolności do prowadzenia wieloletnich zadań. ■

2018–2021	2022–2024	Miasto	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022–2024; w zł na mieszkańca)
1	1	Bydgoszcz	234,823
4	2	Katowice	144,483
6	3	Opole	99,098
7	4	Poznań	92,004
5	5	Kraków	43,642
11	6	Zielona Góra	39,394
10	7	Kielce	19,407
17	8	Toruń	14,759
2	9	Szczecin	13,799
8	10	Wrocław	11,566

OZE i termomodernizacja

Rosnące ceny energii, wymogi w zakresie efektywności oraz oczekiwania społeczności lokalnych sprawiają, że polityka klimatyczna stała się jednym z kluczowych obszarów zarządzania gminami. Coraz więcej miast systemowo inwestuje w odnawialne źródła energii, ograniczanie niskiej emisji, termomodernizację i zielen miejską, łącząc twarde projekty infrastrukturalne z programami edukacyjnymi i wsparciem dla mieszkańców.

Dariusz Marczewski
burmistrz
Miechowa

Jesteśmy konsekwentni w proekologicznych działaniach

Wysoka pozycja w rankingu „Wspólnoty” to dowód na to, że konsekwentne proekologiczne działania miechowskiego samorządu przynoszą efekty i są zauważalne w skali kraju i regionu. Inwestycje w odnawialne źródła energii, termomodernizację budynków, edukacja ekologiczna – to tylko część inicjatyw, które miały wpływ na uzyskany wynik. W naszej niewielkiej gminie instalacje solarne zamontowaliśmy na 884 budynkach mieszkalnych, a instalacji fotowoltaicznych jest 319.

W ubiegłym roku zakończyliśmy projekt obejmujący termomodernizację kompleksu oświatowego – Szkoły Podstawowej nr 2 w Miechowie, który realizowany był z udziałem funduszy Mechanizmu Finansowego EOG 2014–2021 w ramach programu „Środowisko, energia i zmiana klimatu”. Było to jedno z największych i najbardziej kosztownych zadań związanych z termomodernizacją obiektów użyteczności publicznej na terenie naszej gminy. Tym samym zakończyliśmy proces termomodernizacji wszystkich budynków szkół i przedszkoli samorządowych. Również na obszarach wiejskich remizy oraz świetlice przeszły modernizację energetyczną, zyskując nie tylko nowy, estetyczny wygląd, ale przede wszystkim obiekty stały się energooszczędne.

2018–2021	2022–2024	Miasto	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022–2024; w zł na mieszkańca)
30	1	Hajnówka	podlaskie	853,705
16	2	Pińczów	świętokrzyskie	701,685
240	3	Ostróda	warmińsko-mazurskie	653,115
91	4	Łowicz	łódzkie	595,398
1	5	Lubartów	lubelskie	576,782
55	6	Zambrów	podlaskie	506,313
64	7	Miechów	małopolskie	490,538
46	8	Mikołów	śląskie	478,006
176	9	Maków Mazowiecki	mazowieckie	475,208
43	10	Polkowice	dolnośląskie	447,499

Mateusz Handel
zastępca burmistrza Mikołowa

Zdrowie i komfort życia zależą od jakości powietrza

W Mikołowie od dawna zdajemy sobie sprawę, że jakość powietrza to nie tylko kwestia środowiska, ale przede wszystkim zdrowia i komfortu życia. Dlatego inwestujemy w programy ograniczania niskiej emisji, rozbudowujemy sieć ciepowniczą, wspieramy wymianę źródeł ciepła oraz promujemy odnawialne źródła energii. Jednocześnie stawiamy na edukację ekologiczną – od przedszkoli po seniorów – bo wiemy, że prawdziwa zmiana zaczyna się od świadomości i codziennych decyzji każdego z nas. W ostatnich latach zrealizowaliśmy szereg inwestycji (m.in. w ramach programu „Mikołów dla klimatu”), które poprawiły efektywność energetyczną budynków publicznych, zwiększyły udział zieleni w przestrzeni miejskiej i rozwinęły infrastrukturę rowerową. Jednak zdajemy sobie sprawę, że ochrona klimatu to proces długofalowy. Przed nami kolejne wyzwania: dalsza modernizacja systemów grzewczych, rozwój transportu niskoemisyjnego, zwiększenie retencji wód opadowych oraz dostosowanie przestrzeni miejskiej do skutków zmian klimatu, budowa spójnego systemu dróg rowerowych, termomodernizacja budynków wielorodzinnych czy dekarbonizacja miejskiego zasobu mieszkaniowego.

Ireneusz Roman Kiendys
burmistrz Hajnówki

W kierunku transformacji

Od lat konsekwentnie modernizujemy miejską infrastrukturę – od systemu ciepłowniczego po oświetlenie w szkołach, przedszkolach i budynkach publicznych. Wspieramy mieszkańców w montażu instalacji fotowoltaicznych, dzięki czemu coraz większa część energii w Hajnówce pochodzi z odnawialnych źródeł. Projekt „Hajnówka OdNowa – Zielona Transformacja” pozwolił nam odmienić przestrzeń miejską, wprowadzając więcej zieleni i rozwiązań przyjaznych środowisku, przy dużym zaangażowaniu i włączeniu w działania mieszkańców. Dziś kontynuujemy ten kierunek. W ramach Polsko-Szwajcarskiego Programu Rozwoju Miast zrealizujemy modernizację Parku Wodnego z zastosowaniem odnawialnych źródeł energii, rozbudujemy Akademię Przyrody i wprowadzimy szeroki program edukacyjny dotyczący efektywności energetycznej i zmian klimatu. Chcemy, aby wiedza o ekologii przekładała się na codzienne decyzje mieszkańców. Wyróżnienie w rankingu „Wspólnoty” to potwierdzenie, że idziemy w dobrym kierunku. To sukces całej społeczności Hajnówki. W kolejnych latach będziemy dalej rozwijać miejską sieć zieleni, inwestować w odnawialne źródła energii i wspierać mieszkańców w działaniach na rzecz poprawy efektywności energetycznej.

Zielona zmiana

Miasta na prawach powiatu pokazują, że zielona transformacja nie jest już wyborem, lecz koniecznością – i realnie poprawia jakość życia. Wspólne filary tych działań to konsekwentne inwestycje w termomodernizację, OZE, rozwój transportu niskoemisyjnego, wsparte edukacją i dotacjami dla mieszkańców na wymianę źródeł ciepła. Przemysł akcentuje współpracę z mieszkańcami i adaptację do

zmian klimatu; Łomża – odpowiedzialność za zdrowie w sercu „Zielonych płuc Polski”; Jastrzębie-Zdrój – zieloną tożsamość i szerokie programy wsparcia; Piekary Śląskie – przełomową termomodernizację osiedla Wieczorka. Płock zaś „zakopuje pod ziemią” miliony złotych, inwestując w retencję i kanalizację deszczową, aby chronić miasto przed skutkami nawaalnych deszczy.

Wojciech Bakun
prezydent Przemysła

Inwestycje w zrównoważony rozwój to nie wybór – to konieczność

Wysoka pozycja w rankingu to dla Przemysła powód do dumy, ale przede wszystkim potwierdzenie, że obraliśmy właściwy kierunek rozwoju. W dobie postępujących zmian klimatycznych, rosnących kosztów energii i wyzwań związanych z jakością powietrza, inwestycje w zrównoważony rozwój nie są już wyborem – są koniecznością. W ostatnich latach konsekwentnie realizujemy strategię, której celem jest poprawa jakości życia mieszkańców poprzez działania proekologiczne. Inwestujemy w termomodernizację budynków publicznych, rozwój odnawialnych źródeł energii, modernizację systemów grzewczych oraz edukację ekologiczną. Ważnym elementem naszej polityki jest współpraca z mieszkańcami – oferujemy programy dotacyjne na wymianę źródeł ciepła, organizujemy kampanie informacyjne i konkursy ekologiczne. Wysoka pozycja w rankingu to dla nas nie tylko wyróżnienie, ale i zobowiązanie. W kolejnych latach planujemy dalsze inwestycje w zieloną infrastrukturę, rozwój transportu niskoemisyjnego oraz wdrażanie lokalnych strategii adaptacji do zmian klimatu. Naszym celem jest uczynienie Przemysła miastem przyjaznym środowisku, odpornym na wyzwania przyszłości i atrakcyjnym do życia dla obecnych i przyszłych pokoleń.

2018–2021	2022–2024	Miasto	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022–2024; w zł na mieszkańca)
1	1	Rybnik	716,631
5	2	Łomża	544,289
16	3	Sopot	442,617
11	4	Tarnobrzeg	284,538
3	5	Piekary Śląskie	277,430
30	6	Płock	201,132
10	7	Sosnowiec	157,199
28	8	Przemysł	144,730
8	9	Jastrzębie-Zdrój	133,166
12	10	Bielsko-Biała	115,032

Andrzej Nowakowski
prezydent Płocka

Miliony zakopane pod ziemią gwarantują mieszkańcom spokój

Zdajemy sobie sprawę, jak ważna jest ochrona klimatu i troska o jakość powietrza, zwłaszcza w takim mieście jak Płock, gdzie po sąsiedzku mamy duży zakład przemysłowy. Od lat przeznaczamy znaczne środki na działania, które pozwalają z jednej strony zapobiegać negatywnym zjawiskom, a z drugiej przygotować się na gwałtowne wydarzenia, jak nawaalne deszcze czy ekstremalne upały. Konsekwentnie inwestujemy w infrastrukturę podziemną, tj. rozdzielanie kanalizacji ogólnospławnej na sanitarną i deszczową. Można powiedzieć, że „zakopujemy pod ziemią” ogromne pieniądze, ale efekty tych działań widać właśnie podczas obfitych opadów. Mieliliśmy ulice, które stawały się nieprzejezdne. Teraz nie mamy już z tym problemu. Budujemy też zbiorniki retencyjne gromadzące nadmiar wody, która w upalne dni wykorzystywana jest do podlewania roślin. Urządzamy nowe tereny zielone – obecnie tworzymy blisko czterohektarowy park oraz wiele skwerów czy parków kieszonkowych.

Ważnym działaniem, który ma wymiar ekologiczny, ale i ekonomiczny, jest termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej – szkół, przedszkoli, domów pomocy społecznej. Warto podkreślić, że wiele przedsięwzięć przeprowadziliśmy w formule partnerstwa publiczno-prywatnego i tym doświadczeniem dzielimy się z innymi samorządami. No i jeszcze jedna, niezwykle istotna sfera, czyli transport. Unowocześniamy tabor komunikacji miejskiej, kupujemy autobusy nisko- i zeroemisyjne. W przyszłym roku na ulice wyjedzie 18 autobusów wodorowych. Zachęcamy mieszkańców do korzystania z transportu zbiorowego dostosowując ofertę przewozową do ich potrzeb, a także stosując zniżki i zwolnienia z opłat. Dla uczniów szkół podstawowych przejazdy są bezpłatne, a uczniowie szkół średnich za bilet, który obowiązuje przez cały rok szkolny, płacą tylko 129 zł. Rozwijamy też sieć dróg rowerowych i infrastrukturę dla rowerzystów. Na wiele przedsięwzięć pozyskujemy środki zewnętrzne, w tym z Unii Europejskiej.

MIASTA NA PRAWACH POWIATU

Sława Umińska-Kajdan
prezydent Piekar Śląskich

Zrealizowaliśmy termomodernizację setki budynków

Piekary Śląskie to jedna z pierwszych gmin w Polsce, które rozpoczęły realizację Programu Ograniczenia Niskiej Emisji. Podstawowym celem jest oczywiście systemowe ograniczanie emisji substancji szkodliwych do powietrza atmosferycznego oraz poprawa efektywności energetycznej budynków. Od 2014 roku wydaliśmy na ten cel ponad 28,5 mln zł. Jednocześnie z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach uzyskaliśmy dofinansowanie w wysokości ponad 17 mln zł. Ponadto realizowaliśmy programy: „Rozwój energetyki rozproszonej opartej o odnawialne źródła energii

na terenie Gminy Piekary Śląskie”, „Czyste Powietrze”, „Ciepłe Mieszkanie” i wiele innych, na wszystkie pozyskaliśmy wiele milionów złotych dotacji.

Największa inwestycja proekologiczna, czyli termomodernizacja osiedla Wieczorka, pochłonęła ponad 80 mln zł. Mimo wielu trudności i przeciwników tego projektu wyremontowanych zostało 100 budynków, zlikwidowaliśmy setki pieców węglowych. Cieszy nas zajęcie piątego miejsca w rankingu „Wspólnoty” – to dowód, jak bardzo w ostatnich latach zmieniliśmy Piekary Śląskie i jak bardzo kładziemy nacisk na ochronę powietrza i walkę o czysty klimat.

Jarosław Klimaszewski
prezydent Bielska-Białej

Widzimy efekty naszych działań

Od wielu lat Bielsko-Biała konsekwentnie realizuje szereg działań proekologicznych ukierunkowanych na poprawę jakości powietrza i ochronę klimatu. Najważniejsze przedsięwzięcia obejmowały inwestycje infrastrukturalne (w szczególności działania termomodernizacyjne przeprowadzane stopniowo przez ostatnie lata we wszystkich miejskich budynkach publicznych), programy wsparcia mieszkańców oraz edukację ekologiczną. Dzięki programom dotacyjnym mieszkańcy likwidują nieefektywne źródła

ciepła na paliwa stałe, zastępując je nowoczesnymi kotłami gazowymi i pompami ciepła oraz instalując odnawialne źródła energii. Efekty tych i innych działań są wyraźnie widoczne. Pomiary powietrza w Bielsku-Białej dokonywane w stacjach meteorologicznych Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska wykazały, że główne zanieczyszczenia powietrza przekraczające normy jeszcze w niedalekiej przeszłości, tj. pył zawieszony PM10, PM2,5 oraz tlenki azotu, od kilku lat są już poniżej limitów.

Mariusz Chrzanowski
prezydent Łomży

Piękne położenie nie zwalnia nas z troski o przyrodę

Inwestowanie w czyste powietrze, ochronę klimatu i poprawę jakości życia mieszkańców traktujemy nie tylko jako obowiązek, ale przede wszystkim naszą wspólną odpowiedzialność. Łomża leży na terenach nazywanych „Zielonymi płucami Polski”, w bezpośrednim sąsiedztwie łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi – obszaru o wyjątkowych walorach przyrodniczych. Wiemy, że otacza nas piękna przyroda, ale to nie zwalnia nas z troski o nią i o zdrowie naszych mieszkańców. Szczególnie w okresie zimowym zmagamy się z problemem zanieczyszczenia powietrza z tzw. niskiej emisji, dlatego od lat konsekwentnie realizujemy szereg działań, które ograniczają ten problem. Inwestujemy w projekty, które mają zarówno wymiar ekologiczny, jak i ekonomiczny – zakupiliśmy autobusy elektryczne, montujemy instalacje fotowoltaiczne na miejskich obiektach, prowadzimy termomodernizację budynków i wymieniamy oświetlenie uliczne na energooszczędne. Wspieramy mieszkańców w wymianie starych pieców na bardziej ekologiczne źródła ciepła. Jednocześnie dbamy o edukację – organizujemy akcje informacyjne, konkursy ekologiczne dla dzieci i młodzieży oraz działania promujące właściwą segregację odpadów. Dużą wagę przykładamy także do rozwoju i rewitalizacji zieleni miejskiej. Przykładem jest park pomiędzy trzema dużymi osiedlami, który dziś jest wizytówką miasta.

Michał Urgoń
prezydent Jastrzębia-Zdroju

Chcemy, by mieszkańcy żyli w otoczeniu natury

Jastrzębie-Zdrój od lat konsekwentnie buduje swój wizerunek zielonego miasta z czystym powietrzem i przyjazną przestrzenią. Choć jego historia jest nierozdzielnie związana z przemysłem, zurbanizowana część wolna jest dziś od zakładów przemysłowych, a krajobraz zdominowany jest przez zielen, parki i skwery, które każdego roku są modernizowane i wzbogacane o nowe nasadzenia. Naszym celem jest, aby mieszkańcy mogli żyć w otoczeniu natury, w czystym, przyjaznym i zdrowym środowisku.

Miasto konsekwentnie realizuje politykę klimatyczną i programy takie jak „Eko do kwadratu”, Plan Gospodarki Niskoemisyjnej czy Program Ochrony Środowiska, które wspierają mieszkańców w wymianie źródeł ciepła, montażu instalacji fotowoltaicznych, budowie systemów retencji wód opadowych czy przyłączaniu do kanalizacji. Dzięki temu ostatnich dwóch latach przekazaliśmy mieszkańcom ponad 2,3 mln zł dotacji, finansując setki inwestycji poprawiających efektywność energetyczną i ograniczających emisję zanieczyszczeń.

Ważnym elementem naszych działań są inicjatywy edukacyjne i informacyjne – od pikników ekologicznych, konkursów i olimpiad dla młodzieży, po warsztaty, spotkania z mieszkańcami i kampanie promujące ochronę środowiska oraz programy wsparcia.

Po pierwsze, efektywność energetyczna

W ostatnich latach wydatki powiatów na ochronę klimatu były symboliczne, a większość samorządów wręcz nie przeznaczyła na ten cel nawet złotych. Tylko nieliczne, niewiele ponad jedna trzecia, inwestują środki w tym obszarze. Za to lider zestawienia – powiat sejneński w woj. podlaskim – wydał prawie 300 zł w przeliczeniu na mieszkańca.

Tylko 77 powiatów (z 314 ziemskich) zrealizowało jakiekolwiek inwestycje w zakresie ochrony powietrza i klimatu. Spośród nich jedynie 23 przeznaczyły na ten cel więcej niż 10 zł w przeliczeniu na mieszkańca.

Powiat sejneński wyraźnie wyprzedza samorządy z kolejnych miejsc – powiaty przeworski w woj. podkarpackim (159 zł per capita), lipski w woj. mazowieckim (147 zł), hrubieszowski w woj. lubelskim (130 zł) i olkuski w małopolskim (69 zł).

Samorządy powiatowe, które wydawały środki na działania proklimatyczne, koncentrowały się na termomodernizacji budynków użyteczności publicznej, przede wszystkim szkół i placówek zdrowia. Celem była poprawa efektywności energetycznej, obniżenie kosztów utrzymania oraz redukcja emisji zanieczyszczeń.

Zdecydowana większość przedsięwzięć była finansowana z Rządowego Funduszu Polski Ład, a także ze środków Krajowego Planu Odbudowy i funduszy europejskich. Wspólnym elementem inwestycji była wymiana starych źródeł ciepła, montaż pomp i paneli fotowoltaicznych. Na tym tle wyróżnia się powiat przeworski, który zainwestował w bardziej nowoczesne rozwiązanie – budowę farmy fotowoltaicznej z magazynem energii zasilającej szpital.

OZE i edukacja

Powiat sejneński, lider rankingu, ale też – dodajmy dla porządku – najmniejszy powiat w Polsce (18,6 tys. mieszkańców), w ostatnich trzech latach postawił, jak wyjaśniają władze starostwa, na kompleksowe działania w obszarze efektywności energetycznej. Najważniejszymi inwestycjami były te związane z modernizacją budynków szkół średnich w Sejnach oraz Puńsku oraz siedziby Powiatowego Zarządu Dróg

w Sejnach. Zmodernizowano źródła ciepła, instalacje grzewcze i wodne, wymieniono oświetlenie na ledowe, a budynki poddano termomodernizacji. Zadbano o elementy prośrodowiskowe, m.in. wykonano parking z nawierzchnią przepuszczalną i zamontowano budki lęgowe dla ptaków.

Łączna wartość inwestycji przekroczyła 5,9 mln zł, z czego ponad 4,4 mln zł stanowiło dofinansowanie z programów: Fundusze Europejskie dla Podlaskiego 2021–2027 oraz Rządowy Fundusz Polski Ład – Program Inwestycji Strategicznych. Działania te przyniosły wymierne efekty – zmniejszenie

Ekologiczny ośrodek zdrowia w Krylowie. Fot. Powiat hrubieszowski

zużycia energii i kosztów utrzymania budynków, poprawę komfortu nauki i pracy oraz wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców.

Samorząd sejneński zapowiada, że to dopiero początek. W najbliższych latach chce kontynuować modernizację energetyczną obiektów, inwestować w odnawialne źródła energii i montaż instalacji fotowoltaicznych, a także rozwijać działania edukacyjne, które mają inspirować lokalną społeczność do działań na rzecz klimatu.

Śloneczna farma

Powiat przeworski z kolei zrealizował jedną z najbardziej zaawansowanych inwestycji energetycznych na Podkarpaciu. W latach 2022–2024 przeprowadził projekt „Nowoczesne rozwiązania energetyczne – budowa farmy fotowoltaicznej wraz z wewnętrzną siecią energetyczną oraz systemem magazynowania energii” o wartości ponad 19,6 mln zł. Powstała farma fotowol-

Dariusz Łapa
starosta przeworski

Szukamy alternatywy dla paliw kopalnych

Szpital Powiatowy w Przeworsku stał się jednostką korzystającą z czystej i odnawialnej energii. Inwestycja nie tylko ograniczyła emisję gazów cieplarnianych, ale także przyniosła realne oszczędności w kosztach funkcjonowania szpitala. Ponieważ technologia ta umożliwia bezpośrednie przetwarzanie powszechnie dostępnego światła słonecznego na energię elektryczną, ma szansę w przyszłości stać się ważną alternatywą dla paliw kopalnych. W dobie transformacji energetycznej tego typu projekty stanowią istotny krok w kierunku zrównoważonego rozwoju i poprawy jakości życia mieszkańców naszego powiatu.

Farma fotowoltaiczna zasilająca Szpital Powiatowy w Przeworsku. Fot. Powiat przeworski

Józef Kuropatwa
starosta hrubieszowski

Potrafimy pozyskiwać fundusze zewnętrzne

Powiat hrubieszowski od wielu lat skutecznie pozyskuje środki na przedsięwzięcia związane z ochroną środowiska. Jednym z priorytetów jest poprawa jakości powietrza. Realizowane projekty obejmują w szczególności termomodernizację budynków użyteczności publicznej wraz z wymianą źródeł ciepła na ekologiczne (pompy ciepła, instalacje gazowe). Wdrażane są ekologiczne rozwiązania w zakresie produkcji energii elektrycznej, takie jak instalacja fotowoltaiczna, która produkując czystą energię znacząco redukuje emisję gazów cieplarnianych. Szczególne znaczenie dla rozwoju powiatu mają inwestycje związane z drogami, które mam nadzieję nadal realizować, aby zapewnić mieszkańcom jak największy komfort podróżowania, a przede wszystkim bezpieczeństwo. Zajęcie w rankingu 4. miejsca napawa mnie olbrzymią satysfakcją, ale również motywuje do dalszej wytężonej pracy na rzecz społeczności powiatu hrubieszowskiego. Jako starosta będę stale dążył do pozyskiwania środków, zarówno z funduszy krajowych, jak i zagranicznych, które pozwolą na realizację wielu inwestycji ważnych dla mieszkańców.

taiczna o mocy 3150 kVA z magazynem energii 500 kVA, zasilająca Szpital Powiatowy w Przeworsku. Projekt został sfinansowany głównie ze środków Rządowego Funduszu Polski Ład (15,2 mln zł) oraz Krajowego Planu Odbudowy (ponad 3,6 mln zł w formie pożyczki refinansującej wkład własny). Instalacja pozwoliła szpitalowi znacząco ograniczyć rachunki za prąd i uniezależnić się od wahań cen na rynku. Energia z paneli słonecznych w całości wykorzystywana jest na potrzeby placówki, a nadwyżki gromadzone są w magazynie energii. Dzięki temu emisja dwutlenku węgla została zredukowana nawet o 1350 ton rocznie. Samorząd przeworski zapowiada kontynuację tej ścieżki i planuje rozbudowę infrastruktury energetycznej o dodatkowy magazyn energii i dalsze modernizacje budynków publicznych. Priorytetem jest rozwój odnawialnych źródeł energii i poprawa efektywności energetycznej, zgodnie z celami Europejskiego Zielonego Ładu.

Były przychodnie, będą szkoły

Powiat hrubieszowski w ostatnich latach zrealizował szeroki pakiet inwestycji proklimatycznych, koncentrując się, podobnie jak samorząd sejneński, na modernizacji energetycznej budynków publicznych, w tym przypadku głównie ośrodków zdrowia. W latach 2022–2024 przeprowadził przebudowę i termomodernizację przychodni w Trzuszczanach Pierwszych, Uchaniach i Kryłowie, wyposażając je w pompy ciepła i instalacje fotowolta-

iczne. Wartość tych inwestycji przekroczyła 7 mln zł, z czego znaczna część została sfinansowana z Rządowego Funduszu Polski Ład. Równolegle modernizowana była Izba Przyjęć Szpitala Powiatowego w Hrubieszowie (ponad 6,9 mln zł, z dofinansowaniem 5 mln zł), co poprawiło jakość usług medycznych i warunki dla pacjentów, a także efektywność energetyczną placówki. Kontynuacją tych działań i zapowiedzią wysokiego miejsca powiatu w kolejnym rankingu, jest podpisanie w 2025 roku umowy z Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej na realizację projektu „Termomodernizacja i poprawa efektywności energetycznej budynków szkół Powiatu Hrubieszowskiego” o wartości ponad 24 mln zł, w całości finansowanego z KPO. Inwestycja obejmuje m.in. montaż instalacji fotowoltaicznych o łącznej mocy blisko 140 kW, wymianę źródeł ciepła i oświetlenia, a także docieplenie i stworzenie „zielonych dachów” na budynkach szkół. Działania te mają ograniczyć zużycie energii i emisję CO₂, ale też poprawić komfort nauki i świadomość ekologiczną uczniów dzięki towarzyszącym im programom edukacyjnym. ■

2018–2021	2022–2024	Powiat	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022–2024; w zł na mieszkańca)
14	1	sejneński	podlaskie	299,625
73	2	przeworski	podkarpackie	158,852
23	3	lipski	mazowieckie	147,453
31	4	hrubieszowski	lubelskie	129,589
7	5	olkuski	małopolskie	68,970
6	6	sztybołowski	mazowieckie	63,588
73	7	białski	lubelskie	62,469
73	8	człuchowski	pomorskie	46,774
44	9	mławski	mazowieckie	45,044
73	10	elbląski	warmińsko-mazurskie	44,350

Ochrona środowiska to inwestycja w lepszą przyszłość

Koziegłowy, Jeżów, Działoszyce, Muszyna i Pilica – to wielka piątka w kategorii małych miast. Jakie proekologiczne inwestycje podjęły ich władze? Nasze łamy oddajemy gminom z miejsc 3. i 4., a na kolejnej stronie – prezentacja przygotowana przez Koziegłowy.

Trzecie miejsce Działoszyce to imponujący wynik, który pokazuje, że nawet niewielki ośrodek może skutecznie realizować ambitną politykę proekologiczną. W gminie postawiono na konsekwentne inwestowanie w efektywność energetyczną, odnawialne źródła energii, elektromobilność i gospodarkę odpadami, wykorzystując przy tym szeroki wachlarz programów krajowych i unijnych.

Jednym z kluczowych kierunków działań była termomodernizacja budynków użyteczności publicznej. Gmina przeprowadziła kompleksowy remont Gminnego Ośrodka Zdrowia w Stępcicach, gdzie zlikwidowano piec węglowy i zainstalowano pompy ciepła oraz fotowoltaikę. Dzięki temu obiekt stał się niemal samowystarczalny energetycznie, a emisja pyłów i dwutlenku węgla spadła do minimum.

Kolejnym dużym przedsięwzięciem była poprawa efektywności energetycznej ośmiu budynków remiz i świetlic. Ocieplenie ścian i stropów, montaż pomp ciepła i instalacji fotowoltaicznych sprawiły, że te obiekty stały się w dużej mierze niezależne od paliw kopalnych. Równocześnie zrealizowano projekt budowy nowego przedszkola ze żłobkiem w technologii pasywnej, wyposażonego w pompę ciepła, rekuperację i ogrzewanie podłogowe. To jeden z najbardziej ekologicznych budynków publicznych w regionie.

W centrum miasta zmodernizowano budynek przy ul. Pińczowskiej w ra-

mach projektu „Rewitalizacja miasta Działoszyce – Etap 3” oraz zabytkową kamienicę przy placu Partyzantów. Odnowione obiekty zyskały nową stolarkę, ocieplenie i energooszczędne instalacje, co nie tylko poprawiło ich wygląd, ale też znacznie zmniejszyło zużycie energii cieplnej. Równolegle gmina prowadziła remont pomieszczeń pod Centrum Usług Społecznych, gdzie również zamontowano pompę ciepła i nowoczesną infrastrukturę energetyczną.

Działoszyce należą do tych samorządów, które konsekwentnie stawiają na odnawialne źródła energii. Wspólnie z sąsiednią gminą Michałów zrealizowano program parasolowy „Instalacja systemów odnawialnych źródeł energii”, w ramach którego mieszkańcy mogli zamontować panele fotowoltaiczne, kolektory słoneczne i pompy ciepła. Dzięki temu znacząco zmniejszyło się zużycie energii z konwencjonalnych źródeł, a w lokalnym bilansie energetycznym wzrósł udział energii odnawialnej.

Znaczącym krokiem w kierunku ograniczenia emisji CO₂ była modernizacja oświetlenia ulicznego. Na terenie całej gminy wymieniono 1163 oprawy na nowoczesne lampy LED. Dzięki temu zużycie energii elektrycznej spadło, a uciążliwe dla środowiska „zanieczyszczenie światłem” zostało ograniczone.

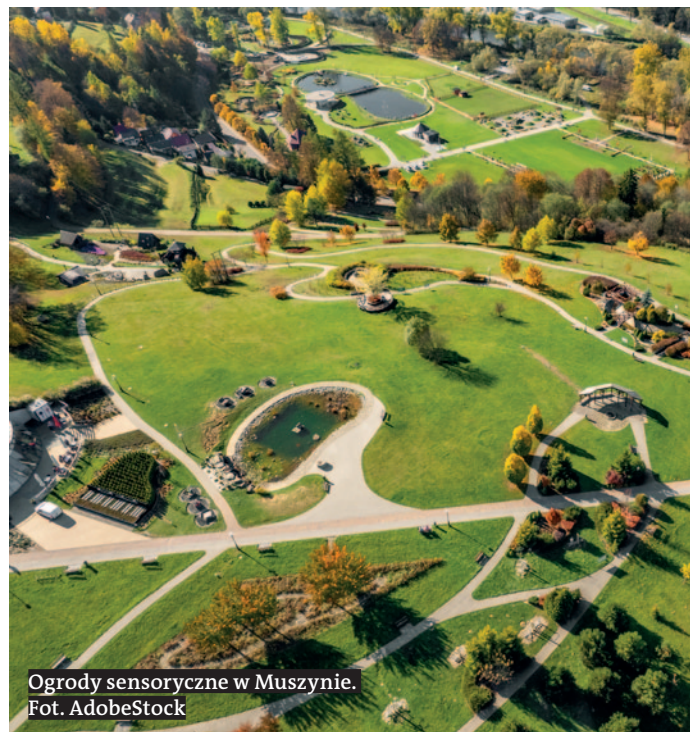
Równocześnie Działoszyce inwestowały w transport bezemisyjny. Zakupiono

Stanisław Porada
burmistrz Działoszyce

Zielona transformacja

Trzecie miejsce w Polsce w rankingu wydatków na ochronę klimatu to dla gminy Działoszyce ogromne wyróżnienie i dowód, że nawet małe gminy mogą skutecznie inwestować w nowoczesne, przyjazne środowisku rozwiązania. Naszym priorytetem jest poprawa jakości życia mieszkańców poprzez inwestycje w czystą energię, termomodernizację budynków i rozwój transportu niskoemisyjnego. Każda z tych inwestycji to realny krok w stronę zielonej transformacji – mniejszej emisji, większej efektywności i lepszej przyszłości dla naszej gminy.

Ogrody sensoryczne w Muszynie.
Fot. AdobeStock

MIASTECZKA

elektryczny autobus do przewozu dzieci oraz bus przystosowany do transportu osób niepełnosprawnych. Oba pojazdy pozwalają realizować usługi przewozowe w sposób przyjazny środowisku, bez emisji spalin i hałasu. Uzupełnieniem tego segmentu był zakup elektrycznego pojazdu typu Melex do codziennych zadań gospodarczych – symboliczny, ale znaczący krok w kierunku całkowitej rezygnacji z napędów spalinowych w administracji.

Kluczem do sukcesu okazała się skuteczność w pozyskiwaniu środków zewnętrznych. Wysoki poziom dofinansowania – sięgający często 85–90 proc. – umożliwił realizację ambitnych inwestycji bez nadmiernego obciążania budżetu gminy. Dzięki temu lokalna społeczność zyskała nowoczesną infrastrukturę i lepsze warunki życia, nie ponosząc przy tym znaczących kosztów.

Muszyna inwestuje w klimat i przyszłość

Dla beskidzkiej gminy, której gospodarka w dużej mierze opiera się na turystyce i funkcji uzdrowiskowej, dbałość o klimat ma wymiar zarówno ekologiczny, jak i ekonomiczny. Władze lokalne stawiają na modernizację budynków publicznych, rozwój sieci wodno-kanalizacyjnej, transport zeroemisyjny oraz tworzenie parków i terenów zielonych, które nie tylko poprawiają jakość życia mieszkańców, ale także przyciągają turystów.

Włodzimierz Tokarczyk
wiceburmistrz Muszyny

Rozwój gospodarczy łączy z troską o środowisko

Awans Muszyny z 152. na 4. miejsce w rankingu wydatków na ochronę klimatu to dla nas ogromny sukces, wyróżnienie i potwierdzenie, że kierunek, który obraliśmy, jest właściwy. Od lat konsekwentnie inwestujemy w projekty poprawiające efektywność energetyczną, transport zeroemisyjny, infrastrukturę wodno-kanalizacyjną oraz zieleni uzdrowiskową. To nie są działania punktowe, lecz element spójnej strategii, która łączy rozwój gospodarczy z troską o środowisko. Bez wsparcia środków unijnych i krajowych – z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska, Polskiego Ładu czy Funduszy Europejskich dla Małopolski – realizacja tych inwestycji na taką skalę byłaby niemożliwa. Ten sukces to również zasługa zespołu urzędników i mieszkańców, którzy rozumieją, że dbałość o klimat to inwestycja w przyszłość uzdrowiska.

Skala podejmowanych inwestycji jest imponująca – to dziesiątki milionów złotych, z czego znaczna część pochodzi ze źródeł zewnętrznych. Poziom dofinansowania wielu projektów sięga 70–80 procent, co pozwala gminie realizować ambitne cele bez nadmiernego obciążania budżetu.

Jednym z filarów strategii Muszyny jest poprawa efektywności energetycznej. Przykładem jest kompleksowa termomodernizacja budynków Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Powroźniku, zrealizowana w ramach programu „Klimatyczne uzdrowiska”. Wartość projektu to ponad 6 mln zł, z czego 3,6 mln zł stanowiło dofinansowanie. Wymiana stolarki, docieplenie ścian i montaż nowoczesnych systemów grzewczych pozwoliły znacząco obniżyć zużycie energii i emisję CO₂.

Równolegle prowadzone są inwestycje w modernizację infrastruktury wodno-kanalizacyjnej. Gmina zrealizowała budowę sieci wodociągowej w miejscowościach Powroźnik i Łockie oraz na ul. Kościuszki w Muszynie, a także budowę kanalizacji sanitarnej w Wojkowej. Łączna wartość tych przedsięwzięć przekracza 11 mln zł, przy dofinansowaniu sięgającym nawet 90 proc.

W Muszynie ekologiczny transport przestaje być wizją przyszłości, a staje się faktem. Miasto zakupiło autobusy elektryczne wraz z infrastrukturą ładowania w ramach programu „Zielony transport publiczny” i ze środków Krajowego Planu Odbudowy. Wartość projektu przekroczyła 11 mln zł, z czego ponad 8 mln zł pochodziło z dotacji. Nowe pojazdy służą zarówno mieszkańcom, jak i turystom odwiedzającym uzdrowisko.

Muszyna od lat buduje markę „miasta ogrodów”, a realizowane projekty parkowe łączą funkcje ekologiczne, edukacyjne i turystyczne. W ramach rozbudowy Parku Zapopradzie powstały Ogród Grecki i Ogród Chiński – tematyczne przestrzenie wypoczynku i rekreacji, które przyciągają turystów i jednocześnie zwiększają powierzchnię terenów zielonych. Projekty o łącznej wartości ponad 5 mln zł uzyskały wysokie dofinansowanie z Funduszy Europejskich dla Małopolski. Kolejnym przedsięwzięciem była rozbudowa Parku Rodzinnego „Baszta” za Szczawniczką, którego koszt sięga niemal 10 mln zł. Wsparcie pochodziło m.in. z Polskiego Ładu i Rządowego Funduszu Inwestycji Lokalnych. Park ma nie tylko walory rekreacyjne, ale pełni także funkcję adaptacyjną wobec zmian klimatu – zwiększa retencję wód i poprawia mikroklimat uzdrowiska.

Warto zauważyć, że gmina przeznaczająca około miliona złotych rocznie na utrzymanie parków i terenów zielonych. ■

2018–2021	2022–2024	Miasto	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022–2024; w zł na mieszkańca)
46	1	Koziegłowy	śląskie	3330,383
772*	2	Jeżów	łódzkie	2278,853
28	3	Działoszyce	świętokrzyskie	1601,987
152	4	Muszyna	małopolskie	1583,767
241	5	Pilica	śląskie	1577,585
360	6	Irńsko	zachodniopomorskie	1547,933
32	7	Kamieńsk	łódzkie	1535,823
1185*	8	Białaczów	łódzkie	1490,311
153	9	Krzanowice	śląskie	1284,334
37*	10	Piszczac	lubelskie	1209,010

Gmina i Miasto Koziegłowy

Tradycja, nowoczesność i ekologia

Udokumentowana historia Koziegłów sięga wczesnego średniowiecza i wyjątkowej w skali Polski postaci, jaką był Krystyn z Koziegłów, bliski współpracownik króla Władysława Jagiełły. Pomnik upamiętniający Krystyna stanął we wrześniu bieżącego roku na koziegłowskim rynku.

Gmina Koziegłowy to nie tylko bogata historia, lecz także nowoczesność i różnego rodzaju inwestycje, które od lat zmieniają jej oblicze i podnoszą komfort życia mieszkańców. Jej proekologiczne działania nagrodzone zostały przyznaniem pierwszego miejsca w kategorii małych miast w rankingu „Wydatki na ochronę środowiska i klimatu 2022–2024” przygotowanym przez Pismo Samorządu Terytorialnego „Wspólnota”.

W ramach pozyskanego dofinansowania tylko w minionych czterech latach w prywatnych domach zainstalowano 481 instalacji fotowoltaicznych, 124 gruntowe pompy ciepła, 23 powietrzne pompy ciepła, 863 kolektory słoneczne, 53 kotły na biomasę, 197 kotłów na pellet, gaz i 5. klasy na ekogroszek oraz 70 magazynów energii. W Koziegłówkach wybudowano dwa lata temu kanalizację sanitarną. Obecnie realizuje budowę kolejnego odcinka kanalizacji w Lgocie Górnej i Lgocie Nadwarciu, a przy okazji trwającej przebudowy drogi wojewódzkiej nr 789 powstanie odcinek kanalizacji w Koziegłowach. Gmina z własnego budżetu sfinansowała wymianę oświetlenia drogowego na energooszczędne typu LED, na kwotę ponad 1,5 mln zł.

W minionych kilkunastu latach znaczącej poprawie uległa infrastruktura drogowa, a w trakcie przebudowy dróg powiatowych i wojewódzkich budowane są przy nich ścieżki pieszo-rowerowe. Sukcesywnie termomodernizację przechodziły placówki oświatowe, co pozwoliło znacznie zmniejszyć wydatki na ogrzewa-

Turyści chętnie zatrzymują się na koziegłowskim rynku z pomnikiem Krystyna I. Fot. UGiM Koziegłowy

nie i ograniczyć emisję gazów cieplarnianych, a także niską emisję.

Gmina ma solidną bazę sportowo-rekreacyjną. Przy każdej szkole znajduje się kompleks z wielofunkcyjnym boiskiem, a w Gniazdowie od 10 lat funkcjonuje Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji ze stadionem z pełnowymiarowym piłkarskim boiskiem trawiastym, tartanową bieżnią, widownią, wielofunkcyjnym boiskiem o sztucznej nawierzchni, placem zabaw i siłownią zewnętrzną. W Koziegłowach mieszkańcy korzystać mogą natomiast z kompleksu Orlik, a zimą – z lodowiska Biały Orlik.

Gmina może się pochwalić znanymi w kraju kulturalnymi i sportowymi imprezami. W 2025 roku odbyła się w Gniazdowie VI edycja Festiwalu Miłośników Koni i Muzyki „Z Kopyta”. Ta widowiskowa i wielowymiarowa impreza ma fanów w całej Polsce. Można podczas niej obejrzeć zawody i pokazy konne, występy znanych wykonawców rockowych (byli tam m.in. Golec uOrkiestra, Dżem, IRA, Enej, Krzysztof Cugowski) i muzyki country, zawody off-road, pokazy kulinarne. Co roku 11 listopada odbywa się w Koziegłowach Puchar Polski w kolarstwie przełajowym, a w czerwcu Puchar Polski w kolarstwie szosowym w kategoriach młodzieżowych. Gmina jest także od lat współorganizatorem Międzynarodowego Festiwalu Chóralnej Pieśni Maryjnej.

Koziegłowy znane są w Polsce przede wszystkim z produkcji sztucznych choinek i tradycji osikowego rękodzieła, które wytwarzane jest w nowoczesnej formie w Osikowej

Dolinie. W gminie znajdują się interesujące obiekty sakralne: w Cynkowie – drewniany kościół św. Wawrzyńca z XVI w., zabytek klasy zerowej, w Koziegłowach – kościół pw. św. Marii Magdaleny ze średniowiecznymi malowidłami, w Koziegłówkach – bogato zdobione Sanktuarium św. Antoniego Padewskiego z relikwiami. W Koziegłowach odbudowano Pałac Biskupów Krakowskich i zrewitalizowano rynek z zachowanym historycznym układem zabudowy.

– Mamy bogatą historię i tradycję, którymi się szycimy. Z drugiej strony, stawiamy na ekologię i nowoczesność, czego wyrazem są znaczące i widoczne zmiany w ostatnich kilkunastu latach w wielu obszarach. Jednym z naszych ostatnich osiągnięć jest budowa i otwarcie bardzo potrzebnego żłobka oraz Centrum Usług Wspólnych w Koziegłowach. Korzystamy z wszelkich możliwości pozyskiwania dofinansowania na różnego rodzaju inwestycje i przeznaczamy na nie znaczące środki z własnego budżetu – podkreśla burmistrz Jacek Ślęczka. ■

Z ekologią na sztandarach

W kategorii gmin wiejskich zdecydowanym liderem zestawienia są Sulmierzyce w woj. łódzkim, które przeznaczyły na ochronę klimatu aż 5284 zł na mieszkańca – to najwyższy wynik nie tylko w tej grupie, ale w całym zestawieniu wszystkich jednostek samorządowych w Polsce. Przewaga Sulmierzyc nad kolejnymi gminami jest wyraźna, drugie w zestawieniu Ożarówice (śląskie) wydały o ponad 600 zł mniej na osobę, a trzeci Kleszczów (łódzkie) – ponad 1400 zł mniej.

Ta kategoria rankingu pokazuje, że to właśnie w centralnej Polsce realizowane były najbardziej kosztowne inwestycje w obszarze ochrony klimatu. Aż cztery pozycje w pierwszej dziesiątce zajęły gminy z województwa łódzkiego, oprócz lidera są to Kleszczów, Dalików i Dobryszyc. Obok nich wysoko są m.in. Ożarówice (śląskie), Boguty-Pianki i Stara Kornica (mazowieckie), Moszczenica (małopolskie), Przytuły (podlaskie) oraz Gawłuszowice (podkarpackie).

Z 1464 gmin ujętych w analizie, 456 przeznaczyło na działania proklimatyczne ponad 100 zł na mieszkańca, w tym 61 przekroczyło poziom 1000 zł. Jednocześnie 113 gmin nie wydało na ten cel ani złotówki.

Gmina zasilana słońcem

W Sulmierzycach największym przedsięwzięciem związanym z ochroną klimatu był montaż instalacji fotowoltaicznych u mieszkańców, który gmina w całości sfinansowała z własnych środków. Program objął aż 609 gospodarstw domowych, a jego koszt wyniósł ponad 15,2 mln zł. Dzięki temu Sulmierzyce stały się jedną z nielicznych gmin w Polsce, gdzie większość domów jednorodzinnych korzysta z energii słonecznej. Równolegle przeprowadzono wymianę źródeł ciepła w ponad stu budynkach mieszkalnych i dwóch szkołach, zastępując kotły węglowe nowoczesnymi pompami ciepła i piecami gazowymi. Projekt kosztował 7,5 mln zł, z czego 3,1 mln zł pokryło dofinansowanie z RPO Województwa Łódzkiego.

2018–2021	2022–2024	Gmina	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022–2024; w zł na mieszkańca)
10	1	Sulmierzyce	łódzkie	5284,647
294	2	Ożarówice	śląskie	4617,993
1	3	Kleszczów	łódzkie	3867,081
514	4	Boguty-Pianki	mazowieckie	3288,029
4	5	Moszczenica	małopolskie	3094,674
111	6	Stara Kornica	mazowieckie	3091,604
1365	7	Przytuły	podlaskie	2692,410
753	8	Dalików	łódzkie	2671,772
127	9	Gawłuszowice	podkarpackie	2511,765
258	10	Dobryszyc	łódzkie	2264,258

Przeprowadzono też termomodernizację siedmiu budynków komunalnych, zlikwidowano stare piece, wprowadzono nowoczesne ogrzewanie gazowe, a budynki ocieplono. Wartość przedsięwzięcia przekroczyła 5,7 mln zł, z czego ponad 3 mln zł również pochodziło z RPO.

Gmina inwestuje też we własne obiekty – panele fotowoltaiczne pojawiły się na strzelnicy sportowej, budynku oczyszczalni ścieków, hydroforni w Dąbrówce i na urzędzie. Instalacje o łącznej mocy ponad 130 kWp kosztowały 641 tys. zł i w całości sfinansowano je ze środków własnych.

Wsparcie dla mieszkańców

Druga z łódzkich gmin w czołówce rankingu, Kleszczów, od lat uchodzi za jedną z najbogatszych i najbardziej proekologicznych. W latach

Radosław Arkusz
wójt gminy Dalików

Pomysłów nam nie brakuje

Gmina Dalików w ostatnich latach prężnie działa na rzecz klimatu i środowiska. Jako wójt z entuzjazmem patrzę na rozwój mojej małej ojczyzny. Jednocześnie zdaję sobie sprawę z tego, jak wiele jeszcze zostaje do zrobienia. Dlatego szukam nowoczesnych rozwiązań, które przyczynią się do polepszenia komfortu życia mieszkańców oraz pozytywnie wpłyną na ochronę przyrody. Skupiam się na termomodernizacji budynków użyteczności publicznej. Wymiana źródeł ciepła na rozwiązania ekologiczne, wspieranie energii odnawialnej, jest dla mnie priorytetem. Pomysłów nie brakuje, niektóre rozwiązania są ciekawe, ale bardzo drogie, dlatego szukam źródeł finansowania i nie zwalniam tempa. Wszystko po to, aby w gminie Dalików żyło się lepiej!

2022–2024 konsekwentnie realizowała programy ograniczania emisji zanieczyszczeń oraz termomodernizacji budynków mieszkalnych. W tym czasie podpisano 909 umów z mieszkańcami na dofinansowanie odnawialnych źródeł energii – pomp ciepła, paneli fotowoltaicznych i wentylacji mechanicznej – o łącznej wartości przekraczającej 17,8 mln zł. W ramach programu termomodernizacji budynków mieszkalnych dofinansowano ze środków własnych, przy niewielkim wkładzie mieszkańców, modernizację ponad 90 domów – wymieniono stolarkę, ocieplono ściany i dachy, co znacznie ograniczyło straty energii.

Na tle sukcesów ekologicznych wyróżnia się jednak problem wymagający interwencji państwa – w Rogowcu zalega około 40 tys. beczek odpadów niebezpiecznych, które porzuciły prywatne firmy. Samorząd domaga się interwencji wojewody i rządu, wskazując na zagrożenie dla środowiska i zdrowia mieszkańców.

Tańsze ogrzewanie

Dalików (woj. łódzkie) od kilku lat konsekwentnie rozwija projekty związane z ochroną klimatu. W 2023 roku zakończono realizację dużego programu, w ramach którego zamontowa-

no 212 instalacji fotowoltaicznych i ponad 100 ekologicznych źródeł ciepła. Całkowita wartość projektu wyniosła 10,7 mln zł, z czego ponad 8,3 mln zł stanowiły środki unijne. Dzięki temu emisja dwutlenku węgla spadła o ponad 1300 ton rocznie, a mieszkańcy zyskali tańsze i bardziej ekologiczne ogrzewanie. Kolejna inwestycja – termomodernizacja szkoły w Dalikowie i remizy OSP w Psarach – kosztowała 1,76 mln zł, z czego 1,5 mln zł pochodziło z Polskiego Ładu. Gmina nie zwalnia tempa – modernizuje urząd gminy, planuje montaż oświetlenia hybrydowego, punktów ładowania samochodów elektrycznych i wymianę autobusów szkolnych na elektryczne.

Ekologiczne szkoły

Przytuły z woj. podlaskiego, choć znacznie mniejsze od łódzkich liderów

(ok. 2 tys. mieszkańców), w ostatnich latach również mocno postawiły na energię odnawialną. W gminie powstało 37 mikroinstalacji fotowoltaicznych w gospodarstwach domowych, sfinansowanych z funduszy unijnych (1,2 mln zł). Największą inwestycją był projekt „Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii i poprawa efektywności energetycznej obiektów oświatowych i publicznych” o wartości 4,2 mln zł (środki z Polskiego Ładu). W jego ramach szkoła, urząd gminy i świetlica wiejska zostały ocieplone, wyposażone w pompy ciepła, nową instalację CO, energooszczędne oświetlenie i panele fotowoltaiczne.

Zmodernizowano też oświetlenie uliczne – wymieniono 130 lamp na ledy i zbudowano 8 nowych punktów zasilanych energią słoneczną. ■

Szkoły w Sulmierzycach zasilane są energią słoneczną.
Fot. UG Sulmierzyce

Kazimierz Ramotowski
wójt gminy Przytuły

Przestrzeń wiejska staje się coraz bardziej nowoczesna

Celem podejmowanych przez gminę inicjatyw jest rozwój infrastruktury, a także wspieranie lokalnych działań społecznych i gospodarczych, które służą dobru wspólnemu. Zrealizowane inwestycje w zakresie ochrony klimatu, które przyczyniły się do ochrony środowiska naturalnego oraz zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej, były możliwe głównie dzięki pozyskaniu środków z Polskiego Ładu, gdzie poziom dofinansowania sięgał 90 proc. Wdrożone rozwiązania wspierają zrównoważony rozwój oraz sprzyjają budowaniu nowoczesnej, przyjaznej środowisku przestrzeni wiejskiej. Dzięki konsekwentnej realizacji tych działań gmina, mimo typowo wiejskiego charakteru, staje się coraz bardziej nowoczesnym i przyjaznym miejscem do życia.

Gabriel Orzeszek

wójt gminy Sulmierzyce

Poprawiamy jakość życia mieszkańców

Z ogromną radością przyjmuję informację o zajęciu pierwszego miejsca w rankingu w kategorii gmin wiejskich. To wyróżnienie potwierdza, że podejmowane przez nas działania na rzecz ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju przynoszą realne efekty. W ostatnich latach zrealizowaliśmy szereg inwestycji proekologicznych, w tym montaż ogniw fotowoltaicznych u mieszkańców, wymianę nieefektywnych źródeł ciepła na nowoczesne i ekologiczne rozwiązania, a także termomodernizację budynków komunalnych i montaż instalacji fotowoltaicznych zasilających gminne obiekty. Dzięki tym przedsięwzięciom ograniczamy koszty energii i poprawiamy jakość życia naszych mieszkańców.

To wyróżnienie jest efektem wspólnego zaangażowania – pracowników urzędu, radnych oraz mieszkańców. Serdecznie dziękuję wszystkim za współpracę i zaufanie. To wspólny sukces całej społeczności gminy Sulmierzyce. Będziemy konsekwentnie kontynuować inwestycje sprzyjające ochronie klimatu i budowaniu nowoczesnej, przyjaznej środowisku gminy.

RANKING

Wydatki
na ochronę
klimatu
2022–2024

Autorzy:

Paweł Swianiewicz, Julita Łukomska

WOJEWÓDZTWA

2018–2021	2022–2024	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022–2024; w zł na mieszkańca)
1	1	śląskie	17,953
3	2	opolskie	10,464
2	3	małopolskie	8,854
10	4	podkarpackie	8,039
4	5	mazowieckie	7,335
9	6	wielkopolskie	4,401
15	7	świętokrzyskie	4,307
5	8	łódzkie	2,063
8	9	podlaskie	1,899
7	10	lubuskie	0,836
6	11	dolnośląskie	0,666
13	12	lubelskie	0,450
11	13	warmińsko-mazurskie	0,438
12	14	kujawsko-pomorskie	0,410
14	15	zachodniopomorskie	0,359
15	16	pomorskie	0,190

Rower metropolitalny na Śląsku. Fot. UM Bytom

MIASTA WOJEWÓDZKIE

Bydgoszcz. Fot. AdobeStock

2018–2021	2022–2024	Miasto	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022–2024; w zł na mieszkańca)
1	1	Bydgoszcz	234,823
4	2	Katowice	144,483
6	3	Opole	99,098
7	4	Poznań	92,004
5	5	Kraków	43,642
11	6	Zielona Góra	39,394
10	7	Kielce	19,407
17	8	Toruń	14,759
2	9	Szczecin	13,799
8	10	Wrocław	11,566
13	11	Łódź	10,330
9	12	Białystok	10,177
12	13	Lublin	10,140
16	14	Rzeszów	8,842
14	15	Warszawa	3,016
3	16	Olsztyn	1,275
15	17	Gdańsk	0,011
17	18	Gorzów Wlkp	0,000

klimatu 2022–2024

MIASTA NA PRAWACH POWIATU

2018–2021	2022–2024	Miasto	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022–2024; w zł na mieszkańca)
1	1	Rybnik	716,631
5	2	Łomża	544,289
16	3	Sopot	442,617
11	4	Tarnobrzeg	284,538
3	5	Piekary Śląskie	277,430
30	6	Płock	201,132
10	7	Sosnowiec	157,199
28	8	Przemyśl	144,730
8	9	Jastrzębie-Zdrój	133,166
12	10	Bielsko-Biała	115,032
18	11	Gliwice	110,824
17	12	Zabrze	102,060
4	13	Tychy	89,069
7	14	Biała Podlaska	79,865
9	15	Dąbrowa Górnicza	69,407
2	16	Krosno	67,540
26	17	Jaworzno	55,557
13	18	Żory	54,784
21	19	Nowy Sącz	52,241
38	20	Wałbrzych	47,881
24	21	Ruda Śląska	45,188
15	22	Jelenia Góra	43,841
6	23	Kalisz	42,996
22	24	Legnica	34,119
32	25	Suwałki	27,677
43	26	Ostrołęka	27,272
29	27	Bytom	25,690
27	28	Leszno	23,283
14	29	Tarnów	23,019
25	30	Siemianowice Śl.	20,114
19	31	Mysłowice	17,511
43	32	Włocławek	15,403
23	33	Zamość	11,536
34	34	Świnoujście	8,572
31	35	Siedlce	7,814
42	36	Konin	7,256
37	37	Elbląg	4,224
33	38	Częstochowa	3,469
43	39	Słupsk	2,695
41	40	Świętochłowice	2,557
20	41	Skiernewice	2,222
40	42	Piotrków Trybunalski	1,714
36	43	Radom	1,109
43	44	Chorzów	0,754
39	45	Koszalin	0,499
43	46	Gdynia	0,148
35	47	Grudziądz	0,000
43	47	Chełm	0,000

POWIATY

2018–2021	2022–2024	Powiat	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022–2024; w zł na mieszkańca)
14	1	sejneński	podlaskie	299,625
73	2	przeworski	podkarpackie	158,852
23	3	lipski	mazowieckie	147,453
31	4	hrubieszowski	lubelskie	129,589
7	5	olkuski	małopolskie	68,970
6	6	szydłowiecki	mazowieckie	63,588
73	7	białski	lubelskie	62,469
73	8	człuchowski	pomorskie	46,774
44	9	mławski	mazowieckie	45,044
73	10	elbląski	warmińsko-mazurskie	44,350
1	11	suski	małopolskie	35,371
42	12	ostrzeszowski	wielkopolskie	28,741
73	13	białogardzki	zachodniopomorskie	28,703
18	14	słubicki	lubuskie	19,551
5	15	włoszczowski	świętokrzyskie	15,785
40	16	świecki	kujawsko-pomorskie	13,955
20	17	wąbrzeski	kujawsko-pomorskie	13,860
33	18	opolski	opolskie	13,363
30	19	krapkowicki	opolskie	13,190
73	20	piaseczyński	mazowieckie	12,987
73	21	tucholski	kujawsko-pomorskie	11,386
15	22	oświęcimski	małopolskie	11,092
50	23	proszowicki	małopolskie	10,443
29	24	poznański	wielkopolskie	9,476
47	25	miechowski	małopolskie	9,032
21	26	kędzierzyński-kozielski	opolskie	7,601
48	27	kłódzki	dolnośląskie	7,571
16	28	drawski	zachodniopomorskie	7,066
53	29	dąbrowski	małopolskie	6,275
35	30	zielonogórski	lubuskie	5,826
73	31	gostyński	wielkopolskie	5,720
37	32	wrocławski	dolnośląskie	5,044
51	33	brzeski	małopolskie	4,405
62	34	bocheński	małopolskie	4,308
73	35	przysuski	mazowieckie	3,894
28	36	gorlicki	małopolskie	3,857
73	37	radzyński	lubelskie	3,690
10	38	wodzisławski	śląskie	3,541
61	39	wadowicki	małopolskie	3,505
73	40	słupecki	wielkopolskie	3,391
39	41	jasielski	podkarpackie	3,380
58	42	myślenicki	małopolskie	3,344
64	43	wielicki	małopolskie	3,179
73	44	lubartowski	lubelskie	2,875

POWIATY

2018-2021	2022-2024	Powiat	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022-2024; w zł na mieszkańca)
60	45	chrzanowski	małopolskie	2,860
73	46	przemyski	podkarpackie	2,856
8	47	konecki	świętokrzyskie	2,747
73	48	turecki	wielkopolskie	2,645
54	49	nowotarski	małopolskie	2,587
73	50	węgorzewski	warmińsko-mazurskie	2,250
43	51	tarnowski	małopolskie	2,151
63	52	nowosądecki	małopolskie	2,117
36	53	będziński	śląskie	1,946
73	54	chełmski	lubelskie	1,743
68	55	wolsztyński	wielkopolskie	1,487
73	56	żyrdowski	mazowieckie	1,059
73	57	koniński	wielkopolskie	1,017
73	58	rybnicki	śląskie	0,895
73	59	radomski	mazowieckie	0,789
17	60	brzeski	opolskie	0,768
73	61	opatowski	świętokrzyskie	0,763
73	62	rzeszowski	podkarpackie	0,673
41	63	dębicki	podkarpackie	0,587
73	64	elcki	warmińsko-mazurskie	0,575
19	65	ostrołęcki	mazowieckie	0,563
73	66	kutnowski	łódzkie	0,557
55	67	wołomiński	mazowieckie	0,401
73	68	opoczyński	łódzkie	0,311
73	69	siemiatycki	podlaskie	0,184
57	70	prudnicki	opolskie	0,177
73	71	rawicki	wielkopolskie	0,164
69	72	ropczycko-sędziszowski	podkarpackie	0,134
3	73	strzelecki	opolskie	0,111
73	74	nowodworski	mazowieckie	0,095
27	75	szczecinecki	zachodniopomorskie	0,033
72	76	pilski	wielkopolskie	0,031
70	77	pruszkowski	mazowieckie	0,020
73	78	bolesławiecki	dolnośląskie	0,000
13	78	dzierzoniowski	dolnośląskie	0,000
73	78	głogowski	dolnośląskie	0,000
73	78	górowski	dolnośląskie	0,000
73	78	jaworski	dolnośląskie	0,000
73	78	karkonoski	dolnośląskie	0,000
73	78	kamiennogórski	dolnośląskie	0,000
73	78	legnicki	dolnośląskie	0,000
73	78	lubański	dolnośląskie	0,000
73	78	lubiński	dolnośląskie	0,000
73	78	lwówecki	dolnośląskie	0,000

2018-2021	2022-2024	Powiat	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022-2024; w zł na mieszkańca)
73	78	milicki	dolnośląskie	0,000
73	78	oleśnicki	dolnośląskie	0,000
73	78	oławski	dolnośląskie	0,000
73	78	polkowicki	dolnośląskie	0,000
66	78	strzeliński	dolnośląskie	0,000
73	78	średzki	dolnośląskie	0,000
73	78	świdnicki	dolnośląskie	0,000
73	78	trzebnicki	dolnośląskie	0,000
73	78	wałbrzyski	dolnośląskie	0,000
73	78	wołowski	dolnośląskie	0,000
73	78	ząbkowicki	dolnośląskie	0,000
73	78	zgorzelecki	dolnośląskie	0,000
73	78	złotoryjski	dolnośląskie	0,000
73	78	aleksandrowski	kujawsko-pomorskie	0,000
73	78	brodnicki	kujawsko-pomorskie	0,000
73	78	bydgoski	kujawsko-pomorskie	0,000
73	78	chełmiński	kujawsko-pomorskie	0,000
73	78	golubsko-dobrzyński	kujawsko-pomorskie	0,000
73	78	grudziądzki	kujawsko-pomorskie	0,000
73	78	inowrocławski	kujawsko-pomorskie	0,000
73	78	lipnowski	kujawsko-pomorskie	0,000
73	78	mogileński	kujawsko-pomorskie	0,000
73	78	nakielski	kujawsko-pomorskie	0,000
73	78	radziejowski	kujawsko-pomorskie	0,000
73	78	rypiński	kujawsko-pomorskie	0,000
73	78	sępoleński	kujawsko-pomorskie	0,000
73	78	toruński	kujawsko-pomorskie	0,000
73	78	włocławski	kujawsko-pomorskie	0,000
73	78	żniński	kujawsko-pomorskie	0,000
73	78	biłgorajski	lubelskie	0,000
73	78	janowski	lubelskie	0,000
73	78	krasnostawski	lubelskie	0,000
9	78	kraśnicki	lubelskie	0,000
73	78	lubelski	lubelskie	0,000
73	78	łęczyński	lubelskie	0,000
73	78	łukowski	lubelskie	0,000
73	78	opolski	lubelskie	0,000
73	78	parczewski	lubelskie	0,000
73	78	puławski	lubelskie	0,000
73	78	rycki	lubelskie	0,000
73	78	świdnicki	lubelskie	0,000
73	78	tomaszowski	lubelskie	0,000
73	78	włodawski	lubelskie	0,000
73	78	zamojski	lubelskie	0,000

klimatu 2022–2024

POWIATY

2018–2021	2022–2024	Powiat	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022–2024; w zł na mieszkańca)
73	78	gorzowski	lubuskie	0,000
73	78	krośnieński	lubuskie	0,000
2	78	międzyrzecki	lubuskie	0,000
73	78	nowosolski	lubuskie	0,000
73	78	strzelecko-drezdenecki	lubuskie	0,000
73	78	sulęciński	lubuskie	0,000
73	78	świebodziński	lubuskie	0,000
73	78	żagański	lubuskie	0,000
73	78	żarski	lubuskie	0,000
73	78	wschowski	lubuskie	0,000
73	78	bełchatowski	łódzkie	0,000
73	78	łaski	łódzkie	0,000
73	78	łęczycki	łódzkie	0,000
73	78	łowicki	łódzkie	0,000
73	78	łódzki wschodni	łódzkie	0,000
73	78	pabianicki	łódzkie	0,000
73	78	pajęczański	łódzkie	0,000
73	78	piotrkowski	łódzkie	0,000
73	78	poddębicki	łódzkie	0,000
73	78	radomszczański	łódzkie	0,000
73	78	rawski	łódzkie	0,000
73	78	sieradzki	łódzkie	0,000
73	78	skierniewicki	łódzkie	0,000
73	78	tomaszowski	łódzkie	0,000
73	78	wieluński	łódzkie	0,000
73	78	wieruszowski	łódzkie	0,000
73	78	zduńskowolski	łódzkie	0,000
73	78	zgierski	łódzkie	0,000
73	78	brzeziński	łódzkie	0,000
73	78	krakowski	małopolskie	0,000
73	78	limanowski	małopolskie	0,000
73	78	tatrzański	małopolskie	0,000
73	78	białobrzegi	mazowieckie	0,000
73	78	ciechanowski	mazowieckie	0,000
73	78	garwoliński	mazowieckie	0,000
73	78	gostyniński	mazowieckie	0,000
73	78	grodziski	mazowieckie	0,000
73	78	grójecki	mazowieckie	0,000
73	78	kozienicki	mazowieckie	0,000
56	78	legionowski	mazowieckie	0,000
73	78	łosicki	mazowieckie	0,000
73	78	makowski	mazowieckie	0,000
73	78	miński	mazowieckie	0,000
73	78	ostrowski	mazowieckie	0,000
73	78	otwocki	mazowieckie	0,000

2018–2021	2022–2024	Powiat	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022–2024; w zł na mieszkańca)
73	78	płocki	mazowieckie	0,000
73	78	płoński	mazowieckie	0,000
22	78	przasnyski	mazowieckie	0,000
73	78	pułtowski	mazowieckie	0,000
73	78	siedlecki	mazowieckie	0,000
73	78	sierpecki	mazowieckie	0,000
73	78	sochaczewski	mazowieckie	0,000
71	78	sokołowski	mazowieckie	0,000
73	78	warszawski zachodni	mazowieckie	0,000
73	78	węgrowski	mazowieckie	0,000
73	78	wyszkowski	mazowieckie	0,000
73	78	zwoleniński	mazowieckie	0,000
73	78	żuromiński	mazowieckie	0,000
73	78	głubczycki	opolskie	0,000
65	78	kluczborski	opolskie	0,000
73	78	namysłowski	opolskie	0,000
73	78	nyski	opolskie	0,000
73	78	oleski	opolskie	0,000
73	78	bieszczadzki	podkarpackie	0,000
73	78	brzozowski	podkarpackie	0,000
73	78	jarosławski	podkarpackie	0,000
73	78	kolbuszowski	podkarpackie	0,000
73	78	krośnieński	podkarpackie	0,000
73	78	leżajski	podkarpackie	0,000
73	78	lubaczowski	podkarpackie	0,000
73	78	łańcucki	podkarpackie	0,000
73	78	mielecki	podkarpackie	0,000
73	78	niżański	podkarpackie	0,000
73	78	sanocki	podkarpackie	0,000
73	78	stalowowlowski	podkarpackie	0,000
73	78	strzyżowski	podkarpackie	0,000
73	78	tarnobrzegi	podkarpackie	0,000
73	78	leski	podkarpackie	0,000
34	78	augustowski	podlaskie	0,000
73	78	białostocki	podlaskie	0,000
73	78	bielski	podlaskie	0,000
32	78	grajewski	podlaskie	0,000
73	78	hajnowski	podlaskie	0,000
73	78	kolneński	podlaskie	0,000
11	78	łomżyński	podlaskie	0,000
73	78	moniecki	podlaskie	0,000
73	78	sokołski	podlaskie	0,000
73	78	suwalski	podlaskie	0,000
73	78	wysokomazowiecki	podlaskie	0,000
73	78	zambrowski	podlaskie	0,000
73	78	bytowski	pomorskie	0,000

POWIATY

2018-2021	2022-2024	Powiat	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022-2024; w zł na mieszkańca)
73	78	chojnicki	pomorskie	0,000
73	78	gdański	pomorskie	0,000
73	78	kartuski	pomorskie	0,000
73	78	kościerski	pomorskie	0,000
73	78	kwidziński	pomorskie	0,000
49	78	lęborski	pomorskie	0,000
73	78	malborski	pomorskie	0,000
73	78	nowodworski	pomorskie	0,000
73	78	pucki	pomorskie	0,000
73	78	słupski	pomorskie	0,000
73	78	starogardzki	pomorskie	0,000
73	78	tczewski	pomorskie	0,000
73	78	wejherowski	pomorskie	0,000
73	78	sztumski	pomorskie	0,000
12	78	bielski	śląskie	0,000
73	78	cieszyński	śląskie	0,000
73	78	częstochowski	śląskie	0,000
73	78	gliwicki	śląskie	0,000
45	78	kłobucki	śląskie	0,000
73	78	lubliniecki	śląskie	0,000
73	78	mikołowski	śląskie	0,000
73	78	myszkowski	śląskie	0,000
73	78	pszczyński	śląskie	0,000
73	78	raciborski	śląskie	0,000
59	78	tarnogórski	śląskie	0,000
24	78	bieruńsko-lędzki	śląskie	0,000
73	78	zawierciański	śląskie	0,000
73	78	żywiecki	śląskie	0,000
73	78	buski	świętokrzyskie	0,000
73	78	jędrzejowski	świętokrzyskie	0,000
73	78	kazimierski	świętokrzyskie	0,000
73	78	kielecki	świętokrzyskie	0,000
73	78	ostrowiecki	świętokrzyskie	0,000
73	78	pińczowski	świętokrzyskie	0,000
73	78	sandomierski	świętokrzyskie	0,000
73	78	skarżyski	świętokrzyskie	0,000
73	78	starachowicki	świętokrzyskie	0,000
73	78	staszowski	świętokrzyskie	0,000
73	78	bartoszycki	warmińsko-mazurskie	0,000
73	78	braniewski	warmińsko-mazurskie	0,000
73	78	działdowski	warmińsko-mazurskie	0,000
73	78	giżycki	warmińsko-mazurskie	0,000
73	78	iławski	warmińsko-mazurskie	0,000
46	78	kętrzyński	warmińsko-mazurskie	0,000
73	78	lidzbarski	warmińsko-mazurskie	0,000

2018-2021	2022-2024	Powiat	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022-2024; w zł na mieszkańca)
73	78	mrągowski	warmińsko-mazurskie	0,000
73	78	nidzicki	warmińsko-mazurskie	0,000
73	78	nowomiejski	warmińsko-mazurskie	0,000
73	78	olecki	warmińsko-mazurskie	0,000
73	78	olsztyński	warmińsko-mazurskie	0,000
73	78	ostródzki	warmińsko-mazurskie	0,000
73	78	piski	warmińsko-mazurskie	0,000
73	78	szczycieński	warmińsko-mazurskie	0,000
73	78	goldapski	warmińsko-mazurskie	0,000
38	78	chodzieski	wielkopolskie	0,000
73	78	czarnkowsko-trzcianecki	wielkopolskie	0,000
73	78	gnieźnieński	wielkopolskie	0,000
73	78	grodzki	wielkopolskie	0,000
73	78	jarociński	wielkopolskie	0,000
73	78	kaliski	wielkopolskie	0,000
67	78	kępiński	wielkopolskie	0,000
73	78	kolski	wielkopolskie	0,000
73	78	kościański	wielkopolskie	0,000
73	78	krotoszyński	wielkopolskie	0,000
73	78	leszczyński	wielkopolskie	0,000
73	78	międzybuzki	wielkopolskie	0,000
73	78	nowotomyski	wielkopolskie	0,000
73	78	obornicki	wielkopolskie	0,000
73	78	ostrowski	wielkopolskie	0,000
73	78	pleszewski	wielkopolskie	0,000
73	78	szamotulski	wielkopolskie	0,000
4	78	średzki	wielkopolskie	0,000
73	78	śremski	wielkopolskie	0,000
73	78	wągrowiecki	wielkopolskie	0,000
73	78	wrzeński	wielkopolskie	0,000
73	78	złotowski	wielkopolskie	0,000
73	78	choszczęński	zachodniopomorskie	0,000
73	78	goleniowski	zachodniopomorskie	0,000
73	78	gryficki	zachodniopomorskie	0,000
73	78	gryfiński	zachodniopomorskie	0,000
73	78	kamieński	zachodniopomorskie	0,000
73	78	kołobrzegi	zachodniopomorskie	0,000
73	78	koszaliński	zachodniopomorskie	0,000
73	78	myśliborski	zachodniopomorskie	0,000
26	78	policki	zachodniopomorskie	0,000
52	78	pyrzycki	zachodniopomorskie	0,000
73	78	ślawieński	zachodniopomorskie	0,000
73	78	stargardzki	zachodniopomorskie	0,000
73	78	świdwiński	zachodniopomorskie	0,000
25	78	walecki	zachodniopomorskie	0,000
73	78	łobeski	zachodniopomorskie	0,000

klimatu 2022–2024

MIASTA POWIATOWE

2018-2021	2022-2024	Miasto	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022–2024; w zł na mieszkańca)
30	1	Hajnówka	podlaskie	853,705
16	2	Pińczów	świętokrzyskie	701,685
240	3	Ostróda	warmińsko-mazurskie	653,115
91	4	Łowicz	łódzkie	595,398
1	5	Lubartów	lubelskie	576,782
55	6	Zambrów	podlaskie	506,313
64	7	Miechów	małopolskie	490,538
46	8	Mikołów	śląskie	478,006
176	9	Maków Mazowiecki	mazowieckie	475,208
43	10	Polkowice	dolnośląskie	447,499
77	11	Tarnowskie Góry	śląskie	422,268
3	12	Starachowice	świętokrzyskie	411,067
15	13	Busko-Zdrój	świętokrzyskie	390,417
240	14	Krasnystaw	lubelskie	385,119
6	15	Brzeziny	łódzkie	354,287
44	16	Jasło	podkarpackie	347,537
60	17	Jawor	dolnośląskie	329,215
65	18	Janów Lubelski	lubelskie	324,364
8	19	Sucha Beskidzka	małopolskie	297,967
37	20	Ciechanów	mazowieckie	297,559
48	21	Nowy Targ	małopolskie	295,148
229	22	Opoczno	łódzkie	291,295
45	23	Zawiercie	śląskie	288,266
34	24	Kolbuszowa	podkarpackie	280,240
87	25	Biłgoraj	lubelskie	277,461
47	26	Pszczyna	śląskie	273,169
14	27	Pajęczno	łódzkie	270,110
92	28	Lubliniec	śląskie	253,497
67	29	Sieradz	łódzkie	248,215
148	30	Bełchatów	łódzkie	235,039
51	31	Jarosław	podkarpackie	233,450
80	32	Sierpc	mazowieckie	224,478
11	33	Cieszyn	śląskie	214,805
240	34	Kolno	podlaskie	211,523
153	35	Gniezno	wielkopolskie	200,160
62	36	Stalowa Wola	podkarpackie	196,042
198	37	Jędrzejów	świętokrzyskie	195,308
56	38	Myślenice	małopolskie	194,847
50	39	Wieluń	łódzkie	189,410
98	40	Szydłowiec	mazowieckie	177,348
52	41	Nowy Dwór Mazowiecki	mazowieckie	156,398
42	42	Wadowice	małopolskie	143,029
12	43	Włoszczowa	świętokrzyskie	135,641
177	44	Pułtusk	mazowieckie	129,999
110	45	Nysa	opolskie	128,022

2018-2021	2022-2024	Miasto	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022–2024; w zł na mieszkańca)
84	46	Olkusz	małopolskie	118,087
17	47	Myszków	śląskie	116,181
219	48	Nowa Sól	lubuskie	112,254
116	49	Brzeg	opolskie	111,122
74	50	Brzozów	podkarpackie	109,131
173	51	Żagań	lubuskie	108,881
186	52	Będzin	śląskie	102,782
123	53	Mińsk Mazowiecki	mazowieckie	102,210
63	54	Limanowa	małopolskie	101,102
180	55	Żary	lubuskie	100,968
7	56	Trzebnica	dolnośląskie	100,463
35	57	Radziejów	kujawsko-pomorskie	99,494
197	58	Siemiatycze	podlaskie	98,520
36	59	Dębica	podkarpackie	98,038
23	60	Świdnica	dolnośląskie	97,998
31	61	Wodzisław Śląski	śląskie	96,369
75	62	Nakło nad Notecią	kujawsko-pomorskie	88,530
214	63	Sokółka	podlaskie	88,464
105	64	Grajewo	podlaskie	80,382
29	65	Racibórz	śląskie	80,155
121	66	Krapkowice	opolskie	79,607
86	67	Środa Śląska	dolnośląskie	76,095
185	68	Kołobrzeg	zachodniopomorskie	75,283
102	69	Brzesko	małopolskie	73,977
73	70	Chrzanów	małopolskie	71,744
127	71	Mońki	podlaskie	71,382
69	72	Lubań	dolnośląskie	69,767
89	73	Zduńska Wola	łódzkie	69,559
54	74	Bochnia	małopolskie	69,318
90	75	Radomsko	łódzkie	65,997
41	76	Otwock	mazowieckie	65,672
126	77	Chojnice	pomorskie	65,166
18	78	Tomaszów Lubelski	lubelskie	65,080
137	79	Kępno	wielkopolskie	61,445
131	80	Kamień Pomorski	zachodniopomorskie	60,959
159	81	Choszczno	zachodniopomorskie	58,744
108	82	Bielsk Podlaski	podlaskie	56,831
156	83	Braniewo	warmińsko-mazurskie	54,508
78	84	Oświęcim	małopolskie	51,699
115	85	Przasnysz	mazowieckie	51,346
49	86	Białogard	zachodniopomorskie	50,904
39	87	Brodnica	kujawsko-pomorskie	49,625
76	88	Ostrów Wielkopolski	wielkopolskie	47,911
99	89	Oleśnica	dolnośląskie	46,986
182	90	Gostyń	wielkopolskie	46,883

MIASTA POWIATOWE

2018-2021	2022-2024	Miasto	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022-2024; w zł na mieszkańca)
184	91	Garwolin	mazowieckie	46,095
94	92	Chelmno	kujawsko-pomorskie	45,980
167	93	Białobrzegi	mazowieckie	45,758
32	94	Wieliczka	małopolskie	45,132
25	95	Ustrzyki Dolne	podkarpackie	44,234
71	96	Ząbkowice Śląskie	dolnośląskie	41,942
119	97	Sochaczew	mazowieckie	40,683
96	98	Oława	dolnośląskie	40,237
101	99	Mława	mazowieckie	39,562
40	100	Proszowice	małopolskie	39,352
106	101	Kościerzyna	pomorskie	38,760
125	102	Jarocin	wielkopolskie	38,569
24	103	Włodawa	lubelskie	38,542
21	104	Ostrzeszów	wielkopolskie	38,357
95	105	Szczecinek	zachodniopomorskie	38,021
143	106	Głubczyce	opolskie	37,199
83	107	Legionowo	mazowieckie	36,138
82	108	Gorlice	małopolskie	35,864
58	109	Dąbrowa Tarnowska	małopolskie	35,236
142	110	Gostynin	mazowieckie	34,475
207	111	Sławno	zachodniopomorskie	33,512
53	112	Płońsk	mazowieckie	32,874
117	113	Żyrardów	mazowieckie	32,493
70	114	Pleszew	wielkopolskie	30,769
174	115	Police	zachodniopomorskie	29,961
57	116	Słupca	wielkopolskie	29,619
111	117	Rypin	kujawsko-pomorskie	28,992
122	118	Lidzbark Warmiński	warmińsko-mazurskie	28,936
27	119	Krotoszyn	wielkopolskie	28,763
195	120	Kazimierza Wielka	świętokrzyskie	28,392
88	121	Drawsko Pomorskie	zachodniopomorskie	27,787
179	122	Sokołów Podlaski	mazowieckie	27,187
100	123	Wąlcz	zachodniopomorskie	26,907
231	124	Goldap	warmińsko-mazurskie	26,829
107	125	Wolsztyn	wielkopolskie	26,763
146	126	Świecie	kujawsko-pomorskie	26,519
240	127	Dzierżoniów	dolnośląskie	26,385
194	128	Przysucha	mazowieckie	26,250
150	129	Łosice	mazowieckie	26,159
145	130	Żuromin	mazowieckie	26,138
155	131	Puck	pomorskie	25,884
26	132	Namysłów	opolskie	25,324
124	133	Śrem	wielkopolskie	25,052
147	134	Grójec	mazowieckie	24,926
81	135	Grodzisk Mazowiecki	mazowieckie	24,451

2018-2021	2022-2024	Miasto	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022-2024; w zł na mieszkańca)
2	136	Ryki	lubelskie	24,104
129	137	Łask	łódzkie	23,294
85	138	Strzelce Opolskie	opolskie	23,093
149	139	Wągrowiec	wielkopolskie	22,925
135	140	Augustów	podlaskie	22,487
59	141	Kłobuck	śląskie	22,385
72	142	Międzyrzecz	lubuskie	22,376
112	143	Kamienna Góra	dolnośląskie	21,912
158	144	Złotów	wielkopolskie	21,742
216	145	Człuchów	pomorskie	21,362
140	146	Milicz	dolnośląskie	21,093
138	147	Żywiec	śląskie	20,135
157	148	Prudnik	opolskie	18,556
224	149	Sulęcín	lubuskie	18,148
134	150	Kwidzyn	pomorskie	18,090
136	151	Stargard	zachodniopomorskie	17,937
109	152	Rawicz	wielkopolskie	17,147
240	153	Wołomin	mazowieckie	17,098
201	154	Oborniki	wielkopolskie	16,880
38	155	Kościan	wielkopolskie	16,563
199	156	Lipno	kujawsko-pomorskie	16,518
103	157	Szamotuły	wielkopolskie	16,184
162	158	Grodzisk Wielkopolski	wielkopolskie	16,046
240	159	Sandomierz	świętokrzyskie	15,634
151	160	Szczytno	warmińsko-mazurskie	15,552
193	161	Koło	wielkopolskie	15,501
130	162	Nowy Tomyśl	wielkopolskie	15,266
28	163	Turek	wielkopolskie	14,980
104	164	Kozienice	mazowieckie	14,918
196	165	Sejny	podlaskie	14,132
240	166	Nowy Dwór Gdański	pomorskie	13,180
200	167	Tczew	pomorskie	12,880
189	168	Świdwin	zachodniopomorskie	12,603
188	169	Mogilno	kujawsko-pomorskie	12,449
169	170	Działdowo	warmińsko-mazurskie	11,941
210	171	Golub-Dobrzyń	kujawsko-pomorskie	11,780
215	172	Pyrzyce	zachodniopomorskie	11,697
240	173	Sztum	pomorskie	11,625
240	174	Kłodzko	dolnośląskie	11,555
240	175	Rawa Mazowiecka	łódzkie	11,467
183	176	Czarnków	wielkopolskie	11,287
10	177	Opatów	świętokrzyskie	11,188
202	178	Nowe Miasto Lubawskie	warmińsko-mazurskie	11,024
187	179	Lipsko	mazowieckie	10,794
68	180	Wąbrzeźno	kujawsko-pomorskie	10,540

klimatu 2022–2024

MIASTA POWIATOWE

2018-2021	2022-2024	Miasto	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022–2024; w zł na mieszkańca)
61	181	Węgrów	mazowieckie	10,277
19	182	Lesko	podkarpackie	9,905
9	183	Parczew	lubelskie	9,805
168	184	Starogard Gdański	pomorskie	9,748
118	185	Wieruszów	łódzkie	9,537
170	186	Aleksandrów Kujawski	kujawsko-pomorskie	9,423
144	187	Piaseczno	mazowieckie	9,397
141	188	Kutno	łódzkie	9,358
152	189	Kartuzy	pomorskie	9,346
132	190	Ślubice	lubuskie	9,037
205	191	Łobez	zachodniopomorskie	8,981
232	192	Staszów	świętokrzyskie	8,702
164	193	Malbork	pomorskie	8,049
114	194	Złotoryja	dołnośląskie	7,855
228	195	Bartoszyce	warmińsko-mazurskie	7,838
20	196	Przeworsk	podkarpackie	7,447
22	197	Wysokie Mazowieckie	podlaskie	7,285
171	198	Zwoleń	mazowieckie	7,059
139	199	Wołów	dołnośląskie	7,024
220	200	Zgorzelec	dołnośląskie	6,743
190	201	Świebodzin	lubuskie	6,616
113	202	Tomaszów Mazowiecki	łódzkie	6,447
227	203	Ostrowiec Świętokrzyski	świętokrzyskie	6,330
217	204	Krosno Odrzańskie	lubuskie	6,328
33	205	Ropczyce	podkarpackie	6,195
13	206	Radzyń Podlaski	lubelskie	6,152
4	207	Strzyżów	podkarpackie	5,805
191	208	Pruszcz Gdański	pomorskie	5,532
223	209	Kędzierzyn-Koźle	opolskie	5,402
163	210	Łuków	lubelskie	5,357
120	211	Pabianice	łódzkie	5,126
160	212	Goleniów	zachodniopomorskie	5,096
178	213	Wschowa	lubuskie	5,078
225	214	Chodzież	wielkopolskie	4,825
240	215	Nisko	podkarpackie	4,667
233	216	Kraśnik	lubelskie	4,530
165	217	Lwówek Śląski	dołnośląskie	4,383
240	218	Myślibórz	zachodniopomorskie	4,381
208	219	Olesno	opolskie	4,194
222	220	Mragowo	warmińsko-mazurskie	4,129
128	221	Góra	dołnośląskie	3,826
212	222	Gryfice	zachodniopomorskie	3,733
181	223	Żnin	kujawsko-pomorskie	3,714
97	224	Wejherowo	pomorskie	3,648

2018-2021	2022-2024	Miasto	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022–2024; w zł na mieszkańca)
221	225	Piła	wielkopolskie	3,106
203	226	Strzelce Krajeńskie	lubuskie	3,085
5	227	Hrubieszów	lubelskie	3,018
166	228	Września	wielkopolskie	2,996
230	229	Ilawa	warmińsko-mazurskie	2,941
238	230	Węgorzewo	warmińsko-mazurskie	2,842
175	231	Ostrów Mazowiecka	mazowieckie	2,734
93	232	Tuchola	kujawsko-pomorskie	2,729
226	233	Pisz	warmińsko-mazurskie	2,672
154	234	Nidzica	warmińsko-mazurskie	2,451
237	235	Elk	warmińsko-mazurskie	2,401
172	236	Giżycko	warmińsko-mazurskie	2,387
161	237	Końskie	świętokrzyskie	2,357
240	238	Łęczna	lubelskie	2,149
235	239	Sanok	podkarpackie	2,034
240	240	Zgierz	łódzkie	1,905
79	241	Bolesławiec	dołnośląskie	1,878
211	242	Olecko	warmińsko-mazurskie	1,752
209	243	Głogów	dołnośląskie	1,615
240	244	Sępólno Krajeńskie	kujawsko-pomorskie	1,148
236	245	Zakopane	małopolskie	1,029
206	246	Środa Wielkopolska	wielkopolskie	0,839
213	247	Kluczbork	opolskie	0,782
192	248	Inowrocław	kujawsko-pomorskie	0,749
240	249	Mielec	podkarpackie	0,637
133	250	Puławy	lubelskie	0,316
204	251	Lubin	dołnośląskie	0,204
240	252	Pruszków	mazowieckie	0,120
239	253	Gryfino	zachodniopomorskie	0,047
240	254	Strzelin	dołnośląskie	0,000
240	254	Opole Lubelskie	lubelskie	0,000
234	254	Świdnik	lubelskie	0,000
218	254	Łęczycza	łódzkie	0,000
240	254	Poddębice	łódzkie	0,000
240	254	Wyszków	mazowieckie	0,000
66	254	Leżajsk	podkarpackie	0,000
240	254	Lubaczów	podkarpackie	0,000
240	254	Łańcut	podkarpackie	0,000
240	254	Bytów	pomorskie	0,000
240	254	Lębork	pomorskie	0,000
240	254	Skarżysko-Kamienna	świętokrzyskie	0,000
240	254	Kętrzyn	warmińsko-mazurskie	0,000
240	254	Międzychód	wielkopolskie	0,000

MIASTEczKA

2018-2021	2022-2024	Miasto	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022-2024; w zł na mieszkańca)
46	1	Koziegłowy	śląskie	3330,383
772*	2	Jeżów	łódzkie	2278,853
28	3	Działoszyce	świętokrzyskie	1601,987
152	4	Muszyna	małopolskie	1583,767
241	5	Pilica	śląskie	1577,585
360	6	Irsko	zachodniopomorskie	1547,933
32	7	Kamieńsk	łódzkie	1535,823
1185*	8	Białaczów	łódzkie	1490,311
153	9	Krzanowice	śląskie	1284,334
37*	10	Piszczac	lubelskie	1209,010
771*	11	Bolimów	łódzkie	1187,915
8	12	Piaski	lubelskie	1144,347
1	13	Ścinawa	dolnośląskie	1116,156
92	14	Pierchnica	świętokrzyskie	1070,623
96	15	Koszyce	małopolskie	1069,479
152*	16	Przyrów	śląskie	1059,290
127	17	Mszczonów	mazowieckie	1018,978
791*	18	Osjałów	łódzkie	1005,731
560	19	Pyzdry	wielkopolskie	995,206
404	20	Dąbie	wielkopolskie	974,638
163*	21	Żarnów	łódzkie	968,055
542	22	Rudnik nad Sanem	podkarpackie	938,891
465	23	Kańczuga	podkarpackie	920,916
20	24	Siewierz	śląskie	877,480
95	25	Rabka-Zdrój	małopolskie	873,718
94	26	Sośnicowice	śląskie	856,048
18	27	Drzewica	łódzkie	851,022
52	28	Sędziszów	świętokrzyskie	827,288
103	29	Ulanów	podkarpackie	820,125
501*	30	Olsztyn	śląskie	802,874
402	31	Błaszki	łódzkie	789,179
312	32	Koźmin Wielkopolski	wielkopolskie	785,583
196	33	Suraz	podlaskie	778,767
93	34	Żarki	śląskie	774,264
37	35	Rejowiec	lubelskie	767,877
287	36	Zduny	wielkopolskie	764,799
205	37	Łądek-Zdrój	dolnośląskie	745,154
101	38	Imielin	śląskie	732,135
134	39	Łapy	podlaskie	726,149
260	40	Nekla	wielkopolskie	712,012
255	41	Książ Wielki	małopolskie	706,224
336	42	Osiek	świętokrzyskie	703,902
373	43	Dzierzgoń	pomorskie	703,536
192	44	Radlin	śląskie	683,575

* wśród gmin wiejskich

2018-2021	2022-2024	Miasto	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022-2024; w zł na mieszkańca)
286	45	Janikowo	kujawsko-pomorskie	680,943
74	46	Michałow	podlaskie	679,821
39	47	Szczekociny	śląskie	673,230
113	48	Karlino	zachodniopomorskie	662,341
383	49	Czarna Woda	pomorskie	661,011
417	50	Dobiegiew	lubuskie	657,452
131*	51	Jawornik Polski	podkarpackie	640,076
7	52	Modliborzyce	lubelskie	636,997
204*	53	Czemieniki	lubelskie	620,476
289	54	Dynów	podkarpackie	598,212
124	55	Tuchów	małopolskie	585,720
11	56	Łazy	śląskie	582,362
268	57	Warta	łódzkie	575,075
342	58	Szczebrzeszyn	lubelskie	564,175
78	59	Poręba	śląskie	538,411
59	60	Goniądz	podlaskie	537,833
43	61	Nowa Ruda	dolnośląskie	536,832
345	62	Wronki	wielkopolskie	518,231
276	63	Żerków	wielkopolskie	513,207
64	64	Ogrodzieniec	śląskie	497,568
256	65	Blachownia	śląskie	490,776
457	66	Sieraków	wielkopolskie	485,785
648*	67	Bircza	podkarpackie	482,758
313	68	Dubiecko	podkarpackie	476,925
119	69	Niepołomice	małopolskie	466,773
209	70	Dobrodzień	opolskie	464,938
371	71	Drobin	mazowieckie	454,904
35	72	Skawina	małopolskie	449,518
309	73	Kępice	pomorskie	446,616
143	74	Stawiski	podlaskie	431,579
219	75	Duszniki-Zdrój	dolnośląskie	428,186
464	76	Zelów	łódzkie	415,394
141	77	Brańsk	podlaskie	408,404
427	78	Węgorzyno	zachodniopomorskie	407,524
15	79	Wąsosz	dolnośląskie	374,982
77	80	Ciechanowiec	podlaskie	374,443
26	81	Czerwionka-Leszczyny	śląskie	360,569
106	82	Podkowa Leśna	mazowieckie	356,635
512	83	Czyżew	podlaskie	354,966
156	84	Bołków	dolnośląskie	353,193
140	85	Kalety	śląskie	346,890
155	86	Ryglice	małopolskie	344,598
251	87	Ziębice	dolnośląskie	335,386
216	88	Grabów nad Prosną	wielkopolskie	333,489

* wśród gmin wiejskich

klimatu 2022–2024

MIASTEczKA

2018–2021	2022–2024	Miasto	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022–2024; w zł na mieszkańca)
69	89	Świeradów-Zdrój	dolnośląskie	333,068
158	90	Żychlin	łódzkie	312,134
53	91	Nowe Skalmierzyce	wielkopolskie	310,063
314*	92	Osieck	mazowieckie	307,003
554	93	Lędziny	śląskie	306,826
4	94	Józefów	mazowieckie	301,411
553	95	Gozdnica	lubuskie	299,092
445	96	Piastów	mazowieckie	288,808
471	97	Szlichtyngowa	lubuskie	284,576
79	98	Żmigród	dolnośląskie	278,781
104	99	Prochowice	dolnośląskie	272,521
340	100	Jaworzyna Śląska	dolnośląskie	268,775
185	101	Tykocin	podlaskie	264,620
48	102	Łaszczów	lubelskie	264,286
401	103	Bełżyce	lubelskie	263,723
105	104	Wolbrom	małopolskie	260,911
115	105	Kock	lubelskie	258,430
430	106	Klimontów	świętokrzyskie	257,600
67	107	Jedwabne	podlaskie	255,671
17	108	Łochów	mazowieckie	251,570
102	109	Bukowno	małopolskie	245,750
83	110	Boguszów-Gorce	dolnośląskie	240,737
432	111	Wojkowice	śląskie	233,336
21	112	Głuszycza	dolnośląskie	230,269
507	113	Drawno	zachodniopomorskie	229,313
318	114	Nasielsk	mazowieckie	227,471
75	115	Świerzawa	dolnośląskie	224,806
240	116	Kolonowskie	opolskie	219,919
35*	117	Dąbrowice	łódzkie	207,620
547	118	Gniew	pomorskie	207,368
304	119	Raciąż	mazowieckie	206,091
62	120	Szczytna	dolnośląskie	203,545
117	121	Dąbrowa Białostocka	podlaskie	202,499
223	122	Łaziska Górne	śląskie	199,654
86	123	Rejowiec Fabryczny	lubelskie	194,939
229	124	Grodków	opolskie	194,932
534	125	Boguchwała	podkarpackie	194,622
387	126	Polanów	zachodniopomorskie	191,519
198	127	Suchań	zachodniopomorskie	189,712
245	128	Rydułtowy	śląskie	188,344
27	129	Skała	małopolskie	188,260
530	130	Sianów	zachodniopomorskie	185,550
151	131	Osieczna	wielkopolskie	184,270
248	132	Czarna Białostocka	podlaskie	181,422

* wśród gmin wiejskich

2018–2021	2022–2024	Miasto	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022–2024; w zł na mieszkańca)
57	133	Działoszyn	łódzkie	173,650
208	134	Ujazd	opolskie	170,306
180*	135	Parzęczew	łódzkie	160,514
591*	136	Przytyk	mazowieckie	159,741
45	137	Świątniki Górne	małopolskie	158,977
242	138	Glucholazy	opolskie	158,019
24	139	Gościno	zachodniopomorskie	153,675
424	140	Tyczyn	podkarpackie	152,926
558	141	Aleksandrów Łódzki	łódzkie	151,864
217	142	Mieszkowice	zachodniopomorskie	151,280
130	143	Biecz	małopolskie	148,624
272	144	Żarów	dolnośląskie	148,529
169	145	Pszów	śląskie	148,299
228	146	Mieroszów	dolnośląskie	144,654
166	147	Zakliczyn	małopolskie	142,912
150	148	Stronie Śląskie	dolnośląskie	142,357
131	149	Chocianów	dolnośląskie	142,160
255	150	Krośniewice	łódzkie	140,705
359	151	Lubień Kujawski	kujawsko-pomorskie	140,382
339	152	Barwice	zachodniopomorskie	135,113
366	153	Bystrzyca Kłodzka	dolnośląskie	134,309
97	154	Zator	małopolskie	131,415
178	155	Suchowola	podlaskie	130,225
136	156	Kalwaria Zebrzydowska	małopolskie	130,105
332	157	Radków	dolnośląskie	129,516
98	158	Polanica-Zdrój	dolnośląskie	128,402
237	159	Serock	mazowieckie	127,627
41	160	Bobowa	małopolskie	124,055
33	161	Józefów	lubelskie	123,891
114	162	Nowy Wiśnicz	małopolskie	123,858
180	163	Maków Podhalański	małopolskie	122,383
129	164	Mszana Dolna	małopolskie	121,310
120	165	Głogów Małopolski	podkarpackie	119,192
110	166	Nowe Brzesko	małopolskie	118,970
157	167	Barcin	kujawsko-pomorskie	118,843
148	168	Andrychów	małopolskie	114,106
199	169	Ślawków	śląskie	114,037
68	170	Tychowo	zachodniopomorskie	113,223
247	171	Radzionków	śląskie	113,211
201	172	Różan	mazowieckie	113,015
82	173	Złoty Stok	dolnośląskie	112,290
125	174	Bieruń	śląskie	111,526
138	175	Szczyrk	śląskie	110,968

* wśród gmin wiejskich

MIASTECZKA

2018-2021	2022-2024	Miasto	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022-2024; w zł na mieszkańca)
1161*	176	Latowicz	mazowieckie	109,115
16	177	Jedlicze	podkarpackie	108,729
123	178	Wisła	śląskie	108,094
160	179	Puszczykowo	wielkopolskie	106,028
368	180	Stoczek Łukowski	lubelskie	105,392
564	181	Leśnica	opolskie	103,574
126	182	Brusy	pomorskie	102,993
177	183	Ciechocinek	kujawsko-pomorskie	102,576
311	184	Pieszyce	dolnośląskie	100,602
197	185	Krzeszowice	małopolskie	99,085
236	186	Barlinek	zachodniopomorskie	98,510
139	187	Pieńsk	dolnośląskie	97,723
451	188	Radoszyce	świętokrzyskie	97,173
234	189	Wolin	zachodniopomorskie	94,923
214	190	Gogolin	opolskie	90,678
212	191	Piwniczna-Zdrój	małopolskie	90,615
358	192	Nowe Warpno	zachodniopomorskie	90,069
367	193	Stepnica	zachodniopomorskie	89,988
272*	194	Dobre	mazowieckie	89,347
195	195	Choroszcz	podlaskie	88,785
243	196	Ilowa	lubuskie	88,368
173*	197	Turobin	lubelskie	86,032
53*	198	Ciepielów	mazowieckie	84,100
193	199	Wiązów	dolnośląskie	82,941
194	200	Kąty Wrocławskie	dolnośląskie	82,821
230	201	Sułkowice	małopolskie	81,109
168	202	Piechowice	dolnośląskie	80,721
266	203	Węgliniec	dolnośląskie	80,478
277	204	Korfantów	opolskie	80,070
426	205	Moryń	zachodniopomorskie	80,030
388	206	Żukowo	pomorskie	79,733
58	207	Opatowiec	świętokrzyskie	79,173
10	208	Brzeszcze	małopolskie	78,584
146	209	Syców	dolnośląskie	77,452
363	210	Kowalewo Pomorskie	kujawsko-pomorskie	77,130
974*	211	Grabów	łódzkie	76,637
635*	212	Czarny Dunajec	małopolskie	75,502
207	213	Stryków	łódzkie	74,831
149	214	Jordanów	małopolskie	74,659
167	215	Bobolice	zachodniopomorskie	74,515
137	216	Szczawno-Zdrój	dolnośląskie	73,438
23	217	Wojcieszków	dolnośląskie	73,145
724*	218	Rozprza	łódzkie	72,954
842*	219	Głowaczów	mazowieckie	72,692

* wśród gmin wiejskich

2018-2021	2022-2024	Miasto	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022-2024; w zł na mieszkańca)
34	220	Daleszyce	świętokrzyskie	71,844
121	221	Woźniki	śląskie	71,430
231	222	Jelcz-Laskowice	dolnośląskie	71,361
437	223	Górzno	kujawsko-pomorskie	70,912
109	224	Prusice	dolnośląskie	70,531
253	225	Łeba	pomorskie	69,146
210	226	Kęty	małopolskie	67,716
552	227	Knurów	śląskie	67,481
6	228	Dobra	wielkopolskie	66,701
31	229	Miasteczko Śląskie	śląskie	66,683
886*	230	Ujazd	łódzkie	66,436
343	231	Piława Górna	dolnośląskie	66,022
171	232	Żabno	małopolskie	64,488
142	233	Szczuczyn	podlaskie	64,063
244	234	Alwernia	małopolskie	63,836
144	235	Czersk	pomorskie	63,701
163	236	Stary Sącz	małopolskie	63,436
1217*	237	Jadów	mazowieckie	63,185
162	238	Radłów	małopolskie	62,929
341	239	Skoki	wielkopolskie	62,840
206	240	Kudowa-Zdrój	dolnośląskie	62,827
80	241	Pilzno	podkarpackie	61,734
555	242	Rumia	pomorskie	61,650
262	243	Strzegom	dolnośląskie	60,124
122	244	Dobczyce	małopolskie	59,793
526	245	Nowy Staw	pomorskie	59,623
525	246	Biszynek	warmińsko-mazurskie	59,131
281	247	Witkowo	wielkopolskie	58,787
91	248	Siedliszcze	lubelskie	57,532
176	249	Lewin Brzeski	opolskie	57,048
225	250	Koluszki	łódzkie	56,999
409	251	Skórcz	pomorskie	56,767
145	252	Krynica-Zdrój	małopolskie	56,685
416	253	Jabłonowo Pomorskie	kujawsko-pomorskie	56,360
420	254	Krzepice	śląskie	56,195
564	255	Oleszyce	podkarpackie	56,188
295	256	Bierutów	dolnośląskie	56,088
200	257	Szklarska Poręba	dolnośląskie	55,815
1365*	258	Ceglów	mazowieckie	55,492
408	259	Górowo Iławeckie	warmińsko-mazurskie	55,065
633*	260	Kiernozia	łódzkie	54,984
284	261	Kobyłka	mazowieckie	53,935
261	262	Czempin	wielkopolskie	53,627

* wśród gmin wiejskich

klimatu 2022–2024

MIASTEczKA

2018–2021	2022–2024	Miasto	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022–2024; w zł na mieszkańca)
190	263	Orzesze	śląskie	53,435
390	264	Mrocza	kujawsko-pomorskie	53,145
564	265	Sulejów	łódzkie	53,041
218	266	Prószków	opolskie	51,862
382	267	Piława	mazowieckie	51,266
50	268	Szydłów	świętokrzyskie	49,914
254	269	Zawidów	dolnośląskie	49,570
174	270	Trzebinia	małopolskie	49,514
323	271	Brok	mazowieckie	49,158
259	272	Sulmierzyce	wielkopolskie	48,548
385	273	Koniecpol	śląskie	48,467
220	274	Czeladź	śląskie	48,295
257	275	Janowiec Wielkopolski	kujawsko-pomorskie	47,601
299	276	Krzywiń	wielkopolskie	47,376
226	277	Rzgów	łódzkie	47,269
991*	278	Pruszcz	kujawsko-pomorskie	47,163
452	279	Obrzycko	wielkopolskie	47,129
301	280	Rakoniewice	wielkopolskie	46,708
985*	281	Jedlnia-Letnisko	mazowieckie	46,480
564	282	Korsze	warmińsko-mazurskie	46,225
204	283	Kleczew	wielkopolskie	46,182
588*	284	Miękinia	dolnośląskie	45,998
474	285	Chociwel	zachodniopomorskie	45,997
184	286	Ciężkowice	małopolskie	45,917
170	287	Chelmek	małopolskie	45,894
439	288	Skwierzyna	lubuskie	45,703
19	289	Goraj	lubelskie	45,474
175	290	Kamieniec Ząbkowicki	dolnośląskie	45,423
239	291	Iłża	mazowieckie	45,388
182	292	Strumień	śląskie	45,062
54	293	Paczków	opolskie	44,329
687*	294	Kikół	kujawsko-pomorskie	44,056
181	295	Ustroń	śląskie	43,739
852*	296	Bobrowniki	kujawsko-pomorskie	43,520
354	297	Chorzele	mazowieckie	43,344
189	298	Wojnicz	małopolskie	42,911
969*	299	Sienno	mazowieckie	42,770
191	300	Krynki	podlaskie	42,613
165	301	Frampol	lubelskie	42,591
506	302	Klecko	wielkopolskie	42,050
13	303	Zagórz	podkarpackie	42,036
188	304	Czechowice-Dziedzice	śląskie	41,990
559	305	Jeziorany	warmińsko-mazurskie	41,792
1030*	306	Rychtal	wielkopolskie	41,641

* wśród gmin wiejskich

2018–2021	2022–2024	Miasto	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022–2024; w zł na mieszkańca)
154	307	Dziwnów	zachodniopomorskie	41,081
72	308	Kleszczele	podlaskie	40,604
108	309	Słomniki	małopolskie	40,172
461	310	Ostroróg	wielkopolskie	40,084
90	311	Kołaczyce	podkarpackie	40,061
297	312	Miłosław	wielkopolskie	39,912
316	313	Mosina	wielkopolskie	39,645
233	314	Opalenica	wielkopolskie	39,415
271	315	Dobrzyca	wielkopolskie	39,353
263	316	Pyskowice	śląskie	39,245
88	317	Morawica	świętokrzyskie	39,218
38	318	Nowa Sarzyna	podkarpackie	39,063
349	319	Zakroczym	mazowieckie	39,056
329	320	Ustka	pomorskie	38,522
199*	321	Włodowice	śląskie	38,462
267	322	Bielawa	dolnośląskie	38,310
288	323	Golańcz	wielkopolskie	38,145
5	324	Józefów nad Wisłą	lubelskie	37,683
328	325	Żelechów	mazowieckie	37,608
275	326	Międzyzdroje	zachodniopomorskie	37,444
107	327	Szczucin	małopolskie	37,026
56	328	Szczawnica	małopolskie	37,006
564	329	Sanniki	mazowieckie	36,786
331	330	Ozimek	opolskie	36,744
516	331	Margonin	wielkopolskie	36,630
502	332	Debrzno	pomorskie	36,404
486	333	Chęciny	świętokrzyskie	36,374
310	334	Pasym	warmińsko-mazurskie	36,199
325	335	Połaniec	świętokrzyskie	36,063
63	336	Brzostek	podkarpackie	35,917
179	337	Góra Kalwaria	mazowieckie	35,608
364	338	Niemodlin	opolskie	35,605
273	339	Wolbórz	łódzkie	35,572
338	340	Chojna	zachodniopomorskie	35,532
492	341	Rychwał	wielkopolskie	35,336
453	342	Lubycza Królewska	lubelskie	34,982
544	343	Prabuty	pomorskie	34,707
290	344	Łabiszyn	kujawsko-pomorskie	34,615
3	345	Zaklików	podkarpackie	34,269
279	346	Kuźnia Raciborska	śląskie	34,225
306	347	Niemcza	dolnośląskie	33,859
365	348	Zielonka	mazowieckie	33,806
564	349	Czerwińsk nad Wisłą	mazowieckie	33,789
222	350	Gryfów Śląski	dolnośląskie	33,741

* wśród gmin wiejskich

MIASTECZKA

2018-2021	2022-2024	Miasto	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022-2024; w zł na mieszkańca)
393	351	Skępe	kujawsko-pomorskie	33,715
211	352	Lubawka	dolnośląskie	33,703
462	353	Trzcińsko-Zdrój	zachodniopomorskie	33,692
246	354	Wilamowice	śląskie	33,672
532	355	Bojanowo	wielkopolskie	33,593
472	356	Golina	wielkopolskie	33,501
814*	357	Gowarczów	świętokrzyskie	33,484
49	358	Łagów	świętokrzyskie	33,090
293	359	Świebodzice	dolnośląskie	33,000
302	360	Wleń	dolnośląskie	32,919
1105*	361	Odrzywół	mazowieckie	32,708
250	362	Baborów	opolskie	32,350
347	363	Śmigiel	wielkopolskie	32,138
298	364	Biezuń	mazowieckie	31,916
173	365	Twardogóra	dolnośląskie	31,539
444	366	Nowe Miasteczko	lubuskie	31,364
406	367	Lubomierz	dolnośląskie	31,304
394	368	Gniewkowo	kujawsko-pomorskie	31,114
448	369	Zawadzkie	opolskie	31,105
89	370	Borne Sulinowo	zachodniopomorskie	30,883
522	371	Jasień	lubuskie	30,863
475	372	Oleśnica	świętokrzyskie	30,772
333	373	Zdzieszowice	opolskie	30,691
418	374	Więcbork	kujawsko-pomorskie	30,235
227	375	Buk	wielkopolskie	30,033
202	376	Libiąż	małopolskie	29,976
509	377	Hel	pomorskie	29,920
76	378	Nowogród	podlaskie	29,710
1019*	379	Brody	lubuskie	29,636
523	380	Sępólno	warmińsko-mazurskie	29,536
541	381	Biała Piska	warmińsko-mazurskie	29,303
490	382	Narol	podkarpackie	29,195
36	383	Halinów	mazowieckie	29,044
564	384	Przedecz	wielkopolskie	28,654
397	385	Stawiszyn	wielkopolskie	28,605
61	386	Jedlina-Zdrój	dolnośląskie	28,564
70	387	Odolanów	wielkopolskie	28,500
320	388	Tułowice	opolskie	28,428
292	389	Skoczów	śląskie	28,419
161	390	Kosów Lacki	mazowieckie	28,313
564	391	Książ Wielkopolski	wielkopolskie	28,023
392	392	Przemków	dolnośląskie	27,927
285	393	Oborniki Śląskie	dolnośląskie	27,874
87	394	Gliniok	mazowieckie	27,858

* wśród gmin wiejskich

2018-2021	2022-2024	Miasto	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022-2024; w zł na mieszkańca)
186	395	Frampol	dolnośląskie	27,619
435	396	Nowogród Bobrzański	lubuskie	27,565
362	397	Kamień Krajeński	kujawsko-pomorskie	27,561
489	398	Tuliszków	wielkopolskie	27,421
147	399	Skaryszew	mazowieckie	27,131
564	400	Pelczyce	zachodniopomorskie	27,036
351	401	Pasłęk	warmińsko-mazurskie	26,426
314	402	Kobylin	wielkopolskie	25,985
374	403	Ujście	wielkopolskie	25,966
51	404	Annopol	lubelskie	25,919
483	405	Czerniejewo	wielkopolskie	25,867
85	406	Ożarów Mazowiecki	mazowieckie	25,656
399	407	Torzyn	lubuskie	25,643
447	408	Radymno	podkarpackie	25,347
25	409	Urzędów	lubelskie	25,191
187	410	Wiślica	świętokrzyskie	24,760
564	411	Człopa	zachodniopomorskie	24,297
172	412	Karpacz	dolnośląskie	24,281
303	413	Konstancin-Jeziorna	mazowieckie	24,230
296	414	Pakość	kujawsko-pomorskie	23,974
132	415	Karczew	mazowieckie	23,693
398	416	Ślesin	wielkopolskie	23,624
415	417	Gorzów Śląski	opolskie	23,614
164	418	Białe Błota	zachodniopomorskie	23,521
55	419	Tarnogród	lubelskie	23,469
466	420	Mirosławiec	zachodniopomorskie	22,960
29	421	Kamionka	lubelskie	22,358
116	422	Czchów	małopolskie	22,357
344	423	Trzemeszno	wielkopolskie	22,342
422	424	Dobrzany	zachodniopomorskie	22,332
282	425	Sobótka	dolnośląskie	22,304
2	426	Myszynek	mazowieckie	22,051
482	427	Wyszogród	mazowieckie	22,035
270	428	Lubawa	warmińsko-mazurskie	21,931
278	429	Miejska Górka	wielkopolskie	21,752
335	430	Morąg	warmińsko-mazurskie	21,638
224	431	Nowy Korczyn	świętokrzyskie	21,584
564	432	Lipsk	podlaskie	21,369
470	433	Młynary	warmińsko-mazurskie	21,307
283	434	Wolczyn	opolskie	21,299
348	435	Kórnik	wielkopolskie	21,217
210*	436	Łopuszno	świętokrzyskie	21,206
403	437	Zawichost	świętokrzyskie	21,101
291	438	Łomianki	mazowieckie	21,052

* wśród gmin wiejskich

klimatu 2022–2024

MIASTECZKA

2018–2021	2022–2024	Miasto	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022–2024; w zł na mieszkańca)
460	439	Dobra	zachodniopomorskie	20,962
421	440	Trzcianka	wielkopolskie	20,776
434	441	Tuczno	zachodniopomorskie	20,555
1096*	442	Gąsawa	kujawsko-pomorskie	20,532
473	443	Lipiany	zachodniopomorskie	20,446
170*	444	Izbica	lubelskie	20,420
1197*	445	Bodzanów	mazowieckie	20,381
232	446	Pelplin	pomorskie	20,061
429	447	Bytom Odrzański	lubuskie	19,755
564	448	Sompolno	wielkopolskie	19,733
300	449	Międzybórz	dolnośląskie	19,651
379	450	Wyrzysk	wielkopolskie	19,530
458	451	Cedynia	zachodniopomorskie	19,493
438	452	Chelmża	kujawsko-pomorskie	19,482
423	453	Pacanów	świętokrzyskie	19,259
1213*	454	Bolesławiec	łódzkie	18,846
384	455	Dobrzyń nad Wisłą	kujawsko-pomorskie	18,823
527	456	Toszek	śląskie	18,760
334	457	Koronowo	kujawsko-pomorskie	18,694
564	458	Dęblin	lubelskie	18,638
215	459	Grybów	małopolskie	18,363
469	460	Olsztynek	warmińsko-mazurskie	18,215
355	461	Ryn	warmińsko-mazurskie	18,110
450	462	Zagórw	wielkopolskie	18,077
419	463	Łasin	kujawsko-pomorskie	18,020
386	464	Głowno	łódzkie	17,974
511	465	Małomice	lubuskie	17,969
454	466	Poniec	wielkopolskie	17,950
487	467	Złocieniec	zachodniopomorskie	17,814
221	468	Połczyn-Zdrój	zachodniopomorskie	17,776
321	469	Krobia	wielkopolskie	17,757
357	470	Lubowidz	mazowieckie	17,610
564	471	Pniewy	wielkopolskie	17,374
412	472	Chodecz	kujawsko-pomorskie	17,354
274	473	Kowary	dolnośląskie	17,277
1226*	474	Strzeleczerki	opolskie	17,239
518	475	Opatówek	wielkopolskie	17,152
330	476	Blonie	mazowieckie	16,907
459	477	Recz	zachodniopomorskie	16,673
529	478	Wieleń	wielkopolskie	16,544
498	479	Ośno Lubuskie	lubuskie	16,348
377	480	Frombork	warmińsko-mazurskie	16,285
238	481	Chojnów	dolnośląskie	16,202
264	482	Kruszwica	kujawsko-pomorskie	16,032

* wśród gmin wiejskich

2018–2021	2022–2024	Miasto	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022–2024; w zł na mieszkańca)
564	483	Sieniawa	podkarpackie	15,796
372	484	Sulechów	lubuskie	15,577
520	485	Krzyż Wielkopolski	wielkopolskie	15,501
307	486	Głogówek	opolskie	15,488
405	487	Izbica Kujawska	kujawsko-pomorskie	15,464
436	488	Golczewo	zachodniopomorskie	15,335
425	489	Wielichowo	wielkopolskie	15,148
760*	490	Lutomiersk	łódzkie	15,124
71	491	Zwierzyniec	lubelskie	15,113
564	492	Darłowo	zachodniopomorskie	14,977
42	493	Krasnobród	lubelskie	14,847
203	494	Nowogrodziec	dolnośląskie	14,807
159	495	Babimost	lubuskie	14,502
494	496	Miastko	pomorskie	14,329
258	497	Kostrzyn	wielkopolskie	14,263
428	498	Otmuchów	opolskie	14,181
1290*	499	Magnuszew	mazowieckie	14,008
112	500	Chmielnik	świętokrzyskie	13,971
84	501	Wodzisław	świętokrzyskie	13,964
294	502	Luboń	wielkopolskie	13,943
322	503	Witnica	lubuskie	13,876
477	504	Kałużyn	mazowieckie	13,715
317	505	Swarzędz	wielkopolskie	13,676
370	506	Ząbki	mazowieckie	13,377
478	507	Jutrosin	wielkopolskie	13,159
407	508	Pieniężno	warmińsko-mazurskie	13,158
249	509	Międzylesie	dolnośląskie	13,068
1081*	510	Gielniów	mazowieckie	12,971
337	511	Rogoźno	wielkopolskie	12,911
503	512	Nowe	kujawsko-pomorskie	12,836
513	513	Przedbórz	łódzkie	12,738
1139*	514	Mieścisko	wielkopolskie	12,735
395	515	Radzyń Chełmiński	kujawsko-pomorskie	12,733
510	516	Zabłudów	podlaskie	12,712
456	517	Szepietowo	podlaskie	12,664
535	518	Byczyna	opolskie	12,608
100	519	Radomyśl Wielki	podkarpackie	12,577
1365*	520	Maciejowice	mazowieckie	12,529
135	521	Wąchock	świętokrzyskie	12,391
99	522	Skalbmierz	świętokrzyskie	12,277
431	523	Praszka	opolskie	12,061
12	524	Przeclaw	podkarpackie	11,877
533	525	Drezdenko	lubuskie	11,833
531	526	Maszewo	zachodniopomorskie	11,794

* wśród gmin wiejskich

MIASTECZKA

2018-2021	2022-2024	Miasto	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022-2024; w zł na mieszkańca)
346	527	Nieszawa	kujawsko-pomorskie	11,719
235	528	Olszyna	dolnośląskie	11,674
495	529	Raszków	wielkopolskie	11,641
305	530	Mielno	zachodniopomorskie	11,553
280	531	Reszel	warmińsko-mazurskie	11,355
497	532	Biała	opolskie	11,303
564	533	Łęknica	lubuskie	10,964
396	534	Szadek	łódzkie	10,945
30	535	Terespol	lubelskie	10,943
400	536	Kazimierz Dolny	lubelskie	10,940
128	537	Nowa Dęba	podkarpackie	10,906
327	538	Nowogard	zachodniopomorskie	10,859
133	539	Baranów Sandomierski	podkarpackie	10,738
548	540	Małogoszcz	świętokrzyskie	10,645
463	541	Kalisz Pomorski	zachodniopomorskie	10,485
519	542	Zbąszyń	wielkopolskie	10,409
66	543	Międzyrzec Podlaski	lubelskie	10,223
493	544	Trzebiatów	zachodniopomorskie	10,194
350	545	Łobżenica	wielkopolskie	10,178
540	546	Orneta	warmińsko-mazurskie	10,069
504	547	Rydzyna	wielkopolskie	10,034
488	548	Okonek	wielkopolskie	10,023
481	549	Szamocin	wielkopolskie	10,014
508	550	Koźminek	wielkopolskie	9,831
441	551	Uniejów	łódzkie	9,684
1234*	552	Bogoria	świętokrzyskie	9,657
413	553	Lubraniec	kujawsko-pomorskie	9,290
20*	554	Jastrząb	mazowieckie	9,165
308	555	Sława	lubuskie	9,135
81	556	Dukla	podkarpackie	8,934
391	557	Wielbark	warmińsko-mazurskie	8,875
376	558	Radzymin	mazowieckie	8,789
213	559	Wasilków	podlaskie	8,710
745*	560	Siennica	mazowieckie	8,651
484	561	Tolkmicko	warmińsko-mazurskie	8,610
356	562	Tarczyn	mazowieckie	8,503
564	563	Cybinka	lubuskie	8,393
564	564	Miłakowo	warmińsko-mazurskie	8,289
538	565	Pruchnik	podkarpackie	8,178
476	566	Resko	zachodniopomorskie	8,154
319	567	Marki	mazowieckie	8,121
22	568	Błazowa	podkarpackie	8,019
414	569	Krajenka	wielkopolskie	7,912

* wśród gmin wiejskich

2018-2021	2022-2024	Miasto	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022-2024; w zł na mieszkańca)
564	570	Nałęczów	lubelskie	7,723
537	571	Tuszyn	łódzkie	7,664
564	572	Kcynia	kujawsko-pomorskie	7,639
536	573	Skarszewy	pomorskie	7,545
433	574	Mikstat	wielkopolskie	7,506
564	575	Czaplinek	zachodniopomorskie	7,424
545	576	Stąporków	świętokrzyskie	7,294
352	577	Siechnice	dolnośląskie	7,229
528	578	Szubin	kujawsko-pomorskie	6,941
455	579	Milanówek	mazowieckie	6,849
505	580	Strzelno	kujawsko-pomorskie	6,844
764*	581	Nowe Miasto	mazowieckie	6,779
514	582	Szprotawa	lubuskie	6,771
549*	583	Piekoszów	świętokrzyskie	6,739
564	584	Lwówek	wielkopolskie	6,495
380	585	Budzyń	wielkopolskie	6,472
564	586	Lubniewice	lubuskie	6,306
375	587	Wyśmierzyce	mazowieckie	6,260
183	588	Sędziszów Małopolski	podkarpackie	6,226
517	589	Murowana Goślina	wielkopolskie	6,202
564	590	Brwinów	mazowieckie	6,080
449	591	Barczewo	warmińsko-mazurskie	6,034
500	592	Czarne	pomorskie	5,661
564	593	Lidzbark	warmińsko-mazurskie	5,520
521	594	Lubsko	lubuskie	5,494
381	595	Solec Kujawski	kujawsko-pomorskie	5,356
353	596	Zbąszynek	lubuskie	5,119
443	597	Reda	pomorskie	5,003
564	598	Knyszyn	podlaskie	4,992
501	599	Jastrowie	wielkopolskie	4,799
564	600	Władysławowo	pomorskie	4,764
480	601	Koprzywnica	świętokrzyskie	4,763
550	602	Brzeg Dolny	dolnośląskie	4,693
324	603	Stęszew	wielkopolskie	4,665
361	604	Sochocin	mazowieckie	4,546
44	605	Solec nad Wisłą	mazowieckie	4,477
411	606	Brześć Kujawski	kujawsko-pomorskie	4,384
468	607	Lututów	łódzkie	4,368
562	608	Bodzentyn	świętokrzyskie	4,327
326	609	Mogielnica	mazowieckie	4,323
60	610	Sulejówek	mazowieckie	4,313
389	611	Kostrzyn nad Odrą	lubuskie	4,109
496	612	Mirsk	dolnośląskie	4,017
564	613	Ożarów	świętokrzyskie	3,935

* wśród gmin wiejskich

klimatu 2022–2024

MIASTEczKA

2018–2021	2022–2024	Miasto	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022–2024; w zł na mieszkańca)
551	614	Pobiedziska	wielkopolskie	3,812
539	615	Rzepin	lubuskie	3,730
564	616	Kozuchów	lubuskie	3,717
564	617	Kietrz	opolskie	3,695
467	618	Jaraczewo	wielkopolskie	3,684
546	619	Dębno	zachodniopomorskie	3,504
1294*	620	Iwaniska	świętokrzyskie	3,476
40	621	Sokołów Małopolski	podkarpackie	3,474
9	622	Biskupiec	warmińsko-mazurskie	3,403
524	623	Nowa Słupia	świętokrzyskie	2,942
564	624	Kargowa	lubuskie	2,862
440	625	Piotrków Kujawski	kujawsko-pomorskie	2,817
563	626	Mikołajki	warmińsko-mazurskie	2,538
499	627	Chocz	wielkopolskie	2,516
65	628	Rymanów	podkarpackie	2,412
557	629	Trzciel	lubuskie	2,371
549	630	Konstantynów Łódzki	łódzkie	2,337
479	631	Stopnica	świętokrzyskie	2,186
556	632	Warka	mazowieckie	2,169
47	633	Tłuszcz	mazowieckie	1,996
252	634	Wisitki	mazowieckie	1,960
564	635	Susz	warmińsko-mazurskie	1,840
315	636	Ozorków	łódzkie	1,811
485	637	Suchedniów	świętokrzyskie	1,716
410	638	Mrozy	mazowieckie	1,709
265	639	Bogatynia	dolnośląskie	1,651
442	640	Nowe Miasto nad Pilicą	mazowieckie	1,559
564	641	Kisielice	warmińsko-mazurskie	1,463
515	642	Płoty	zachodniopomorskie	1,453
564	643	Dolsk	wielkopolskie	1,383
564	644	Gubin	lubuskie	1,356
446	645	Czerwieńsk	lubuskie	0,492
543	646	Kłodawa	wielkopolskie	0,487
564	647	Bychawa	lubelskie	0,461
1359*	648	Miasteczko Krajeńskie	wielkopolskie	0,358
564	649	Wysoka	wielkopolskie	0,284
118	650	Poniatowa	lubelskie	0,281
561	651	Kunów	świętokrzyskie	0,142
564	652	Borek Wielkopolski	wielkopolskie	0,086
14	653	Bardo	dolnośląskie	0,000
369	653	Kowal	kujawsko-pomorskie	0,000
564	653	Ostrów Lubelski	lubelskie	0,000
73	653	Tyszowce	lubelskie	0,000

* wśród gmin wiejskich

2018–2021	2022–2024	Miasto	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022–2024; w zł na mieszkańca)
564	653	Otyń	lubuskie	0,000
564	653	Piątek	łódzkie	0,000
111	653	Biała Rawska	łódzkie	0,000
564	653	Złoczew	łódzkie	0,000
1365*	653	Inowłódz	łódzkie	0,000
564	653	Łaskarzew	mazowieckie	0,000
564	653	Gąbin	mazowieckie	0,000
564	653	Pionki	mazowieckie	0,000
491	653	Mordy	mazowieckie	0,000
564	653	Iwonicz-Zdrój	podkarpackie	0,000
564	653	Cieszanów	podkarpackie	0,000
564	653	Supraśl	podlaskie	0,000
564	653	Rajgród	podlaskie	0,000
564	653	Drohiczyn	podlaskie	0,000
564	653	Krynica Morska	pomorskie	0,000
378	653	Jastarnia	pomorskie	0,000
564	653	Ćmielów	świętokrzyskie	0,000
564	653	Zalewo	warmińsko-mazurskie	0,000
564	653	Dobre Miasto	warmińsko-mazurskie	0,000
564	653	Milomłyn	warmińsko-mazurskie	0,000
564	653	Orzysz	warmińsko-mazurskie	0,000
269	653	Ruciane-Nida	warmińsko-mazurskie	0,000
564	653	Pogorzela	wielkopolskie	0,000
1365*	653	Kaczory	wielkopolskie	0,000

Fot. Freepik.com

* wśród gmin wiejskich

GMINY WIEJSKIE

2018-2021	2022-2024	Gmina	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022-2024; w zł na mieszkańca)
10	1	Sulmierzyce	łódzkie	5284,647
294	2	Ożarówce	śląskie	4617,993
1	3	Kleszczów	łódzkie	3867,081
514	4	Boguty-Pianki	mazowieckie	3288,029
4	5	Moszczenica	małopolskie	3094,674
111	6	Stara Kornica	mazowieckie	3091,604
1365	7	Przytuły	podlaskie	2692,410
753	8	Dalików	łódzkie	2671,772
127	9	Gawłuszowice	podkarpackie	2511,765
258	10	Dobryszce	łódzkie	2264,258
910	11	Wojcieszków	lubelskie	2250,727
431	12	Rudnik	śląskie	2154,965
640	13	Wisznice	lubelskie	2028,623
103	14	Czarnożyły	łódzkie	1940,222
691	15	Chrzanów	lubelskie	1928,749
50	16	Dąbrowa Zielona	śląskie	1880,567
790	17	Smoldzino	pomorskie	1803,844
428	18	Stare Bogaczowice	dolnośląskie	1796,215
213	19	Gorzków	lubelskie	1678,139
105	20	Rossosz	lubelskie	1639,957
1122	21	Węgierska Górka	śląskie	1633,225
897	22	Nowe Ostrowy	łódzkie	1609,176
342	23	Solec-Zdrój	świętokrzyskie	1608,854
746	24	Kluk	łódzkie	1590,723
114	25	Miączyn	lubelskie	1525,710
3	26	Wiązowna	mazowieckie	1506,105
1152	27	Tuczępy	świętokrzyskie	1483,978
41	28	Tereszpol	lubelskie	1474,460
928	29	Słupia	łódzkie	1464,162
798	30	Nur	mazowieckie	1409,090
78	31	Nielisz	lubelskie	1404,506
995	32	Kroczyce	śląskie	1401,321
45	33	Puchaczów	lubelskie	1361,228
1170	34	Orły	podkarpackie	1342,087
136	35	Potok Górny	lubelskie	1307,568
522	36	Malczyce	dolnośląskie	1301,667
699	37	Lipce Reymontowskie	łódzkie	1296,493
663	38	Trzyciąż	małopolskie	1255,343
770	39	Husław	mazowieckie	1254,590
87	40	Żółkiewka	lubelskie	1239,090
54	41	Czarnia	mazowieckie	1236,617
1208	42	Kochanowice	śląskie	1228,874
819	43	Siemkowice	łódzkie	1215,332
545	44	Cieplowody	dolnośląskie	1204,407
599	45	Siemień	lubelskie	1161,674
634	46	Słaboszów	małopolskie	1137,321

2018-2021	2022-2024	Gmina	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022-2024; w zł na mieszkańca)
1365	47	Gniewino	pomorskie	1133,516
824	48	Nowy Żmigród	podkarpackie	1127,298
826	49	Sośnie	wielkopolskie	1125,545
466	50	Łapsze Niżne	małopolskie	1116,148
560	51	Walce	opolskie	1110,764
334	52	Zalesie	lubelskie	1102,576
580	53	Bochnia	małopolskie	1089,571
366	54	Gomunice	łódzkie	1089,449
68	55	Chodel	lubelskie	1081,671
1050	56	Żytno	łódzkie	1060,027
1365	57	Besko	podkarpackie	1053,717
516	58	Jasło	podkarpackie	1034,512
232	59	Bełchatów	łódzkie	1033,456
30	60	Biszcza	lubelskie	1032,816
278	61	Stoczek Łukowski	lubelskie	1031,253
1162	62	Łądek	wielkopolskie	992,729
666	63	Doruchów	wielkopolskie	983,886
137	64	Podedwórze	lubelskie	975,789
191	65	Rogów	łódzkie	974,245
972	66	Kije	świętokrzyskie	972,071
1118	67	Brzeźnio	łódzkie	964,050
847	68	Stoczek	mazowieckie	957,842
125	69	Jodłownik	małopolskie	953,495
175	70	Urszulin	lubelskie	942,810
36	71	Szczerców	łódzkie	941,245
381	72	Trzeszczany	lubelskie	937,458
1216	73	Godziesze Wielkie	wielkopolskie	934,922
837	74	Dmosin	łódzkie	934,271
1326	75	Jarosław	podkarpackie	934,265
820	76	Żarnowiec	śląskie	930,977
24	77	Międzyrzec Podlaski	lubelskie	929,625
230	78	Jabłoń	lubelskie	926,098
1365	79	Wiązownica	podkarpackie	924,801
960	80	Pawonków	śląskie	924,294
1054	81	Rożwienica	podkarpackie	923,338
1365	82	Brzązewice	łódzkie	921,190
246	83	Krościenko Wyżne	podkarpackie	911,450
195	84	Charsznica	małopolskie	908,806
595	85	Nędza	śląskie	908,539
1365	86	Krasiczyn	podkarpackie	897,886
823	87	Turek	wielkopolskie	895,639
593	88	Rędziny	śląskie	895,043
265	89	Golcza	małopolskie	888,919
132	90	Wisznia Mała	dolnośląskie	886,748
768	91	Jarczów	lubelskie	874,705
1188	92	Zambrów	podlaskie	873,302

klimatu 2022–2024

GMINY WIEJSKIE

2018–2021	2022–2024	Gmina	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022–2024; w zł na mieszkańca)
142	93	Chelm	lubelskie	869,430
451	94	Osiecznica	dolnośląskie	856,242
310	95	Wróblew	łódzkie	853,808
631	96	Krasnopol	podlaskie	853,109
903	97	Raclawice	małopolskie	846,482
338	98	Bobrowniki	śląskie	844,188
190	99	Paradyż	łódzkie	837,411
1365	100	Rusiec	łódzkie	836,331
403	101	Sarnaki	mazowieckie	833,675
134	102	Sadowie	świętokrzyskie	819,501
1074	103	Przystajń	śląskie	818,888
72	104	Tuczna	lubelskie	808,713
941	105	Grabowiec	lubelskie	804,701
97	106	Potok Wielki	lubelskie	804,620
193	107	Sosnowica	lubelskie	804,605
497	108	Tworóg	śląskie	786,290
963	109	Krzymów	wielkopolskie	786,181
1022	110	Domaniewice	łódzkie	775,856
203	111	Dolhobyczów	lubelskie	775,714
596	112	Jaktorów	mazowieckie	767,776
205	113	Tarnowiec	podkarpackie	765,668
299	114	Lelów	śląskie	755,816
678	115	Kleszczewo	wielkopolskie	754,415
219	116	Sitno	lubelskie	749,727
306	117	Janów Podlaski	lubelskie	740,622
1365	118	Fredropol	podkarpackie	739,818
615	119	Zduńska Wola	łódzkie	724,441
891	120	Witonia	łódzkie	718,015
94	121	Kraszewice	wielkopolskie	717,370
119	122	Mirów	mazowieckie	714,894
22	123	Drelów	lubelskie	714,483
645	124	Grębków	mazowieckie	707,373
63	125	Pałecznicza	małopolskie	706,468
192	126	Trzebieszów	lubelskie	691,783
69	127	Krzczonów	lubelskie	689,114
423	128	Dębowiec	podkarpackie	685,030
1300	129	Górno	świętokrzyskie	682,069
365	130	Nowy Targ	małopolskie	679,926
145	131	Rudnik	lubelskie	679,033
355	132	Winnica	mazowieckie	676,749
833	133	Lutocin	mazowieckie	676,150
128	134	Irządze	śląskie	673,726
27	135	Baligród	podkarpackie	673,569
577	136	Bojszowy	śląskie	668,527
619	137	Poświętne	mazowieckie	667,818
608	138	Mircze	lubelskie	665,395

2018–2021	2022–2024	Gmina	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022–2024; w zł na mieszkańca)
1079	139	Rudniki	opolskie	656,406
1292	140	Pysznica	podkarpackie	654,160
717	141	Lubanie	kujawsko-pomorskie	648,123
616	142	Góra Świętej Małgorzaty	łódzkie	647,943
110	143	Lichnowy	pomorskie	634,610
90	144	Dzwola	lubelskie	633,715
51	145	Przasnysz	mazowieckie	632,365
187	146	Borki	lubelskie	630,902
538	147	Krzykosy	wielkopolskie	621,481
388	148	Księżpol	lubelskie	620,582
947	149	Zapolice	łódzkie	619,906
138	150	Kołaki Kościelne	podlaskie	618,662
82	151	Sękowa	małopolskie	616,506
778	152	Płużnica	kujawsko-pomorskie	610,977
853	153	Nowosolna	łódzkie	608,884
921	154	Bojanów	podkarpackie	608,842
695	155	Troszyn	mazowieckie	607,982
241	156	Rybno	mazowieckie	607,138
89	157	Ulan-Majorat	lubelskie	605,721
92	158	Sosnówka	lubelskie	603,724
867	159	Widawa	łódzkie	587,499
159	160	Wohyń	lubelskie	586,684
638	161	Poczesna	śląskie	580,462
583	162	Łowicz	łódzkie	579,071
380	163	Puławy	lubelskie	578,486
1365	164	Przemyśl	podkarpackie	575,729
579	165	Ulhówek	lubelskie	571,732
372	166	Uścimów	lubelskie	567,151
224	167	Fabianki	lubelskie	565,480
1143	168	Trojanów	mazowieckie	561,106
472	169	Janów	śląskie	552,763
1095	170	Medyka	podkarpackie	552,280
902	171	Wielgomłynny	łódzkie	548,980
333	172	Łabunie	lubelskie	547,388
958	173	Kramsk	wielkopolskie	545,979
16	174	Łukowa	lubelskie	545,831
559	175	Poraj	śląskie	540,975
1271	176	Bielawy	łódzkie	540,195
238	177	Starcza	śląskie	538,748
151	178	Michów	lubelskie	528,546
812	179	Choczewo	pomorskie	515,599
550	180	Jeżowe	podkarpackie	514,926
271	181	Tomaszów Lubelski	lubelskie	511,837
76	182	Serokomla	lubelskie	509,602
74	183	Sochaczew	mazowieckie	506,492

GMINY WIEJSKIE

2018-2021	2022-2024	Gmina	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022-2024; w zł na mieszkańca)
320	184	Rzewnie	mazowieckie	506,066
202	185	Drużbice	łódzkie	504,345
287	186	Lyski	śląskie	499,711
939	187	Chąsno	łódzkie	497,672
40	188	Platerów	mazowieckie	495,169
845	189	Wojsławice	lubelskie	495,128
91	190	Leśna Podlaska	lubelskie	493,463
65	191	Czemichów	małopolskie	491,760
1035	192	Stubno	podkarpackie	484,977
144	193	Leśniowice	lubelskie	475,281
981	194	Niechlów	dolnośląskie	474,213
46	195	Lubartów	lubelskie	473,221
394	196	Buczek	łódzkie	468,563
697	197	Popielów	opolskie	466,866
335	198	Pilchowice	śląskie	466,134
496	199	Pątnów	łódzkie	464,605
537	200	Wielka Nieszawka	kujawsko-pomorskie	461,760
225	201	Ludwin	lubelskie	460,527
13	202	Kocmyrzów-Luborzycza	małopolskie	458,044
440	203	Wilków	lubelskie	451,803
459	204	Chelm Śląski	śląskie	450,775
1063	205	Gidle	łódzkie	447,334
183	206	Wółka	lubelskie	444,225
55	207	Skarbimierz	opolskie	442,215
726	208	Szczawin Kościelny	mazowieckie	440,481
803	209	Zabrodzie	mazowieckie	440,048
112	210	Gościeradów	lubelskie	430,912
1206	211	Sobków	świętokrzyskie	430,265
450	212	Siepraw	małopolskie	429,667
808	213	Ciasna	śląskie	418,853
925	214	Wola Mysłowska	lubelskie	418,762
73	215	Boronów	śląskie	411,342
561	216	Leszno	mazowieckie	406,572
913	217	Wolanów	mazowieckie	402,956
162	218	Kąkolewnica Wschodnia	lubelskie	402,511
336	219	Gaszowice	śląskie	401,818
198	220	Abramów	lubelskie	401,607
715	221	Janowice Wielkie	dolnośląskie	401,373
401	222	Lipnik	świętokrzyskie	395,711
5	223	Pokrzywnica	mazowieckie	393,078
712	224	Brenna	śląskie	392,201
311	225	Uście Gorlickie	małopolskie	390,659
677	226	Krzywcza	podkarpackie	387,602
484	227	Łęka Opatowska	wielkopolskie	386,416
769	228	Żurawica	podkarpackie	385,458
1365	229	Słupia Konecka	świętokrzyskie	381,350

2018-2021	2022-2024	Gmina	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022-2024; w zł na mieszkańca)
251	230	Lipinki	małopolskie	376,796
738	231	Rozdrażew	wielkopolskie	376,428
84	232	Repki	mazowieckie	373,733
495	233	Wieprz	małopolskie	372,454
1264	234	Osiek Mały	wielkopolskie	372,311
670	235	Adamów	lubelskie	371,671
414	236	Gdów	małopolskie	370,456
155	237	Goczałkowice-Zdrój	śląskie	368,650
758	238	Mstów	śląskie	362,564
935	239	Bielice	zachodniopomorskie	361,990
805	240	Perzów	wielkopolskie	360,627
445	241	Milanów	lubelskie	359,268
1181	242	Unisław	kujawsko-pomorskie	357,610
912	243	Klwów	mazowieckie	357,380
325	244	Przerośl	podlaskie	356,359
280	245	Jaświły	podlaskie	351,880
186	246	Głusk	lubelskie	345,890
1265	247	Haczów	podkarpackie	343,734
525	248	Nagłowice	świętokrzyskie	343,071
486	249	Głowno	łódzkie	342,653
226	250	Orońsko	mazowieckie	341,203
23	251	Gnojnik	małopolskie	341,033
1360	252	Wąsosz	podlaskie	340,704
300	253	Tomaszów Mazowiecki	łódzkie	339,105
1067	254	Karniewo	mazowieckie	334,629
396	255	Sławno	zachodniopomorskie	333,236
1276	256	Zarszyn	podkarpackie	328,732
307	257	Przykona	wielkopolskie	327,301
290	258	Pabianice	łódzkie	327,234
275	259	Wojciechów	lubelskie	323,240
166	260	Psary	śląskie	321,426
509	261	Krotoszyce	dolnośląskie	319,092
794	262	Ploniawy-Bramura	mazowieckie	317,852
133	263	Krypno	podlaskie	314,997
100	264	Garbów	lubelskie	313,033
9	265	Adamówka	podkarpackie	311,794
834	266	Cedry Wielkie	pomorskie	305,908
1227	267	Pszczew	lubuskie	302,591
250	268	Papowo Biskupie	kujawsko-pomorskie	302,300
194	269	Jejkowice	śląskie	301,492
795	270	Ślemień	śląskie	300,578
154	271	Klucze	małopolskie	299,649
385	272	Wielowieś	śląskie	299,248
540	273	Nowa Ruda	dolnośląskie	293,032
116	274	Perlejewo	podlaskie	291,295
446	275	Sieradz	łódzkie	290,896

klimatu 2022–2024

GMINY WIEJSKIE

2018–2021	2022–2024	Gmina	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022–2024; w zł na mieszkańca)
983	276	Boćki	podlaskie	289,860
332	277	Nowinka	podlaskie	281,748
491	278	Bodzechów	świętokrzyskie	279,752
517	279	Rutka-Tartak	podlaskie	279,736
149	280	Lubomia	śląskie	275,765
502	281	Skrzyszów	małopolskie	271,755
416	282	Lubień	małopolskie	271,509
600	283	Janów	podlaskie	267,265
471	284	Turośń Kościelna	podlaskie	266,737
478	285	Zawady	podlaskie	266,413
301	286	Wyszki	podlaskie	265,584
231	287	Szelków	mazowieckie	264,319
182	288	Chorkówka	podkarpackie	261,654
104	289	Nieporęt	mazowieckie	260,998
521	290	Paszowice	dolnośląskie	256,664
836	291	Łękawica	śląskie	255,860
741	292	Marcinowice	dolnośląskie	255,334
139	293	Lipusz	pomorskie	254,777
98	294	Orla	podlaskie	253,730
1005	295	Wodzierady	łódzkie	250,992
77	296	Powidz	wielkopolskie	249,529
449	297	Wierchosławice	małopolskie	246,808
435	298	Grodzisk	podlaskie	246,307
221	299	Zakrzewo	kujawsko-pomorskie	244,684
150	300	Kurów	lubelskie	242,602
811	301	Milejczyce	podlaskie	240,444
288	302	Joniec	mazowieckie	239,620
12	303	Załużki	mazowieckie	238,601
526	304	Wądroże Wielkie	dolnośląskie	235,071
452	305	Czorsztyn	małopolskie	234,292
977	306	Stary Lubotyń	mazowieckie	233,640
505	307	Dzikowiec	podkarpackie	233,025
507	308	Jeżów Sudecki	dolnośląskie	231,081
318	309	Jemielno	dolnośląskie	230,771
291	310	Grębocice	dolnośląskie	230,488
262	311	Baranów	lubelskie	228,693
254	312	Ostrów Mazowiecka	mazowieckie	226,603
62	313	Jeleniewo	podlaskie	226,092
337	314	Biskupice	małopolskie	225,804
256	315	Mielnik	podlaskie	223,681
547	316	Bystra-Sidzina	małopolskie	221,927
67	317	Lewin Kłodzki	dolnośląskie	221,881
443	318	Nowe Piekuty	podlaskie	220,677
868	319	Ostrówek	lubelskie	220,190
1195	320	Fałków	świętokrzyskie	217,011
581	321	Ceranów	mazowieckie	215,532

2018–2021	2022–2024	Gmina	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022–2024; w zł na mieszkańca)
296	322	Mały Płock	podlaskie	214,373
362	323	Rutki	podlaskie	213,506
480	324	Bakałarzewo	podlaskie	212,042
570	325	Wizna	podlaskie	210,763
361	326	Narewka	podlaskie	207,493
360	327	Krzyżanowice	śląskie	206,569
404	328	Bieliny	świętokrzyskie	205,555
235	329	Gieraltowice	śląskie	203,451
441	330	Klaj	małopolskie	201,619
86	331	Kornowac	śląskie	199,741
439	332	Waśniów	świętokrzyskie	199,008
430	333	Kobierzycy	dolnośląskie	198,714
789	334	Brochów	mazowieckie	198,220
1259	335	Bielsk Podlaski	podlaskie	198,154
233	336	Herby	śląskie	196,873
168	337	Liszki	małopolskie	196,402
1164	338	Głuchów	łódzkie	193,577
25	339	Sławatycze	lubelskie	193,245
569	340	Krzywdą	lubelskie	192,516
571	341	Kobylin-Borzymy	podlaskie	191,401
462	342	Mściwojów	dolnośląskie	190,810
442	343	Wiśniewo	mazowieckie	190,479
464	344	Dobrzyniewo Duże	podlaskie	189,022
511	345	Filipów	podlaskie	188,667
308	346	Chlewiska	mazowieckie	187,457
479	347	Raciechowice	małopolskie	186,311
1365	348	Szulborze Wielkie	mazowieckie	185,835
313	349	Rudziniec	śląskie	184,314
1365	350	Mińsk Mazowiecki	mazowieckie	183,439
782	351	Kotlin	wielkopolskie	181,453
289	352	Igołomia-Wawrzeńczyce	małopolskie	181,026
499	353	Kłodzko	dolnośląskie	180,239
626	354	Zgorzelec	dolnośląskie	180,107
469	355	Werbkowice	lubelskie	179,179
60	356	Przyłęk	mazowieckie	177,065
669	357	Dobromierz	dolnośląskie	176,946
554	358	Łącko	małopolskie	176,881
1041	359	Dobre	kujawsko-pomorskie	175,122
539	360	Pietrowice Wielkie	śląskie	173,936
184	361	Olszanica	podkarpackie	173,309
339	362	Radzanów	mazowieckie	172,875
1104	363	Kolno	podlaskie	172,477
801	364	Gołmin-Ośrodek	mazowieckie	169,826
776	365	Wyry	śląskie	168,093
185	366	Przeworsk	podkarpackie	167,170
1097	367	Piątnica	podlaskie	158,200

GMINY WIEJSKIE

2018-2021	2022-2024	Gmina	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022-2024; w zł na mieszkańca)
148	368	Wielka Wieś	małopolskie	155,195
341	369	Świdnica	dolnośląskie	155,144
123	370	Korczyna	podkarpackie	154,973
248	371	Książki	kujawsko-pomorskie	153,175
926	372	Boniewo	kujawsko-pomorskie	151,609
413	373	Rzepiennik Strzyżewski	małopolskie	151,516
787	374	Trąbki Wielkie	pomorskie	150,861
729	375	Wieczfnia Kościelna	mazowieckie	150,007
827	376	Łomża	podlaskie	149,354
129	377	Opinogóra Górna	mazowieckie	147,754
603	378	Babice	małopolskie	145,493
302	379	Strzegowo	mazowieckie	144,287
315	380	Nawojowa	małopolskie	142,367
448	381	Osiek	małopolskie	141,686
1092	382	Karsin	pomorskie	140,788
93	383	Nowa Sucha	mazowieckie	138,362
946	384	Sobolew	mazowieckie	138,299
425	385	Bolesław	małopolskie	136,794
434	386	Kościierzyna	pomorskie	136,602
707	387	Terespol	lubelskie	136,599
777	388	Łęczyce	pomorskie	136,434
391	389	Gręboszów	małopolskie	136,218
106	390	Łuków	lubelskie	136,069
57	391	Niedrzwica Duża	lubelskie	135,443
625	392	Kłomnice	śląskie	134,986
243	393	Radziemice	małopolskie	134,879
994	394	Świnna	śląskie	134,821
555	395	Mędrzechów	małopolskie	133,523
113	396	Żyraków	podkarpackie	131,879
383	397	Ojrzeń	mazowieckie	130,568
734	398	Liw	mazowieckie	130,348
305	399	Biała Podlaska	lubelskie	129,394
506	400	Lisia Góra	małopolskie	128,977
534	401	Podegrodzie	małopolskie	128,873
1008	402	Ostaszewo	pomorskie	126,995
371	403	Rudna	dolnośląskie	126,968
510	404	Pomiechówek	mazowieckie	126,929
227	405	Korycin	podlaskie	126,789
1365	406	Liniewo	pomorskie	124,153
481	407	Niedźwiedz	małopolskie	123,070
237	408	Zabierzów	małopolskie	122,770
628	409	Lipie	śląskie	122,128
379	410	Panki	śląskie	122,097
520	411	Klukowo	podlaskie	121,785
488	412	Domaniów	dolnośląskie	120,157
189	413	Suwałki	podlaskie	119,254

2018-2021	2022-2024	Gmina	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022-2024; w zł na mieszkańca)
494	414	Mogilany	małopolskie	118,858
157	415	Zielonki	małopolskie	118,574
387	416	Nowiny	świętokrzyskie	117,990
953	417	Łubianka	kujawsko-pomorskie	117,231
711	418	Czarny Bór	dolnośląskie	116,863
363	419	Gorlice	małopolskie	116,096
457	420	Bestwina	śląskie	115,865
293	421	Mszana	śląskie	115,536
200	422	Teresin	mazowieckie	114,764
656	423	Chrzastowice	opolskie	114,595
487	424	Zembrzyce	małopolskie	114,227
530	425	Budzów	małopolskie	114,209
419	426	Oświęcim	małopolskie	113,909
326	427	Spytkowice	małopolskie	113,820
873	428	Szydłowo	mazowieckie	113,803
529	429	Mysłakowice	dolnośląskie	113,316
393	430	Stryków	małopolskie	112,478
680	431	Świdnica	lubuskie	111,801
181	432	Męcinka	dolnośląskie	111,609
373	433	Naruszewo	mazowieckie	111,407
541	434	Tarnów	małopolskie	111,087
647	435	Osielsko	kujawsko-pomorskie	110,376
467	436	Dobra	małopolskie	110,075
165	437	Skierbieszów	lubelskie	109,790
277	438	Telatyn	lubelskie	109,515
1175	439	Bielany	mazowieckie	109,128
604	440	Koszęcin	śląskie	109,012
389	441	Michałowice	małopolskie	108,996
1320	442	Kętrzyn	warmińsko-mazurskie	106,287
292	443	Gorzyce	śląskie	105,884
895	444	Ornontowice	śląskie	105,425
1365	445	Czarna	podkarpackie	105,313
594	446	Sulików	dolnośląskie	105,152
420	447	Godów	śląskie	104,732
437	448	Chelmiec	małopolskie	103,977
477	449	Gródek nad Dunajcem	małopolskie	103,344
622	450	Raszyn	mazowieckie	102,956
617	451	Kostomłoty	dolnośląskie	102,571
319	452	Kobiór	śląskie	102,324
242	453	Płaska	podlaskie	101,723
744	454	Siemiatycze	podlaskie	101,654
209	455	Skomlin	łódzkie	101,612
504	456	Izabelin	mazowieckie	101,548
8	457	Czajków	wielkopolskie	101,537
49	458	Ulęż	lubelskie	100,805
737	459	Świerczów	opolskie	99,840

klimatu 2022–2024

GMINY WIEJSKIE

2018–2021	2022–2024	Gmina	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022–2024; w zł na mieszkańca)
1365	460	Miloradz	pomorskie	98,858
1154	461	Kamiennik	opolskie	98,479
460	462	Mała Wieś	mazowieckie	98,366
788	463	Ryjewo	pomorskie	97,465
646	464	Walim	dolnośląskie	97,207
959	465	Sztutowo	pomorskie	95,703
321	466	Pawłowice	śląskie	95,604
252	467	Jodłowa	podkarpackie	95,042
563	468	Mucharz	małopolskie	94,698
395	469	Mszana Dolna	małopolskie	94,447
340	470	Dobroszyce	dolnośląskie	94,115
1365	471	Kielczygłów	łódzkie	93,725
279	472	Świerklany	śląskie	92,793
592	473	Pleśna	małopolskie	92,762
612	474	Juchnowiec Kościelny	podlaskie	92,557
172	475	Mierzęcice	śląskie	91,860
234	476	Stare Pole	pomorskie	91,804
802	477	Podgórzyn	dolnośląskie	91,009
578	478	Wola Krzysztoporska	łódzkie	90,992
976	479	Pruszcz Gdański	pomorskie	90,967
346	480	Gorzkowice	łódzkie	90,473
1365	481	Sokoły	podlaskie	90,126
473	482	Przeciszów	małopolskie	90,094
370	483	Zebrzydowice	śląskie	89,589
344	484	Koszarawa	śląskie	89,276
15	485	Padew Narodowa	podkarpackie	88,137
829	486	Poświętne	łódzkie	88,032
80	487	Korczew	mazowieckie	86,427
513	488	Polanka Wielka	małopolskie	86,330
468	489	Brzeźnica	małopolskie	86,291
456	490	Ciechocin	kujawsko-pomorskie	86,160
267	491	Szumowo	podlaskie	85,956
1365	492	Nurzec-Stacja	podlaskie	85,399
1149	493	Sidra	podlaskie	85,142
276	494	Obrazów	świętokrzyskie	84,520
781	495	Chotcza	mazowieckie	84,236
101	496	Jaślińska	podkarpackie	84,001
854	497	Łąck	mazowieckie	83,542
606	498	Miłówka	śląskie	82,505
1085	499	Kazanów	mazowieckie	82,308
708	500	Lubicz	kujawsko-pomorskie	82,154
345	501	Stanin	lubelskie	82,067
659	502	Jordanów	małopolskie	82,048
703	503	Celestynów	mazowieckie	80,219
809	504	Radłów	opolskie	79,920
447	505	Borów	dolnośląskie	79,529

2018–2021	2022–2024	Gmina	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022–2024; w zł na mieszkańca)
1365	506	Bargłów Kościelny	podlaskie	79,218
117	507	Sułoszowa	małopolskie	79,182
323	508	Ropa	małopolskie	78,892
217	509	Białowieża	podlaskie	78,766
465	510	Kościelisko	małopolskie	78,656
747	511	Dziadowa Kłoda	dolnośląskie	78,594
390	512	Grybów	małopolskie	78,320
851	513	Kołaczkowo	wielkopolskie	78,253
229	514	Świątki	warmińsko-mazurskie	77,879
179	515	Lgota Wielka	łódzkie	77,851
992	516	Zębowice	opolskie	77,847
282	517	Wąpielsk	kujawsko-pomorskie	77,783
557	518	Grudziądz	kujawsko-pomorskie	77,734
546	519	Borzechów	lubelskie	77,512
906	520	Staroźreby	mazowieckie	77,412
1166	521	Wąsewo	mazowieckie	77,274
694	522	Kolczygłowy	pomorskie	76,940
400	523	Nowa Karczma	pomorskie	76,871
1178	524	Grzmiąca	zachodniopomorskie	76,551
997	525	Nowy Duninów	mazowieckie	76,471
749	526	Kadziłło	mazowieckie	76,368
269	527	Kościan	wielkopolskie	76,304
552	528	Gromnik	małopolskie	76,302
671	529	Białe Błota	kujawsko-pomorskie	76,294
304	530	Brzyska	podkarpackie	76,045
611	531	Bukowiec	kujawsko-pomorskie	75,507
1250	532	Czerwin	mazowieckie	75,104
218	533	Hajnówka	podlaskie	74,653
453	534	Dąbrowa	opolskie	74,391
585	535	Jabłonna	mazowieckie	74,086
553	536	Lanckorona	małopolskie	73,564
962	537	Łyse	mazowieckie	73,333
779	538	Siemiątkowo	mazowieckie	73,286
411	539	Majdan Królewski	podkarpackie	73,126
1251	540	Zaleszany	podkarpackie	73,103
1225	541	Malanów	wielkopolskie	72,851
835	542	Błędów	mazowieckie	72,614
642	543	Raba Wyżna	małopolskie	72,446
523	544	Porąbka	śląskie	72,029
408	545	Kamionka Wielka	małopolskie	71,579
653	546	Jednorozec	mazowieckie	71,091
630	547	Kampinos	mazowieckie	71,012
1365	548	Siedlisko	lubuskie	69,059
29	549	Rzgów	wielkopolskie	68,631
309	550	Dubicze Cerkiewne	podlaskie	68,116
353	551	Czerwonka	mazowieckie	67,874

GMINY WIEJSKIE

2018-2021	2022-2024	Gmina	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022-2024; w zł na mieszkańca)
64	552	Somianka	mazowieckie	67,808
244	553	Wieniawa	mazowieckie	67,797
343	554	Bolesław	małopolskie	67,578
966	555	Janowiec Kościelny	warmińsko-mazurskie	67,470
1315	556	Płońsk	mazowieckie	67,457
543	557	Michałowice	mazowieckie	67,392
658	558	Gilowice	śląskie	66,781
1055	559	Rusinów	mazowieckie	66,506
664	560	Strzałkowo	wielkopolskie	66,271
270	561	Stolno	kujawsko-pomorskie	66,260
783	562	Jemielnica	opolskie	66,073
26	563	Czermin	podkarpackie	65,363
177	564	Grodziec	wielkopolskie	65,170
1044	565	Czernce Borowe	mazowieckie	65,090
409	566	Raczk	podlaskie	65,046
704	567	Bralin	wielkopolskie	64,983
1187	568	Bielsk	mazowieckie	64,433
317	569	Iwanowice	małopolskie	63,714
515	570	Szerzyny	małopolskie	62,687
1345	571	Sońsk	mazowieckie	62,460
698	572	Reńska Wieś	opolskie	62,392
245	573	Wadowice Górne	podkarpackie	61,901
536	574	Tokarnia	małopolskie	61,893
597	575	Chybie	śląskie	61,589
920	576	Świekatowo	kujawsko-pomorskie	61,204
141	577	Buczkowice	śląskie	60,551
426	578	Wierzchowo	zachodniopomorskie	60,367
528	579	Kurzętnik	warmińsko-mazurskie	59,933
417	580	Kozy	śląskie	59,871
767	581	Turawa	opolskie	59,762
584	582	Potęgowo	pomorskie	59,572
702	583	Żukowice	dolnośląskie	59,417
713	584	Pępowo	wielkopolskie	58,950
614	585	Gołuchów	wielkopolskie	58,930
1365	586	Żabia Wola	mazowieckie	58,852
1286	587	Łososina Dolna	małopolskie	58,729
527	588	Warta Bolesławiecka	dolnośląskie	58,386
1083	589	Dąbrówno	warmińsko-mazurskie	58,346
357	590	Iwkowa	małopolskie	58,147
859	591	Rudka	podlaskie	57,943
690	592	Wilczyn	wielkopolskie	57,852
1028	593	Gzy	mazowieckie	55,743
890	594	Kamieniec	wielkopolskie	55,678
701	595	Kamienica Polska	śląskie	55,214
167	596	Stary Targ	pomorskie	55,121
329	597	Dębica	podkarpackie	55,000

2018-2021	2022-2024	Gmina	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022-2024; w zł na mieszkańca)
936	598	Boleszkowice	zachodniopomorskie	54,779
1038	599	Bejsce	świętokrzyskie	54,751
655	600	Czarnocin	łódzkie	54,578
1123	601	Dzierzgowo	mazowieckie	53,898
1365	602	Ślubice	mazowieckie	53,723
130	603	Rejowiec Fabryczny	lubelskie	53,559
733	604	Branice	opolskie	52,794
454	605	Dąbrowa Chełmińska	kujawsko-pomorskie	52,417
1148	606	Dominowo	wielkopolskie	52,023
295	607	Koniusza	małopolskie	52,011
679	608	Zagrodno	dolnośląskie	51,818
34	609	Zarzecz	podkarpackie	51,753
38	610	Sokołów Podlaski	mazowieckie	51,604
567	611	Tomice	małopolskie	51,434
590	612	Jaworze	śląskie	51,373
674	613	Goleszów	śląskie	51,343
558	614	Czosnów	mazowieckie	50,831
48	615	Krempna	podkarpackie	50,781
274	616	Chelmno	kujawsko-pomorskie	50,760
153	617	Skołyszyn	podkarpackie	49,947
108	618	Stary Brus	lubelskie	49,759
483	619	Bierawa	opolskie	49,736
816	620	Popów	śląskie	49,661
476	621	Ryńsk	kujawsko-pomorskie	49,422
817	622	Kęsowo	kujawsko-pomorskie	49,420
818	623	Raciążek	kujawsko-pomorskie	49,247
1365	624	Wierzbno	mazowieckie	48,950
79	625	Sułów	lubelskie	48,833
1027	626	Srokowo	warmińsko-mazurskie	48,542
609	627	Rząśnik	mazowieckie	48,513
627	628	Baranów	wielkopolskie	48,284
500	629	Opatów	śląskie	48,114
88	630	Klonowa	łódzkie	47,947
945	631	Kodrąb	łódzkie	47,939
432	632	Miedziana Góra	świętokrzyskie	47,891
759	633	Mietków	dolnośląskie	47,870
236	634	Niwiska	podkarpackie	47,657
392	635	Trzciana	małopolskie	47,619
263	636	Czarna	podkarpackie	47,573
240	637	Aleksandrów Kujawski	kujawsko-pomorskie	47,521
1210	638	Stary Dzików	podkarpackie	47,256
623	639	Komprachcice	opolskie	47,195
99	640	Cisna	podkarpackie	46,744
1146	641	Trzebiechów	lubuskie	46,535
330	642	Miedźna	śląskie	46,501
923	643	Platerówka	dolnośląskie	46,381

klimatu 2022–2024

GMINY WIEJSKIE

2018–2021	2022–2024	Gmina	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022–2024; w zł na mieszkańca)
1233	644	Miedźno	śląskie	46,238
979	645	Wymiarki	lubuskie	46,026
888	646	Tyrawa Wołoska	podkarpackie	45,974
1021	647	Gaworzyce	dolnośląskie	45,538
692	648	Darłowo	zachodniopomorskie	45,492
83	649	Borowa	podkarpackie	45,427
197	650	Łużna	małopolskie	45,022
548	651	Wiśniowa	małopolskie	45,022
858	652	Malbork	pomorskie	44,826
95	653	Złota	świętokrzyskie	44,547
889	654	Dubeninki	warmińsko-mazurskie	44,503
109	655	Miejsce Piastowe	podkarpackie	44,385
1293	656	Elk	warmińsko-mazurskie	44,374
1173	657	Kobyła Góra	wielkopolskie	44,294
971	658	Dzierżążnia	mazowieckie	44,236
568	659	Jerzmanowa	dolnośląskie	44,233
602	660	Kruszyna	śląskie	44,203
285	661	Janowo	warmińsko-mazurskie	44,136
1299	662	Wręczyca Wielka	śląskie	44,063
1134	663	Dębica Kaszubska	pomorskie	43,758
508	664	Łukowica	małopolskie	43,553
1231	665	Jasionówka	podlaskie	43,501
1066	666	Łągów	lubuskie	43,459
1051	667	Suchy Dąb	pomorskie	43,415
367	668	Baboszewo	mazowieckie	43,220
1365	669	Stary Dzierżgoń	pomorskie	43,078
685	670	Redzikowo	pomorskie	43,036
1365	671	Brudzew	wielkopolskie	42,886
727	672	Stare Czarnowo	zachodniopomorskie	42,883
519	673	Łysomice	kujawsko-pomorskie	42,854
160	674	Firlej	lubelskie	42,505
1245	675	Człuchów	pomorskie	42,368
120	676	Konstantynów	lubelskie	41,937
384	677	Gać	podkarpackie	41,533
1029	678	Mikołajki Pomorskie	pomorskie	41,455
71	679	Łomazy	lubelskie	41,193
1221	680	Kozłowo	warmińsko-mazurskie	41,050
1072	681	Krzynowłoga Mała	mazowieckie	40,943
1287	682	Klembów	mazowieckie	40,869
793	683	Kwilcz	wielkopolskie	40,803
247	684	Świerklaniec	śląskie	40,768
1311	685	Sabnie	mazowieckie	40,748
825	686	Damnica	pomorskie	40,648
196	687	Drwinia	małopolskie	40,646
1297	688	Kawęczyn	wielkopolskie	40,592
1365	689	Regnów	łódzkie	40,123

2018–2021	2022–2024	Gmina	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022–2024; w zł na mieszkańca)
582	690	Spytkowice	małopolskie	40,035
785	691	Świercze	mazowieckie	39,996
662	692	Lipowa	śląskie	39,895
644	693	Pakosławice	opolskie	39,839
7	694	Łopiennik Górny	lubelskie	39,832
996	695	Borzytuchom	pomorskie	39,724
207	696	Kuczbork-Osada	mazowieckie	39,580
686	697	Jasienica	śląskie	39,409
492	698	Prostki	warmińsko-mazurskie	39,317
731	699	Kotla	dolnośląskie	39,290
722	700	Komorniki	wielkopolskie	39,128
158	701	Ruda-Huta	lubelskie	38,858
489	702	Chojnice	pomorskie	38,838
716	703	Brodnica	kujawsko-pomorskie	38,772
610	704	Ujsoły	śląskie	38,690
871	705	Świerżno	zachodniopomorskie	38,597
135	706	Rokitno	lubelskie	38,534
1043	707	Damasławek	wielkopolskie	38,367
1129	708	Władysławów	wielkopolskie	38,321
322	709	Radgoszcz	małopolskie	38,309
458	710	Wojciechowice	świętokrzyskie	38,061
797	711	Konarzyny	pomorskie	38,007
1158	712	Giżycko	warmińsko-mazurskie	37,797
673	713	Dębe Wielkie	mazowieckie	37,735
832	714	Chrostkowo	kujawsko-pomorskie	37,728
999	715	Sicienko	kujawsko-pomorskie	37,599
700	716	Olszanka	opolskie	37,258
493	717	Strzyżewice	lubelskie	37,133
1232	718	Lubasz	wielkopolskie	37,132
1045	719	Michałów	świętokrzyskie	37,103
965	720	Łagiewniki	dolnośląskie	36,538
878	721	Bytów	kujawsko-pomorskie	36,432
978	722	Wapno	wielkopolskie	36,426
1015	723	Stupsk	mazowieckie	36,422
718	724	Słupno	mazowieckie	36,389
748	725	Skoroszyce	opolskie	36,387
544	726	Kołbiel	mazowieckie	36,327
1246	727	Czeremcha	podlaskie	36,287
220	728	Lisewo	kujawsko-pomorskie	35,838
350	729	Strzelce Wielkie	łódzkie	35,674
47	730	Markłowice	śląskie	35,613
1042	731	Wilczęta	warmińsko-mazurskie	35,600
377	732	Bukowina Tatrzńska	małopolskie	35,577
689	733	Ostrów Wielkopolski	wielkopolskie	35,248
660	734	Łyszkowice	łódzkie	35,238
652	735	Stanisławów	mazowieckie	35,232

GMINY WIEJSKIE

2018-2021	2022-2024	Gmina	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022-2024; w zł na mieszkańca)
682	736	Wilkowice	śląskie	35,216
1011	737	Wielkie Oczy	podkarpackie	34,958
676	738	Masłów	świętokrzyskie	34,894
1013	739	Morzeszczyn	pomorskie	34,575
629	740	Wieliszew	mazowieckie	34,542
1002	741	Bobrowice	lubuskie	34,390
259	742	Cekcyn	kujawsko-pomorskie	34,276
1020	743	Murów	opolskie	34,237
352	744	Radków	świętokrzyskie	34,146
684	745	Pacyna	mazowieckie	33,968
934	746	Osiek	pomorskie	33,934
831	747	Andrzejewo	mazowieckie	33,866
566	748	Pcim	małopolskie	33,728
1365	749	Goszczanów	łódzkie	33,634
107	750	Markuszów	lubelskie	33,603
286	751	Sypniewo	mazowieckie	33,564
696	752	Rytro	małopolskie	33,538
1145	753	Subkowy	pomorskie	33,463
1121	754	Kiszkowo	wielkopolskie	33,448
601	755	Korzenna	małopolskie	33,291
178	756	Przygodzice	wielkopolskie	33,285
1169	757	Kraśniczyn	lubelskie	33,169
1160	758	Przywidz	pomorskie	33,130
984	759	Wydminy	warmińsko-mazurskie	33,027
176	760	Gnojno	świętokrzyskie	33,000
28	761	Strzelce	łódzkie	32,921
792	762	Smętowo Graniczne	pomorskie	32,879
398	763	Szczurowa	małopolskie	32,751
661	764	Dębowiec	śląskie	32,743
1365	765	Nowy Dwór	podlaskie	32,664
863	766	Lipowiec Kościelny	mazowieckie	32,581
1059	767	Łubnice	łódzkie	32,544
1365	768	Tuchomie	pomorskie	32,479
1124	769	Tarnówka	wielkopolskie	32,401
1308	770	Gostynin	mazowieckie	32,370
461	771	Zbrosławice	śląskie	32,349
1204	772	Kazimierz Biskupi	wielkopolskie	32,316
885	773	Zawonia	dolnośląskie	32,210
1270	774	Lipnica Wielka	małopolskie	32,203
1120	775	Borowie	mazowieckie	32,182
732	776	Dąbrówka	mazowieckie	32,029
1001	777	Marianowo	zachodniopomorskie	31,518
880	778	Regimin	mazowieckie	31,393
742	779	Kłodawa	lubuskie	31,380
618	780	Oleśnica	dolnośląskie	31,178
212	781	Solina	podkarpackie	31,165

2018-2021	2022-2024	Gmina	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022-2024; w zł na mieszkańca)
1101	782	Mokobody	mazowieckie	31,161
954	783	Brzeźnica	lubuskie	31,032
427	784	Moskorzew	świętokrzyskie	31,008
575	785	Radwanice	dolnośląskie	30,968
1176	786	Krzęcin	zachodniopomorskie	30,897
52	787	Białopole	lubelskie	30,883
937	788	Rokiciny	łódzkie	30,705
222	789	Złotów	wielkopolskie	30,556
774	790	Izbicko	opolskie	30,536
804	791	Sobienie-Jeziory	mazowieckie	30,486
551	792	Oporów	łódzkie	30,409
762	793	Włocławek	kujawsko-pomorskie	30,247
1214	794	Małdyty	warmińsko-mazurskie	30,181
211	795	Dziadkowice	podlaskie	29,983
482	796	Czyże	podlaskie	29,944
143	797	Jeziorzany	lubelskie	29,860
1242	798	Przemęt	wielkopolskie	29,846
856	799	Tłuchowo	kujawsko-pomorskie	29,679
952	800	Tarnawatka	lubelskie	29,675
987	801	Poświętne	podlaskie	29,617
990	802	Osieczna	pomorskie	29,609
1136	803	Dziemiany	pomorskie	29,469
410	804	Mirzec	świętokrzyskie	29,432
1000	805	Horyniec-Zdrój	podkarpackie	29,292
855	806	Dębowa Łąka	kujawsko-pomorskie	29,142
1147	807	Bojadła	lubuskie	29,138
1322	808	Szczecinek	zachodniopomorskie	29,119
710	809	Lubań	dolnośląskie	29,087
121	810	Brańszczyk	mazowieckie	29,077
438	811	Rypin	kujawsko-pomorskie	28,932
239	812	Bobowo	pomorskie	28,928
1341	813	Wierzbinek	wielkopolskie	28,917
1113	814	Stare Kurowo	lubuskie	28,771
1024	815	Wiejewo	wielkopolskie	28,676
268	816	Trzcianne	podlaskie	28,522
899	817	Pokój	opolskie	28,497
637	818	Lipnica Murowana	małopolskie	28,395
810	819	Dubienka	lubelskie	28,275
1365	820	Kozielice	zachodniopomorskie	28,090
924	821	Lutowiska	podkarpackie	28,015
1365	822	Lipno	wielkopolskie	27,996
171	823	Olszewo-Borki	mazowieckie	27,992
1033	824	Stara Dąbrowa	zachodniopomorskie	27,955
693	825	Młynarze	mazowieckie	27,950
1350	826	Gietrzwałd	warmińsko-mazurskie	27,772
1142	827	Łabowa	małopolskie	27,751

klimatu 2022–2024

GMINY WIEJSKIE

2018–2021	2022–2024	Gmina	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022–2024; w zł na mieszkańca)
754	828	Radziejowice	mazowieckie	27,645
998	829	Koczała	pomorskie	27,600
1106	830	Miastków Kościelny	mazowieckie	27,487
988	831	Chrzypsko Wielkie	wielkopolskie	27,476
17	832	Rzeczniów	mazowieckie	27,418
930	833	Wierzbica	mazowieckie	27,397
714	834	Święciechowa	wielkopolskie	27,395
730	835	Radziechowy-Wieprz	śląskie	27,335
796	836	Baruchowo	kujawsko-pomorskie	27,230
844	837	Oksa	świętokrzyskie	27,141
989	838	Miłkowice	dolnośląskie	27,018
681	839	Cieszków	dolnośląskie	26,942
347	840	Czarnocin	świętokrzyskie	26,899
1137	841	Lelis	mazowieckie	26,742
672	842	Tarnów Opolski	opolskie	26,662
1111	843	Brzeziny	wielkopolskie	26,598
164	844	Adamów	lubelskie	26,570
1070	845	Łukta	warmińsko-mazurskie	26,451
266	846	Gozdowo	mazowieckie	26,262
830	847	Radzanów	mazowieckie	26,084
75	848	Rokietnica	podkarpackie	26,070
1018	849	Trzcínica	wielkopolskie	26,016
126	850	Przesmyki	mazowieckie	25,913
911	851	Sterdyń	mazowieckie	25,903
1155	852	Lipka	wielkopolskie	25,837
96	853	Niegowa	śląskie	25,677
807	854	Grudusk	mazowieckie	25,666
1132	855	Przeworno	dolnośląskie	25,635
881	856	Banie Mazurskie	warmińsko-mazurskie	25,614
761	857	Czerwonak	wielkopolskie	25,585
632	858	Stare Babice	mazowieckie	25,534
980	859	Batorz	lubelskie	25,466
542	860	Drzycim	kujawsko-pomorskie	25,459
1060	861	Maszewo	lubuskie	25,370
512	862	Wietrzychowice	małopolskie	25,355
368	863	Żegocina	małopolskie	25,303
1253	864	Kalinowo	warmińsko-mazurskie	25,170
58	865	Komarówka Podlaska	lubelskie	25,126
862	866	Rojewo	kujawsko-pomorskie	25,121
1228	867	Lisków	wielkopolskie	25,112
1273	868	Szastarka	lubelskie	24,948
860	869	Świecie nad Osą	kujawsko-pomorskie	24,905
815	870	Brudzeń Duży	mazowieckie	24,867
918	871	Bulkowo	mazowieckie	24,841
864	872	Płoskinia	warmińsko-mazurskie	24,786
1252	873	Przelewice	zachodniopomorskie	24,736

2018–2021	2022–2024	Gmina	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022–2024; w zł na mieszkańca)
866	874	Gnieszno	wielkopolskie	24,685
1339	875	Garwolin	mazowieckie	24,663
896	876	Radowo Małe	zachodniopomorskie	24,629
436	877	Rogowo	kujawsko-pomorskie	24,590
1218	878	Kondratowice	dolnośląskie	24,442
857	879	Gromadka	dolnośląskie	24,340
1012	880	Wierzbica	lubelskie	24,329
1257	881	Kwidzyn	pomorskie	24,220
70	882	Trzydnik Duży	lubelskie	24,212
775	883	Zbiczno	kujawsko-pomorskie	24,147
1364	884	Skąpe	lubuskie	24,080
503	885	Radomsko	łódzkie	24,069
11	886	Krzyszów	podkarpackie	24,050
412	887	Baranowo	mazowieckie	24,031
675	888	Lubin	dolnośląskie	24,012
1141	889	Sadlinki	pomorskie	23,943
43	890	Wysokie	lubelskie	23,812
1211	891	Markusy	warmińsko-mazurskie	23,770
728	892	Bartniczka	kujawsko-pomorskie	23,740
1182	893	Głównyzyce	pomorskie	23,722
1065	894	Łubnice	świętokrzyskie	23,684
429	895	Olesno	małopolskie	23,652
651	896	Lesznowola	mazowieckie	23,619
1082	897	Żórawina	dolnośląskie	23,553
1203	898	Laszki	podkarpackie	23,516
1086	899	Niechanowo	wielkopolskie	23,416
1153	900	Garbatka-Letnisko	mazowieckie	23,383
736	901	Kuźnica	podlaskie	23,302
556	902	Bełżec	lubelskie	23,239
1014	903	Osiek	kujawsko-pomorskie	23,141
1239	904	Dąbrowa	kujawsko-pomorskie	23,087
1071	905	Ostrowite	wielkopolskie	23,045
1272	906	Babiałek	wielkopolskie	22,976
780	907	Szypliszki	podlaskie	22,795
405	908	Sadowne	mazowieckie	22,763
415	909	Warlubie	kujawsko-pomorskie	22,694
532	910	Jakubów	mazowieckie	22,476
943	911	Ceków-Kolonia	wielkopolskie	22,385
118	912	Kodeń	lubelskie	22,347
828	913	Rogowo	kujawsko-pomorskie	22,224
1196	914	Baranów	mazowieckie	22,180
85	915	Wyryki	lubelskie	22,107
861	916	Janowiec	lubelskie	22,037
750	917	Długoleś	dolnośląskie	21,987
1244	918	Krośnice	dolnośląskie	21,975
463	919	Imielno	świętokrzyskie	21,917

GMINY WIEJSKIE

2018-2021	2022-2024	Gmina	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022-2024; w zł na mieszkańca)
879	920	Cisek	opolskie	21,878
650	921	Jordanów Śląski	dolnośląskie	21,831
908	922	Stare Miasto	wielkopolskie	21,738
474	923	Kowal	kujawsko-pomorskie	21,723
565	924	Konopiska	śląskie	21,641
1115	925	Ilów	mazowieckie	21,539
102	926	Jabłonna	lubelskie	21,513
382	927	Poronin	małopolskie	21,446
32	928	Tuszów Narodowy	podkarpackie	21,436
1078	929	Kościelec	wielkopolskie	21,429
1131	930	Dynów	podkarpackie	21,426
1037	931	Rzeczynica	pomorskie	21,393
1267	932	Zwierzyn	lubuskie	21,256
1150	933	Giby	podlaskie	21,190
914	934	Jastrzębia	mazowieckie	21,154
1093	935	Zakrzewo	wielkopolskie	21,038
1073	936	Widuchowa	zachodniopomorskie	20,990
228	937	Raków	świętokrzyskie	20,957
1317	938	Krasnystaw	lubelskie	20,855
1167	939	Rąbino	zachodniopomorskie	20,843
1039	940	Chodzież	wielkopolskie	20,841
1053	941	Czermin	wielkopolskie	20,826
364	942	Jeżewo	kujawsko-pomorskie	20,819
1089	943	Gizalki	wielkopolskie	20,806
1126	944	Przytoczna	lubuskie	20,796
839	945	Inowrocław	kujawsko-pomorskie	20,758
122	946	Stary Zamość	lubelskie	20,728
1365	947	Rawa Mazowiecka	łódzkie	20,664
147	948	Włodawa	lubelskie	20,646
929	949	Wielgie	kujawsko-pomorskie	20,629
1365	950	Szudziałowo	podlaskie	20,627
1156	951	Skulsk	wielkopolskie	20,596
752	952	Bolesławiec	dolnośląskie	20,520
359	953	Zbójno	kujawsko-pomorskie	20,453
349	954	Augustów	podlaskie	20,431
843	955	Kunice	dolnośląskie	20,421
215	956	Kamień	lubelskie	20,416
933	957	Chłopice	podkarpackie	20,360
140	958	Hanna	lubelskie	20,341
721	959	Chocień	kujawsko-pomorskie	20,245
1100	960	Kowale Oleckie	warmińsko-mazurskie	20,238
1277	961	Bierzwnik	zachodniopomorskie	20,136
1365	962	Ostróda	warmińsko-mazurskie	19,977
1365	963	Mieleszyn	wielkopolskie	19,972
223	964	Strachówka	mazowieckie	19,918
1351	965	Wejherowo	pomorskie	19,914

2018-2021	2022-2024	Gmina	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022-2024; w zł na mieszkańca)
970	966	Brzozie	kujawsko-pomorskie	19,851
1165	967	Kamienica	małopolskie	19,794
156	968	Puńsk	podlaskie	19,617
1365	969	Włoszakowice	wielkopolskie	19,616
725	970	Rajcza	śląskie	19,566
940	971	Zaręby Kościelne	mazowieckie	19,538
1090	972	Sorkwity	warmińsko-mazurskie	19,502
875	973	Zbuczyn	mazowieckie	19,486
283	974	Rakszawa	podkarpackie	19,452
1365	975	Szczaniec	lubuskie	19,432
406	976	Chmielnik	podkarpackie	19,356
1256	977	Ochotnica Dolna	małopolskie	19,329
533	978	Mochowo	mazowieckie	19,292
1056	979	Czernichów	śląskie	19,246
917	980	Radomyśl nad Sanem	podkarpackie	19,174
840	981	Banie	zachodniopomorskie	19,132
1365	982	Grzegorzew	wielkopolskie	18,939
1057	983	Nowa Brzeźnica	łódzkie	18,919
206	984	Obsza	lubelskie	18,846
407	985	Golub-Dobrzyń	kujawsko-pomorskie	18,835
1365	986	Tczew	pomorskie	18,818
386	987	Kijewo Królewskie	kujawsko-pomorskie	18,793
1125	988	Gronowo Elbląskie	warmińsko-mazurskie	18,764
720	989	Dolice	zachodniopomorskie	18,760
1069	990	Fajslawice	lubelskie	18,751
1049	991	Karnice	zachodniopomorskie	18,589
1365	992	Sejny	podlaskie	18,528
1040	993	Somonino	pomorskie	18,501
822	994	Kotuń	mazowieckie	18,466
518	995	Krasnosielc	mazowieckie	18,438
668	996	Żagań	lubuskie	18,432
1112	997	Krzeszyce	lubuskie	18,393
354	998	Kraśnik	lubelskie	18,354
1017	999	Bačkowice	świętokrzyskie	18,325
1119	1000	Goszczyn	mazowieckie	18,290
490	1001	Secemin	świętokrzyskie	18,276
1304	1002	Będzino	zachodniopomorskie	18,221
1344	1003	Gardeja	pomorskie	18,180
887	1004	Ustronie Morskie	zachodniopomorskie	18,177
1098	1005	Górzycza	lubuskie	18,123
846	1006	Gostycyn	kujawsko-pomorskie	18,092
784	1007	Zakrzew	mazowieckie	18,067
872	1008	Kowala	mazowieckie	18,037
1087	1009	Gniewoszków	mazowieckie	18,016
169	1010	Obryte	mazowieckie	17,914
1207	1011	Dobroń	łódzkie	17,820

klimatu 2022–2024

GMINY WIEJSKIE

2018–2021	2022–2024	Gmina	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022–2024; w zł na mieszkańca)
1009	1012	Cielądz	łódzkie	17,781
982	1013	Przybiernów	zachodniopomorskie	17,765
2	1014	Rząśnia	łódzkie	17,652
19	1015	Kuryłówka	podkarpackie	17,597
813	1016	Siekierczyn	dolnośląskie	17,585
901	1017	Głogów	dolnośląskie	17,573
1109	1018	Czerlikowo	kujawsko-pomorskie	17,513
735	1019	Łaskarzew	mazowieckie	17,461
869	1020	Brzuze	kujawsko-pomorskie	17,350
1289	1021	Dobrcz	kujawsko-pomorskie	17,342
657	1022	Kamienna Góra	dolnośląskie	17,309
1075	1023	Tarłów	świętokrzyskie	17,302
257	1024	Samborzec	świętokrzyskie	17,234
950	1025	Kiwity	warmińsko-mazurskie	17,222
1016	1026	Goworowo	mazowieckie	17,199
1365	1027	Dłutów	łódzkie	17,168
1365	1028	Ręczno	łódzkie	17,161
1108	1029	Tczów	mazowieckie	17,084
1189	1030	Rychliki	warmińsko-mazurskie	16,907
424	1031	Kluczewsko	świętokrzyskie	16,874
39	1032	Czarna	podkarpackie	16,873
786	1033	Górowo Iławeckie	warmińsko-mazurskie	16,866
324	1034	Osiek Jasielski	podkarpackie	16,863
1309	1035	Elbląg	warmińsko-mazurskie	16,770
1061	1036	Świdwin	zachodniopomorskie	16,594
968	1037	Osina	zachodniopomorskie	16,539
1255	1038	Zabór	lubuskie	16,454
1291	1039	Zakrzówek	lubelskie	16,391
1110	1040	Ciechanów	mazowieckie	16,365
402	1041	Gorzyce	podkarpackie	16,348
44	1042	Rybczewice	lubelskie	16,270
882	1043	Nowe Miasto Lubawskie	warmińsko-mazurskie	16,241
948	1044	Długosiodło	mazowieckie	16,200
1318	1045	Mniów	świętokrzyskie	15,939
397	1046	Starogard Gdański	pomorskie	15,919
1099	1047	Lubenia	podkarpackie	15,908
1201	1048	Kobylanka	zachodniopomorskie	15,824
1275	1049	Łubowo	wielkopolskie	15,817
1140	1050	Wilkołaz	lubelskie	15,712
1151	1051	Brojce	zachodniopomorskie	15,670
1068	1052	Parysów	mazowieckie	15,634
378	1053	Rogóżno	kujawsko-pomorskie	15,609
773	1054	Łambinowice	opolskie	15,574
303	1055	Iwierzycy	podkarpackie	15,543
1077	1056	Karczmiska	lubelskie	15,528
1052	1057	Barciany	warmińsko-mazurskie	15,468

2018–2021	2022–2024	Gmina	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022–2024; w zł na mieszkańca)
894	1058	Nadarzyn	mazowieckie	15,362
1094	1059	Łubniany	opolskie	15,190
719	1060	Jelesnia	śląskie	15,163
1138	1061	Drawsko	wielkopolskie	15,162
284	1062	Żołyńia	podkarpackie	15,114
900	1063	Zławieś Wielka	kujawsko-pomorskie	15,100
1023	1064	Puszcza Mariańska	mazowieckie	14,987
21	1065	Kamień	podkarpackie	14,958
433	1066	Lubiewo	kujawsko-pomorskie	14,842
955	1067	Wicko	pomorskie	14,830
61	1068	Tryńcza	podkarpackie	14,812
1190	1069	Polajewo	wielkopolskie	14,798
1194	1070	Zaniemyśl	wielkopolskie	14,791
253	1071	Sierakowice	pomorskie	14,760
146	1072	Hyżne	podkarpackie	14,749
524	1073	Stara Kiszewa	pomorskie	14,729
1058	1074	Łapanów	małopolskie	14,686
951	1075	Chełmża	kujawsko-pomorskie	14,669
1365	1076	Krokowa	pomorskie	14,627
1365	1077	Serniki	lubelskie	14,620
1191	1078	Konopnica	łódzkie	14,502
1240	1079	Krzemieniewo	wielkopolskie	14,454
470	1080	Zagnańsk	świętokrzyskie	14,399
297	1081	Godziszów	lubelskie	14,391
849	1082	Belsk Duży	mazowieckie	14,381
358	1083	Krościenko nad Dunajcem	małopolskie	14,342
455	1084	Borzęcin	małopolskie	14,324
884	1085	Radzanowo	mazowieckie	14,288
1298	1086	Lasowice Wielkie	opolskie	14,255
1278	1087	Czarnków	wielkopolskie	14,238
799	1088	Wińsko	dolnośląskie	14,216
621	1089	Szaflary	małopolskie	14,213
743	1090	Dzierżonów	dolnośląskie	14,193
1336	1091	Suchy Las	wielkopolskie	14,156
740	1092	Sadkowice	łódzkie	14,155
1144	1093	Wiśniew	mazowieckie	14,133
922	1094	Potworów	mazowieckie	13,998
264	1095	Śliwice	kujawsko-pomorskie	13,988
649	1096	Biały Dunajec	małopolskie	13,968
1127	1097	Mycielin	wielkopolskie	13,932
1193	1098	Skarżysko Kościelne	świętokrzyskie	13,868
6	1099	Jarocin	podkarpackie	13,729
1316	1100	Moszczenica	łódzkie	13,714
706	1101	Obrzycko	wielkopolskie	13,713
1235	1102	Koło	wielkopolskie	13,706

GMINY WIEJSKIE

2018-2021	2022-2024	Gmina	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022-2024; w zł na mieszkańca)
705	1103	Kozłów	małopolskie	13,691
1174	1104	Słupca	wielkopolskie	13,643
1179	1105	Jabłonka	małopolskie	13,563
1006	1106	Miedzichowo	wielkopolskie	13,546
961	1107	Pakosław	wielkopolskie	13,522
751	1108	Ruda Maleniecka	świętokrzyskie	13,516
1280	1109	Spiczyn	lubelskie	13,514
1305	1110	Kłoczew	lubelskie	13,478
1010	1111	Udanin	dolnośląskie	13,470
1025	1112	Mniszków	łódzkie	13,394
1007	1113	Puck	pomorskie	13,238
927	1114	Grodziczno	warmińsko-mazurskie	13,206
877	1115	Stara Kamienica	dolnośląskie	13,144
763	1116	Złotoryja	dolnośląskie	13,026
421	1117	Pawłosiów	podkarpackie	13,023
498	1118	Tymbark	małopolskie	13,000
1258	1119	Skrwilno	kujawsko-pomorskie	13,000
916	1120	Gruta	kujawsko-pomorskie	12,912
1363	1121	Turośl	podlaskie	12,909
115	1122	Radymno	podkarpackie	12,822
1296	1123	Krasocin	świętokrzyskie	12,802
641	1124	Zawoja	małopolskie	12,791
870	1125	Leoncin	mazowieckie	12,782
1183	1126	Bliżyn	świętokrzyskie	12,766
1342	1127	Tarnowo Podgórne	wielkopolskie	12,740
765	1128	Miedzna	mazowieckie	12,736
956	1129	Osięciny	kujawsko-pomorskie	12,732
485	1130	Ostrów	podkarpackie	12,686
1046	1131	Rozogi	warmińsko-mazurskie	12,618
967	1132	Koneck	kujawsko-pomorskie	12,601
944	1133	Jeziora Wielkie	kujawsko-pomorskie	12,573
174	1134	Masłowice	łódzkie	12,469
1180	1135	Pawłowiczki	opolskie	12,387
356	1136	Markowa	podkarpackie	12,321
1288	1137	Dorohusk	lubelskie	12,292
1365	1138	Białogard	zachodniopomorskie	12,246
1310	1139	Sławno	łódzkie	12,203
1260	1140	Nowa Wieś Lęborska	pomorskie	12,115
208	1141	Grajewo	podlaskie	12,049
1281	1142	Wągrowiec	wielkopolskie	11,937
1219	1143	Brody	świętokrzyskie	11,883
531	1144	Narew	podlaskie	11,830
188	1145	Raniżów	podkarpackie	11,790
688	1146	Szczytno	warmińsko-mazurskie	11,748
636	1147	Legnickie Pole	dolnośląskie	11,691
66	1148	Niebylec	podkarpackie	11,683

2018-2021	2022-2024	Gmina	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022-2024; w zł na mieszkańca)
898	1149	Wiżajny	podlaskie	11,677
1365	1150	Przewóz	lubuskie	11,674
348	1151	Fabianki	kujawsko-pomorskie	11,593
1295	1152	Wierzchnas	łódzkie	11,578
1205	1153	Stryżawa	małopolskie	11,461
376	1154	Dwikozy	świętokrzyskie	11,387
909	1155	Bałtów	świętokrzyskie	11,384
201	1156	Wielopole Skrzyńskie	podkarpackie	11,373
905	1157	Lubrza	lubuskie	11,184
973	1158	Jedwabno	warmińsko-mazurskie	11,175
1215	1159	Siennica Różana	lubelskie	11,014
1200	1160	Nowa Sól	lubuskie	10,747
14	1161	Dębowa Kłoda	lubelskie	10,674
1269	1162	Bogdaniec	lubuskie	10,632
1157	1163	Trawniki	lubelskie	10,600
1365	1164	Linia	pomorskie	10,489
942	1165	Smyków	świętokrzyskie	10,484
351	1166	Pawłów	świętokrzyskie	10,468
444	1167	Cmolas	podkarpackie	10,441
643	1168	Skórzec	mazowieckie	10,363
598	1169	Ładzice	łódzkie	10,338
399	1170	Dębno	małopolskie	10,311
1365	1171	Postomino	zachodniopomorskie	10,217
756	1172	Biskupiec	warmińsko-mazurskie	10,186
1365	1173	Szydłowo	wielkopolskie	10,007
1192	1174	Wilga	mazowieckie	10,005
893	1175	Ostrówek	łódzkie	9,938
1325	1176	Ryczywół	wielkopolskie	9,920
709	1177	Dopiewo	wielkopolskie	9,839
1303	1178	Lubiszyn	lubuskie	9,828
1266	1179	Grunwald	warmińsko-mazurskie	9,715
1237	1180	Piaski	wielkopolskie	9,605
1329	1181	Małkinia Górna	mazowieckie	9,566
986	1182	Złotniki Kujawskie	kujawsko-pomorskie	9,541
535	1183	Mykanów	śląskie	9,535
216	1184	Zawidz	mazowieckie	9,483
1365	1185	Mragowo	warmińsko-mazurskie	9,481
1128	1186	Lubsza	opolskie	9,354
723	1187	Krasne	mazowieckie	9,340
620	1188	Łodygowice	śląskie	9,173
800	1189	Bedno	łódzkie	9,137
422	1190	Kaliska	pomorskie	9,078
1103	1191	Strawczyn	świętokrzyskie	9,040
904	1192	Końskowola	lubelskie	8,985
316	1193	Dydnia	podkarpackie	8,824
331	1194	Jasienica Rosielna	podkarpackie	8,782

klimatu 2022–2024

GMINY WIEJSKIE

2018–2021	2022–2024	Gmina	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022–2024; w zł na mieszkańca)
1365	1195	Dźwierzuty	warmińsko-mazurskie	8,765
1230	1196	Żary	lubuskie	8,760
574	1197	Rzezawa	małopolskie	8,700
1184	1198	Suszec	śląskie	8,636
1365	1199	Dzierzkowice	lubelskie	8,635
1222	1200	Radomin	kujawsko-pomorskie	8,567
1088	1201	Marciszów	dolnośląskie	8,552
1312	1202	Nozdrzec	podkarpackie	8,538
328	1203	Jerzmanowice-Przegonia	małopolskie	8,520
586	1204	Lubrza	opolskie	8,487
1365	1205	Radziejów	kujawsko-pomorskie	8,316
1080	1206	Dygowo	zachodniopomorskie	8,300
1048	1207	Wysokie Mazowieckie	podlaskie	8,229
1198	1208	Sawin	lubelskie	8,143
1365	1209	Warnice	zachodniopomorskie	8,131
1243	1210	Deszczno	lubuskie	8,123
848	1211	Sieciechów	mazowieckie	8,088
683	1212	Nowa Wieś Wielka	kujawsko-pomorskie	8,035
1319	1213	Milejów	lubelskie	7,887
1283	1214	Korytnica	mazowieckie	7,845
1254	1215	Chynów	mazowieckie	7,738
993	1216	Sadki	kujawsko-pomorskie	7,687
1323	1217	Hrubieszów	lubelskie	7,683
949	1218	Ruja	dolnośląskie	7,679
1114	1219	Kuślin	wielkopolskie	7,677
1284	1220	Domaradz	podkarpackie	7,631
214	1221	Zamość	lubelskie	7,580
1365	1222	Bądkowo	kujawsko-pomorskie	7,580
1062	1223	Kaźmierz	wielkopolskie	7,514
260	1224	Biłgoraj	lubelskie	7,477
576	1225	Ustka	pomorskie	7,438
1365	1226	Rymań	zachodniopomorskie	7,378
1241	1227	Działdowo	warmińsko-mazurskie	7,352
1354	1228	Żelazków	wielkopolskie	7,203
1268	1229	Zgierz	łódzkie	7,181
1314	1230	Bukowsko	podkarpackie	7,165
1365	1231	Łączna	świętokrzyskie	7,152
1334	1232	Istebna	śląskie	7,091
1135	1233	Kosakowo	pomorskie	6,974
1365	1234	Galewice	łódzkie	6,907
475	1235	Lubichowo	pomorskie	6,895
654	1236	Sulęczyno	pomorskie	6,864
1365	1237	Trzebielino	pomorskie	6,845
1172	1238	Duszniki	wielkopolskie	6,810
1026	1239	Godkowo	warmińsko-mazurskie	6,766
1340	1240	Blizanów	wielkopolskie	6,686

2018–2021	2022–2024	Gmina	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022–2024; w zł na mieszkańca)
1365	1241	Braniewo	warmińsko-mazurskie	6,676
312	1242	Obrowo	kujawsko-pomorskie	6,612
1262	1243	Rytwiany	świętokrzyskie	6,561
1261	1244	Czudec	podkarpackie	6,559
1365	1245	Grodzisko Dolne	podkarpackie	6,484
589	1246	Wilczyce	świętokrzyskie	6,443
1358	1247	Polska Cerekiew	opolskie	6,359
883	1248	Stara Biała	mazowieckie	6,351
757	1249	Wodynie	mazowieckie	6,315
613	1250	Stoszowice	dolnośląskie	6,262
1004	1251	Kołobrzeg	zachodniopomorskie	6,227
1355	1252	Białobrzegi	podkarpackie	6,059
56	1253	Paprotnia	mazowieckie	6,045
1177	1254	Przechlewo	pomorskie	6,009
639	1255	Chmielno	pomorskie	5,580
1285	1256	Prażmów	mazowieckie	5,491
327	1257	Śniadowo	podlaskie	5,483
1348	1258	Sieroszewice	wielkopolskie	5,445
81	1259	Wojaszówka	podkarpackie	5,314
1102	1260	Stromiec	mazowieckie	5,306
1116	1261	Olszanka	mazowieckie	5,231
1357	1262	Kolsko	lubuskie	5,211
1047	1263	Komaricza	podkarpackie	4,987
1365	1264	Domanice	mazowieckie	4,960
1199	1265	Biesiekierz	zachodniopomorskie	4,936
1313	1266	Leżajsk	podkarpackie	4,865
249	1267	Mielec	podkarpackie	4,817
1365	1268	Świedziebnia	kujawsko-pomorskie	4,778
1168	1269	Niedźwiada	lubelskie	4,758
821	1270	Siedlce	mazowieckie	4,701
1365	1271	Wiśniowa	podkarpackie	4,698
607	1272	Andrespol	łódzkie	4,665
1361	1273	Trzebiel	lubuskie	4,624
18	1274	Harasiuki	podkarpackie	4,622
1365	1275	Frysztak	podkarpackie	4,530
1338	1276	Ilawa	warmińsko-mazurskie	4,304
841	1277	Słupia (Jędrzejowska)	świętokrzyskie	4,194
1337	1278	Siedlec	wielkopolskie	4,194
281	1279	Rościszewo	mazowieckie	4,173
1365	1280	Sanok	podkarpackie	4,122
1365	1281	Miastkowo	podlaskie	4,043
1302	1282	Wałcz	zachodniopomorskie	4,028
766	1283	Czernica	dolnośląskie	3,838
1003	1284	Krupski Młyn	śląskie	3,821
1032	1285	Granowo	wielkopolskie	3,781
1084	1286	Grabowo	podlaskie	3,772

GMINY WIEJSKIE

2018-2021	2022-2024	Gmina	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022-2024; w zł na mieszkańca)
1331	1287	Łańcut	podkarpackie	3,628
261	1288	Rachanie	lubelskie	3,615
1333	1289	Rokietnica	wielkopolskie	3,568
624	1290	Piecki	warmińsko-mazurskie	3,530
1202	1291	Gubin	lubuskie	3,458
31	1292	Łonów	świętokrzyskie	3,438
1076	1293	Burzenin	łódzkie	3,418
369	1294	Laskowa	małopolskie	3,298
1282	1295	Szczytniki	wielkopolskie	3,275
838	1296	Świątajno	warmińsko-mazurskie	3,223
375	1297	Raciąż	mazowieckie	3,180
1238	1298	Wąwolnica	lubelskie	3,123
1347	1299	Pszczółki	pomorskie	3,066
1332	1300	Jastków	lubelskie	2,983
1343	1301	Dobra (Szczecińska)	zachodniopomorskie	2,972
124	1302	Susiec	lubelskie	2,901
1352	1303	Oława	dolnośląskie	2,895
1248	1304	Gródek	podlaskie	2,816
1107	1305	Purda	warmińsko-mazurskie	2,756
964	1306	Aleksandrów	łódzkie	2,748
1365	1307	Nowy Kawęczyn	łódzkie	2,634
1353	1308	Wilków	opolskie	2,616
298	1309	Zduny	łódzkie	2,589
1365	1310	Świlcza	podkarpackie	2,577
1365	1311	Rzekuń	mazowieckie	2,490
1223	1312	Mokrsko	łódzkie	2,457
418	1313	Grębów	podkarpackie	2,371
755	1314	Jabłonna Lacka	mazowieckie	2,320
876	1315	Górzno	mazowieckie	2,149
667	1316	Słopnice	małopolskie	2,080
938	1317	Sośno	kujawsko-pomorskie	2,064
1307	1318	Cyców	lubelskie	2,059
1327	1319	Santok	lubuskie	2,031
1365	1320	Białośliwie	wielkopolskie	1,986
739	1321	Sokolniki	łódzkie	1,957
1247	1322	Cewice	pomorskie	1,893
1274	1323	Przodkowo	pomorskie	1,800
1236	1324	Lubochnia	łódzkie	1,780
865	1325	Luzino	pomorskie	1,740
1301	1326	Dywity	warmińsko-mazurskie	1,735
1034	1327	Stara Błotnica	mazowieckie	1,718
1330	1328	Hażlach	śląskie	1,564
573	1329	Brójce	łódzkie	1,487
1365	1330	Szreńsk	mazowieckie	1,478
1091	1331	Nieborów	łódzkie	1,464
1321	1332	Rybno	warmińsko-mazurskie	1,458

2018-2021	2022-2024	Gmina	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022-2024; w zł na mieszkańca)
1328	1333	Bledzew	lubuskie	1,450
1335	1334	Szemud	pomorskie	1,431
1349	1335	Żmudź	lubelskie	1,363
907	1336	Jasieniec	mazowieckie	1,344
1365	1337	Stargard	zachodniopomorskie	1,308
1117	1338	Lipno	kujawsko-pomorskie	1,143
1263	1339	Topółka	kujawsko-pomorskie	1,125
1365	1340	Jonkowo	warmińsko-mazurskie	1,040
919	1341	Płońnica	warmińsko-mazurskie	1,004
1279	1342	Melgiew	lubelskie	0,721
1365	1343	Grabów nad Pilicą	mazowieckie	0,546
1159	1344	Promna	mazowieckie	0,463
874	1345	Borkowice	mazowieckie	0,412
1133	1346	Zblewo	pomorskie	0,382
564	1347	Limanowa	małopolskie	0,339
161	1348	Zatory	mazowieckie	0,243
1356	1349	Lniano	kujawsko-pomorskie	0,209
1171	1350	Kołbaskowo	zachodniopomorskie	0,145
850	1351	Daszyna	łódzkie	0,046
1209	1352	Pęcław	dolnośląskie	0,000
1229	1352	Chojnów	dolnośląskie	0,000
1365	1352	Pielgrzymka	dolnośląskie	0,000
915	1352	Waganiec	kujawsko-pomorskie	0,000
1365	1352	Bobrowo	kujawsko-pomorskie	0,000
1365	1352	Dąbrowa Biskupia	kujawsko-pomorskie	0,000
1031	1352	Dragacz	kujawsko-pomorskie	0,000
273	1352	Osie	kujawsko-pomorskie	0,000
42	1352	Aleksandrów	lubelskie	0,000
1365	1352	Horodło	lubelskie	0,000
1346	1352	Uchanie	lubelskie	0,000
1365	1352	Konopnica	lubelskie	0,000
1365	1352	Niemce	lubelskie	0,000
587	1352	Zakrzew	lubelskie	0,000
59	1352	Łaziska	lubelskie	0,000
1224	1352	Żyrzyn	lubelskie	0,000
1212	1352	Nowodwór	lubelskie	0,000
1130	1352	Stężycza	lubelskie	0,000
374	1352	Krynice	lubelskie	0,000
806	1352	Hańsk	lubelskie	0,000
1365	1352	Wola Uhruska	lubelskie	0,000
1365	1352	Komarów-Osada	lubelskie	0,000
33	1352	Radecznicza	lubelskie	0,000
1365	1352	Bytnica	lubuskie	0,000
1365	1352	Dąbie	lubuskie	0,000
1365	1352	Słońsk	lubuskie	0,000
605	1352	Niegostawice	lubuskie	0,000

klimatu 2022–2024

GMINY WIEJSKIE

2018–2021	2022–2024	Gmina	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022–2024; w zł na mieszkańca)
1365	1352	Lipinki Łużyckie	lubuskie	0,000
1365	1352	Tuplice	lubuskie	0,000
1220	1352	Krzyżanów	łódzkie	0,000
1365	1352	Kutno	łódzkie	0,000
665	1352	Łanięta	łódzkie	0,000
1365	1352	Sędziejowice	łódzkie	0,000
1365	1352	Łęczycza	łódzkie	0,000
1036	1352	Świnice Warckie	łódzkie	0,000
1365	1352	Kocierzew Południowy	łódzkie	0,000
1365	1352	Ksawerów	łódzkie	0,000
1365	1352	Grabica	łódzkie	0,000
1365	1352	Łęki Szlacheckie	łódzkie	0,000
1365	1352	Pęczniew	łódzkie	0,000
1365	1352	Wartkowice	łódzkie	0,000
1365	1352	Zadzim	łódzkie	0,000
1365	1352	Kobiele Wielkie	łódzkie	0,000
1064	1352	Godzianów	łódzkie	0,000
957	1352	Kowiesy	łódzkie	0,000
1365	1352	Maków	łódzkie	0,000
1365	1352	Skierniewice	łódzkie	0,000
562	1352	Będków	łódzkie	0,000
1365	1352	Budziszewice	łódzkie	0,000
1365	1352	Czerniewice	łódzkie	0,000
572	1352	Rzeczyca	łódzkie	0,000
1186	1352	Żelechlinek	łódzkie	0,000
1365	1352	Biała	łódzkie	0,000
1365	1352	Czastary	łódzkie	0,000
1365	1352	Ozorków	łódzkie	0,000
1365	1352	Brzeziny	łódzkie	0,000
892	1352	Pniewy	mazowieckie	0,000
1365	1352	Gózd	mazowieckie	0,000
1365	1352	Jedlińsk	mazowieckie	0,000
1324	1352	Pionki	mazowieckie	0,000
1365	1352	Suchożebry	mazowieckie	0,000
975	1352	Sierpc	mazowieckie	0,000
1365	1352	Szczutowo	mazowieckie	0,000
1365	1352	Młodzieszyn	mazowieckie	0,000
932	1352	Policzna	mazowieckie	0,000
1365	1352	Domaszowice	opolskie	0,000
1163	1352	Dobrzeń Wielki	opolskie	0,000
1365	1352	Lubaczów	podkarpackie	0,000
1365	1352	Krasne	podkarpackie	0,000
1365	1352	Trzebowńsko	podkarpackie	0,000
1365	1352	Sztabin	podlaskie	0,000
1365	1352	Brańsk	podlaskie	0,000
1365	1352	Radziłów	podlaskie	0,000

2018–2021	2022–2024	Gmina	Województwo	Wydatki budżetowe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (suma z lat 2022–2024; w zł na mieszkańca)
1365	1352	Zbójna	podlaskie	0,000
1365	1352	Kulesze Kościelne	podlaskie	0,000
1365	1352	Czarna Dąbrówka	pomorskie	0,000
1365	1352	Lipnica	pomorskie	0,000
1365	1352	Parchowo	pomorskie	0,000
1365	1352	Studzienice	pomorskie	0,000
1306	1352	Kolbudy	pomorskie	0,000
1365	1352	Stężycza	pomorskie	0,000
1365	1352	Stegna	pomorskie	0,000
1365	1352	Kobylnica	pomorskie	0,000
1365	1352	Skórcz	pomorskie	0,000
1365	1352	Bartoszyce	warmińsko-mazurskie	0,000
1365	1352	Lelkowo	warmińsko-mazurskie	0,000
1365	1352	Ilowo-Osada	warmińsko-mazurskie	0,000
1365	1352	Milejewo	warmińsko-mazurskie	0,000
1365	1352	Stare Juchy	warmińsko-mazurskie	0,000
1365	1352	Krukłanki	warmińsko-mazurskie	0,000
931	1352	Miłki	warmińsko-mazurskie	0,000
1365	1352	Lubawa	warmińsko-mazurskie	0,000
1365	1352	Lidzbark Warmiński	warmińsko-mazurskie	0,000
1365	1352	Lubomino	warmińsko-mazurskie	0,000
1365	1352	Świątajno	warmińsko-mazurskie	0,000
1365	1352	Wieliczki	warmińsko-mazurskie	0,000
1365	1352	Kolno	warmińsko-mazurskie	0,000
1365	1352	Stawiguda	warmińsko-mazurskie	0,000
1365	1352	Budry	warmińsko-mazurskie	0,000
1365	1352	Pozezdrze	warmińsko-mazurskie	0,000
1365	1352	Chodów	wielkopolskie	0,000
1362	1352	Olszówka	wielkopolskie	0,000
1365	1352	Orchowo	wielkopolskie	0,000
1365	1352	Nowe Miasto nad Wartą	wielkopolskie	0,000
1365	1352	Brodnica	wielkopolskie	0,000
1365	1352	Rewal	zachodniopomorskie	0,000
1365	1352	Siemysł	zachodniopomorskie	0,000
1365	1352	Manowo	zachodniopomorskie	0,000
1249	1352	Świeszyno	zachodniopomorskie	0,000
1365	1352	Nowogródek Pomorski	zachodniopomorskie	0,000
1365	1352	Malechowo	zachodniopomorskie	0,000
1365	1352	Brzeżno	zachodniopomorskie	0,000
1365	1352	Ślawoborze	zachodniopomorskie	0,000

Będą związki rozwojowe

Nad projektem ustawy o zrównoważonym rozwoju miast pracuje Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej. Ustawa ma kreować nową formę współpracy samorządów, a będą to związki rozwojowe tworzone przez miasta oraz powiązane z nimi funkcjonalnie gminy i powiaty. Nowa ustawa jest konieczna, bowiem od 2027 roku przestaną obowiązywać przepisy dotyczące polityki miejskiej. Ma być odpowiedzią na postulaty samorządów, aby wreszcie stworzyć lepsze prawo do współpracy w ramach miejskich obszarów funkcjonalnych.

Samorządowcy wielokrotnie wskazywali, że instrument w postaci zintegrowanych inwestycji terytorialnych bywa wykorzystywany do finansowania projektów z funduszy europejskich, które nie są skorelowane z całościową wizją rozwoju miejskich obszarów funkcjonalnych. To ma się zmienić.

Aktualny stan prawny cechuje się tym, że nie ma narzędzi do prowadzenia ponadlokalnych polityk publicznych, które sprostabyby nowym wyzwaniom w samorządach. Co więcej, istniejące formy współpracy opisane w ustawach ustrojowych, czyli związki komunalne, porozumienia oraz stowarzyszenia tworzone przed laty w innych uwarunkowaniach społeczno-gospodarczych i przestrzennych – dziś nie są wystarczające. Chodzi między innymi o ograniczenie rozlewania się miast. Ustawa ma być lekarstwem na wzmocnienie policentrycznej sieci osadniczej. Ma umożliwić lepszy dostęp do usług publicznych, służyć do wyrównywania szans młodego pokolenia, poprawić spójność terytorialną kraju.

Osiągnięcie tych ambitnych celów ma umożliwić właśnie związki rozwojowe. Ustawa nakreśli ramy prawne tworzenia i funkcjonowania takich związków. A jednym z ważnych celów nowego prawa

ma być wsparcie dla miast średniej wielkości, czyli 78 ośrodków, które mają być stymulatorami rozwoju na swoim obszarze. W partnerstwie z rządem i samorządem województwa związki rozwojowe będą uzgadniać Kartę Rozwoju, która określi najważniejsze przedsięwzięcia. Związki rozwojowe mają się zająć organizacją transportu publicznego, zintegrowanym planem rozwoju, adaptacją do zmian klimatu, ochroną środowiska, mobilnością miejską oraz innymi powierzonymi przez jst zadaniami. Zostaną także, co ważne, włączone do wdrażania instrumentów finansowych z unijnej perspektywy po 2028 roku.

Dość ogólnie zostały przedstawione przez ministerstwo ramy określające ustrój oraz organy związków rozwojowych. Najważniejsze ma być zgromadzenie związku tworzone przez przedstawicieli samorządów wchodzących w jego skład. Natomiast organem kształtującym politykę rozwoju będzie komitet rozwoju. Niestety, założenia nie wskazują, kto konkretnie w nim zasiądzie – czy mają to być, obok samorządowców, także eksperci? Zaś co do nazwy organu wykonawczego związku, jego składu i sposobu powoływania – to wszystko ma się znaleźć w statucie.

Rząd zamierza przesłać do Sejmu projekt nowej ustawy w drugim kwartale 2026 roku. Czy nowe narzędzie do współpracy samorządów okaże się lekarstwem na dzisiejsze bariery, na pojawiającą się tu i ówdzie niechęć samorządów do współdziałania, także z organami rządowymi, o tym przekonamy się „w praniu”, a więc za kilka lat.

Zdzisław Majewski

zastępca redaktora naczelnego „Wspólnoty”

Zapraszamy do obserwowania profilu Wspólnoty
w serwisach społecznościowych
LinkedIn oraz Facebook

www.linkedin.com/company/pismo-wspolnota

www.facebook.com/pismowspolnota

PISMO SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO

WSPÓLNOTA

**NAJWAŻNIEJSZY W POLSCE
OPINIOTWÓRCZY DWUTYGODNIK
POŚWIĘCONY JEDNOSTKOM
SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO**

Wersja papierowa, roczna
1534zł (+8% VAT)

Wersja elektroniczna, roczna
1404zł (+8% VAT)

ZAMÓW PRENUMERATĘ NA 2026 R.

• w księgarni: www.wspolnota.org.pl • mailowo: handlowy@municipium.com.pl • tel. 22 242 80 10 faks: 22 242 80 57